Worp, prior of Thabor

WORP TYAERDA VAN RINSUMAGEEST,

VIERDE BOEK

DER

KRONIJKEN VAN FRIESLAND,

BEVATTENDE

DE GESCHIEDENIS VAN DE VIJFTIENDE EEUW.

UITGEGEVEN DOOR HET

FRIESCH GENOOTSCHAP

VAN GESCHIED-, OUDHEID- EN TAALKUNDE.

Te Leeuwarden,

BIJ G. T. N. SURINGAR.

1850.

VOORBERIGT.

Bij deze uitgave van het IV. boek der Kronijken *van* WORP VAN THABOR *is de tekst gevolgd van een handschrfit, aanwezig op het Provinciaal Archief, waaromtrent wij verwijzen naar de vermelding, daarvan gedaan in* De vrije Fries, *deel III, stuk 2, blz. 108, onder letter B. De tegenwoordige aflevering bevat de helft des boeks, tot aan het jaar 1486, van waar af de*

andere helft in een volgend jaar ter perse zal kunnen worden gelegd.

Namens het Bestuur des Genootschaps,

J. G. OTTEMA,

Secretaris.

WORP VAN THABOR,

KRONIJK VAN FRIESLAND.

HIER BEGINT DAT

Vierde Bueck

DER CRONYCKEN VAN *FRIESLANT*, TRACTERENDE DIE GESTEN, DIE GESCHIEDT ZYN IN *OOSTERGOO*, *WESTERGOO* ENDE *SEUEN WOLDEN*, VAN DIE TYT, DAT HARTOCH ALBERT VAN *BEYEREN*, GRAUE VAN *HOLLANT* ETC., WT *FRIESLANT* WORDE VERDREUEN, A°. DUYSENT DRIE HONDERT ENDE NEGEN ENDE TNEGENTICH, TOT DAT HARTOCH ALBERT VAN *SASSEN* WEDER IN *FRIESLANDT* WORDE GEHULDICHT, ANNO XIIII^c ENDE ACHT ENDE TNEGENTICH.

Daer nae, dat hartoch Albert van Beyeren ende graeff 1399.
Willem van Oosteruandt, zynen zoon, met die andere
Hollanders, wt Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wolden

waeren verdreuen, ende die ballingen, die metten grau wt Frieslant worden verdreuen, duer een bestandt wede int landt waeren gecoemen, elcx op zyn eigen, doe worden gecoeren van den gemeene staeten in Frieslan twee heerschappen, wt Oostergoe Syuerd Wyaerda, to Goutum, by Leeuuerden, wt Westergoe Harinck in de Haegh, daer Harincxma hueren naem van hebben, da deese tuee heerschappen voorsz. het oorloch solden voere tegenst den Hollanders, oft die graeff Frieslandt wede wolde aenfechten; ende alle die andere Friesen solde huer helpen ende onderdaenich wesen in saecken des oor lochs. Ende hebben, nae older gewoonten, alle iaere rechters gecoeren ende ghemene ofte landes daegen gehol den, in Oostergoo toe Barrahuys, in Westergoo toe Hart wert; ende nae, by ordinantie der landen, wordens geholden in een van den steeden, als toe Leeuuerden Dockum, Sneeck, Boolsuert ofte Woorckum; in welck daegen worden beclaeget ende wtgerecht alle weldelick saecken, die den grietsluyden ende onderrechters nie mochten wtrechten; ende wie den sententien ende ken nissen der landen ende steeden, in sulcke voorsz. daege vergaedert, verachte, versmaede ende ongehoorsaem waer die worde vredeloos gelecht, ende soe lange verfolcht, d hy van die misdaet ende ongehoorsaemheit moste versoene ende voldoen. Aldus worden die landen van Frieslant i recht ende policie geholden tot dat men schreef xiiijc xcvi dat hartoch Albert van Saxen in Frieslant worde gehuldich

Van veel oorlochs in ende om Groningen.

Anno xiiijc, nae dat hartoch Albert ende graeff Wille zyn zoon, wt Frieslant waeren verdreuen, alst int voor

bueck int langste geschreuen is, hebben die Vetcoepers in Groningerlandt, als Onno Onsta kynderen, Fecke Snelgers ende Popcke, zyn broeder, houelinck ten Damme, Oneke Ripperda, houelinck toe Farmsum, Minne Homwerda toe der Munte, met huer andere partysluiden, gehuldiget bisschop Frederick van Blanckenham, bisschop toe Wtrecht; ende die bisschop heeft Onsta party ende hulperen hulp ende bystant gelooft tegens huer wederpartye. Waeromme heeft Albert Wigbolts, die daer meest in Groningen regeerde, met die van Groningen ende andere houelingen ende Friesen, die Onstemans wederparthye waeren, belecht Onsta huys toe Sanwaerden, dat sterck was ende dick van mueren. Doe lieten die van Groningen graeuen wt Weysinger sylrydt eenen groten graeue, heetende Muetdiep, tot Onsta burchgraue. Doe voeren die vianden met schepen tot Onsta borchgraft, ende wonnen dat huis met groter macht ende arbeit, ende hebben Abbe Onsta, met alle, die oppet huis waeren, gefangen; ende Abbe Onsta sadt lange tyt gefangen tot Groningen, op Botteringe poorte. In die selue tyt, als Onsta huis gewonnen was, is bisschop Frederick van Wtrecht, met alle die stichte van Wtrecht, gecoemen, ende heeft Groningen belecht: want hy Onsta luyden parthye hulp ende bystandt hadde gelooft in die huldinge, als voorsz. is. Die bisschop met zyn volck lach an die suyder zyde van Groningen, ende zyn bussen laegen op Kempens berch; ende daer liet hy graeuen op an die noordzyde des berges voorsz. een graue, die aenginck voor den Heerestraete Nypoort, ende liep oostwaerts neder totten lopende diept, die compt wt Helpener hemryck. Als die bisschop drie weecken voor Groningen hadde geleit, ende sach, dat hy die stadt niet mochte winnen, soe liet hy maecken een sterck blockhuys toe Blanckermeer, met twee landtweeren, ende reisde weder thuis. Doe toegen Groningers wt die stadt, ende

storten omme veele steenen huisen der geenre, die Onsta parthysluiden waeren in den Ommelanden, met hulpe der Friesen, die in die Ommelanden woonden. Eerst storten sy omme Omcke ende Popcke Snelgers huisen ten Damme; dat een huis stonde an die westereinde des kercks, ende dat ander an die oostereinde an die kercke; daer van toegen sy tot Omcke Ripperda huis toe Fermsum. Ende als Groningers metten Friesen solden anstormen, doe quaemen daer aff vyff hondert zeeroouers, die daer inder nacht heimelick op gecoemen waeren van Geertzyl, ende sloegen daer doot wel sesthien burgers van Groningen ende veel Friesen. Doe toegen die burgers van Groningen met die Friesen wederomme ten Damme, daer sy bleeuen drie daegen lanck, ende vergaederden veel cleine schepen, ende voerden die in die burchgraft toe Fermsum, ende wonnen alsoe dat huys toe Fermsum, ende verdroncken alle die zeerouers voorsz. in die graft ende Fermser zylrydt, ende fingen opt huys toe Fermsum olde Haere toe Westerwoldt, die seuen jaeren gefangen sadt toe Groningen. Doe toegen die stadt met die Friesen voort inden Munte, ende worpen omme Menne Homwerda huis, houelinck aldaer, ende voort Eylt Ekinga huis toe Oosterbrueck.

Die parthye ryst weder in Frieslant.

In dese tyden rees oock in West Frieslant weder op die olde partye, als Schieringe ende Vetcoepers, tusschen die heerschappen ende conuersen vanden cloosteren, daer vele dootslaegen, bloedtstortingen ende andere quaedt van quam. Nochtans hadden die Friesen dat voor een sekere regel, wanneer eenige landtsheeren tlandt van Frieslandt aen fochten, om huer vryheit toe becrencken ende onder

zynen subiectie te brengen, terstont worde alle partye ende inwendige oorloch neder gelecht, soe dat landt dat wtwendich oorloch niet consenteerde. Waer omme den Friesen schaedelicker was vrede, dan aenvechtinge van vreemde heeren: want sy in tyde des vredes meer bloedt storten onder malcanderen, dan als sy eendrachtelick die wtlandtsche vianden teghen stonden. Want die cloosteren, die doe noch veel conuersen hadden, maeckten weder nieuue compacten met die heerschappen, elcx met zyne partye, om huere vianden te verderuen.

Van den fundatoer des conuents Thabor, by Sneeck.

In dese tyden woonde te Sneeck een ridder, ghenoempt heer Rienick Bockema, ende was Bocke Doedingha zoon. Dese Rienick hadde te wyff Feicke Sickinga dochter van Goyngum, ende woonde toe Sneeck op zyn huis, ghenoempt Roedenburch, dat stonde toe Sneeck, daer nw die Burchstraete is, daer die selue Burchstraete noch den naem van heeft. Hy reisde metten coninck van Engelandt stryden op den ongelouige Turcken, daer hy hem soe vroom tegen die ongelovige hielde, dat hy daer om zynen vromicheyt worde ridder geslaegen. Daer nae, int jaer ons Heeren duisent drie hondert ses ende tachtich, storff Bott, zyn wyff. Nae zyn wyffs doot, anno duisent drie hondert seuen ende tachtich, den derden dach Februarij, reisde heer Rienick van Sneeck nae Hierusalem, ende quam weder opten veerthienden dach Octobris. Daer nae, int jaer ons Heeren duisent drie hondert drie ende tnegentich, reisde hy met hartoch Willem van Gelre ende andere Duitsche princen ende heeren, ende oeck met huer die Pruissche heeren, in Letouuen, ende hebben daer belecht

een slodt, genoempt Gaerde, dat toe hoorde Wykolt, prince van Letouuen, die Kersten hadde geweest, maer was weder vanden geloue in affgoderye gefallen. Den negenden dach des belechs hebben die Kersten dat slodt geuonnen, ende omtrent vier duisent menschen doot geslaegen. Op dat slodt vonde heer Rienick voorsz., nae dattet geuonnen waer, een beelde van Maria, die reine moeder Godes, welke Wykolt voorsz. plach toe eeren, doen hy noch Kersten waere; dit beelde heeft heer Rienick met hem in Frieslandt gebrocht, doen hy thuys quam, ende sette dat toe Sneeck in S. Anthonis kercke, dat nw die Crucebroeders kercke is, ende staet daer noch op deesen tyt. Oeck brochte hy wt Letouuen tuee jonge knechten, dien hy toe Sneeck liet doepen ende setse ter schoelen. Deene van dese twee jongen en wolde niet doogen: want als hy met andere kynderen speelde, soe nam hy den coot in zyn handt, ende worpe die int water, seggende: Ick doope dy, als ick gedoopt ben. Voor dese ende andere quade wercken heeft heer Rienick hem vaeck gestraft ende scherpelick gecorrigeert; maer als hy daer gheenen beteringe in fonde, heeft hy hem ouer syde laeten brengen, op dat hy andere kynderen niet solde verleiden. Die ander jonge, die genoempt was van heer Rienick Mauritius, heuet neerstelick geleert ende hem duechdelick geregeert, ende is nae toe Thabor int clooster gegaen, a°. duisent vier hondert ende acht, dat heer Rienick daer hadde fundeert, als ick nae sal schryuen. Ende Mauritius heeft int cloester soe geleeft, dat hy daer procurator vant cloester is geworden, ende aldaer, int jaer ons Heeren duisent vier hondert ende drie ende twintich, is gestoruen, den achthienden dach in Maio.

Hier nae, int jaer ons Heeren duisent drie hondert ende acht ende tnegentich, heeft hertoch Albert van Beyeren, graue van Hollandt, Frieslandt inghenomen, ende baelyuuen,

nae den Hollantsche wys ende costume, gesedt in Frieslant, die schulten ofte grietmans onder hem hadden, als ick int voorsz. bueck deser Chronycke opt langste hebbe geschreuen, waeromme niet van noden is hier weder te verhaelen. Doe maeckte ende ordonneerde hartoch Albert heer Rienick Bockema baelyw van Wagenbruggerdeel, Geesterlandt ende Doedingewerffstal. Maer nae, doe die Friesen niet worde geholden, dat hem vanden hartoch was belooft, maer bouen zyn brieuen ende seegelen besuaert, doe worde heer Rienick met den hartoch wten lande verdreuen, anno duisent drie hondert negen ende tnegentich, ende Roedenburch, zyn huys toe Sneeck, verduruen. Daer nae, int jaer ons Heeren duisent vier hondert ende een, worde een bestandt gemaeckt tusschen den hartoch ende den Friesen, op welcke bestandt die ballingen weder int landt zyn gecomen, elcx op zyn eigen. Ende heer Rienick quam toe Staeueren, ende worde daer van daen gehaelt toe Sneeck, op Lichtmisse dach, anno duisent vier hondert ende twee. In dat selffde jaer gaff hy Hisse, zyn enige dochter, an Agge Harincxma wten Haegh, daer Agge die heerschappie van Sneeck mede creech, nae dat heer Rienick int clooster was gegaen. Agge voorsz. creech int jaer duisent vier hondert ende drie by Hisse, zyn wyff, een zoon, ghenoempt Bocke Harincxma, daer Harincxma toe Sneeck van zyn wtgesprooten; ende noch een dochter, ghenoempt Hylck, die toe man nam Gerrolt Herama toe Tzum.

Hoe heer Rienick Bockema dat clooster Thabor eerst fundeerde, ende seluen nae int clooster ginck.

Nae dat dit aldus is geschiedt, ende heer Rienick weder

wt Hollandt op zyn eigen is gecoemen, ende zynen doch ter nw eenen man hadde gegeuen, als voorsz. is, so dochte hy te volbrengen, dat hy lange te voeren in zyne sin hadde gehadt, dat hy een clooster wolde funderen va guede reformatie ende religie, van den Reguliers oorden want doe toe Windesum, by Suolle, in den stichte, be gonde die Reguliers oorde, in godlicke lieffde ende duech delicke leuen, onder dat volck te barnen ende lichten als een keerse die duisternisse verlicht; waer wt vee cloosters van den Reguliers oorden worden reformeert end nieus fundeert, in allen landen, ende dat duer bede begeerte ende hulp van landtsheeren, geestelick ende waer lick, steden, communiteiten ende andere edelingen. Daer om heeft heer Rienick Bockema zyn guede meeninge end opseth sommige heimelicke vrunden te kennen gegeuen die hem hebben belooft hulp ende bystandt met gelde end landen te doen, waert dat hy dat eerst begoste. Int jae ons Heeren duisent vier hondert ende ses, des andere Soenendachs nae Paesschen, dat was doe den xxvj[en] dac Aprilis, hielden die Reguliers huer capittele int clooster t Windesum, ende aldaer is heer Rienick mede gereist totte capittele, offererende ende presenterende daer den capittel een plaetze in zyn landt toe Ysbrechtum, daer sy eene clooster in zyn landt, van huer oorden, solden met zy ende andere guede luiden hulpe fundieren; begerende, da sy broeders van gueden leuen ende bequaem daer toe wi den seinden in Frieslant, die den plaetse mochten besie ende van zyn handen ontfangen; dat alsoe is geschied Ende int jaer voorsz., den seuenden dach Junij, begonn heer Rienick Bockema dat eerste huis te timmeren to Abordt (alsoe wast te voeren ghenoempt), in Isbrechtem hem, op zyn eygen erwe ende gueden. Des nachtes da nae, dat heer Rienick dat eerste huis hadde aengelecht worde gesien, dat wt die selue plaetse, daer nw h

clooster staet, scheen een groot licht, dat opsteech an den hemel. Dit wonderlicke visioen (als heer Rienick Bockema selues met zyn eygen handt schryft in zyn register) saegen drie mannen ende seuen wyuen, diet ouer all hebben gespreit ende gesecht. Als dit heer Rienick hoorde vanden ghenen, diet hebben gesien, heeft hy hem in zynen geest verblyt, ende Godt almachtich gedancket, zekerlick wetende, dat zyn werck, dat hy hadde begonnen, Godt aengenaem was. Wt dese visioen zyn oock veel andere guede luiden ontsteecken, datse huer behulpelicke handt mede tot timmeringe des voorsz. cloosters hebben gedaen. Die stede, daer dit clooster nw staet, hiete te vooren Abordt, daer heer Rienick een stinse met andere huisen hadde staen; maer den bisschop, die dit clooster eerst consacreerde ende wyede, die hiete dat clooster Thabor, nemende den letter T achter van dat woort, ende sette die voor ant woort. Daer nae, int jaer ons Heeren duisent vier hondert ende thien, heeft heer Rienick die werelt alheel verlaeten, ende is selues toe Thabor in zyn clooster gegaen, ende is aldaer professyt. Ende hoewel dat hy gheen priester worde, om dat hy veel bloedt hadde helpen storten in stryden, ofte anders als een rechters, hy ginck nochtans, gelyck die Reguliers, in priesters habyt. Hy leeffde in dit clooster, int geestelick habyt, ses ende twintich jaer, ende storff zeer oldt van jaeren, int jaer ons Heeren duisent vier hondert ses ende dartich, den xxixen Februarij. Dit heb ick hier op het langste van heer Rienick Bockema ende Thabor, zyn clooster, geschreuen, om dat ick niet geern solde sien, dat die wercken van sulcken man metter tyt solden verduistert worden: want ick, die desen Cronyck hebbe geschreuen, ben in zyn clooster Thabor professyt.

Appendix. Hietende Worperus van der Geèst, ende eerstmael subprior, ende daer nae procurator, ten laetsten

prior. Ende is gestoruen int jaer ons Heeren duysent vyff hondert acht ende dertich, den xxvj[en] Februarij.

Van het oorloch tusschen den bisschop ende Stellingwerff, ende den suen.

1408. Int jaer ons Heeren duisent vier hondert ende acht isser oorloch geueest tusschen Frederick van Blanckenham, bisschop toe Wtrecht, ende die landen van Stellingwerff, Schoterlandt ende Oosterzeeningen landt, om pachten van landen, die bisschop Frederick eyschede van die drie landen voorsz., ende om andere suaericheyt ende dominien, die den bisschop voorsz. vanden voorsz. landen, bouen older gewoonten ende contracten, voormaels tusschen den bisschop ende den landen voorsz. gemaeckt, wolde hebben. Ten laesten, nae veele schaeden, brandt, roeuen ende bloedtstortinge, aen beide zyden geschiedt, is die schelinge van beide paerten gecompromitteert ende van den baersluyden wtgesproocken, in forma naegeschreuen.

COPIA.

Wy Frederick van Blanckenheim, by der ghenaden Godes bisschop tot Wtrecht, maecken condt allen luiden, midts desen openen brieue, dat wy alsulcke seggen ende ouerdrachte des vreedts ende eendrachticheit, die ghemaeckt ende geördineert zyn by den eersaemen, wysen ende bescheidenen mannen, heer Jaerich, abdt van Staeueren, heer Willem, prouest toe Embrick, den schepenen van den drie houesteden van Sallandt, als van Deuenter Frederick van den Eese ende Lubert Johan zoon, van Campen Gerryt de Wyt ende Aernt van Wnden, ende van

Suolle Geert Tomas ende Johan van Emer ende Johan 1408.
Wilderme; in welcken wy belooft hebben, als in seggesluiden ende vruntlicke dedingsluiden tusschen den Friesen van Stellingwerff, Schoterwerff ende Oosterzeeningen landen, huere landen ende luiden, aen die eene zyde; ende ons, onser kercken, landen ende luiden, an die ander zyden, bequaem ende vast hebben, ende die befestigen ende louen met desen brieue; ende gelouen in gueder trouuen, ende alsulcke penen, als inden voorsz. seggen wtgesproocken is, dit voorsz. seggen, ordinantie ende ouerdracht der voorsz. seggesluiden, altemaele ende elcx besondere (alle argelist, loosheit ende bedrieginge wtgescheiden), vastelick ende eeuelick toe holden ende te doen holden, trouuelick toe voldoen en doen te voldoen; welcke seggen hier nae van woorde toe woorde beschreuen staet:

In den name ons Heeren Jhesu Christi. Amen. Dit is alsulcke seggen, als wy Jaerich, abdt van Staeueren, Willem van Renen, proest toe Embrick, ende wy schepen van den drie houesteden van Sallandt, als van Deuenter Frederick van den Eese ende Lubert Jan zoon, van Campen Gerryt de Wytte ende Aernt van Ouden, ende van Suolle Geert Tomas ende Johan van Emer ende Johan Wildermer, als seggesluiden ende vruntlicke dedingsluiden, op allen tuist ende schelinge neder toe leggen tusschen den eerweerdigen heren H. Frederick van Blanckenheim, by den genaeden Godes bisschop toe Wtrecht, zynre kercken, zynre landen ende luyden, an deender zyden, ende den Friesen van Stellingwerff, Schoterwerff ende Oosterzeenigen lande, hueren landen ende luyden, aen dander zyde, eendrachtelick daer toe van beide zyden gecooren, wtseggen ende wtspreecken, in alle forme ende manieren, hier nae volgende beschreuen. In den eersten seggen wy, dat

1408. men alsulcken seggen holden ende volbrengen sal, als Johan Wilderme wtgesproocken heeft, als een ouerman, van beide zyden daer toe gecooren, tusschen onsen genaedigen here van Wtrecht an die eene zyde, ende die van Stellingwerff, Schoterwerff ende Oesterzeenigen lande an die ander zyde, roerende van alsulcken erffenisse ende hoecke landts, gelegen in den kerspele van Yselhamme, ende van restante pachte, die den voorsz. landen van Stellingwerff ende Schoterwerff daer van schuldich zyn, met alsulcken claeringe, als hier nae beschreuen staet; dat is te verstaen, dat die selue Friesen onsen here van Wtrecht voorsz., van den achterstandigen pachte van den voorsz. erwe toe dissen daege toe, ende voor andere gebreecken, die onsen here van Wtrecht op die voorsz. drie landen, als Stellingwerff, Scholerwerff ende Oosterzeenigen landen, hebben mach, gheuen ende betaelen sullen toe Vollenhoe, op S. Pontiaens dach naestcoemende, an handen Pilgerum van Ruytenberge ende Johan Wilderme, tot behoeff van den ghene, daer dat selue gelt, hier nae beschreuen, onsen here van Wtrecht voorsz. met zynen besegelden brieue sal wysen. Voort soe seggen wy, oft eenich van den voorsz. luyden, die dit gelt ontfangen sullen, afflyuich worde, ofte van noodtsaecken daer niet by coemen conde, soe sal onsen here van Wtrecht eenen anderen in den steede setten, die dat gelt opbeuren sal, als voorsz. is. Voort soe seggen wy, dat elcke kerspele van die drie voorsz. landen, opten termyn voorsz., eens gheuen ende betaelen sal, als hier nae beschreuen staet.

In den eersten, in den landen van Stellingwerft. 1408.

Dat kerspele van

Belsdyck	lxxx	
Pepergae	xxxv	
Steggerden	lxxx	
Benninckegae	xx	
Noortwolde	lxxx	
Bente	lx	
Oldebercoop	xc	
Westnyebercoop	xxx	
Oostnyebercoop	l	
Dunckbrueck	lxxx	
Haaule	lx	
Oostwoldt	c	
Siechtloo	xxxv	
Appelsche	l	
Esloo	lx	olde schilden.
Nyehelpae	xxxv	
Oldehelpae	lxx	
Walnregae	lxxx	
Oenegae	lx	
Oldetrynde	lxxx	
Nyetrynde	xxv	
Spange	xlv	
Scharpenseel	xl	
Monkebuer	xxv	
Olde Lemmer	lxxx	
Nye Lemmer	l	
Nye holdtwolde	lx	
Olde holdtwolde	lx	
Idzerde	lx	

1408. **Item, in den landen van Schoterwerff.**

Dat kerspele van

Suaege	lxxx	olde schilden.
Obbegae	lx	
Schueringae	l	
Oldehorne	lx	
Nyehorne	l	
Catlyck	lxx	
Brummergae	l	
Olde Schooten	lxx	
Nye Schoeten	l	
Rotnye	lxx	
Die Haule	lxx	
S. Joannesgae	l	
Nye delffsterhuysen	l	
Olde delffsterhuysen	lxx	

Item, dat erwe, daer dat cloester te Schoten in hoort, vyftich olde schilden. Item, Oosterzeenighen landen vyftich olde schilden. Item, voor elcke olde schilde voorsz. sullen sy betaelen drie ende dartich Vlaemsche groten. Item, elcke huis inden drie voorsz. landen sullen gheuen ende betaelen, binnen den termyn voorsz., vier Vlaemsche groten. Voort soo seggen wy seggesluyden voorsz., oft dese kerspelen voorsz., ofte eenich van hem, van dese drie landen, dit voorsz. gelt op ofte binnen den voorsz. termyn niet en betaelden, dat dan die voorsz. kerspele, elck nae zyn beloop, des anderen daeges naeden voorsz. termyn tweefoldich gelt schuldich zyn toe betaelen. Voort seggen wy, dat onsen here van Wtrecht van elcken kerspele, die dat voorsz. gelt niet en betaelden, dat onbetaelt gelt wtpanden sal ende mach, ouermidts synen boden. Ende daerom sullen hem, noch zyne boden, die andere kerspelen niet hinderlick wesen, noch enige weer doen. Ende

soe wie hier inne wederstandt dede, die sal vredeloos des 1408.
stichts van Wtrecht wesen. Ende die ghene, die opten voorsz. termyn, ofte daer binnen, betaelen, ende ghenen hinder doen ander pandinge, die sullen vorder ghenen schade lyden van onsen here van Wtrecht ende den andere kerspelen voorsz. Ende bouen dit soe seggen wy, soe wat kerspele opten voorsz. termyn niet en betaelde, ofte hinder in den pandinge dede, die vallen inder penen vander banne in huere personen, ende interdict in huere steden, daer die versuimenisse geschiede. Voort soe seggen wy, dat onsen here van Wtrecht nemen sal tuaeleff mannen, die guede knaepen zyn, wt den kerspele van Yselhamme, ende die voorsz. tuaeleff mannen sullen dat landt wtwysen ende wtpaelen, met hueren eede, daermen die pacht ofte thins met recht off schuldich is, nae wtwysinge der brieuen, die onsen here van Wtrecht daer aff heeft. Ende als dat landt gepaelt is, soe sal men dat meten. Ende als die paelinge ende maete gaen sullen, soe sullen die Friesen van den drie landen voorsz. daer beschicken ses ende veertich mannen, ende niet meer, ende onsen here van Wtrecht oock soe voele. Ende waert saecke, dat die voorsz. Friesen daer niet by quaemen, soe seggen wy seggesluiden voorsz., dat onsen here van Wtrecht sonder ende buiten den voorsz. Friesen die paelinge ende maete mach doen laeten, ende die paelinge ende maete voorsz. sall gelycke wel staende ende vast blyuen, gelyck oft die Friesen voorsz. daer by geueest hadden. Ende dese voorsz. paelinge ende maete voorsz. sal men doen nw en Maendage naest coemende. Voort soe seggen wy, als die maete geschiedt is, soe sullen die Friesen voorsz., die dat landt voorsz. hebben, voort nw jaerlicx betaelen onsen here van Wtrecht ende zynen naecoemelingen, bisschoppen van Wtrecht, oft hueren amptman inder tyt toe Vollenhoe, van elcken pondismaete ofte talenta vier sterlingen van

1408. Engelandt, guedt ende gancbaer, daer die drie weerdich zyn eenen Tornsche silueren groote, ende van munte des conincks van Franckryck, ofte die waerde daer voor, op Alderheiligen daege, ofte veerthien daegen daer nae ombegrepen, op tins rechte; dat is te verstaen, oft die tins opten voorsz. termyn niet betaelt en worde, soe sal die ghene, die niet en betaelt, des anderen daeges tweefoldich tins schuldich wesen, daer mede mach hyt beholden totten naesten toecoemende termyn der betaelinge; ende voort ist, dat hy des opten anderden termyn niet en betaelt, soe sal hy des anderen daeges daer nae naest coemende vierfoldich tins schuldich zyn, ende daer mede mach hyt beholden totten naesten termyn daer nae naest coemende; ende ist, dat hy dan opten derden jaere niet en betaelt alle den verseten tins, als voorsz. is, soe verbeurde hy dat erue, daer den voorsz. tins wt gegaen heeft, ende dat erwe quam dan vry aen onsen here van Wtrecht ende zynen gestichte van Wtrecht, sonder yemants wederseggen, zynen vryen wille dan daer mede te doen. Voort soe seggen wy seggesluyden ende vruntlicke dedingsluiden voorsz., dat onsen here van Wtrecht, die nw is, ende zyne naecoemelingen, bisschoppen toe Wtrecht, guede bescheidene amptluiden (die den Friesen voorsz. niet onangenaem sullen wesen, noch met ghenen onrecht teghen hem doen sullen, by raede der drie houesteden van Sallandt, als Deuenter, Campen ende Suolle) opten huise ter Cunre setten sullen; ende die voorsz. amptluiden sullen guede naebueren wesen den Friesen voorsz., ende gunstelick ende liefflick leuen met hem, ende die voorsz. Friesen weder met huer; ende die voorsz. amptluiden sullen dondersaeten van den Cunre bescheidelick regieren nae hueren olden recht, dat sy by Harmens tyden van der Cunre en zyne voorfaederen van oldts plegen te hebben. Voort soe en sal onsen here van Wtrecht, noch zyne amptluiden, den voorsz. Friesen

ghenen schaede doen ofte schien laeten vanden Cunre, 1408.
ofte duer dat ampt vanden Cunre, sonder argelist. Voort soe en sullen die Friesen vanden drie landen voorsz. ghenen schaede doen, ofte laeten geschien, duer huer landen teghen den Cunre, ofte teghen het ampt vanden Cunre, sonder argelist. Voort soe seggen wy, dat alle den Friesen wt den drie landen voorsz., die guedt ofte erwe inden stichte van Wtrecht leggen hebben, huers guedes ofte erwes vry gebruicken sullen ende ongehindert, gelyck andere stichtluiden, beholdelicken onsen heere van Wtrecht ende elcke man huere renthen ende pachten, die sy daer ouer hebben; ende des gelyck sullen die stichtluiden huere gueden weder gebruicken, die sy inden drie voorsz. landen leggen hebben. Voort soe seggen wy seggesluyden, dat men niemant vredeloos leggen sullen van den Friesen wten drie landen voorsz. inden stichte van Wtrecht, dan die ghene, die metter handt breecken, ende die ghene, die vander seluer daet mede in wege ende in velde geueest hebben; ende desgelycks sullen die Friesen den stichtluiden weder doen; ende in welckens einde dat men die breecken doet, daer salmense beteren nae recht des landts, daer dat geschiedt is. Voort en sall onsen here bisschop Frederick van Wtrecht voorsz. ghenen anspraecke doen, opten Friesen der drie landen voorsz., van den gruete ende precatie, die den princhen plegen te wysen op die drie landen voorsz. Voorts soe seggen wy, dat alle brieuen, olde ende nieuue, die voortyts besegelt ende gegeuen zyn tusschen den bisschop van Wtrecht ende den drie landen voorsz., in huere volre macht blyuen sullen, sonder argelist. Voort soe seggen wy seggesluiden voorsz., dat onsen here van Wtrecht ende den Friesen van den drie landen voorsz. onsen tegenwoordige seggen, soe als wy dat wtgesproocken hebben, van woorde tot woorde vestigen ende louen sullen met hueren openen brieuen, met ons

1408. heren ende metten drie landen voorsz. hangende segelen, binnen den naeste drie weecken nae onse tegenwoordige wtspreecken. Ende onsen heren brieff van Wtrecht sullen die drie houesteden van Sallandt voorsz., in tuichnisse alre saecken voorsz., om bede wille onses heren van Wtrecht voorsz., met huere stedes segelen mede beuestigen. Ende dit seggen, met allen andere puncten, als voor ende nae beschreuen is, seggen wy seggesluiden voorsz., dat die paerten sullen holden an beide zyden, sonder eenich gebreck, onder eenen pene van drie duisent olde Fransche schilden, ende andere penen, die in desen onsen seggen genoempt zyn; welcke onse seggen, op dattet eewelick vast ende stedich blyue, salmen an beide syden bebrieuen in pargamente, met hangende zeegelen. Ende hier mede sal eenen gueden gansen vrientschap wesen tusschen onsen here ende zynen gestichte van Wtrecht voorsz. an die eene zyde, ende den Friesen van Stellingwerff, Schoterwerff ende van Oosterzeenigen landt aen die andere zyde, van alle gebreck, twist ende schelinge, die geschien ende verleden zyn, tot desen daege toe, dat sy van vredeloose luiden ofte van eenige andere saecken, an beide zyden, wtgenomen die bruecken vanden interdict, daer die kerspelen van Schoterwerff in zyn. In orconde allen saecken voorsz. so hebben wy gecoeren seggesluiden ende vruntlicke dedingsluiden voorsz. onsen segelen aen dissen brieff gehangen.

Dit seggen geschiede toe Follenhoe, inder kerspels kercke, in tegenwoordicheid ons heren van Wtrecht, raede ende der priesteren, stellinge rechters, grietmans ende der gemeente van den drie landen voorsz., die daer om vander gemeente met zeer groot getal aen ende ouer waeren, int jaer ons Heren duisent vier hondert ende acht, des Vrydaeges, op S. Margareten dach der heiligen

jonckfrouwen. In orconde der waerheit soe hebben wy 1408.
Frederick, bisschop toe Wtrecht voorsz., onsen segelen aen dissen brieff doen hangen, ende hebben, in getuichenisse alre saecken voorsz., onse drie houesteden van Sallandt voorsz. desen tegenwoordigen brieff met ons ende ouer ons te besegelen gebeden. Ende wy raedt der drie houesteden van Sallandt, als Deuenter, Campen ende Suolle voorsz., bekennen, dat wy mede desen tegenwoordigen brieff, om bede wille ons lieffs ende ghenedigen here, H. Fredericus van Blanckenheim, bider genaeden Godes bisschop toe Wtrecht voorsz., met hem met onsen stede segelen besegelt hebben. Gegeuen inden jaere ons Heren duisent vier hondert ende acht, des Sonendaechs, op der heiliger twaeleff apostelen dach, geheten toe Latyn diuisionis apostolorum.

Desen suen niet tegenstaende, hebben die bisschop van Wtrecht voorsz. ende die Friesen van Stellingwerff ende Schoterwerff naederhandt veel oorlochs gehadt tegens malcanderen, alst blyckt wt een ander suenbrieff, daer van ick die copie hier noch nae sal schryuen.

Van veel oorlochs in ende om Groningen, ende van Coppen Jaerichs, die van Staeueren was gheboren.

Int jaer ons Heeren duisent vier hondert ende darthien is 1413.
Eemden geuonnen van joncker Keno, die heer Ocke ridder zoon was, ende woonde te Brueck, op zyn burch, ende mede opten burch toe Aurick. Dese heere Ocke ende joncker Keno, zyn zoon, waeren vianden met Hiske ende Ermeke, zyn , houelingen ende prouest tot

1413. Eemden, ende daer van rees grote partye ende oorloch in Groningen ende in die Ommelanden by Groningen gelegen: want int jaer duisent vier hondert ende darthien, opten xxiij[en] dach Octobris, sloegen die Schieringen doot toe Groningen, op dat rechthuis, Johan Ringers, die Reynolt Hueginga suaeger was, ende Johan van Heckum worpen sy doot bouen vanden rechthuis. Als die dootslaegers vanden rechthuis op den merckt quaemen, vonden sy daer gaen Hendrick Clandt, Otto Clandts zoon, dien jaechden sy in een huis, geheten die Schone geuel, daer sy hem doot sloegen. Voort gingen sy tot Albert Clandts huis, gelegen aen die westerzyde van die merckt, nae Botteringe poorte, ende sloegen hem doot, daer hy sadt aen zyn taefel ter maeltyt; ende Wibrandt Clandt ende Dithmer, Jan Ringers zoon, liepen totten Minrebroeders in den kercke. Als dese voorsz. luiden aldus dootgeslaegen waeren, doe quaemen die Schieringen an, Coppen Jaerichs daer dat hooft van was, in dat regiment vander stadt Groningen ende in die Ommelanden by Groeningen. Dese Coppen was olde Jaerichs zoon, die van Staeueren was geboeren, wonende toe Groningen. Doe Coppen voorsz. met zyn vrunden ende parthysluiden int regiment waeren binnen Groeningen, doen verdreuen sy wt der stadt Groningen Reinolt Hueginga met alle zyne kynderen, ende daer toe Otto Clandt, Wibrandt Clandt, Johan Clandt, Bruin Clingha, Hendrick ten Brugge ende zyne broeders, als Lodeuick, Bartolt, Johan ende Roeleff, ende veel burgers, ende al die Onstemans vrunden ende partysluiden waeren. Ende alle deese voorsz. toegen al ouer die Eemse, tot joncker Keno ende zyn partysluiden, dat Vetcoepers waeren, ende daer bleuen sy twee jaeren lanck, ter tyt toe, dat Groningen geuonnen werdt. Nae twee jaeren, dat is int jaer duisent vier hondert ende vyfthien, is joncker Keno metten Friesen van ouer Eems viant geworden tegen Coppen Jaerichs ende der stadt Gro-

ningen ende der Ommelanden. Ende joncker Keno brande 1418.
in twee zylen in Reyderlandt, daer dat landt noch inrydich aff is. Doe besette Coppen met die stadtluiden ende soldeniers Reider zyl, Munter zyl ende Ordum zyl. Dit aldus geschiedt, liet Coppen wel veerthien schrienen wt die kercken in die Ommelanden by Groningen, die met siluer waeren beslaegen, haelen, ende lietse brengen toe Groningen in zyn huis, dat stondt op die suider zyde des mercks; ende Coppen liet dat goldt nemen van die schrienen, ende dede dat Pieter Norman, toe Campen, ende Pieter voorsz. dede daer van munten aernts guldens, die doe hieten Coppens guldens. Dit dede Coppen all by raede van heer Syoecke, cureit ende prouest toe Fermsum, waerom heer Syoecke nae worde dootgeslaegen, als hy wten Dam solde gaen, van Hayo Ripperda ruiteren, houelinck toe Fermsum.

Van dat oorloch tusschen den bisschop van Wtrecht ende den Friesen van Stellingwerf ende Schoterwerff.

Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende darthien hebben die Friesen van Stellinguerff veel oorlochs gehadt tegen heer Frederick van Blanckenheim, bisschop van Wtrecht. Die bisschop quam met grote macht van volck in Stellinguerff, ende wolde Stellingwerff onder zyne subiectie hebben; hy brande op Pepergae ende Blesdyck, met sommige andere dorpen ende huisen. Daer nae, in den herfst, quam wt stichte joncker Aleff van Suten met een hoop volcks inden Lemmer, ende brande dat op, met die kerspele kercke; maer die huysluiden inden Lemmer zyn by een gecoemen, ende hebben joncker Aleff doot geslae-

1418. gen, meest met alle zynen gesellen. Nae veel schaeden, die den bisschop ende Friesen elcx ander hadden gedaen, worde den tuist ende schelinge weder besproocken op guede mannen, ofte suensluiden, die dat hebben gesuent, in forma ende manieren hier nae beschreuen.

COPIA VAN DEN WTSPRAECKE DES SUENS.

Wy Frederick van Blanckenheim, byder genaeden Godes bisschop toe Wtrecht, voor ons ende onsen ghemene landt, steden ende ondersaeten, maecken condt allen luiden, ende bekennen met desen openen brieue, dat wy alsulcken ouerdracht der suenen ende eendrachticheit, die gemaeckt ende geordineert zyn byden eersaemen, wysen ende bescheidenen mannen, den schepenen vanden drie houesteden van Sallandt, als Deuenter, Campen ende Suolle, byden van Oostergoo ende Westergoe, byden stede van Groningen ende van Staeueren ende by die van Doedingewerffstal, dat Lubert Jan zoon ende Conraedt van Duenen van wegen onsen stadt van Deuenter, Frederick van Rynwich ende Jacob Riedt van wegen onsen stadt van Campen, Gerryt Tomas ende Albert Snaeuel van wegen onsen stadt van Suolle, ende heer Johan, deecken ende persoenre van Tzerckgeest, Jacob Stellinga, Here Onckinga, Doecke Vffinga, Hidde Hesselinga ende Jacob Lange Simen zoon, van wegen der van Oostergoo, van Westergoe, van Groningen, van Staeueren ende van Doedingewerffstal, in welcken wy gelooft hebben in seggesluiden ende vruntlicke dedingsluiden, van allen schelinge ende gebreecken tusschen ons, onsen landen, luiden, steden ende ondersaeten, aen die eene syde; ende den Friesen van Stellingwerff, van Scholerlandt, hueren vrunden ende medewerckers wt Frieslant, aen die ander zyde, een manlick bescheidt eendrachtelick daer aff te seggen ende wtspreecken, tusschen

ons, onsen landen, steden, luiden ende ondersaeten, ende 1413.
den Friesen van Stellingwerff, van Schoterlandt, huere vrunden ende mede werckers wt Frieslandt voorsz.; welcken seggen ende wtspreecken wy louen toe holden ende te doen holden, toe voldoen ende doen te voldoen, altemael ende elcke punct besonderlinck, alle argelist, bedrieginge ende loosheit hier in wtgeslooten ende gescheiden; welcke seggen van woorde toe woorde hier nae volcht beschreuen.

In den naeme ons Heeren Jhesu Christi. Amen. Dit is alsulcken seggen, als wy schepen van den drie houesteden van Sallandt, als van Deventer Lubert Johan zoon ende Conraedt ten Duenen, van Campen Frederick Rynwych ende Jacob Riedt, van Suolle Gerrit Tomas ende Albert Snaeuel, ende wy Joannes, deecken ende persoenre toe Tzerckgeest, Jacob Scheltinga, Here Auckinga, Doecke Offinga, Hidde Hesselinga ende Jacob Lange Simons zoon van wegen der van Oostergoo ende van Westergoo landen, van Groeningen, van Staeueren ende van Doedingewerff-stal, als seggesluiden ende vriendelicke dedingsluiden, op alle tuist ende schelinghe neder te leggen tusschen den eerwaerdigen vaeder in Gode ende here H. Frederick, by der genaden Godes bisschop toe Wtrecht, onsen lieuen heren, zynre kercken, landen, steden ende ondersaeten, aen die eene zyde, ende die Friesen der landen van Stellingwerff ende Schoterlandt, hueren vrunden ende mede werckers wt Frieslandt, die met huer geueest hebben, aen die ander zyden, eendrachtelicken van beiden zyden daer toe gecoeren ende geseth, wtseggen ende wtspreecken in alle formen ende manieren, als hier nae beschreeuen staet. In den eersten soe seggen wy soensluiden ende vruntlicke dedingsluiden voorsz., dat die voorsz. Friesen van Stellingwerff ende Schoterlandt voor alsulcke misdaede ende gebreecke, als in desen tegenwoordigen jaere ende in voor-

1413. tyden tot desen tyt gefallen zyn, tusschen den eerweerdigen vader in Gode voorsz., onsen here bisschop van Wtrecht, an die eene zyde, ende den Friesen van Stellingwerff ende Schoterlandt, huere vrienden ende mede werckers wt Frieslant, aen die andere zyde, dat die Friesen van Stellingwerff ende Schoterlandt daer voor betaelen ende gheuen sullen onsen here den bisschop van Wtrecht voorsz. twee ende twintich hondert olde schilden, vier ende dartichste halue Vlaemschen groten yder vanden schilden gereeckent, ofte paiement, dat daer guedt voor is, ende verwysen hem die in huere brieuen, die sy daer op gheuen sullen, by dubbelden gelde, te betaelen op alsulcken termyn, als alsulcke brieuen begrypen sullen. Item, soe seggen wy vanden hoylanden, inden kerspele van Yselhamme gelegen, dat geheten is opten Brueck, als dat bepaelt ende die staecken in voortyden gesteecken zyn, ende onsen here die bisschop van Wtrecht voorsz. den Friesen van Stellingwerff, van Schoterlandt, ende den dat andraecht ofte andraegen mach, inden seluen lande geseten, vercoft heuet, elcken schutenstal voor vyftehalue olden schildt, vier ende dartichstehalue Vlaemsche groten voor den schildt gereeckent, ofte paiement, dat daer guedt voor is; ende dat die Friesen van Stellingwerff ende Schoterlandt, ende den, die dat andraecht ofte andraegen mach, inden landen voorsz., die somme geldes, van die erffcoepe des voorsz. hoylandes, acht jaer lanck nw naestcoemende voorholden mogen, met jaer renthen ende pacht daer aff jaerlicx toe gheuen ende toe betaelen, dat is toe verstaen, dat sy voor elcke vier schutenstal, desen acht jaer lanck, eenen olden schildt paiements voorsz. daer voor jaerlicx gheuen ende betaelen sullen, toe Follenhoe, den scholten van Vollenhoo inder tyt, op Alderheiligen auont, by dubbelden gelde, tot behoeff ons heren van Wtrecht in der tyt, met voorwaerden, dat den Friesen wten voorsz.

landen tsaementlick lossen ende quytcoopen sullen, binnen deesen acht jaeren, met volre pacht, ende elcken schutenstal voor vyftehalue olde schilden paiements voorsz; maer waer enich kerspele inden landen voorsz., dat zyn allinge andeel zyns hoylandts binnen enige jaeren van dese acht jaeren lossen ende quyt coopen wilde vander pacht ende jaer renthen, dat mach elcke kerspele doen, op Alrèheiligen dach, met volre pacht, ende elcken schutenstal voor vyftehalue olde schildt paiement voorsz., ende dat kerspel sal dan des olde jaer rentes ontslaegen wesen ten eeuigen daegen. Item soe seggen wy, dat die Friesen van Stellingwerff, van Scholerlandt, ende den, die dat aendraecht ofte aendraegen mach, in desen landen geseten, dat gelt van beider loesen des hoylandts voorsz. betaelen ende commer vry leueren sullen, binnen den voorsz. termyn, an handen der schepenen ende des raedts des stadts van Campen, ende daer op salmen guede quitantie ende brieuen gheuen. Item seggen wy, oftet zaecke waer, ende hier naemaels alsoo verfiele (dat Godt verbiede), dat die Friesen, in den voorsz. landen geseten, van hueren schuitenstal die loese niet en deden binnen dese acht jaeren voorsz., dat sy hem in huere brieuen, die sy daer op gheuen sullen onsen here den bisschop van Wtrecht, alsoe verbynden ende verwilcoorden, dat den ghene, die den loese niet en dede, dat die dan voort an jaerlicx voor elcken twee schutenstal gheuen ende betaelen sullen eenen olden schildt paiements voorsz., an handen des scholtes van Follenhoo inder tyt, op Alderheiligen auondt, by dubbelden gelde, hent der tyt, dat sy die loesen gedaen hebben, gelyck den anderen; ende die brieuen sullen Oostergoo ende Westergoo landen, burgemeesteren ende raedt der stadt Groningen, schepenen ende raedt der stadt van Staeueren, grietmans ende gemeente van Doedingewerffstal, met gueder vestenisse, om huere begeren, besegelen. 1413.

1418. Item seggen wy, soe wanneer die loose gedaen is, ende die allinge pacht met die jaer renthen betaelt zyn, dat onsen here die bisschop van Wtrecht voorsz. den Friesen van Stellingwerff ende van Scholerlandt guede brieuen gheuen ende leueren sal, beseegelt met zynen segel ende met die segelen des vyff Gods huisen van Wtrecht, als van den Dom, van olde Munster, van S. Pieters, van S. Johan ende van St. Marten kercke toe Wtrecht, ende met den segelen zynre vyff houesteden des gestichtes van Wtrecht, als an die eene zyde der Isele Wtrecht ende Aemsuert, ende in die ander zyde der Isele Deuenter, Campen ende Suolle; in welcken brieuen onsen here van Wtrecht, ofte zyne naecoemelingen, bisschoppen toe Wtrecht, dat voorsz. hoylandt, als dat bepaelt is ende die sticken daer van gesteken zyn, ouergheuen ende toe goede scheiden sal, tot eeuige daeghen, den Friesen van Stellingwerff, van Schoterlandt, ende den, die dat andraecht ofte andraegen mach, inden landen voorsz. geseten, tot erfflicker besittinge vast blyuen ende gebruicken sullen, als dat nw onsen here gebrucket heuet; ende onsen here van Wtrecht sal dat hoeilandt claerlick quytschelden van alle recht ende toeseggen, dat hy ofte zyne voorvaeders daer an gehadt mogen hebben, beholdelick onsen here den bisschop ende zynre gestichte van Wtrecht, tot eeuwige daegen, zynre heerlickheit ende des gerechts vanden voorsz. hoylanden. Maer hier inne is te verstaen, off die Friesen van Stellingwerff, van Scholerlandt, off yemandt, die inden landen woonachtich waeren, den anderen zyn landt ontgroeue, ontstickte, ontfuerde, ofte te cort dede an zynre erffscheydinge des hoylandts voorsz., die dat dede, die en breecket niet daer an tegens onsen here den bisschop van Wtrecht inder tyt, noch tegens zynen gestichte ende heerlickheit, ende die gebreecke ende schelinge van den puncten voorsz. moghen sy rechten ende scheiden in huere

landen van Stellingwerff ende Scholerlandt, ende niet opten 1418.
hoylandt op den Brueck; wtgenomen wondinge ende dootslaegen sullen sy niet berechten; maer quaemer enige partye, die onsen here den bisschop van Wtrecht in dier tyt, oft zynre heerlickheit, claechde van den voorsz. puncten, die sal onsen here van Wtrecht, oft zyne amptluiden, berechten, nae den recht van zynre landen. Item seggen wy mede, dat onsen here van Wtrecht, tot zyns stichts behoeff, beholden sal den langen wierdyck, tot erfflicker besittinge te gebruicken, streckende van den Hamme tot aen den Cunre; ende onsen here van Wtrecht sal den Friesen voorsz., den die lange dyck toe behoort heeft, bouen vyftehaluen olden schildt paiement voorsz., gheuen voor elcken schutenstal alsoe voel, als die seggesluiden, die daer toe in voortyden geseth zyn geueest, ofte die men daer toe setten sal, seggen sullen, als die brieff daer van inholdt, die den van Stellingwerff daer van gegeuen hebben; ende dit seggen sullen sie wtspreecken toe Follenhoe, opten Soenendaege toe beloeken Pincxteren, nw naestcoemende; ende mede sullen sy wtspreecken, wanneer onsen here van Wtrecht daer aff betaelinge doen sal, off wat renthen hy daer jaerlicx van gheuen sal, ter tyt dat hy die somme geldts daer aff betaelt, off die renthen voort naeden wtspreecken der voorsz. seggesluiden niet betaelt worden. Ende onsen here die bisschop sal den Friesen wt Stellingwerff ende wt Schoterlandt eenen besegelden brieff gheuen, voor hem ende zyne naecoemelingen, bisschoppen toe Wtrecht, dat die van Yselham huer guedt niet vorder weiden sullen, dan nae inholdt huerder besegelder brieuen, die daer van is tusschen den van Yselham ende den Friesen van Stellingwerff ende van Schoterlandt; ende wes schuttinge die van Stellinguerff ende van Schoterlandt, ende die dat aendraecht ofte aendraegen mach, inden seluen landen geseten, daer op doen, dat mogen sy doen sonder

1413. bruecke van onsen here van Wtrecht inder tyt. Item, want die van Schoterlandt ende die ghene, die dat andraecht ofte andraegen mach, inden seluen landen van Schoterlandt geseten, hueren schutenstalle des hoylants voorsz. noch niet angenoemen, noch hueren brieuen gegeuen hebben, als die van Stellinguerff gedaen hebben, soe seggen wy, dat die van Schoterlandt, ende die gene, die in Schoterlandt geseten, huer deel hoilandts annemen sullen, ende hueren schutenstalle daer aff ouerleueren, beschreuen den castellein ter Cunre, tusschen dit ende acht daegen nae den heiligen Pinxteren dach naestcoemende, ende doen daer inne, by eenen pene van tuaeleff hondert olde schilden paiements voorsz., in allen puncten, articulen ende voorwaerden, gelyck die van Stellinguerff hebben an hueren andeel des hoylandts voorsz., dat sy aengenomen hebben, als huer brieff dat begrypt ende inholdt, dien sy daer op ouergegeuen hebben. Item seggen wy, allen punten, articulen ende voorwaerden, vanden hoylande opten Brueck, daer die brieuen an beide zyden aff inholden, des ouergegeuen worden tusschen onsen here den bisschop van Wtrecht voorsz. ende den van Stellinguerff, Schoterlandt ende van Oosterzeenigen landt voorsz., af spreecken, inden jaere ons Heren duisent vier hondert ende acht, des Soenendaechs, op den tuaeleff Apostelen dach, toe Follenhoeff, dat die brieuen doot ende machteloos sullen wesen in den puncten, articulen ende voorwaerden van den hoylande voorsz. begrepen; beholdelicken nochtans der seluer brieuen anders in hueren volre macht toe blyuen van allen anderen puncten, articulen ende voorwaerden, daer inne begrepen, tusschen onsen here den bisschop ende zynen gestichte ende den landen van Stellingwerff, van Schoterlandt ende van Oosterzeeningen landt voorsz. Item seggen wy, dat den bueren van den Cunre besoent sullen wesen, vry op dat wer te coemen, als sie dat nw vyn-

den, ende des gebruicken, gelyck sy voor die eede deden, 1413.
beholdelicken onsen here den bisschop van Wtrecht ende zynen gesticht der heerlickheit ende des rechts, alsoe onsen here van Wtrecht dat tot zynre gestichts behoeff gecoft heeft tegens Harmen van den Cunre ende tegens Harmen ende Hendrick, zynen zonen. Item soe seggen wy segges-luiden ende vruntlicke dedingesluiden voorsz., dat onsen here den bisschop van Wtrecht ende die Friesen vanden landen van Stellinguerff ende van Scholerlandt voorsz. onsen tegenwoordigen seggen ende wtspreecken, als wy dat eendrachtelicken wtgeseidt ende wtgesproocken hebben; van woorde tot woorde, als voor ende nae beschreuen staet, holden sullen ende loeuen te holden ende te vol-doen, altemael ende elcke punct besondere, ende sullen malck den anderen daer brieuen op gheuen, in pargament beschreuen, besegelt met hueren hangende segelen, ende leueren die toe Vollenhoe, op S. Agnieten dach naest coemende, sonder eenich argelist ende enigerhande in-fyndinge. Ende onsen here die bisschop van Wtrecht sal dit ons seggen ende wtspreecken besegelen met zynen se-gel, ende bidden zyne drie houesteden van Sallandt, als Deuenter, Campen ende Suolle, dit selue onsen seggen ende wtspreecken mede te besegelen, om synre bede wille, met huere stede segelen, in tuichnisse ende vestenisse alre saecken voorsz.; ende die Friesen van Stellinguerff ende van Schoterlandt sullen oock dit seggen ende wtspreecken besegelen met huere landen segelen, ende bidden den eer-bare prelaten, grietmans ende mederechteren van Oostergoo ende Westergoe landen, burgemeesteren ende raedt der stadt van Groningen, schepenen ende raedt der stadt van Sta-ueren, grietmans ende gemeente van Doedingewerffstal, dit selue onse seggen ende wtspreecken mede toe besege-len, om hueren beden wille, met hueren landen ende steden segelen, in eenen tuichnisse ende vestenisse alre

1413. saecken voorsz. Ende oft dat saeck waer, dat die Friesen van Stellinguerff ende van Schoterlandt in eenigen puncten ende voorwaerden, in desen onsen seggen ende wtspreecken begrepen ende genoempt, gebreeckelick ende versuimelick worden, ende niet en hielden, als sy in huere brieuen gelouet ende verwilcoert hebben (dat Godt verbiede), ende oft dan onsen here van Wtrecht in dier tyt, met zyne amptluiden ende zynre genaeden boden, die voorsz. Friesen daar voor penen wolde, off met geestelicke ofte waerlicke rechten, off met rechten daer dat bestreden, dat dan die van Oostergoo ende Westergoo landen, burgemeesteren ende raedt van Groningen, schepenen ende raedt van Staeueren, ende die grietmans ende gemeente in Doedingewerffstal, die voorsz. Friesen van Stellingwerff van huerent wegen, ende onsen here den bisschop van Wtrecht inder tyt geschien te laeten, tot zyn ende zynen stichts behoeue, als hem die voorsz. Friesen van Stellinguerff ende van Schoterlandt belooft hebben in hueren brieuen. Ende hier mede seggen wy, dat eenen gueden gansen suen ende vaste steden vruntschap wesen sal tusschen onsen here van Wtrecht voorsz., zynre genaede steden ende ondersaeten, aen die eene zyde, ende die Friesen van Stellinguerff ende Schoterlandt, hueren vrunden ende medewerckers wt Frieslant, aen die ander zyde, ende alle bruecke, tuist, schaede ende schelinge, die geschiedt ende verleden zyn tot desen tyt toe, het sy van rouen, van branden, van dootslaegen, off van andere puncten. In orconde alre saecken, voorwaerden, articulen ende puncten voorsz., hebben wy seggesluiden ende vruntlicke dedingsluiden voorsz. onsen segelen aen desen brieue gehangen. Dit seggen ende wtspreecken geschiede toe Follenhoe, int jaer ons Heren duisent vier hondert ende darthien, op S. Tomas dach.

Groningen wordt vanden Vetcoepers gewonnen, ende Coppen Jaerichs met die andere Schieringen verdrewen.

Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende vyftien 1415.
heeft joncker Keno zyn landen ouer Eems vergaedert, ende heeft met zyn schepen ende luiden gelegen teghen Fermsum, ouer die Eemse; ende Coppen lach toe Fermsum, met die stadt Groningen ende Ommelanden, tegen joncker Keno. Terwylen dat joncker Keno ende Coppen met huer luiden aldus tegens malcanderen laegen, soe waeren vergaedert toe Eelden, in Drente, alle die ballingen wt Groningen ende den Ommelanden by Groningen, die Coppen hadde verdreuen, nae dat die dootslach toe Groningen int rechthuis geschiedt was, ende hadden huer dus lange by joncker Keno, ouer Eems, ontholden, als voorsz. is. Die burgers wt Groningen waeren geheten Reynolt Hueginga met zyn kynderen, Bruin Clinghe ende die vyff Brugmans kynderen, met andere burgeren; oock wten lande van Drente Conraedt de Fos ende Reinolt, zynen broeder, Aernt van Steenwyck, Euert Hubbelinck met zyn kynderen, Harmen Crabbe van Reeden, Harmen Hiddinge ende Pipe, zynen broeder, toe Reeden, Gyse Gossinga toe Eelden, Goessen Wilderinge toe Peise, met veele andere Drenten. Dese voorsz. luiden met huere hulperen aldus toe Eelden vergaedert, als voorsz. is, gingen den dycke langs toe Groningen; ende als sy ouer die stads gracht gecoemen waeren, soe zyn sy een deel met ledders geclommen ouer die stads mueren; sy hadden mede grote smids hameren, ende sloegen aff die slooten van den poorten, ende wonnen alsoe Groningen, by die A poorte. Dit geschiede int jaer voorsz., opten xiiij[en] Septembris. Doe sy die stadt Groningen in hadden, staecken sy drie grote huysen in die stadt an den brandt, dat joncker Keno solde weten, dat sy die stadt

1415. geuonnen hadden. Als dan joncker Keno ende Coppen, met huer luiden, alsoe als voorsz. is, drie daegen tegens malcanderen gelegen hadden, sach joncker Keno den drie branden opgaen wt Groningen, doe wiste hy, dat zyn vrunden Groningen hadden geuonnen: want sy alsoe met malcanderen waeren gesloeten, eer sy van een reisden. Doe liet joncker Keno zyn trompetten opblaesen, ende quam ant landt tegens die vianden; maer Coppen, siende den brandt wt Groningen, merckte hy wel, dat zyn wederparty Groningen in hadde; doe ontreed hy, met alle zyne vrunden ende partysluiden, wt dat heer toe Fermsum, ende quam toe Campen, daer hy niet lange bleef, maer reisde van daer toe Sneeck, tot zyne partysluiden die Schieringe, met alle zyne vrunden, die met hem wt Groningen waeren verdreuen, ende daer nae toe Staeueren. Als dese voorsz. luiden, die Coppen verdreuen hadden, weder int regiment der stadt Groningen waeren gecoemen, doe worpen sy omme Focke Ensma huis, houelinck toe Woltersum, ende Fecke Schulteda huis, houelinck toe Sleen, ende voort Andeloff Frytma, Buue, Meinolt ende Popcke Fratma broeders huis, houelinck toe Eenrum, ende noch Luloff Meyma huis, houelinck toe Basseltow, met meer huysen wt dat halue ampt, ende veel vander Munte, vanden Damme, ende voort wt die Ommelanden, by Groningen gelegen. Ende dese luiden toegen al te saemen in West Frieslandt, tot hueren partysluiden die Schieringe, daer sy worden ontholden. Doe dese Schieringe, wt Groningen ende die Ommelanden by Groningen aldus verdreuen, in West Frieslandt quaemen, tot huere partysluiden, metter woen, doe spanden alle die Schieringen in Oostergoe ende Westergoe gaer, ende verdreuen die Vetcoepers wt West Frieslandt, als heer Feyo toe Dockum met zyn vrunden, Casper Synada, houelinck toe Leeuuerden, Obbe Heemstra, houelinck in Dongerdeel, ende voort alle die

Vetcoepers, wt alle die steden ende dorpen, die alle gae- 1415.
der toe Groningen toegen metter woon, hen ter tyt toe,
dat die Schieringe den slach verloeren toe Nordthorn.

Van den slach by Noorthorn, ende hoe Dockum ende Eemster zyl worden genonnen ende destrueert.

Daer nae, int jaer ons Heren duisent vier hondert ende 1416.
sesthien, doen joncker Keno hoorde, dat die Vetcoepers vanden Schieringen wt West Frieslandt waeren verdreuen, is hy gecoemen met macht van volck ouer die Eemse, toe Groningen, ende is voort, met die van Groningen ende den Ommelanden daer by gelegen, getoegen wt Groningen aen die westerzyde Noorthorn, by Exuerder zyl, tegen die Schieringen wt West Frieslandt, die hem daer toe moete waeren gecoemén. Daer worden van den West Friesen geslaegen by vyff hondert mannen, ende vier hondert gefangen ende binnen Groningen gebracht. Doe terstont branden die van Groningen in Achtkerspel, ende beroofden hem huer guedt. Ende daer nae duerde dat oorloch langen tyt.

Daer nae, int jaer duisent vier hondert ende achthien, quam joncker Keno van oeuer Eemse, ende reisde met die van Groningen ende Ommelanden voor Dockum, ende wonnen ende verbranden dat, ende worpen dat boluerck inden graft; oock worpen sy omme Alteke huis, op die ander zyde van Dockum, met veel andere huisen, die den Schieringe partye toehoorden. Daer nae toegen sy voor dat huis toe Eesmer zyl, daer die Oosters steden, als Lubeck ende Hamborch, mede toe holpen, ende wonnen dat huis, ende sloegender veel doot, ende die andere wor-

1416. den gerecht, ende de hoofden ter Lune op raederen geseth. Doe schatten sy alle Schieringe partysluiden, geestelick ende waerlick, van Staueren al tot Gerckisbrugge, die veel duisenden older Franscher schilden gaeuen, daer die stadt van Groningen die eene helft van op buerde, ende joncker Keno van Ouer Eemse die ander helft. Ende Sicke Syaerda, houelinck toe Franeker, moste borge worden voor die schattinge, die terstont niet worde betaelt, ende daer voor jonge Sicke, zynen enigen zoon, toe Groningen senden toe gyssel. — Dat ick hier hebbe geschreuen van Dockum ende Eesmer zyl ende Sicke Syaerda, hebb ick geschreuen wt een cronycke, gemaeckt van een burger toe Groningen, geheten Johan van Lemege; maer ick can niet gelouen, dat Dockum ende thuis op Eesmer zyl zyn geuonnen ende wt den weer gemaeckt anno xiiij^{c} ende xviij, om dat daer nae, anno duisent vier hondert ende xxij, op Lichtmisse auondt, van die gemene landen is geslooten, dat die gesellen voor Paesschen solden ruimen wt Dockum ende Eesmer zyl, ende wten lande reisen, off die ghemene landen soldense beleggen, als ghy hier nae sult horen wten copie der sluitinge voorsz. Want worde Dockum ende Eesmer zyl int jaer van achthienen geuonnen ende destrueert, als voorsz. is, soe can ick niet vynden, wie datse beide voort jaer van tuee ende tuintich, binnen vier jaeren, soe geringe weder heuet sterck gemaeckt. Maer datse beide zyn wt die weer gemaeckt ao. tuee ende tuintich, dat is bewyselick wt autentycke brieuen. Item, oock vynde ick wt Douue Syaerda schriften, die Sicke Syaerda dochter te wyff hadde, dat jonge Sicke, olde Sicke voorsz. zoon, toe Groningen niet worde gesedt toe gyssel int jaer van achtienen, noch oock om die loftenisse voorsz., maer om andere saecken, als ghy nae sullet hooren.

Int jaer ons Heeren duisent vier hondert ende seuenthien

sterff graue Willem van Hollandt, die hartoch Albert van 1417.
Beyeren voorsz. zoon was. Dese graeff Willem en hadde gheen zonen, maer liet een dochter achter, genaempt vrow Jacob. Ende hartoch Johan van Beyeren, graue Willems voorsz. broeder, regeerde Hollandt, Zeelandt ende Henegouwen, van vrow Jacob, zyn nichte, wegen. Dese hartoch Johan heeft veel met die Friesen van Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wolden gehandelt ende daegen geholden, om haer onder zynen dominie ende subiectie te brengen. Nae veel tractaeten zyn die Friesen, ende oock die ballingen wt Groningen ende huer Ommelanden en van ouer Eemse, die in Westfrieslant by die Schieringe parthye worde onderholden, met den hartoch voorsz. gesloten ende ouer een gedraegen, op zeeckere articulen, hier nae beschreuen.

COPIA.

In nomine Domini. Amen. Dit zyn die puncten ende articulen, die wy houelingen wt Oostergoe ende Westergoe landen, met den andere luiden, die nw ter tyt verdreuen zyn van Groningen, van Eemden, ende wten gemene landen van by oosten ende by westen der Eemse, ende nw ter tyt vergaedert zyn toe Staueren ende toe Sloeten, doen willen tot een einde ende eener heerlickheit den allerduerluchtichsten heren H. Johan, hartoch van Beyeren. In den eersten, dat wy hem ende zyne erfgenaemen, tot euige tyden, bekennen willen voor onsen rechten landtsheer, op alsulcke puncten, als hier nae beschreuen staet. Item, soe bekennen wy onsen alre genaedichsten here dat alre hoochste recht, dat is te verstaen, dat die grietmans ende rechters vueren van onsen genadighe heren wegen, die dat met rechte vuert in den ommegange, als dat van oldts geweest is; maer die grietmans sullen coe-

1417. men alle jaeren toe Staueren, voor onsen here, ofte voor den ghenen, die hy dat bevoelen heeft, ende sullen hueren eedt doen, dat sie van onsen heren wegen allen landen recht sullen doen, nae older gewoonten, nae older Friesscher landtrechte; ende onsen here, ofte den ghenen, die dat beuoelen is van onsen genaedige here wegen, zynen eedt doen, rechte reeckenschap toe ontfangen binnen Staeueren, binnen een maent daer nae, dat hy wten rechte compt, van alsoedaenen bruecken ende houeslaegen, die onsen genaedigen here in dien jaere verschenen zyn; ende wes oncost die grietmans ende huer mederechters doen, van alle rechtswegen, dat sal vanden bruecken, die onsen genaedigen here verschenen zyn, ghenoemen worden, ende des gelycken sullen daer die rechters toe Groningen als die Grietmans toe Staeueren doen. Item, soe kennen wy onsen here zyn hofflandt ende die hul-dinge, twee Vlaemsche groten van elcken huise des jaers. Item, waert saecke, dat iemant misdede, die solde breec-ken op hem seluen, ende op anders niemant; ende worde hy voorfluchtich, soe solde hem niemant ontholden; ende onthielde hem iemant naeden tyt, dat hy vanden rechte vermaent worde, soe solde hy bruecke gheuen, als die misdaeder seluer doen solde. Item, soe kennen wy onsen here die munte, indien hy goedt geldt ende siluer slaen wil, ende dat sal dueren tuintich jaer, sonder vernyen. Item, soe kennen wy onsen here den tollen van allen gueden, diemen wten lande vuert, den hondersten pen-ninck wtheemsche luiden; ende wat gueden eens vertolt zyn, sullen sy vry vueren duer onsen landen ende stro-men, die daer nw zyn, ofte naemaels moegen coemen. Item, ofter enige schip landtrueringe dede in desen lan-den, soe dat hy dat schip verloere, soe mochten die landen wten schepen lyff ende guedt bergen sonder hender, ende vry wesen van onsen here; ende holpe iemant dat

guedt bergen, die solde redelick arbeits loon hebben. 1417.
Item, quaeme dat schip ofte guedt dryuen, daer niemant by en waere, soe solden den rechter, die den eede bevoelen waer van onsen here, dat guedt hauenen ende bergen, ter tyt daer iemant quaeme met guede betuigen, dien salmen dat guedt leueren op redelicke arbeits loon; die rechter, tot onsen here behoeff, den eene dardendeel, indien daer niemant nae en coempt binnens jaers, ende dat dit guedt verschynt, dat ander derdendeel der kercken, daer dat an compt, ende dat leste tot behoeff der geenre, die dat hebben geberget. Soe sal die alderduerluchtichste onsen here ons beschermen voor alle landesheeren, voor alle die ghene, die ons mochten schaeden off hinderen; ende eenen iegelycken, die van den zynen is verdreuen, wten landen van Oostergoe off van Westergoe, van Groningen ende wt Eemden, ende wten landen by oosten ofte by westen den Eemse, weder op dat zyne te helpen, op dat hy rustelick ende vredelick sy, als hy plach te doen, eer hy verdreuen was; ende dat hem misdaen is, by onsen genaedigen here beteringe daer van te doen. Item, onsen genaedigen here ons tot ghenen heerfaerts toe leiden buiten onsen paelen van Frieslandt. Item, hier mede sullen vergeuen ende vergeten zyn alle saecken, die voor desen daege geschiedt zyn. Item, een yegelick, hy zy geestelick off waerlick, sal alle preuilegien gebruicken van brieuen ende vryheden, dien sy gehadt hebben ofte hebben van coninck Caerls tyden, hen tot desen tyt, wtgesecht dese puncten voorsz. Ende alle dese puncten voorsz. sullen gebruicken eylandt, ommelandt, ende die den landen voorsz. toe behoeren, ende mede besoent willen wesen, wtgesecht Aemlandt ende Schellingen.

Van dese contracten voorsz. vynde ick ghenen datum, waeromme hebbe ick dit gesedt int jaer van seuenthienen,

1417. hoewel dat dese ouercomst tusschen hartoch Johan ende den Friesen langhe nae is geschiedt.

Keyser Sigismundus sende zyn ambassaten totten Friesen in Frieslandt.

1416. Inden jaere ons Heren duisent vier hondert ende sestien seinde keiser Sigismund, Ro^{e}. key^{e}. ma^{t}., zyn legaten ende ambassaeten in Vrieslandt totten Friesen, met hem hebbende de key^{e}. ma^{t}. credentie brieff anden Friesen, daer van die copie hier nae volcht.

COPIA.

Wy Sigismund, van Godts genaeden Roemsche coninck, tot alle tyden vermeerder des rycks, ende toe Vngeren, Dalmatien, Croatien etc. coninck, erbieden alle ende elcke prelaeten, in welcken waerden die zyn, onsen lieuen andachtigen, ende daer toe allen ende elcken grietmannen, houelingen, landtlieden, edelen ende onedelen, Oostfriesen ende Westfriesen, ende daer toe allen ende iegelicken anderen Friesingen, meinlicken anderen, wie die ghenoempt ende waer die geseten zyn, gheen wtgenoempt, onsen ende des heiligen rycks lieuen getrouuen, onser genaede ende allen guedt. Lieuen getrouuen! wy hebben vernomen, ende zyn des oock eigentlick onderwesen worden, dat ghy van oldts van die heilige rycke gevrye zyt, ende an dat heilige rycke, ende anders nergens an behoort, ende daeromme w allen, ende vwer iegelicken besonder, by den heiligen rycke toe beholden ende van den heiligen rycke weghen geneedichlicken toe schutten ende toe beschermen, als wy schuldich zyn ende billicken

doen solden, seinden wy tot w den edelen Nicolaus 1416.
Boutzlow, cantzler des vorstendoms toe Breslow, onsen raedt ende lieuen getrouuen, ende den eersaemen mr. Hendrick Clandt, licentiaet in den geestelicke rechten ende canonick toe Coelen, onsen capellaen ende lieuen andachtigen, onsen meninge ende wille met w te reeden ende wt toe daegen wel eigentlick onderwyset. Ende begeren an w, met eernste ende wille, wat dselue Nicolaus Bontzlow ende mr. Hendrick met w, van onsent weegen ende in onsen naeme, reden ende wtdraegen werden, dat y dat in allen stucken ende puncten als volcoemelick geloeuen sult, als oft wy seluen in eigener persoen der seluer zaecken ende stucken, alle gemeinlicken ende ellick besonder, lyfflick met w geredet ende wtgedraegen hadden. Gegeuen toe Aecken, nae Christus geboorte veerthien hondert jaeren, ende daer nae in den sesthienden jaere, anden naesten midweecke nae onser lieuer Vrouuen dach, als sy wert ontfangen, onsen rycke des Hongerschen etc. inden dartichsten jaere, ende des Roomschen in den seuenden jaere.

Dese ambassaeten, als ick vynde in eenen anderen credentie brieff aenden Friesen, met den selue ambassaeten voorsz., van keye. mat. gesendt, hadden vollen macht, met allen ende ellick besondere prelaeten, edelen, steden, gemeenten ende inwoenderen van Oostergoe ende Westergoe, geestelick ende waerlick, toe handelen, toe sluiten ende ordonneren, off keye. mat. persoenlicken tegenwoordich hadde geweest. Ende, want den Friesen tot keye. mat. ende dat heilige Roomsche ryck sonder enich middel hooren, solden ende mochten die selue ambassaeten, van den seluen rycks weghen, gewoontlicken eede van allen inwoonderen der landen van Frieslant nemen, ende sulcken ordeninge inden seluen landen ende zynen inwoon-

1416. deren maecken, op dat die landen ende inwoonderen voorsz. van key^{e}. ma^{t}. ende dat Roomsche rycke to gheender tyden verscheiden ende verfreemt solden worden voort allen anderen nootdruftigen dingen te doen, te be- stellen, toe maecken ende toe ordineren, oft key^{e}. ma^{t} selffs persoenlick bestelde, maeckede ende ordineerde; ende loofde, by zynre key^{e}. ma^{ts}. trouue ende woorden, alle dat toe voleinden, dat die voorn. ambassaeten inden landen Oost ende Westfriesen, geestelick ende waerlick, van zynre ma^{ts}. wegen deeden, maeckten, schaften ende ordineerden. Wt deese volmachtige commissie hebben dese ambassaeten voorsz., van wegen key^{e}. ma^{t}., allen staeten, geestelick ende waerlick, van Oostergoe, Westergoe ende Seuen Wolden, op eenen beraemden dach, toe Leeuuerden by een te coemen ontboeden, ende hebben huer commissie ende macht den landen daer getoent ende gelesen, ende voort den meeninge ende wille key^{e}. ma^{ts}., hemluyden in commissie gegeuen, den landen voorgeholden, ende dat key^{e}. ma^{t}. hadde aengemerckt den eedt, die zynre ma^{t}. in zynre electie ende croeninge des Roemschen rycks hadde gedaen, om dat heilige Roemsche ryck toe vermeeren, waeromme zyn co^{e}. ma^{ts}. meeninge was, alle die landen, die van oldts an dat rycke hadden gehoort, ende nw waeren alieneert, weder an dat rycke toe brengen; ende want zynre ma^{t}. was informeert ende onderrecht, dat die Friesen met huere landen, sonder eenich middel, an ende tot key^{e}. ma^{t}. ende dat rycke van oldts hoorden, ende datse sonderlinge ofte spetiale gratien ende vryheden van Carolo die grote, wylen eer Roemsche keyser, hadde verworuen, welcke gratien ende vryheden naederhandt duer andere Roemsche keyseren waeren geconfirmeert, waer van die Friesen voor zynre ma^{t}. hadden brieuen met hangende segelen gepresenteert.

COPIA VAN 'S KEYSERS SIGISMUNDUS BULLE ENDE PREUILEGIEN, DEN FRIESEN GEGEUEN, ENDE WTEN ORIGINAEL, MET DES KEYSERS SEGEL GESEGELT, GESCHREUEN. 1417.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis faeliciter. Amen. Sigismundus, Dei gratia, Romanorum rex, semper augustus, ac Hongariae, Dalmatiae, Croatiae etc. rex. Ad perpetuam rei memoriam notum facimus tenore praesentium vniuersis. Etsi mansuetudo regalis fastigij cunctis suae ditionis subiectis, cuius largitione omnium disponente noscitur dominari ad procuranda commoda et gratias concedendas videatur obnoxia, aduertens vtiliter suis applicari thesauris, quod ad subditorum vota liberaliter erogatur. Illos autem attentius consueto benignitatis fauore prosequitur et spetialibus donis gratiarum magnificat, quos approbatae fidelitatis constantia ac actuum experimentalis ostensio claris virtutum inditijs clarius recommendant, vt sic ad continuanda sedulitatis obsequia tanto valeant fortius animari, quanto se a regali celsitudine vberioribus gratijs agnouerint insigniri, vt proinde resumptis viribus sub gratioso principe non immerito gaudeant militare. Sane honorandorum nobis dilectorum vniuersorum incolarum et inhabitantium, tam Orientalis quam Occidentalis Frisiae, *die vrye Friesen*, vulgariter nuncupatorum nostrorum et imperij sacri fidelium nostrae maiestati nuper oblata petitio continebit: Quatenus ipsis et singulis terris et districtibus Frisiae gratias, libertates, immunitates, franchesias, iura, preuilegia et literas ipsis a recolendae memoriae diuis praedecessoribus nostris, tam imperatoribus quam regibus Romanorum, dudum indultas atque datas, nec non eorum iura municipalia, laudabiles consuetudines et obseruantias innouare, approbare, ratificare et confirmare, ac insuper scriptas gratias de nouo concedere de regali nostra clementia dignaremur. Nos igitur praedictarum

1417. incolarum et inhabitantium magnae deuotionis constanti et singularis fidei puritate, quos ipsorum progenitores ac ipsi ad nos et imperium habuisse et habere noscuntur diligenter inspectis, eorum vota libenter admittimus et porrectas nobis supplicationes gratiosius exaudiuimus animo deliberato, maturoque principum, comitum, nobilium et fidelium nostrorum accedente consilio ipsis ac terris et districtubus supradictis vniuersas ac singulas gratias, libertates, immunitates, franchesias, iura, preuilegia et literas, quas et quae a praedictis nostris in imperio praedecessoribus nostris Ro. imperatoribus et regibus obtinuisse noscuntur, nec non eorum iura municipalia, laudabiles consuetudines et obseruantias innouauimus, approbauimus, ratificauimus et confirmauimus ac innouamus, approbamus, ratificamus, autoritatique Ro. regia et exacta nostra scientia tenore praesentium confirmamus. Et vt erga praefatos incolas et inhabitantes celsitudo regalis clarius illucescat, ipsos omnes et singulos vna cum ipsorum vxoribus, pueris et familia, ac vtriusque sexus personis et bonis singulis, nec non omnes et singulas terras et districtus Orientalis et Occidentalis Frisiae violenter, iniuste ac temere abstractos et abstractas, alienatos ac alienatas, ad nos et imperium praedictum auctoritate et scientia praedictis renouaimus et praesentibus renouamus, ac ipsos et ipsas et ipsa in nostram et imperij sacri protectionem, tuitionem volentes, decernentes ac praesenti perpetuo valituro sancientes, edicto, et praefatae Frisonum terrae et districtus, ac vniuersi incolae et inhabitantes ipsorum, praesentes et futuri, scilicet mares et faeminae, iuuenes et adulti ex nunc munita omnibus iuribus et honoribus libertatibus, gratijs ac consuetudinibus, quibus hactenus freti sunt, et quibus caeteri fideles et zelatores imperij fruuntur et vtuntur perpetuis munita temporibus gaudere debeant et potiri. Et quod duntaxat ad nos atque nostros in imperio successo-

res, Romanos imperatores et reges, et nullum alium re- 1417.
spectum habere, nec deinceps in paulo vel in toto, per nos vel successores huiusmodi ab ipso Ro. imperio diuidi, scindi, abstrahi, vendi, dari, impignorari seu aliquatenus alienari debeant siue possint. Quamquam singulae diuisiones, abstractiones, donationes, venditiones, impignorationes et alienationes praedictarum terrarum, in parte vel in toto temere, iniuste siue violenter, per quoscunque quouis ingenuo colore seu modo quaesitis factae nullam habeant et obtineant valoris firmitatem. Et nihilominus ad habendum huius cautelae praesidium, et vt praefatis Phrisonibus securius caueatur, de Romanae regiae potestatis plenitudine, ac de certa nostra scientia, declaramus vt omnes et singulae diuisiones, scissurae, abstractiones, venditiones, donationes, impignorationes et alienationes praemissae, nec non promissiones, iuramenta et literae per praefatos incolas et inhabitantes eorum quoque praedecessores desuper factae et praestitae seu praestita, ac etiam quaecumque leges et colligentiae seu foedera inter et per eos, conceptae, initae seu firmatae quouis modo aut quaeuis inde secuta et ab eis dependentia, emergentia et connexa nullius sint et esse debeant valoris vel momenti. Nam eas, cum de facto praecesserint et de iure non subsistant, de plenitudine et scientia praedictis renouamus, cassamus, irritamus ac virtute praesentium penitus annullamus, restituentes praefatos Phrisones atque terras antedictas, coniunctim vel diuisim, in integrum et in libertates ipsis debitas atque pristinas, nec non iura, haereditates, honores, bona ac laudabiles consuetudines, quibus freti sunt antequam praedictae alienationes, diuisiones, abstractionesque fierent ac scissurae. Praeterea dictorum incolarum et inhabitantium nostrorum fidelium defectibus, damnis et pressuris, quibus iam plurimis annis per vicinos hostes grauiter sunt afflicti, et ab imperio tracti diuisique, cupientes oc-

1417. currere, ad haec vt deinceps affectuosius nos et imperium honorare ac diligere, et sub nostri ac imperij potentatu vmbraculo consolatorie possint et debeant respicere. Volumus et hoc edicto perpetuo valituro statuimus, disponimus et praedictis auctoritate et scientia ordinamus, vt ijdem incolae et inhabitantes, nullo vnquam futuro tempore ad seruiendum nobis vel successoribus nostris antedictis extra terras praefatas ac eorum fines siue limites. Nec non ad dandum vel soluendum pro quibuscumque causis, negotijs, impositionibus, petitionibus seu alijs quibuscumque vijs seu modis extorquendis siue excogitandis, aliquas steuras subsidio precarias vel alias quascumque impositiones siue petitiones, praeter infra scriptum tributum sint astricti, his nisi casibus forsitan requirentibus. Quod aliquis vel aliqui ex praedictis incolis vel inhabitantibus rebellionis spiritu seducti nobis aut nostris in imperio successoribus se (quod absit) exponere vel inobedientes esse praesumerent: Ex tunc caeteri incolae inhabitantesque praedicti tota ipsorum potentia nobis et eisdem successoribus nostris astare et Phrisonice iuxta Frisonum ipsorum iura seruire debebunt et tenentur, donec huiusmodi appositores inobedientesque depositis rebellionis spiritubus, ad nostram et imperij veram obedientiam reducantur, ac regalem siue imperialem clementiam meruerunt humiliter obtinere. Et quia nos vel successores nostros antedictos pro praedictarum terrarum siue districtuum conseruatione vtilitateque tantos labores ac tantas expensas sufferre contingeret, quod incolae et inhabitantes praedicti propria, spontanea atque libera ipsorum voluntate liberaliter nobis vel eisdem successoribus nostris in recompensam laborum et expensarum huiusmodi aliquid facere velint et donare. Et quia iustum et aequum arbitramur existere, consuetudinum iurumque municipalium vigore dispensatione prouida clementique sic moderare, quod delinquentium progenitorum siue consanguineorum

poena in innocentes non transeat: Idcirco volumus, et 1417.
praefatis incolis inhabitantibusque concedimus et expresse largimur, ne delictum vel delicta singularis aut singularium personarum in generale damnum progenitorum, consanguineorum seu amicorum aut alterius cuiuscumque innocentis hominis non transeat, neque propter delinquentes debeat retorqueri. Sed quia ille vel illi soli, qui delictum vel delicta perpetrauit, iudicentur et pro delictis huiusmodi secundum Frisonica iura consuetudinesque realiter ac personaliter puniantur. Denique vt memoratis incolis et inhabitantibus in eorum desiderijs nostrae libertatis beneficia gratiosius ostendamus, ipsis specialem hanc gratiam pro nobis et successoribus nostris antedictis duximus, faciendam, quod ipsos praefatasque terras et districtus cum eorum pertinentijs coniunctim vel diuisim, nec non infra scriptum tributum nunquam alicui vel aliquibus obligabimus, impignorabimus, dabimus aut ab imperio alienabimus quoquo modo. Et quia eisdem incolis et inhabitantibus aliquem principem spiritualem vel secularem, comitem, baronem, nobilem, militem, militarem, ciuem vel plebem, aut aliquam aliam personam cuiuscumque conditionis existat, quocumque casu emergente in gubernatorem siue rectorem non constituemus, aut praefatis terris et districtubus praeficiemus. Sed quod per eorum grietmannos, iudices et iustitiarios iuxta ipsorum consuetudines ac ritus hactenus seruatos regantur plenam ipsis tribuimus facultatem. Caeterum quia regalis nostra maiestas exacta scientia, et cum deliberationis consensu et consilio nostrorum et sacri Romani imperij principum, tam spiritualium quam secularium, comitum, baronum, procerum, nobilium et fidelium, iustissimis causis interuenientibus et praesertim pro tuendis et obseruandis iuribus eiusdem imperij in supradictis terris et districtubus ipsos et ipsas, cum eorum pertinentijs incolis et inhabitantibus vtriusque sexus

1417. ad nos et imperium reuocauit, ac in suam et imperii protectionem, saluaguardiam recepit, praescriptisque gratiis et libertatibus, vt praemittitur insigniuit. Et quia dignum aequum et rationi consonum esse maiestas eadem nostra censuit, vt praedicti incolae inhabitantesque praedictum imperium cuius vtique pars, imo membrum nobile et eximium sunt, ac etiam nos successoresque nostros antedictos tamquam ipsorum veros, naturales et ordinarios dominos aliquo saltem perpetuo venerationis, verae recognitionis ac debitae subiectionis signo honorare et recognoscere debeant ac in antea sint astricti: Idcirco discernimus et sancimus et praedictis auctoritate et scientia statuimus per praesentes, quod de quolibet in praefatis terris et districtubus foco, qui specialem suam mensam et familiam habet vnus duntaxat grossus imperialis, de his videlicet, quos per imperialem magistrum monetae in Leouardia cudendos, et viginti pro dimidio nobiliore, ac sedecim pro floreno Renensi dandas alijs nostra maiestatis literis decernimus super festo ascensionis Domini nostri Jhesu Christi, pro imperiali tributo annis quodammodo singulis persoluatur. Et quia grietmanni dictarum terrarum et districtuum pro tempore existentes, quilibet in officio suo tributum huiusmodi annuatim exigere sub iuramento honorisque sui praedictione colligere et sic collectum Leouardiam portare, ac illi vel illis cui nos vel praedicti successores nostri sub nostrae maiestatis literis huiusmodi tributum parte seu nomine nostro ac imperialis camerae leuandum et recipiendum, ac ipsis quitantias nostras desuper praesentandum commiserimus, absque omni renitentia dare et assignare teneantur et debeant penitus et in toto, domibus, tamen et habitationibus plebanorum siue curatorum, in quibus actualem et personalem residentiam faciunt duntaxat exceptis. Nec aliud praeterquam tributum huiusmodi ac praenominatam monetam, nec non seruitus praelibata te-

loniorum, quod in Stauria et in alijs Frisiae partibus, 1417.
quod iuxta tenorem alterius litterae maiestatis nostrae desuper datae recipi statuimus in omnibus et singulis terris et districtubus antedictis, ac eorum partinentijs et attinentijs pro nobis et imperio duximus reseruandum, nulli omnino hominum liceat hanc nostrae innouationis, approbationis, ratificationis, confirmationis, protectionis, tuitionis et saluaguardiae, receptionis, decreti, edicti, statuti, declarationis, renouationis, cassationis, irritationis, annullationis, ordinationis, dispositionis, voluntatis, gratiae, restitutionis, remissionis, largitionis ac reseruationis paginam infringere, aut ei ausu quouis temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem nostram ac imperij sacri grauissimam ac poenam quingentarum marcarum auri purissimi, quas ab eo qui contraire praesumpserit irremissibiliter exigi, et earum medietatem imperialis siue regalis camerae fisco, residuam vero partem pauperum vsibus applicari, decernimus et volumus, eo ipso se nouerit immersurum (*) praesentium sub nostrae maiestatis sigillo literarum testimonio. Datum Constantiae, anno Domini 1417, altera die Septembris, regnorum nostrorum Hungariae etc. tricesimo primo, Romanorum vero octauo.

Ad mandatum domini regis,

JOANNES BRECHER.

Wt erachte deser bulle voorsz. heeft keye. mat. den Friesen voorsz. absolueert van allen lasten, eeden ofte verbonden, die sie ende huer voerfaeders, int generael ofte speciael, enige heren ofte communiteiten, geestelick off waerlick, voor desen tyt hadden gedaen, gelooft ofte gesuoeren. Ende oock, dat gheen keyseren tot enige tyden die Friesen, noch huer landen, souden vercoepen, versetten,

(*) L. incursurum.

1417. noch in geenderleye manieren van dat Roomsche ryck alieneeren. Oock solde key^{e}. ma^{t}. tot ghenen tyden in Frieslant setten ofte ordineren, voor een potestaet, gubernatoer ofte regent, eenich prins, geestelick off waerlick, edel noch onedel, maer datse huer eigen landt solden regieren met huer eigen grietmans ende rechters, als sy dus lange nae older gewoonten hadden gedaen. Ende want key^{e}. ma^{t}. den voorsz. Friesen in desen bulle hadden gesedt, dat sy synre ma^{t}. alle jaeren solden schuldich zyn toe betaelen, van elcken schorssteen ende heertsteede, die huer eygen taefel hielden ende familie hadden, eenen gros, daer die tuintich van solden doen eenen haluen nobell, ende sesthien eenen Rynschen gulden, soe vynde ick in eenen anderen key^{e}. ma^{t}. brieff, die totten Friesen vanden seluen key^{e}. ma^{t}. voorsz. waer gesendt, nae die bulle voorsz., dat die gros voorsz., die key^{e}. ma^{t}. doe in Frieslandt hadde laeten munten, aen die eene zyde hadde eenen dubbelden arent met wtgereckte vlogelen, tot een teecken, dat die Friesen tot key^{e}. ma^{t}. ende dat Roe ryck hoorden; op die ander zyde des gros stondt een dubbelt cruis, in een teecken, dat Sigismundus oock coninck was van Vngaren, die den Friesen hadde weder gebracht an dat Roemsche ryck. In dese bulle voorsz. reserueerde hem key^{e}. ma^{t}. die tollen toe Staeueren ende in andere hauenen van Frieslandt, nae tenoer van eenen anderen brieff, zynre ma^{t}. daer van gegeuen; maer in deesen brieff voorsz., nae die bulle voorsz. van den seluen keyser an den Friesen gesendt, daer ick nochtans ghenen datum by vynde, heeft zynre ma^{t}. voor hem ende zynre naecomelingen, Ro^{e}. keysers ende coeningen, geloeft, tot ghenen tyden in Frieslandt enige tollagie toe statueren ofte ordineren.

Icke Syaerda toe Franeker wan den slach tegen den Vetcoepers, ende verloer daer nae weder tegen Focke Vckis ende den Vetcoepers.

Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende negenthien 1419.
nthielde Sicke Syaerda, houelinck toe Franeker, een man
et gewalt, die diefte hadde gedaen in grote of seuen-
iende aenwird, ofte die granteren, ende wolde hem niet
erleueren in handen der geenre, daer hy hadde gestoe-
n, datmen hem mochte iustitie doen nae zyn misdaet.
Waeromme hebben sy vergaedert alle huere gemeente,
unden ende partysluiden, ende zyn met grote macht van
olck by Franeker gecoemen, om Sicke toe versoecken.
icke hadde by hem vergaedert knechten van buitens landts,
ontrent vier hondert; oock hadden die Schieringen Sicke
ulp gesonden; alsoe dat Sicke van zyn huis den vianden
t gemoete is gecoemen, ende heuet met hemluiden eenen
ach gedaen by Franeker, in eenen veldt, geheten die
paensche miede, opten xxix^en^ dach Augusti. Sicke met
yn volck hebben die ouerhandt geholden, ende veel van
uer wederpartye geslaegen ende gefangen. Doe die Vet-
oepers aldus vanden Schieringen waeren verslaegen, soe
ebben sy, om huer leedt te wreecken, boden gesonden
e Groningen ende ouer die Eems, aen den Vetcoepers,
uere partysluiden, om hulp ende bystant tegens die Schie-
ingen.

Daer nae, int jaer ons Heren duisent vier hondert ende 1420.
intich, is Focke Vckis, met voel Vetcoepers, van Ouer
Eemse, wt Groningen ende wt die Ommelanden by Groe-
ingen, toe schepe gecoemen toe Staeueren ende Hinde-
open ant landt, den Vetcoepers voorsz. toe hulpe. Als
icke ende die ander Schieringen dat hoorden, dat den
etcoepers, huer wederpartye, hulpe was gecoemen van
uer Eemse ende Groningen, hebben sy huer partysluiden

1420. by een vergaedert, ende zyn die Vetcoepers toe m gereist by Hindeloepen. Ende aldaer zyn beide part by een gecoemen by Pale sloot, ende hebben stercke tegens malcanderen geslaegen; ten laesten hebben die V coepers den ouerhandt geholden, ende hebben wel by drie hondert Schieringen doot geslaegen, ende twee h dert gefangen; ende die andere vloogen in Slooten, e hebben dat beseth ende vast gemaeckt. Focke Vckis h die gefangenen toe Groningen ende Ouer Eems gesen ende is met alle zyn volck ende partysluiden voor Slo gereist, ende heeft dat belecht. Doe hebben die Schier gen boden gesonden an hartoch Johan van Beyeren, gr van Hollandt, om hulp, bystandt ende ontseth: want Friesen confederatie hadden met hartoch Johan, als voo is; waeromme heeft hartoch Johan volck ouer gesen den Schieringen te hulpe tegens Focke Vckis voorsz., hem van Sloten verdreuen, ende veel van zyn volck h ben geslaegen ende gefangen; onder welcke worde fangen van Groningen Eylcke Onsta, Hendrick Beye Abeke toe Dycke, Johan Grone, ende veel andere b geren wt Groningen, die alle in Hollandt worden gefu ende geschadt. Doe tooch Focke weder ouer Eems in landt, ende dede daer veel quaets. Dese Focke had met hem een grote busse van Groningen gebracht, die mede voor Slooten hadde, ende doen hy van Sloo worde verjaecht, mocht hy die busse niet mede cryg want hy groot was, ende zyn schepen waeren van vianden genoemen, waeromme liet hy die busse sinc in een diep sloot, die noch op desen tyt (als men sec Focke sloot wordt geheten.

Noch van Focke Vckis.

Dese Focke Vckis was seluen van cleine macht ende 1420. guederen; maer heer Ocke toe Brueck, Auryck ende Eemden, in Oostfrieslandt, ridder ende houelinck nae joncker Keno voorsz., zyns zoons, doot, heeft hem verheuen, ende maeckte hem eerst voecht van een zynre landen. Doe timmerde Focke, by consent van heer Ocke, een sterck huis toe Leer, daer hy hem, om ancxte zynre vianden, rustelick mochte onthouden. Ende, alst schynt, soe is Focke voorsz. in Westfrieslandt den Vetcoepers toe hulpe gesonden van heer Ocke voorsz., ende is niet gecomen wt zyns selffs naeme: want, als ghy noch sullet horen, doe Sicke Syaerda suende met die Vetcoepers in Oostfrieslandt ende Groningen, is den suenbrieff wt heer Ocke naem ende van hem gesegelt, ende Focke is daer niet mede in benoemt. Naederhandt is Focke Vckis in die landen van Ouer Eemse soe geueldich geuorden, dat hy hem tegen heer Ocke sette, ende heeft anno xiiij^{c} xxvj veel van heer Ocke slooten geuonnen ende verbrandt. Doe sende heer Ocke boden an Nicolaes, bisschop toe Bremen, om hulpe tegen Focke. Die bisschop is seluen, met veel heeren ende macht van volck, gecomen in Eemderlandt, heer Ocke toe hulpe tegens Focke voorsz. Sy zyn by Deteren by een gecoemen, ende hebben aldaer tegens malcanderen eenen slach geholden, daer Focke dat feldt heuet geholden ende den bisschop verjaecht, ende veel van zyn heren ende volck geslaegen ende gefangen. Onder anderen bleuen daer doot die heren van Rytberch ende die heren van Dieffholdt. In sommige buecken vynde ick, dat die bisschop daer seluen oock worde gefangen, met den hartoch van Bruinswyck, die graue van Tekelenburch, Bentem ende Oldenburch.

Anno xiv^{c} xxvij heeft Focke heer Ocke aff geslaegen wel

1420. vier hondert mannen, ende daer toe heer Ocke ende zyn broeder gefangen, op S Simons ende Judas dach, by Marckenhoue. Int selue jaer sloech Focke doot bouen vier hondert mannen van Groningen, want sy met heer Ocke hielden.

's Jaers daer nae, dat was a°. 1428, was veel oorloch in ende om Groningen, in die Hommerts, by Aeduere ende Noorthorn, daer Focke al mede was.

Int jaer 1431 hebben die gemeente van Ouer Eemse Focke slot belecht toe Leer, ende nae geuonnen ende destrueert, met meer andere van Focke huisen. Int selue jaer worde Vcke, Focke zoon, geslaegen.

Dit is cortelicken hier nae geschreuen van Focke Vckis regiment. Ende, want myn intentie niet en is in dit bueck te beschryuen die gesten van Oostfrieslandt, Groningen ende die landen om Groningen, dan soe veel als dat Westerlandt mochte mede roeren, maer alleen die gesten van Oostergoe, Westergoe ende Seuen Wolden, soe veel die tot mynen kennisse zyn gecoemen, soe wil ick nw voort an myn propoost verfolgen.

Die Hollanders hebben een bolwerck begonnen te maecken toe Mackum, maer niet voleint.

Daer nae, dat Focke Vckis van Slooten was verdreuen van hartoch Johan van Beyeren, graue van Hollandt, doe heeft hartoch Johan voorsz., a°. 1420, volck gesendt toe Mackum, die daer, by raedt ende hulpe van Sicke Syaerda, besetten een paert van die buerte ende een steenhuis, ende beboluerckte dat. Onder desen vielt, dat Sicke Syaerda reisde nae Groningen. Doe sende Tyaerd Aelua en die Hollanders toe Mackum een brieff in Sicke naem,

met Sicke segel besegelt, dat hy van eenen anderen brieff 1420.
subtylicken hadde genomen, ende daer op gesedt, inholdende, dat sie voor hem seluen solden sien, aensiens brieffs, want al Oostergoo ende Westergoo vergaederden ende quamen, om huer daer geueldelicken te verdryuen, ende hy wiste ghenen raedt, huer te ontsetten teghen alsulcken macht van volck. Met desen brieff worden die Hollanders verfeert, ende brochten al huer guedt te schepe, ende staecken Mackum an den brandt, ende voeren ouer nae Hollandt.

Van die suen tusschen heer Ocke toe Brueck ende Groningen ter eender zyde, ende Sicke Syaerda met zyn vrunden ter anderen zyden.

Doe die slach ter Caese, by Hindeloepen, was geschiedt, weer een compositie ende suen gemaeckt tusschen heer Ocke toe Brueck, die stadt Groningen met die Ommelanden, ende Sicke Syaerda, met zyn vrunden, in forma ende manieren hier nae beschreuen.

COPIA VAN DEN SUENBRIEFF.

Wy Ocke toe Brueck, Auryck ende Eemden, in Oostfrieslandt, prelaeten, houelingen, rechteren ende ghemene gemeente van Hunsinge, Fyuelge, Langwoldt ende Hommerse landen, burgemeisteren, raedt ende ghemene gemeente in Groningen, bekennen ende tuygen midts desen openen brieue, dat wy voor ons ende onse naecoemelingen hebben gegeuen ende gheuen, midts desen brieff, den eersaemen luiden, als Sicke Syaerda, Wibrant Harmana, Sicke Lyauckama, Pieter Camstra, Taecke Camstra kyn-

1420. deren, Alteke Camstra, Douue Tyessama, Jelmer op Adelen, Sibrant Tyaerda, Vlbeth Waltha, Piecke Elicksma Vpke inden Beddgaryp, Tyaerd Jongama, Harmen Douuama, Laes Roedmersma, Sya Siuedsma toe Deynum, Hommo Oedsma toe Boxum, heer Jelle, personner toe Cubaerdt Douue Poppema, Buue in Jernum, Gaele in Borckwirdt, Hylcke in Jaenum, Casper inden Tyaerich in Schaepundt, Sicke Britsuirdt, Sapke toe Sypense, Frederick Vnga, Eelcke Sickinga, Bruer Eede zoon wt Harlingen, ende die gemene meente wt Franekeradeel, ende huere landtsaeten, dese voorsz. luiden eenen vasten, steden, trouuelicken, kerstenen vrede, tuintich jaeren lanck duerende nae datum deses brieffs, toe vaeren ende toe keeren onder, om ende in onsen gebiede, lyues ende guedes, te waeten ende te lande, in manieren als wy tsaementlick begrepen hebben ende hier nae beschreuen staet. In den eersten, dat wyse sullen vorderen by nacht ende by daege, daer wy connen ende moegen. Item soe sullen wy niemant ontholden in onsen gebiede, die dese voorsz. landen ende luiden beschaedigen sullen wt onsen gebiede ende duer onsen gebiede, daer wy dat weten ende keeren connen; ende waert saeck, datter iemant waer, die dese voorsz. luiden ende landen wt onsen gebiede hender ofte schaede deden, in manieren als hier geschreuen staet, dat sullen ende willen wy keeren ende weder rechten nae onsen macht. Ende louen voort in desen brieue, desen voorsz. vrede te verbeteren, stede ende vast, by onser eere ende trouue, ende als guede luiden te holden, sonder enigerhande argelist. In een orconde der waerheit, soe hebben wy Ocke voorsz. onsen segel, ende wy burgemeisteren ende raedt voorsz. onsen stadts segel, an desen brieff gehangen, daer ons prelaeten, houelingen, rechteren ende gemeene meente voorsz. van Hunsinge, Fyuelge, Langwoldt, Freedewoldt ende Hommessche landen tot desen

yt, mede aen genoecht. Gegeuen inden jaere ons Heren 1420.
duisent vier hondert ende tuintich, des Maendach nae
Vincula Petri.

Wt desen vredebrieff voorsz. blyckt claerlicken, dat ick
voor hebbe geschreuen, dat Focke Vckis van Ocke naem
hier int landt is gecoemen, ende niet van zyns selffs we-
gen: want hy in desen vrede niet en is benoempt. Desen
voorsz. vrede hebben die Groningers, inden jaere van een
ende tuintich, tegens Sicke ingebroocken, als ick nae sal
schryuen.

In dit jaer van tuintigen, nae dat Focke Vckis was van
Slooten verdreuen, wonnen die Schieringen Boolsuert, den
eersten dach van April, ende sloegen doot Johan Tzalings,
Houelinck, met veel andere, ende dat om wraecke van
Coppen Jaerichs, die Johan voorsz. weinich te vooren
hadde geslaegen. Van dese Coppen is voor in dit bueck
wel geschreuen. In dit selue voorsz. jaer, den eersten
dach inden Meye, worde Hascker conuent ouergefallen
ende verduruen.

Van dat huys inden Lemmer, van Sicke Syaerda ende Groningen, ende meer oorloghen in Westergoe.

Die Hollanders hadden inden Lemmer een sterck block- 1421.
huys, daer op lach heer Floris van Alckmer, by Leyen.
Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende een ende
tuintich, des Vrydaeges voor S. Cecilien, zyn die Friesen
ouer een cranck ys gecoemen voor thuis, ende hebben
dat met behendicheit geuonnen, ende hebben heer Floris
voorsz. doot geslaegen, ende dat huis verduruen ende

1421. slecht gemaeckt. In dit selue jaer, op Palme dach, d
morgens, worde Agghe Vlbema huis, in Ypcolgae, g
uonnen ende verduruen van die Schieringen. In dit ja
hebben Groningers, bouen den suenbrieff bouen geschr
uen, weder getast op Sicke Syaerda: want sy naeme
twee scheepen met canthout, dat die kercke van Franek
toe hoorde, ende vingen oock ses burgers van Franeke
op Camper diept, ende dreigden Sicke toe beleggen,
hy solde toe Groningen coemen ende hem verantwoorde
Ende dit geschiede duer andraegen van sommige Vetco
pers, die hem ouer seiden, dat hy handelinge hadde m
die knechten toe Eemser zyl tegens Groningers, ende d
bouen zyn tractaet, dat hy met heer Ocke ende Groni
gers int verleden jaer hadde gemaeckt, waeromme Sic
van noden toe Groningen moste seinden jonge Sick
zynen enigen zone, toe gyssel, dat een kynt was v
tuaeleff jaeren, soe lange, dat Sicke seluer nae quam
hem seluen toe verantwoorden. Daer nae is Sicke selu
gereist toe Groningen, ende heeft hem purgeert, ende
toe loegen gemaeckt, dat hem was ouergeseit. Doe b
geerde hy zynen zoon weder mede thuis toe hebben.
van Groningen seiden, sy wolden hem zynen zoon n
seinden. Ende als dat kynt niet en quam, soe seinde Sic
Poppe opter Schellinck toe Groningen, om zynen zone
haelen. Als Poppe toe Groningen quam, soe vonde
dat kynt geslooten an eenen yseren ketten, op een c
mer, ende en mochte niet vorder gaen, dan dat kett
lanck was. Ende eer Sicke toe Groningen quam,
ginck dat kynt vry opter straeten; maer als Sicke we
waer, slooten sy dat kynt. Doe Poppe voorsz. dat ky
met hem begeerde thuis toe hebben, so seiden die v
Groningen, dat kynt mocht hem niet gebeuren ofte
uorden, maer sy wolden hem op dat kynt beraeden. E
niet lange daer nae, in dat selffde jaer, storff dat k

toe Groningen in die gefenckenisse; maer hoe dat hy ter 1421.
doot quam, is Godt bekent; Gronigers seiden, hy storff in die pestilentie. Om deese voorsz. saecks wille wolde Sicke, met zyn vrunden, niet besegelen den gemenen gaerleger ende vredebrieff, daer nae gemaeckt, int jaer van twee ende tuintighen, op Purificationis Mariae, toe Goningen, hoe wel dat zynen naem daer mede in staet geschreuen: want hy toe Groningen niet wolde coemen, noch oock met huer weder segelen ofte contracten maecken. Ende Sicke storff in dat selffde jaer van twee ende tuintigen; maer hadde hy toe lyue gebleuen, daer solde meer quaet tusschen hem ende die stadt Groningen wt gecoemen hebben. In dit jaer van een ende tuintigen, op S. Elisabets nacht, dat is den xix[en] Nouembris, isser alsulcken onweder, tempest ende storm, toe waeter ende toe lande, opgestaen, dat des gelycks nie menschen mochten dencken, alsoe dat in Frieslandt, Zeelandt, ende naemelicken in Hollandt, alle dycken zyn duergebroocken, ende veel dorpen ende huysen zyn vergangen ende wech gedreuen, ontallicke veel menschen ende beesten verdroncken. In desen tempest is alle dat landt, met twee ende tuintich dorpen, tusschen Dort ende S. Geertruyenberch verdronccken ende vergangen. Oock in Hollandt is vergangen een dorp, genoempt Petten, met die kercke ende alle huisen ende menschen: want in die kercke verdroncken wel vier hondert menschen, die daer inne geweecken waeren, omme den vloedt te ontgaen.

Een generael gaerleger ende vreed van alle landen van Frieslandt, tusschen den Weser ende Staeueren.

1422. Nae veel oorlogen ende bloedtstortinge, om die partys wille geschiedt in die landen van Ouer Eemse, in ende om Groningen, in Oostergoe, Westergoe ende Seuenwolden, is in dese landen voorsz., duer sollicitatie ende informatie gueder luiden, een gemene vreed gemaeckt, ende int jaer ons Heren duysent vier hondert tuee ende tuintich, op onser lieff Vrouuen lichtmisse awondt, dat is den eersten dach Februarij, toe Groningen eenen dach geholden van alle staeten, geestelick ende waerlick, van dese landen voorsz., daer gemaeckt ende aengenomen is van beide partien een generael gaerleger, op zeeckere articulen, daer die landen van Frieslandt, in gueden eendrachticheit, vreed, justitie ende politie, tot welfaert der gemene inwoenders der landen voorsz., mede solden regeert ende onderholden worden; van welcken gaerleger die copie hier nae volcht, van woort toe woort wt den originael ende princepael geschreuen.

COPIA.

Wy Ocke toe Brueck, Auryck ende Eemden, houelinck in Oostfrieslandt, Sybeth, houelinck in Rustringen, burgemeisteren, raedt ende gemene meente van Groningen, prelaeten, prouesten, houelingen, rechters ende gemeene gemeente van Hunsinge, Fyuelge, Freedwoldt, Langewoldt ende Hommersche landen, gemene eylanden ende ommelanden, an die ooster zyde der Lauuerzee, met onse hulpers ende hulpere hulpers, aen die eene zyde; ende wy prelaeten, deeckenen, schepen ende houelingen, grietmans, rechters ende gemene gemeente der landen van

Oostergoe ende Westergoe, ende alle eylanden ende om- 1422.
melanden aen die westerzyde van die Lauuerzee, met onse hulpers ende hulpere hulpers, van die andere zyde, maecken condt ende kenlick allen luiden, met desen tegenwoordigen brieue, dat wy voor ons, onse naecoemelingen ende erffgenaemen, om nutticheit, eendrachticheit ende saelicheit des gemenen Frieslant, zyn vruntlicken ende liefflicken saementlick, met gueden voorberaeden moede, met malcanderen verdraegen, vereenicht ende versoent, van alle tueedracht, schelinge ende reeden, dien wy voor deesen daege, toe datum deses brieffs, met malcanderen gehadt hebben, alsoe dat wy, noch onser enigen, noch onsen naecoemelingen, in ghenen toecoemende tyden op malcanderen meer oorlogen en sullen noch en willen, noch doen laeten willen tot eenigen tyden. Item soe louen wy voorsz. Ocke, Sybeth, burgemeisteren, raedt ende gemene meente der stadt Groningen ende Ommelanden voorsz., aen die oosterzyde der Lauuerzee geseten, dat die landen van Oostergoe ende Westergoe, ende huere inwoenders, gheen schaede schien sal wt, in noch duer onsen landen; ende des gelycks sullen wy prelaeten, prouesten, deeckenen ende grietmans, houelingen, rechters ende gemene meente van Oostergo ende Westergoe landen, metten eylanden ende ommelanden, dat Ocke, Sybeth, burgemeisteren, raedt ende gemene meente toe Groningen ende den Ommelanden in, wt noch duer onse landen ghenen schaede schien en sal; des gelyck salt wesen, als voorsz. is, vanden eylanden ende ommelanden, omtrent der oosterzyde der Lauuerzee gelegen. Item soe sullen wy Ocke, Sybeth, ende gemene burgers ende ingesetenen der stadt van Groningen ende den landen voorgenoemt, ende onsen naecoemelingen, den coopman veiligen, ouer al in die oosterzyde vander Lauuerzee, daer wy machtich zyn, beide toe waeter ende toe lande, nae datum deses brieffs

1422. voort an, voor alle inwoenders der seluer landen. Ende desgelyck sullen wy prelaeten, prouesten, deeckenen, grietmans, hoofflingen, rechters ende gemene meente in Oostergoe ende Westergoe, met den eylanden ende ommelanden voorsz., ende onse naecoemelingen, den coopman veiligen ouer al, voor alle inwoenders der seluer landen, inden westerzyde der Lauuerzee voorsz. Item soe sullen wy van beide zyden, inden landen by westen ende by oosten der Lauuerzee, totter Wesere toe, elck van ons inden zyne, alle dieuen, moordenaeren, kerckroueren, eedbreeckeren, kraemschenders, ende vrouuen schenderen ende straeten roueren stueren ende verfolgen, als men dat van rechts wegen schuldich is te doen, tot allen tyden, alst geclaecht wordt. Item soe sullen alle coopluiden wt Oostergoe ende Westergoe landen, eilanden ende ommelanden, oock in ende duer die landen by die Lauuerzee [vaeren ende keeren], opten olden toll, sonder anders eenige toll ende andere ongeldt, ende den olden toll sal men nergens verhoegen. Ende des gelycken sullen Ocke, Sybeth, den stadt van Groningen, landen ende Ommelanden voorsz., in Oostergoe ende Westergoe, ende hueren eylanden ende ommelanden voorsz., vaeren ende keeren opten olden toll, alst voorsz. is, sonder argelist. Item, waert saecke, dat eenich man breckelick worde van lyue ofte van guedt, dat solde die misdaedige beteren met zynen lyue ende guedt, sonder eenich anders mans lyff ofte guedt daeromme belast toe wesen, in geenderleye wys. Item soe salmen ghenen man, inden landen voorsz., om eens anders schulden becommeren, toeuen ende besetten, maer den claeger salmen vorderlick recht behelpen ouer den ghenen, die hem schuldich is, ende salmen binnen vyf werckeldaegen wtrechten; lecht die claeger langer bouen vyff daegen, soe sal die rechter den cost betaelen, die den claeger verteert. Ende eenen iegelicken mach zynen

schulden winnen met twee mannen, ouerwonnen huers 1422.
rechters, wt den landen, daer den coop geschien is, ende daer den schulde an gelegen is, alsoe veer, dat die schuldt bouen vyftich schilden niet en sie, dartich olde Vlaemschen groot voor den schildt; weer oock die schuldt bouen vyftich schilden voorsz., soe sal dat tuich ende kennis staen tot der rechters ontkennen. Item, waert saeck, dat eenich schip vanden landen verdurue, ende guedt daer aff geberget worde, daer salmen mede folgen die olde gewoonte, dat te verstaen, wie dat guedt berget, die sal hebben den derden penninck, ende den coopman den twee penningen. Item soe sullen alle prelaeten, abdten, prouesten, deeckenen, grietmans, rechters, ende gemeenlick alle geestelicke ende waerlicke personen inden voorsz. landen, blyuen by hueren rechten, ende sullen hueren heerlickheit, rechte ende gueden, vredelick ende rustelick gebruicken, niemant den anderen daer an toe behenderen, sonder alle argelist. Item soe salmen elcke monicke jonckvrouue ofte monickvrouue, ende alle hoersame geestelicke personen, weder wysen in huere conuenten; ende waert saecke, datter iemant dese voorsz. personen onthielde, nae dien dat sy met des prelaets brieuen, daer die geestelicke persoen onder geseten is, vermaent waere, dat sal metter daet ongehoorsaem wesen der heiliger kercken, ende sal hebben gebroocken den rechter, daer hy onder geseten is, thien schilden, dartich olde Vlaemschen groot voor den schildt. Item soe moegen alle die ghene, die zyn geestelick ofte waerlick, die geweecken ofte verdreuen zyn wten landen, van hueren gueden, tusschen den Suider zee ende den Weser, coemen op hueren guedt, huise ende erwe, alsoe sy dat vynden, wtgesproocken die ballingen van Eemden en van Groningen, behaluen die die van Groningen in nemen willen, om bede wille der gueder luiden van Oostergoe ende Westergoe, ende gesellen van

1422. Dockum; ende nae desen daege en sullen sy gheen schaede lyden in huere gueden, sonder argelist. Item, alle schaede ende dootslaegen, die geschiedt sint inden velde, sint dier tyt, dat Eemden geuonnen wordt, sal doot ende quyt wesen in allen landen voorsz., met den ghenen, daer wy mede gesuent zyn, als voorsz. is. Item, want die Vetcoepers renthen, van Paesschen wes hier toe, syn gebruickt tot des ghemene landts behoeff, soe sullen die ghemene landen van Oostergoo der voorsz. Vetcoepere meyers soe danich guedt weder gheuen, als hem aff geschattet ende aff geduongen is, dat in soe daenich haeue ende gueden weder toe betaelen, als syt wtgegeuen hebben; weer oeck iemant, die den voorsz. renthen tot zyns selues behoeff hadde opgebuert, die sal dat weder gheuen; weer oock eenich meyer der voorsz. Vetcoepers, die gelooft hadde enige mannen, ende dat verwyset hadde met panden, borgen ofte loften, die panden salmen weder gheuen, die borgen ofte loften quyt schelden; des gelycks, weer iemant vanden Schieringe meyers, die den Vetcoepers hadde gelooft der Schieringe renthen toe betaelen, ter wylen dat sy wten lande geruimet ende verdreuen waeren, dat noch onbetaelt waere, dat salmen quyt gheuen ende ouer gheuen; waer daer enige lofte, borge ofte pande gesedt, die pande salmen weder gheuen, die loften ofte borgen quytschelden, als voorsz. is; anders salmen alle gelouet gelt betaelen, dat verschenen is. Item, waer daer eenich man, die vredeban op der Vetcoepere guedt ofte landt geuonnen hadde, ter wylen datse wten lande weeren, die sullen onmachtich wesen; weer oock enighe vredeban geuonnen op der Schieringhe landt ofte guedt, de wyle datse wt die lande weeren, die sullen desgelycks onmachtich weesen. Waer oock enige man in Oostergoe ende Westergoe, die eigendom ofte schattinge ouer stede, dorp landt ofte luiden hadde, ofte, inden voorsz. landen gelegen

ende geseten, maecken wolde, dat sullen die ghemene 1422.
landen van Oostergoo ende Westergoo voorsz. met malcanderen keeren ende weeren. Item soe sullen die gemene gesellen van Dockum ende van Eesmer zyl, met alle hulpers, mede besuent wesen, als voorsz. is; ende alle voordaeden, die nae dien dat Eemden geuonnen is, geschien zyn, sullen vergeuen ende vergeten wesen, alle argelist ende nieuue vonde wtgeslooten. Voort meer soe sullen die voorsz. gesellen, met huere hulpers, Duitsche ende vreemde gesellen, tusschen hier ende midtvasten naestcoemende allinge wt die lande wesen; ende die veste toe Dockum ende Eesmer zyl salmen nederleggen ende verderuen, ofte by der voorsz. tyt soe willen ende sullen Oostergoo ende Westergoo, met huere vrunden hulpe, die voorsz. gesellen verfolgen ende wt die slooten voorsz. winnen, sonder vertreck. Ende dese voorsz. gesellen moghen all veylich lyues ende guedts vaeren wt den landen, binnen den voorsz. tyt. Item, alse Dockumer feste boluerck, dat slot ende veste toe Eesdinger zyl, neder gesleten is, daer nae binnen veerthien daegen die slooten op Exuorder zyl ende Jammer neder gesleten te wesen. Item, alle wilcoere, die in Oostergoo ende in Westergoo zyn gemaeckt, sint dat Eemden geuonnen worde, sullen doot ende onmachtich weesen. Item, oft eenich dootslach tusschen landen geschiede, hoemen dat rechten sal: Waert saecke, dat een priester, houelinck, ofte een hoorsaem geestelick persoen, tusschen tween landen geslaegen wordt, soe salmen den priester gelden voor drie hondert schilden, den schilde voor darlich olde Vlaemschen groot gereeckent, binnens jaers toe betaelen, nae dien dat den dootslach geschiedt is; den hooflinck ende den geestelick hoorsaem persoen te betaelen voor tuee hondert schilden, den schildt te betaelen nae paiement, in ende by der tyt als voorsz., ende den bruecke den rechters toe betaelen, alst in den landen gewoontlick

1422. is, daert geschien is; den huysman te betaelen voor tachtentich schilden; een ruyter voor dartich schilden, den schildt toe reeckenen ende het geldt te betaelen als voorsz. is, ende den rechter zyn bruecken als voorsz. Item, waert saecke, dat alsulcken dootslachte geschiede tusschen tueen landen in werwen ende gemene daegen tusschen landen, ofte in heerfaerden, soe sal die buete ofte bruecke dubbelt wesen. Ende waert saecke, dat die misdaedige des gelts niet en hadde te betaelen, soe sal hy betaelen met synen lyue. Waert oock saecke, dat iemant den misdaedige, tegens recht, met geuelde onthielde, die sal betaelen voor die misdaedigen alsoe voel als voorsz. is. Item, ofter iemant waere, die den gerechte ende rechters, aen die oosterzyde ofte westerzyde der Lauuerzee, ongehoorsaem waere ofte worde, soe sullen die voorsz. landen, steden ende luiden, daer inne geseten, den eene den anderen helpen te berechten den ongehoorsaemen, als sy daer toe vermaent worden, sonder vertreck. Item, waert saecke, dat enige nieuue saecken, nae datum deses brieffs, op reesen, dat weer van vechtelicke, van erffstalle off van andere saecken, diemen met rechte off met minnen inden landen, daer die saecke in verreesen waer, int gelycke niet scheiden en conde, soe sullen die wysheit der landen, daer die saecke in verresen waer, der andere landen raedt ende wysheit daer toe roepen, ende die sullen dan die saecke ter rechte ofte minne scheiden, sonder vertreck, ende den ouerherigen gelyck berechten, ende joe soe voegen, dat daer gheen reede van en come. Item, soe sullen wy onsen vlyt doen daer toe, met ganser macht, dat die geuangenen an beide zyden genaedichlicken geschadt ende gecoft worden, nae huere vermoegen. Item, weer eenich man, in Oostergoo off in Westergoe landen geseten, die, buiten den wysheit der voorsz. landen, enige vreemde luiden int landt haelde, binnen landts mede te

oorloghen, die solde verbuert hebben lyff ende guedt, 1422.
totter landen behoeff voorsz. Item, waert saecke, dat die
van Oostergoo ende van Westergoe landen, Ocke, Sibeth,
die stadt van Groningen, met den Ommelanden voorsz.,
eischeden ende baeden in huer landt om hulpe, nae voor-
waerden, in desen brieue begrepen, soe mogen Ocke,
Sybeth, die stadt Groningen, met die Ommelanden voorsz.,
reisen op cost der van Oostergoo ende Westergoo landen
voorsz., soe vroe als sy coemen ouer Gerckis brugge ende
ouer die Lauuerzee; ende des gelycken, eischen Ocke,
Sibeth, die stadt Groningen, met die Ommelanden voorsz.,
die van Oostergoe ende Westergoe om hulpe, als voorsz.
is, soe mogen sy reisen op Ocke, Sibeth, der stadt van
Groningen ende der Ommelanden cost, alsoe vroe als sy
coemen aen die oosterzyde der Lauuerzee ende Gerckis-
brugge, ende elck op zyn selffs auontuere te reisen. Item,
die schaede, die geschiedt is Eelck Heringa ende jonge
Aesge, met huere vrunden, sint dier tyt, dat die huldinge
geschiedt is in Hollandt, die is gegeuen op vier suenslui-
den, van Eelck ende Aesge wegen voorsz. op Bruin Clinge
ende Popcke Feddama, van den landen wegen op Popcke
Tyrnse ende Hendrick Beyer; ende coenen sy niet ver-
draegen, soe sullen die soensluiden eenen ouerman kiesen,
ende joe den saecke toe scheiden; des sullen sy holden
eenen dach toe Groningen, op den seluen dach die suens-
luiden voorsz. metten stadt van Groningen, Oostergoo ende
Westergoo landen, ouer een worden; ende opten seluen
dach ende stede sullen die landen aen beide zyden die
soenbrieuen ouerleueren. Item, alle die ghene, die besuent
syn, ende weder opt huers coemen in joncker Ocke ge-
biede toe Brueck voorsz., ende voort alle die ghene, die
opten oosterzyde der Lauuerzee opt huers sullen coemen,
die sullen wysheit doen, daer den hooflingen, rechters
ende daer die meente aen genoeghet. Item soe sullen die

1422. gesellen van Gerckis clooster vry ende quyt vander gysselschap wesen nw terstont. Item, alsoe vroe als dese articulen besegelt ende met eeden beuestiget zyn vanden ghenen, die daer toe ghenoempt ende geschreuen zyn, soe sullen alle gysselen op beide zyden quyt wesen, die daer voor gheen lenet gelt staen. Item, waert saecke, datter iemant waer, die dese voorsz. articulen niet holden ende metten eede befestigen wilde, die sal metter dael vredeloos wesen lyues ende guedts; ouer dat soe sullen die landen den ouerherigen berechten ende daer toe dringen, dat hy den selue articulen holde, verwere ende besegele. Item, op desen voorsz. suene sal ende mach een iegelyck man, van beide zyden, in allen landen ende steden tusschen der Suider see ende der Wesere, all veilich lyues ende guedts vaeren, wanderen, weeren ende keeren, toe waeter ende toe lande, by daege ende by nachte, ende tot allen tyden, als hy des te doene heeft, sonder alle argelist. Item, dese voorsz. articulen ende punthen, ende eenen iegelicken besonder, glouen wy Ocke toe Brueck, Sibeth, burgemeisteren, raedt ende gemeene meente in Groningen, prelaeten, prouesten, houelingen, rechters ende gemene meente van Hunsinge, Fyuelge, Fredewoldt, Langewoldt ende Hommerscher landen, prelaeten, abten, prouesten, commendeuren, schepenen, oldermans, grietmans, houelingen, rechters ende gemene gemeente van Oostergoe ende Westergoe landen, der steden, ommelanden ende eylanden anden westerzyde der Lauuerzee, voor ons ende onse erffgenaemen ende naecoemelingen, geestelick ende waerlick, vast ende onverbreeckelick toe holden in kerstenen trouue, als guede luiden, tot euige daegen, sonder alle argelist; beholdelick soe daenich heerlickheit als hartoch Johan van Beyeren, onse heer, heeft in Oostergoe ende Westergoe landen, nae inholdt onser besegelder hantvesten ende preuilegien, die wy van hartoch Johan

voorsz. hebben, dien wy gehuldicht ende gesuoeren hebben. 1422.
In orconde ende kennisse der waerheit, soe hebben wy Ocke ende Sybeth, voor ons, onse erffgenaemen ende naecoemelingen, onse segelen, ende wy burgemeisteren ende raedt van Groningen voor onse stadt, voor Hunsinge, Fyuelge, Fredewoldt, Langewoldt ende Hommercke landen, onse stadts segele, ende wy Sasgerus, abbet ende conuent toe Aedeuort, onses conuents segel, ende wy Eyluerdus, abbet ende conuent toe Witte wierum, onses conuents segel, ende wy Sartetus, abbet ende conuent toe Gerckis clooster, onses conuents segel, ende wy prelaeten der cloosteren ende conuenten Claercamp, Dockum, Lidlum, Fosuert, Marigaerde, Oldeclooster, vander Sneecke, Berger clooster, van Nesse ende Hasker conuent, onser conuenten segel, voor ons ende onse naecoemelingen, ende wy grietmans, houelingen, rechters ende gemene meente van Oostergoo ende Westergoe landen, onsen landen segelen, voor ons, onse erffgenaemen ende naecoemelingen, ende voor die ghemene ommelanden, an die westerzyde der Lauuerzee gelegen, ende wy burgemeisteren, schepenen ende oldermans der steden ende luegen, als Staeueren, Hindeloepen, Woldercom, Bodelsuert, Harlingen, Sneeck, Leeuuerden ende Dockum, voor ons ende onse erffgenamen ende naecoemelingen, onser stede segelen, met wytschip ende met gueden voorberaede, an desen brieff gehangen. Ende waert oock saecke, dat an desen brieue een ofte tuee segelen, min ofte meer, ontbraecken van den ghenen, die voorsz. syn, daer van soe sal desen brieff ende die suene voorsz. effen wel stedich ende vast in volre macht blyuen, tot eeuige daegen, sonder argelist. Gegeuen inden jaere naeder geboorte ons Heeren duisent vier hondert tuee ende tuintich, in onser lieuer Vrouuen auondt Purificationis, geheten toe Lichtmisse.

1422. Wy Focke Vckema, houelinck toe Leer, Eymo Idzert van Noorden, Imeke toe Grymersum, Doede Benissma Wybeth van Stegesdorpe, Ocke toe Lockuert, Haye to Westerwolde, Minno ter Munte, Hero Ripperda, Oneke ten Damme, Abeke Onsta, Meynolt Onsta, ende Abeke Tamminga, Eilicke Eysinga, Hidde Onsta, Reynolt Hueginga, Bruin Clinge, Hendrik ter Brugge, Dietmer Ringers, Hendrick Beyer, Wibrant Clant, Otto Clant, Johan Hueginga, — heer Peter van Wyckel, Abbe Hemstra Casper Sinada, Jaerich toe Metslaeuier, Juicke Aeylema Brueder toe Aelsum, Lyuue Dycksaeter, Botte Doedinga Botte Halbada, Tyaerd Tadinga (Taenya), Minne Tyessema Foppe Bottinga, jonge Fecke, Taecke Camminga, Piete Camminga, Popcke Feddama, Jelteke Wiggama, Eelc Heringa, jonge Aesge, Johan Tyalincks, Wybe Bottinga Foppe Tyaerda, Gosse Vnckinga, Syuerd Heinema end Lyuue ter Smalle brugge, aen deene zyde; — ende w Sicke Syaerda, houelinck toe Franeker, Wibrant Harmana Tyaerdt Jongama, Agge Harincxma, Humme Humminga Hepke Edama, Broeder Bonninga, Tete inden Hommerts Laes Roedmersma, Sya Syaerdsma, Homme Oedsma, Remmert Onnema, Ado Jongama, Syuerdt Wyaerda, Onn Wyaerda, Feddeke Ommiga, Wybe Onnema, Taeck Megama (Meckama), Jarich Martena, Popcke Tyrns Hoyte toe Morra, Hylcke Tadinga, Sicke Feitsma, Wilc Roeuerda, Gerbit Camminga, Sippe Nittinga, Rippert Ripperda, Meynolt Vlbinga, Sierck Mellama, Focke Ripperda, Sappe toe Foldegum, Douue Syuersma (Syuicksma Juicke Wibalda, Aesga toe Borndahuisen, Alteke Haueisma, Lyuue Ottema, Hessel opper Gaest, Sydse opper Gaest, Jw opper Gaest, Rienick opper Gaest, ende Fe Eysinga, vander ander zyde, maecken condt ende ke lick allen luiden, die desen openen brieff sullen sien o horen lesen, dat wy, omme eendrachticheit, nuttich

ende saelicheit des gemenen Frieslandes, vander Suyder zee 1422.
totter Wesere, h-bben geloeuet, geseeckert ende gesuoeren, lyfflicken inden heiligen, met opgerechten gestaenden eedts ende rechten eedt staet, dat wy ende onse erffgenaemen ende naecoemelingen saementlicken ende eendrachtelicken sullen ende willen holden, by rechter kerstener trouue ende geloue, met gantser vlyte ende nae alle onser macht, in eeuiger standicheit ende in vollen macht, den suenbrieff ende den suene, die aengaet opten seluen datum, als disse tegenwoordigen brieffs datum holdt ende gegeuen is, met alle den articulen ende puncten, ende een iegelicken punct besonderlingen, als die suenbrieff inholdt, den die eersaeme, vrome, vermogende, wyse luiden, als joncker Ocke ten Brueck, Auryck ende Eemden, houelinck in Oost Frieslant, Sibeth, houelinck in Rustringen, burgemeisteren, raedt ende gemeene gemeente der stadt van Groningen, prelaeten, houelingen, rechters ende gemeene meente van Hunsinge, Fyuelge, Fredewoldt, Langewoldt ende Hummercke landen, ende deerbare prelaeten, abten, prouesten, commeldeuren, schepenen, grietmans, hooflingen ende gemeene meente van Oostergoe ende Westergoe landen, den steden, conuenten, ommelanden ende eylanden, anden westerzyde vanden Lauuerzee gelegen, malcanderen geloeuet, gebrieuet ende besegelt hebben, toe holden in gueden geloue, tot euige daegen, ende soe willen wy alle gaeder voorsz., met hulpe des almachtigen Conincks ende ouersten Heren, die selue suene ende suene brieuen, met onsen erffgenaemen ende naecoemelingen, holden ende volbrengen in alle onser macht, tot euige toecomende tyden, sonder alle nye vonden ende argelist. In orconde ende kennisse der waerheit deser voorsz. articulen, ende aller deser voorsz. articulen ende punthen, ende elcks punthes besondere, die den voorsz. suenbrieff inholdende is, so hebben wy Focke Vckema, Enno Idzerdts ende

1422. anders alle gaeder, als wy voor in desen brieue staen ge-
schreuen, gemeenlicken ende elcks besonderlinge, onser
segelen aen desen brieff gehangen. Ende waert saecke,
dat hier aen desen brieff een ofte tuee segelen, min ofte
meer, ontbraecken vanden ghenen, die voorsz. zyn, daer
van sal desen brieff ende suenebrieff, daer deesen brieff
aff spreeckt, all effen wel in zynen vollen macht wesen
ende blyuen, sonder argelist ende nieuue vonde in eni-
ger manieren. Gegeuen inden jaere naeden geboorte ons
Heeren xiiijc tuee ende tuintich, in onser lieuer Vrouuen
auonde Purificationis, geheten toe Lichtmisse.

Wt desen brieff voorsz. machmen vynden, wat heer-
schappen in dien tyden Vetcoepers waeren ofte Schieringen
in Oostergoe ende Westergoe: want die Vetcoepers be-
ginnen van heer Pieter, pastoer toe Wyckel, die priester
ende heerschip was, ende die Schieringen beginnen van
Sicke Syaerda, all totten laesten. Oock vyntmen wt desen
suenbrieff, dat in dese landen veel meer oorlochs om die
partie wille heuet geueest, dan in dit bueck is geschreuen;
want alsmen wt desen brieff mach merken, dat die Vet-
coepers eerst wten lande veel Schieringen hebben verdre-
uen; daer nae zyn die Schieringen weder int landt ge-
coemen, ende hebben veel Vetcoepers verdreuen, die
noch een paert wten lande waeren, doen desen suen
gemaeckt worde: want hier staet geschreuen, dat die
Schieringen den Vetcoepers solden betaelen, wat sie van
des Vetcoepers renthen hadden gebuert sint Paesschen, tot
des gemene landts profyt; oock waeren van beide par-
thyen noch veele gefangen, daer die gemene landen be-
louen in dit brieff huer beste inne te doen, dat die gefan-
gen genaedelicken solden geschath worden. Desen suen
ende vrede, met desen brieff besegelt ende besuooren,
worde int generael wel onderholden: want ick niet vynde

dat nae desen suen ende gaerleger iewaerlde iemant van 1422.
ouer Eemse is gecoemen tegenst Oostergoo ende Westergoo te oorlogen, maar wel in Groningerlandt. Maer int particulaer wordet niet lange geholden: want niet lange hier nae, soe wel ouer die Eemse, in ende om Groningen, als in Oostergoo ende Westergoo, tusschen die heerschappen veel oorlochs ende dootslaegen geschieden. Nae dat dese suen aldus, als voorsz. is, gemaeckt was, soe hebben die gemene landen van Oostergoo ende Westergoo den knechten in Dockum ende Eemser zyl laeten weten, dattet in den gemenen landtdach, toe Groningen geholden, geslooten ende begrepen was, datse mede inden suen begrepen waeren, beholdelick alsoe, datse voor midtsfasten naestcoemende solden die vesten toe Dockum ende Eesmer zyl verlaeten, ende reisen vry ende veilich wten lande; ende waert, datse dat niet deeden voorden tyt voorsz., soe haddent die gemene landen angenomen, huer met gewelt daer wt te dryuen. Dit horende, die knechten voorsz. hebben dat veracht, ende die vesten nae den tyt voorsz. ingeholden; waeromme inden somer daer nae heeft dat gemene landt, met hulpe der hanssteden, als Lubeck ende Hamborch, Dockum ende Esinger zyl belecht ende geuonnen, ende daer worden veel ballingen ende knechten dootgeslaegen, ende dat boluerck om Dockum ende Esinger zyl worde wtgeroeit ende slecht gemaeckt. Esinger zyl worde geuonnen den xxx^{en} dach Julij, a°. xiiij^{c} ende tuee ende tuintich.

Dit jaer voorsz. worde verduruen Staeueren, Hindeloepen, Woorckum, met die Granters. Ende om wat saecke datse worden verduruen, vynde ick nergens geschreuen. In sommige buecken vynde ick, dattet die Oostersche knechten deeden, by auontuere met die knechten, die te Dockum ende Esinger zyl hadden gelegen: want 's jaers daer nae, dat was a°. xxiij, doe reisden alle vreemde

1422. ende wtlantsche knechten wten lande. Ende in mennig jaeren daer nae vynde ick niet veel van oorloch in Oost goo ende Westergoo, hoewel datter meer is geschie dan ick hebbe gelesen ofte gehoort; doch tghene, d ick hebbe gefonden, sal ick cortelick hier nae beschryu

1424. Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende vier en tuintich begon den strydt tusschen Bonnama ende Eerck ma. Doe worde Eerckama stins geuonnen ende gebrand ende zyn vaeder brande mede opt huis, ende zyn zo worde geslaegen.

1426. Anno xiiij^c. ses ende tuintich worde geslaegen Fed Bonnama, daer veel oorloch wt rees. Int jaer voor worde Hascker muncke steenhuis geuonnen.

1428. Int jaer xiiij^c. xxviij, op S. Franciscus dach, ouermi groten storm ende tempest, braecken alle die zeedyck om Frieslant, ende dat landt vloeide ouer al met s waeter. Ende 's jaers daer nae wordet soe dueren tyt alle saeden, dat een tonne rogge golde in Frieslant v postulaet guldens, ofte, als ick in veel buecken vynd thien postulaet guldens, ende dit duerde tuee jaeren.

Int jaer ons Heeren xiiij^c. acht ende tuintich hebb Wybe Mennema ende Bente Rommerts, ende die ande Schieringen an Geesterlandt, heer Pieter, pastoer t Wyckel, gefangen ende zeer geuondt, in die costerie t Wyckel, ende brochten hem venckelick toe Sindel, vo Agge, zyns zoons, huis, ende eischten dat huis van z zoon op, ofte zy wolden aldaer terstont zyner vaed dooden. Doen riep heer Pieter zynen zoon toe, dat dat huis niet solde op gheuen, want hy was alsoe g uondt, dat hy doch moste steruen; waerom sloegen heer Pieter doot. Daer nae tooch Agge heer Pieters buite landts, ende brochte vreemde soldie int landt, ende sl gen, anno negen ende tuintich, Wybe Mennama doo in wraecke van heer Pieter, zynen vaeder. Ende vo

metter tyt dode ofte verdurff hy meest alle die ghene, die 1429.
mede hadden geueest, doen zynen vaeder worde geslaegen.

Daer nae, int selue jaer van xxix^en^, hebben Hille Bonnama ende Ede, Kempe zoon, te Bosum, met veel andere heerschappen ende Schieringen, Agge heer Pieters voorsz. huis toe Sindel belecht; maer Agge heeft die ouerhandt geholden, ende Hille met zyn hulpers verjaecht, ende veel van die Schieringe verslaegen. Daer worde geslaegen Ede Kempis, heerschap toe Boesum, ende is toe Tabor in die kercke begrauen. 1439.

Als die partye weder in Frieslant begonste wt te spruyten, ende die heerschappen onder malcanderen, om die partie wille, als voorsz. is, weder begonnen te oorlogen, soe hebben die ghemene staten der landen van Oostergoo ende Westergoo eenen nieuuen vrede ende gaerleger gemaeckt. Ende op dattet des te beth onderholden solde worden, soe soldet niet langer dan twee jaeren dueren, ende dan weder den vrede te vernieuuen. Van welcken vredebrieff die copie hier nae volget.

FREDEBRIEFF TUSSCHEN OOSTERGOO ENDE WESTERGOO.

Recht ende raedt der landen ende steden van Oostergoo ende Westergoo doen condich allen den ghenen, die desen suenbrieff sullen sien ofte hooren leesen, dat wy, eendrachtelick vergaedert in Leeuuerden, int jaer ons Heeren duisent vier hondert ende negen ende dartich, des Vrydaeges nae Simonis et Jude, hebben begrepen ende geraemt eenen vollen, vasten vrede, ouer al Vrieslandt eendrachtelicken toe holden, sonder alrehande argelist ende partyen. Alsoe, wie dese voorsz. vrede breecket, ende eenen man daer ouer dootslaet ofte verwondet, die sal dat bueten met suenen bueten. Item, welck man

1439. huisinge wint ofte met macht neder werpt, ofte iemant met geuelde van zynen gueden verdryft, guedt beneempt, toe lande ofte toe waeter, die zal dat bueten, elcken lande ende deele hondert schilden te geuen, ende dat guedt drie voldich weder te gheuen. Item, wie den anderen dootslacht, ouer sette suene ofte custen monde, edder ouer des landes vrede, die heuet verbeurt veerthien bueten, ende hondert schilden an elcken landt. Wie den bruecken met gueden niet betaelen can, die sal eere betaelen metten lyue. Item, wie den misdaeder ontholdt off enige hulpe doet, off in welcker stede off dorpe hy woont ofte wytlick ontholden wordt, die sullen daer voor verantwoorden ende voldoen, ofte den misdaeder leueren. Item, waer een vredeloos man coempt, den die steden ende dat landt vredeloos hebben gelecht, het sy in steden, deelen ofte dorpen, ofte tot wat houelinck dat hy compt, die sullen den vredeloosen man leueren, ist, dat sy dat weten, ofte sy sullen selue vredeloos syn, als hy vredeloos is. Item, wie den landen eenen vredelosen man leuert, die sal van eenen houelinck hebben tsestich schilden, van eenen huysman veertich schilden, ende voor een ruyter tuintich schilden. Ende dese voorsz. bruecken ende pene wt te rechten, nae inholde des brieffs, binnen negen daegen, sonder weder recht, ende anders alle rechten staende, alsoe lange als die beschaediget is weder gebetert ende den bruecke betaelt is, als voorsz. is. Ende waert saecke, dat den eene den anderen dootsloege, sonder partye ende opseth int gemeinen, dat salmen berechten nae rechte ende inholdt ende geuoonte des landes ende der deelen, daer dat ongefall in geschiedt is, ende den misdaeder toe berechten binnen negen daegen, als voorsz. is. Item, als wy geboden hebben eenen vasten vrede te holden ouer al dat landt, soe verbieden wy alle vangenschap, rooff, brande ende alle geueldelicke saec-

ken, by pene soe voorsz. is, als hondert schilden elcke 1439.
deel, ende den rooff ende guedt schaede driefoldich weder toe gheuen, dat geschiedt toe waeter ofte toe lande. Item, elcke man sal vrede hebben tot der meene daegen ende weder van die meene daegen, by veerthien bueten. Item, alle vreemde luiden buiten lande toe holden, ende ghenen houelinck meer dan drie ruiteren toe holden, ende wie vreemde luiden van buiten haelet ofte holdt, die verbuert hondert olde schilden in elcken deel, ende vredeloos te wesen lyues ende guedes. Item, off eenich partye op rees in Oostergoo off in Westergoo, dat eene landt dat ander toe helpen te coemen met alle macht, ende op niemande toe reisen, dan ouer den ouerherigen. In eenen tuich der waerheit, hebben wy desen brieff besegelt met Leeuuerden ende Dockum secreten ende met Bodelsuert ende Woldercom secreten, daer ons, met die steden ende gemene landen, wel aen genoeget, twee jaer duerende. Ghegeuen vt s.

Desen suen ende gaerleger voorsz. is binnen twee jaeren naevolgende redelick wel onderholden: want ick gheen sonderlinge partye, excessen, noch oorloge vynde tusschen den steden, landen ofte heerschappen voorsz., in deese twee jaeren geschiedt.

Statuten, geordineert ende geboden toe holden in Oostergoo ende Westergoo landen, vanden bisschop Roeleff van Wtrecht, tegens den ghenen, die geuelt doen den geestelicheit.

Den bisschop van Wtrecht is in dese tyden veel clachts gecoemen ouer den heerschappen ende andere waerlicke

1439. luiden, inwoonders der landen van Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wolden, hoe datse den geestelickheit, sonder enigen reuerentie ende discretie, hebben geuangen, gebonden, geuondet ende dootgeslaegen, op geuyde ende ongeuyde plaetsen, niet tegenstaende enige preuilegien, den geestelicke personen ende plaetsen van pausen ende keiseren gegeuen ende gegunt. Van welcke statuten ende inhibitien die copie hier nae volcht.

De statuten ontbreken; doch in het handschrift zijn daarvoor drie en eene halve bladzijde wit gelaten.

1440.

Int jaer ons Heeren veerthien hondert ende veertich was veel oorlochs, toe waeter ende toe lande, tusschen die steden van Campen, met die ommelanden ouer Isele, ende den Friesen wt Westergoo. Die van Doedingewerstal, met huer hulpers, hadden den burgeren van Campen genomen een schip met rogge. Om dese selffde ende andere gebreecken isser eenen dach geholden toe Campen, des Vrydaeges nae S. Bartolomeus dach, inden jaere voorsz., daer volmachtigen waeren vanden bisschop ende van Deuenter, Campen ende Suolle; ende vanden Friesen waeren daer die abdt van Staeueren, Bente, Rommerts zoon, ende Jarich, Ocke zoon, van Hindeloepen. In desen dachuaert worde eenen nieuuen dachfaert geraemt, toe holden tusschen den stichte van Wtrecht, daer Deuenter, Campen ende Suolle leggen, ende den lande van Frieslandt, bynaemen vanden rogge, dien die van Doedinge werffstal ende andere geuonnen hadden den burgeren van Campen, ende voort van allen gebreecken, die den ingesetenen des stichts van Wtrecht hadden anden landen van Frieslandt, ende wederomme vanden gebreecken,

die den Friesen hadden anden stichte van Wtrecht; welcken dachvaert wesen solde toe Campen off toe Follenhoe, acht daegen naeden ouercomste des bisschops; ende dat solden die stadt Campen als dan den Friesen toe gueder tyt laeten weeten. Ende soe is dan alsulcke gebreecken, als den stadt van Campen, hueren burgeren, ende die ingesetenen des stichts van Wtrechts, hadden opten Friesen, ende weder alsulcke gebreecken, als die Friesen hadden aenden stichte van Wtrecht, allinge gebleuen anden bisschop van Wtrecht, den stadt van Deuenter, den stadt van Suoll, ende an twee guede mannen, die dat landt van Frieslandt daer toe schicken solde; ende waer iemant, daer gebreck an waer, ende niet en quame op den voorsz. dach, ende dat deel, daer die in ingeseeten waer, solden veilich wesen inden claege ende dat rechte. — Hoe den dachuaert is vergaen ende die vrede gesuent, hebb ick nergens gefonden, waeromme ick ander luiden tselue reseruere te schryuen. 1440.

Hier zijn weder twee bladzijden in het handschrift wit gelaten.

1442.

Int jaer ons Heeren xiiij^c twee ende veertich hebben Rombert Gabbinga ende Syds, synen zoon, met andere Schieringen, op S. Nicolaes dach, Agge heer Pieters huis geuonnen toe Sindell, ende hebben Agge heer Pieters alsoe geuondt, datse niet anders wisten, off hy was doot. Dese Agge hadde eenen amye ofte buelschap, die, nae dat den vianden wech waeren, quam tot Agge, ende brocht hem in een huis, ende sooch met die tonge zyn wonden, alsoe dat hy biechte ende ontfinck die sacramenten der heiliger kercken, ende begon voort an metter tyt toe

1442. beteren. Als dan dat vernaemen Rombert Gabbinga wyff ende Syds, Romberts zoons, wyff, dat Agge voorsz. begonne te genesen, soe hebben sy eenen man van Geesterlandt daer toe gehuert, die Agge in zyn bedde, daer hy in lach, solde dootslaen; ende alsoe isset geschiet. Ende, als ick hebbe gehoort van olde luiden, is dese man, die Agge soe wredelick om gelt doot sloege, wech gefuert
1443. met lyff ende siel, dat niemant wiste, waer hy bleeff.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert drie ende veertich, den drie en tuintichsten Julij, is Allert Doedis, van Staeueren, met vreemde soldye, daer die capetein van hiet Plois, an die Geeste in Frieslandt gecoemen, ende, met hulpe Gaele toe Coldum ende andere Vetcoepers, heeft hy belecht dat boluerck ofte spycker toe Hemelum, ende dat dorpe geheel opgebrant. Dit hebben gehoort Bocke Harincxma toe Sneeck, Rommert Gabbinga, Syds, zynen zoon, Epe Tetis, met andere Schieringen, ende hebben dat boluerck ontseth, ende bouen twee hondert gefangen, ende Plois, met andere tsestich, dootgeslaegen, ende Allert wt den kercke genomen ende dootgeslaegen, ende hebben voort alle die Noort wolde, met Galama huis, heel op gebrandt. In die selue reise hebben sy Hessel Juuinga huis, op Hemdyck, met strydende handt geuonnen ende neder geuorpen.

Nae dat den gaerleger, int jaer xxxix gemaeckt, wt was, ende die partyen weder begonnen te oorlogen, soe hebben in Westergoe, int jaer van drie en veertich, sommige steden, deelen ende houelingen, met malcanderen gesegelt ende geslooten, in forma naegeschreuen.

COPIA WTEN ORIGINAEL.

In den name Godes. Amen. Soe hebben wy van Bodelsuert, van Woldercum, van Sneeck, van Hindeloepen,

van deelen ende steden, ende van Harlingen, daer wys 1443.
op begherende zyn, ende huere naemen bouen huere segelen geschreuen staen, om saelicheit ende eendrachticheit des gemene landes, sommige punthen ende articulen geordineert te holden, stede ende vast, een jaer lanck nae datum deses brieffs, oock in een guede verbeteringe, onder manieren hier nae geschreuen. In den eersten, alle geueldige saecken, die geschiedt zyn voor datum deses brieffs, setten wy tot des landes kenninge. Item, eenen vasten vrede met malcanderen toe holden, ende alle rooff, vangenisse, schattinge, breck ende brandt, ende alle waldige daet, verbieden wy, van een peen van tuintich marcken, wt elcke deel ende wt elcke stede. Ende niemant den anderen guedt aff te duingen, met ghenen heimelicke suene noch met beduanck, ten sy by consente des rechts, ende die ghene, die dat doet, die verbuert die pene voorsz. Item, soe wie roofft ofte geualt doet, ofte zyns selffs rechter is, die is metter daet vredcloos; ende dat recht, daer die misdaedige onder woont, all isser gheen claeger, by daege off by nachte, binnen vier daegen dat te berechten, by den pene als voorsz. is. Item soe moet niemant soldie off vreemde knechten int landt brengen, by den pene lyues ende guedts. Item soe verbieden wy alle weldige saecken, nae datum des brieffs; ende waer dat saecke, datter geuelt iemant schiede, die ghene, die dat duet, die sal dat tweefoldt weder gheuen, sonder vertreck; ende doet hy dat niet binnen drie daegen daer nae, soe holden wy hem vredeloos lyues ende guedes, ende den meente sonder vertreck, voor alle rechten, dat toe berechten. Item, elcke stede ende deel huer rechten te vueren, als sy irr voortyden gedaen hebben, ende wie te cort schiedt bouen hondert ponden, is dat te beclaegen int landt. Ende elcke steed ende deel den anderen toe hulpe toe coemen op den ouerherigen, elck op zyns selffs

1443. cost, leedt ende auontuer te staen; ende wat vanden ouerherigen compt, dat gelyck toe deelen, nae grootheit des volcks. Item soe sal een iegelyck stede, der onder den begrype staen, niemant den ouerherigen toe hulpe coemen, met geenrehande saecken, clein ofte groot, by den vredeloos, gelyck den ouerherigen. Item soe sullen die van Woldercum ende Hindeloopen elck een gyssel setten den van Bodelsuert ende van Sneeck, ende die van Bodelsuert ende van Sneeck elckerlick een wederom toe setten; ende dese voorsz. gyselen toe holden, een iegelick den anderen trouue toe wesen. Item soe sal een iegelick vry ende seecker coemen mogen totten gemene daegen, toe ende van, onder veerthien bueten. Item soe salmen onder des landen reisen vry, seecker ende veilich elck onder ander wesen, byder pene lyff om lyff, lidt om lidt, ende alle saecken toe rechten, als voorsz. is, sonder argelist. In orconde der waerheit, soe hebben wy voorsz. steeden, deelen ende hoofflingen onsen segelen op dit brieff gedruckt, int jaer ons Heeren duisent vier hondert drie ende veertich, des Vrydaeges nae S. Bonifacius dach.

Dese voorsz. gaerleger is besegelt met Bodelsuert, Woldercom, Harlingen ende Geestelandts segelen; maer daer en is gheen heerschappen segel an.

Van een gaerleger van Oostergoo ende den stadt Groningen.

1444.

Als die heerschappen in Oostergoo, nae die twee jaeren des verbondts voorsz., dus weder tegens malcanderen begonnen te oorlogen, ende die van Westergoo ende Geesterlandt een ny gaerleger op huer seluer hadden gemaeckt,

doe hebben die van Oostergoo landen een verbondt met 1444.
die stadt Groningen ghemaeckt, vier jaer duerende, van welcke die copie hier nae volcht.

COPIA.

Wy prelaeten, grietmans ende gemeene rechters ende gemeente van Oostergoo landen ende steeden, ende wy burgemeesteren, raedt ende gemeene gemeente in Groningen, doen condt allen luiden, midts desen openen brieue, dat wy, om nutticheit, eendrachticheit ende saelicheit der voorsz. landen ende steeden, met malcanderen zyn verbonden ende liefflick ouerdragen, met ganser trouue gelooff toe holden, vier jaer lanck, nae datum deses brieffs, in dusdaniger manieren: Dat wy jaerlicx sullen holden toe Groningen een werff ofte meendach, ende daer met malcanderen verclaeren den saecken, die daer beroepen worden vanden achtien rechters, ende andere saecken, daer den voorsz. landen ende steeden macht an leggen; ende daer salmen mede rechten alle saecken, die tusschen Oostergoo landen ende der steden voorsz. geschien. Maer den anderen werff salmen holden op eenen gelicken steede, daer den raedt van Groningen ende voorsz. landen ende steeden nutste dunckt toe weesen. Voort meer soe sullen die voorsz. grietmans ende rechters den voorsz. deelen ende steeden behoorlick recht holden, als sy van rechts schuldich zyn toe doen; ende elck sal syns selffs recht voeren, in welcken deel ende steede daer hy inne geseten is, ende dat hem met recht toebehoort; ende alle weltlicke saecken ende lastelicke saecken sullen sy berechten, nae recht ende inholdt hueres landts rechts ende wilcoort van Oostergoo landen, die in desen verbonde niet verclaert en zyn. Maer wat sententien die voorsz. grietmans ende rechteren doemen, ende eenen van

1444. den partyen aenden sententie niet ghenoeget, die mac
beroepen aen dat achtiende recht, welcke achtiene de
beroepen saecken voort sullen scheiden binnen ses weeck
nae dier tyt, dat die saecke voor hem te claege gecoeme
is, elcke rechter by twee olde schilden, toe verbroeck
totter geender behoeff, die inden verbondt zyn; end
soe menigen ses weecken als die saecken by der rechter
schulde ongescheiden blyft, soe vaeck broecken sy elc
twee olde schilden, ten waere, tatter byder claege
smoede langer stonde. Ende wien die voorsz. achtie
rechters doem niet en genoeget, die macht beroepen end
beborgen opten naesten werff, binnen acht daegen n
dien daege, dat den doem gegeuen is, by ses olde schi
den; ende worde die saecke niet beroepen binnen de
voorsz. tyt, soe sal der rechters voorsz. doem in zyn
macht blyuen. Ende totten naesten voorsz. werue sulk
die voorsz. achtien rechteren, ofte huer volmachtige b
den, coemen, tegens den claeger hueren doem te vera
woorden, ende een borge by ses olde schilden te mo
te stellen; ende welcke dan wettich wordt geuysdt,
is inden voorsz. pene wettich. Geuielt oock, dat d
rechter off den claeger niet en quame totten naest
voorsz. werue, soe welcke daer niet en come, die had
gebroocken den voorsz. pene. Ende dese voorsz. achti
rechteren sullen wesen die negen van der eender zyd
ende negen van der andere zyde. Item, alle heftige sae
ken, die geschien zyn voor datum deses brieffs, ende da
gheen voldaede voor geschiedt is, die op suensluiden
geuen zyn, die saecken salmen noch by den suensluid
blyue laeten; maer mochten die soensluiden niet eens,
sullen die raedt in Groningen daer in een ouerman wese
ende des solden sy gysselen in Groningen, op volda
toe geschien, ende niet van daen toe scheiden, eer
voldaede geschien is. Maer wat voortyds gesegelt is,

sal gesegelt blyuen, ende waer ghenen voldaede geschien 1444.
is, daer salmen noch voldoen. Ende wie om voldaede claeget, die sal claegen voor den achtien rechters, ende wie den voorsz. achtien rechters doeme niet en genoeget, die macht dan beroepen opten naesten werff, als voorsz. is. Item, waert saecke, dat iemant in ons landes recht voorsz. ouerherich worde, in welcken deele die misdaede geschiede, dat deel sal den misdaedigen berechten binnen ses werckel daegen, by den pene voorsz., wanneer dat een deel dat ander daer toe eyschet; ende soe salt oock staen metten steden des voorsz. landts. Item, waert, dat eenich deel, hoofflinck, buerschap ofte stede vanden voorsz. lande den voorsz. rechte toe onwille waer ofte beschaedigde, met huysen toe besetten, off andere weldelicke saecken inden voorsz. deelen deeden, daer den deelen, steenten ofte hoofflingen schade ende laste van coemen mochte, dat sullen wy met malcanderen trouuelicken helpen keeren ende wederstaen, by der voorsz. pene. Ofte wy voorsz. deelen, steden ende hooflingen reisen solden op den voorsz. ouerherigen, soe sullen wy beide partyen, alsoe verre alst noodt is, gysselen setten in Groningen, till went die reyse gedaen were ende die ouerherigen berechticht weere, ende anders niemant toe beschaedigen; welcke gysselen daer voor sullen staen, dat die eene partyen den anderen in die reisen niet behenderen ofte schaeden en sullen anders, dan den ouerherigen toe berechten. Item, alle beleide daegen van des rechts wegen, daer dat rechte te gaeder coemt, ende daegen ende weruen begrypet, die vrede toe ende vanden werue sal wesen soeuen weken ende seuen gelden, ende den rechteren huere volle wrecken. Item, oft daer eenich man weere, buiten onsen voorsz. lande off hoofflingen, die in onsen lande huisen sette met welde, ofte andere weldelicke saecken dede in onsen voorsz. lande, daer den ghenen, die in onsen

1444. verbonde zyn, last ofte schaede van coemen mochte, dat sullen wy met malcanderen trouuelicken helpen keeren, indien wy daer toe vermaent worden, byden voorsz. pene. Item, wanneer die achtien rechteren ende die deelen van Oostergoo te saemen reisen sullen, den ouerherigen toe berechten binnens landes, waert dan, dat die eene deel der hoofflingen, rechteren ende meente des rechtes ende deels in Oostergoo daer onuillich toe waeren, ende niet mede reisen wilden, soe sullen die minsten deel den meesten volgen, ende bystandich wesen met lyue ende met guede, by eenen pene van drie hondert olde schilden; ende die stadt van Groningen ende deelen ende steden voorsz., die inden verbonde zyn, dat gelycke toe deelen ende wt te rechten op dvoorsz. tuee weruen. Item, elcke deel ende houelinck, die breecket, die buete nae zyn misdaet, ende die ghene, die breecket, op zyns selffs lyff ende guedt, ende niet op eenen anderen. Item, soe wie een misdaeder geueltlicken ontholdt nae eenen quaeden daet, nae dien dat hy vermaent waere, die sal den misdaeder leueren, off daer voor betaelen ende bueten beide den rechter ende den beschaedichden. Onthielde ooc iemant een dieff, off liete die loopen nae dier tyt, dat hem een weete waer gedaen, die breckt hondert olde schilden, totter geender behoeue, die in desen verbonde zyn. Maer dieuerie, moorderie, moortbrandt, verraderie salmen berechten, soe dat behoorlick is. Item, oft alsoe viel (dat Godt verbieden moet), dat die eene houelinck den anderen dootsloech, buiten beleide daegen, by ongefal, dronckenschap, om party wille, den salmen gelden met vier hondert olde marcken, den marcke gereecken voor negen ende tuintich olde Vlaemschen groot, ende die misdaedige toe gysselen toe setten inder stadt Groningen op voldaet, te doen binnen jaer ende dach; ende daer toe soe bruecke hy der stadt Groningen tuintich olde

marcken, ende elcke deel tuintich olde marcken, voorsz. 1444.
paiements, ende hier mede soe sal zyn guedt ende vrunden veylich wesen. Ende waert, dat hy niet in die gyselschap ginge ofte gaen wolde, als hy daer toe geeyschet worde, ende hem daer en bouen an zynen lyue ofte guede misschiede, dat solde wesen boeteloos ende vredeloos, ende die mans geldinge solde daer niet mede vercort wesen. Item, oft een bouelinck een man in zyn brood hadde, die enigen man dootsloege of quetsede, daer vrese zyns lyffs ofte van lemte waer, soe sal dselue voor zyn brodige knechte betaelen halff gelt bruecke, ende den misdaedigen leueren; ende leuert hy den misdaedigen niet, soe sal hy gelden bueten ende bruecken, oft hyt selue gedaen hadde. Item, Leuuerden ende Dockum, ende alle cloosteren ende geestelicke personen in Oostergoo sullen mede in dit verbondt ende compromisse beschermt wesen, beholden die steeden ende conuenten voorsz. huere preuilegien, die hem die landen gegeuen hebben, ende desen compromisse niet tegenst en gaen. Item soe sullen alle coopluiden, wt wat landen dat sy zyn, veilich vaeren, weeren ende keeren, ende befredet zyn, gelyck wy seluen. Item, off eenich man befochten binnens huise, ende hem wonde, die bruecke tuintich olde schilden, tot des rechts behoeff, daer dat geschiedt; maer soe wie kercken ofte cloosteren aen vechte, die bruecket hondert olde schilden, beholden den deecken zyns rechts. Item soe sullen wy met onser macht daer nae arbeiden, dat die van Westergoe landen huere saecken mede blyuen ende begysselen in Groningen. Ende waert, dat enige partye in des voorsz. Westergoes landen des niet doen en wilden, dat sullen die landen ende steeden gelyck berechten. Ende brochte hier en bouen eenich paert vreemde knechten in landt, dat willen wy holden op zyn lyff ende guedt, sonder arch ende list. In orconde deses verbondts, soe

1444. hebben wy burgemeisters ende raedt van Groningen onse secreet, ende wy oldermans tot Leuuerden ende to Dockum onses stedes secreten, ende wy Feicke Wynya Minne Jaiama, Tjaerd Sickama, Gaycke op die Gaest Wobbe Jaerichs, Sierck Mellama, Gerryt Camminga onse segelen hier an gehangen; ende om die meerder befest nisse wille, soe hebben wy Barnardus Clinge, abdt to Clarecamp, ende Wilhelmus, abdt toe Dockum, onse segelen hier an gehangen. Gegeuen inden jaere o Heeren duisent vier hondert ende vier ende veertich, S. Marcus dach.

1445. Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende vyff en veertich besetten die Vetcoepers den kercke toorn to Woldercum, ende oorlochden daer aff tegen den Schierin gen. Doe hebben die Schieringen, als Ryuerd Roorda Kempo Wnya, Rombert Gabbinga, Haerinck Doenya, m veel andere Schieringe heerschappen, den toorn beleck Ter wylen zyn die Granteren vergaedert, ende hebb vreemde soldie tot hem int landt gecregen, daer die hoof man van heeten Ketelhuidt, ende zyn gereist nae Wo dercum, om den Vetcoepers opten toorn te ontsette Doen die Schieringen den Vetcoepers saegen an coemen doe toegen sy den Vetcoepers toe moete, op S. Jaco auondt, ende hebben sterckelicken tegenst malcander geslaegen. Ten laesten hebben die Vetcoepers den stry verlooren, ende Ketelhuidt, die capetein, is geslaege met veel andere, ende sommige gefangen; ende die toor is geuonnen. In die slach worde Ryuerdt Roorda in zy knye geuondet, daer hy cortelicken an storff, ende toe Tabor int clooster begrauen. Dese Ryuerd voorss. w een schoon, sterck, moedich, wys ende welspreecke man.

1446. Int jaer ons Heeren duisent vier hondert ses ende v

ich hebben die Friesen van Westergoe ende Seuen Wolden 1446.
eenen gaer leger ende vrede onder malcanderen gemaeckt, op zeeckere articulen, ses jaer duerende. Van welcken die copie hier nae volcht, wt den principale geschreuen.

COPIA.

In nomine Domini. Amen. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ses ende veertich, op S. Nicolaus dach, hebben eendrachtelick begrepen, toe Slooten, die gemene raedt van Westringe landt ende die gemene raedt van Seuen Wolden, op articulen ende punthen, als hier nae geschreuen. Inden eersten nemen wy aen eenen vasten vrede, an beiden landen met malcanderen toe holden, ses jaer lanck, nae datum deses brieffs, by een pene van hondert schilden oldts geldts, so wie desen in breeckt. Item, waer dat saecke, dat iemant desen vrede in braecke met dootslachte ofte met doelinge, die sal dat bueten ende gelden met seuen olde bueten ende gelden. Item, waer dat saecke, dat yemant desen vrede in braecke, die rechter den misdaeder toe berechten, daer hy onder geseten is, off dat recht ende dat deele dat om toe trecken, nae wtwysinge der misdaeden. Ende waer dat saecke, dat die misdaeder vluchtich worde wt syn recht, ende vlooch ende toch in een ander recht, die misdaeder an toe tasten an dat recht, daer hy inne compt, by der seluer penen als voorsz. is, die in desen begryp mede behooren. Item so verbieden wy rooff ende rein, breck ende brandt, ende alle weldelicke saecken, by een pene van hondert merck oldt geldts ende by dat vreedloos. Item, alle gevangenen, borgen ende noodtpanden, tusschen dese tuee landen, vry ende quyt toe wesen, by een pene van hondert mercken ende by dat vreedloos. Item, waer dat saecke, dat eenich man ouerberich worde in Westringe

1448. landt off in die Seuen Wolden, diemen niet berechten mochte, soe sal Westringe landt die Seuenwolden to hulpe coemen met alsoe voel hulpers, als men op hen begeert; ende desgelycken die Seuen Wolden wederom Ende soe wat bruecken datter compt vander ouerherighe dat gelycke toe deelen, nae grootheid des volcks, end elcx op zyn eigen cost ende leedt wt toe coemen. Item waer dat saecke, datter enige vreemde heeren van buyten an onsen landt wolden anvechten, bouen recht end reeden, dat toe keeren met lyff ende guedt, met malcanderen, nae inholdt des Vriesschen landt rechts. Item soe wat man dese voorsz. punthen in breeckt, die is met ter daet vredeloos, dat is te verstaen van roeff ende reyn breck ende brandt, ende alle weltlicke ende diefflick saecken. Item soe sullen Westringe landt ende Seue Wolden iaerlicx holden eenen vriendelicken dach, to Sloten, den Soenendaechs voor Meye ende des Soene daechs voor S. Michiel, om allet ghene sy met malcande ren hebben, te moghen verclaeren ende verlycken. Ite soe sullen dese tuee landen onder malcander vry end veilich vaeren ende keeren, toe waeter ende toe land soe wie anderen beschaedicht, dat guedt tueefoudt wed toe gheuen, ende daer toe verbuert hondert merck old geldts, tot des landes behoeff. Item, alle die ghene, d spraeck heeft op iemant van Westringe landen ofte Seue wolden, die sal spreecken in dat recht, daer hy in geset is, ofte dat guedt in leggende is, ende dat te berechte binnen vier recht daegen; ende is dat saecke, dat he dunckt, dat hem te cort schiedt, die mach dat betrecke an dese voorsz. twee landen, op dese daegen, die sy m malcanderen hebben geleit jaerlicx toe Slooten; alle din sonder argelist. In eenen getuige deser waerheit beseeg met Westringe secreet ende Seuen Wolden segelen, d huere namen bouen huere segelen geschreuen staen.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert ses ende veertich braecken Douue Syaerda ende Eeduer, Sicke voorsz. dochter, zyn wyff, olde Syaerdama huis op, dat stondt int oost van Franeker, ende timmerden weder Syaerdama huis, dat stondt int west van Franeker, in een plaets, geheten Kalehey. 1446.

In dese tyden toegen sommige Friesen, beide geestelick ende waerlick, an wtlandsche landtsheeren, naemelick anden bisschop van Wtrecht, ende brochten hier int landt suaere laedtbrieuen ende andere op huere weder paerten, ende verachten alsoe dat meene landts recht, tot groten schaede ende achterdeele van veele inwoonders deser landen, die hem met sulcke brieuen niet redden noch behelpen en conden. Dit toe remedieren, heeft dat gemene landt geordineert ende geboden in forma nae geschreuen.

COPIA.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert seuen ende veertich ist begrepen int meene landt, dat, nae onse Friesche recht, niemant sal int landt brengen noch verfolgen geen suaerbrieuen vanden bisschop van Wtrecht, noch van gene heeren buytens landts, daer iemant met besuaert is; ende wie hier tegens doet, ist een priester, die zal zyn leen ende guedt verbuert hebben, ende nemmermeer hier in Frieslandt leen toe hebben; ende ist een leecke, die hier tegens doet, die sal zyn lyff ende guedt verbuert hebben. Ende die ghene, die nw brieuen int landt hebben gehaelt, die ist befoelen, by gelycker penen, dat sy daer toe sien, dat van dese brieuen niemant hinder noch schaede coeme nae desen dach. Voort ist begrepen, dat alle schelinge ende saecken, daer die bisschop van Wtrecht in Frieslandt hebben mach, van zyn heerlickheit, op geestelicke ofte waerlicke luiden, ofte geestelicke huisen, soe 1447.

1447. sal die bisschop hier int landt eenen rechter setten, ende niemant buiten Vrieslandt toe laeden. Datum anno vts.

1450. Int jaer ons Heren duysent vier hondert ende vyftich begonnen Douue Syaerda ende Epe Aylua toe maecken een blockhuis, toe Mackum, tegens Jackle Feddis toe Allingwier, ende andere Vetcoepers; maer 's jaers daer nae hebben Jancke Douuama ende Jackle Feddis, met die Vetcoepers, dat huis gecregen ende destrueert.

1453. Int jaer duysent vier hondert drie ende vyftich, op den negenden dach Septembris, worde toe Boolsuert dootgeslaegen Douue Gerbranda van Johan Roorda; maer, want Jarich Hotnya op Nylandt die leed besette, ende golde hem, soe seiden sommige, dattet Jarich deede, ofte Johan van Jarichs weegen. Ende dit geschiede in die gemene landtsdach.

Daer nae, int selffde jaer voorsz., daechs nae S. Franciscus dach, worde Schelte Roorda ghenoemen wt die kercke toe Harlingen, ende dootgeslaegen van Haring toe Wondse ende Bonne Bonninga, om wraeck van Douue Gerbranda doot.

Int selue jaer voorsz., omtrent Pincxteren, worde Wybe heer Gerckama geslaegen van Hero Binnertsma. Daer nae, int selue jaer, sloech Agge Doenya Hero Binnertsma, bouen gelooff ende den suen, daer hy an zyn taeffel sadt ende adt, toe Slooten.

1454. Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende vier ende vyftich, op Paeske Maendach, worde op Geesterlandt geslaegen Syds, Rombert Gabbinga zoon.

Int selue jaer voorsz. heeft Goslick Juuinga, met die stadt Boolsuert ende hulp van die ander Schieringen, Jackla Feddis belecht op zyn huis toe Abbinguier. Ende nae sommige daegen, datse daer voor hadden gelegen, hebben sy dat huis met geuelt in genoemen ende destru-

eert, ende Jackla doot geslaegen, met vyftien mannen, 1454.
die met Jackle opt huis waeren; ende Goslick heeft alle Jackla landen, renthen ende guedt genomen.

In dese tyt was hartoch Philippus van Bourgondien graue van Hollandt ende Zeelandt. Deese hartoch Philippus sende veel brieuen ende boden an die Friesen in Oostergoo ende Westergo, datse hem solden huldigen ende ontfaen voor een here, op zeeckere articulen; ende waert, datse dat met wille niet deeden, soe dochte hy Frieslant met crachte in te nemen ende onder zynen subiectie te brengen, tot meerder achterdeel ende schaede, dan oft sy met moede ende wille hem ontfingen. Hier om worden veel ghemene daegen int landt geholden, oft sy hem solden ontfangen int landt voor een heer, dan oft sy hem eendrachtelicken solden tegen staen. Ten laesten wordet int meene landt toe Boolsuert geslooten, dat die Friesen solden huere ambassaeten seinden toe Haerlem, in Hollandt, toe dachuaert, omme des hartochs meeninge te verstaen: want die hartoch dat opten Friesen hadde begeert. Ende doe worden wt Frieslandt wyse, geleerde ende trefflicke mannen gesonden, met des landts credentie brieff, als hier nae volcht.

COPIA.

Prelaeten, grietmans ende mederechters van Oostergoe ende Westergoe doen condt, dat wy onsen heren ende eersaemige luiden ambassatoers ende sende boeden toe vueren desen brieff machtich gemaect hebben ende machtich maecken, midts desen openen brieue, die dachuaert toe holden, die toe Haerlem wesen sal, en Donredach naestcoemende, tegens den edelen hoochgeborene prins, hartoch Philips van Bourgondien, ende zyn hoegen raedt ende die steden van Hollandt. Ende soe wes onsen heren

1454. ende guede luiden voorsz. daedigen ende ouerdraegen met den voorsz. heeren ende steden van Hollandt voorsz., dat willen wy stede ende vast holden, alle dinck sonder argelist. In kennisse der waerheit, besegelt met Westergoos secreet, daer Oostergoos landen op deser tyt wel an genoeget. Geschreuen toe Boelsuert, des Dingesdaechs nae Odulphi confessoris.

Van dese macht brieuen voorsz. vynde ick ghenen datum, noch oock, off die gedeputierde toe dachuaert zyn gereist ofte niet. Want op die selue tyt, ofte cort daer nae, quamen keye. mat. ambassaeten in Frieslandt. Ende ist, dat die Vriesen een dachuaert toe Haerlem geholden hebben met hartoch Philips, ofte zynen raedt ofte steden, soe heb ick niet coenen vynden, wat daer gesloeten is. Waeromme dat ick geloue, dat die dachuaert toe Haerlem verlopen is, ende dat die deputierde wt Frieslandt niet mochten accorderen metten hartoch, off zynen raedt ofte steden voorsz. Want Assumptionis Mariae, terstont hier nae (als by auentuer die deputierde huer rapoort anden Friesen hadden gebrocht), hebben alle die staten van Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wolden eenen gaerleger gemaeckt, ende alle particulaer tuist, scheele ende suaere saecken suspendeert tot Alderheiligen des jaers van seuen ende vyftigen, ende gesuoren ten heiligen, om fry ende Friesch toe beschermen, alle vreemde landtsheeren eendrachtelicken met malcanderen tegen toe staen. Ende hebben eenen raedt gecoeren, die raeden, schicken ende ordineren solden, tegens vreemde landtsheeren, des landts profyt ende orboer, ende die andere Friesen hem daer inne toe volgen, als die copie hier nae volgende breder vermeldt.

COPIA.

Inden name Godes. Amen. Wy prelaeten, prouesten, deeckenen, grietmans, houelingen ende gemene rechters, burgemeisters, oldermans, schepenen ende gemene meente der landen ende steden van Oostergoe ende van Westergoe ende van die gemene Seuenwolden, als Schoterlandt, Stellingwerff, Opsterlandt, Snellingerlandt, Hasker vyff dorpen, Wtingeradeel, Oosterzenarenlandt in Donyngawerffstal, Bornserd, Achtkerspel, Oostbrueckslerlandt ende Colmerlandt, wy doen condt allen luiden, daer dit brieff ende verbondt sullen sien ofte horen lesen, dat wy, om nutticheit ende eendrachticheit ende saelicheit des gemenen Vrieslandes, sint eendrachtelick met malcanderen verdraegen, ende hebben begrepen ende anden heiligen gesuoren, eenen steden ende vaste vrede met malcanderen toe holden, toe dueren van desen dach all tot die laeter Aller Godes heiligen dach. Ende willen, dat elck man zyn gueden met vrede gebruicke, ombeleth ende ombeseth, ende dat elck met ander vry ende Friesch bescherme, met lyff ende guedt, teegens alle landtsheeren. Ende oft iemant hier tegens dede, ende den vrede in braecke, dat sal wesen lyff om lyff, lidt om lidt; anders alle misdaeden by die veerthien bueten. Dit is toe verstaen, in heerferd totten wal, ende vanden wal toe bolwercken: in alle deses landes reisen totten meendaegen ende vanden meene daegen, ende tusschen twee eggen ende partyen. Ende soe wie niet betaelen mach metten guede, die sal betaelen metten bloede. Ende watter anders hier buiten schiedt, onder den meente ende ruyters, dat sal wesen seuen gelden ende seuen bueten. Ende soe wie den misdaeder nae den misdaet weetlick onthoudt, die ghene daer voor toe staen ende voll daer van te doen, by veerthien bueten, ofte den misdaedigen toe leueren. Item, ofter iemant in 1456.

1456. onsen landen van Frieslandt soe coen waer, dat hy eenich ander raedt in onse lande deede, ofte met iemant van buiten toe sloege, daer onse vryheit toe nae ginck ofte toe nae gaen mochte, ende dat openbaer wordt, die ghene heeft lyff ende guedt verbuert; dat guedt tot des landes behoeff; ende hy ende syn kynderen dat landt toe ruymen, ende wten lande te blyuen ende wesen euelick, hy zy geestelick ofte waerlick. Ende alle die ghene, die vry ende Vriesck sueeren willen ende mede beschermen, die sullen wesen onder den vrede ende beschermenisse der ghemene Friesen, als voorsz. is; ende die dit niet doen en will, die sal verbuert hebben all zyn guedt, tot des landts orbor ende behoeff. Ende waert saecke, datter iemandt, bouen zyn eedt, landtruyminghe dede off doen wilde, ende daer mede begrepen worde, die heeft verbuert lyff ende guedt, tot des landes behoeff. Item, alle merckelicke machtighe saecken, daer zyn tusschen landen, tusschen partyen ofte tusschen machtige luyden, daer gheen sententie noch vonnisse in gedeelt noch geuyst is, noch gesuent, noch buedt is, die setten wy op, ende sullen staen, sonder geuelt ende wraecke, ter tyt toe voorsz., alst nw is. Item, waert saeck, dat die noodt van buyten an soe groot binnen deser tyt niet en viel, allen saecken dan voort te berechten ende met recht toe spreecken, ende datt totter geender kenninge, die vanden ghemene landen daer toe geschickt zyn ofte worden. Item, ofter saecken waeren, die daer stonden onder die suensluiden, ende die suensluyden den saecke all in eens waeren, ende niet wtgesecht waeren, die sal staen totter suensluiden kenninge. Item, alle noodt borgen ende alle noodt panden ende noodt vangenen vry toe wesen, ont deser tyt toe voorsz. Item, die ghene, die gecoren worde totten raede des ghemenen landes van Vrieslandt, dat niet toe weigeren, by een pene van hondert schilden, tot des

landes behoeff. Item, alle die ghene, die benoemt zyn 1456.
ofte benoemt worden in den raedt, des ghemene lands orber van Vrieslandt, tegens enige wtlandtsche heeren, wat sie raeden, raemen, schicken ende ordineren, die gemene Friesen hoerme te helpen ende stercken in die wtcondinghe; ende wie hier brueckachtich ofte ouerherich inne wordt, die breeckt hondert olde schilden, tot des landes behoeff, ende by des landts onvrede ende dat recht in elcker gelegentheit; ende die gemene houelingen den raedt toe stercken ende dat recht wt te dryuen. Item, die geschickt zyn ofte geschickt worden, dat regiment toe voeren ofte te wouden tegenst enige wtlandtsche heeren, sie behoere den rycken ende mate rycken, geestelick off waerlick, toe schicken ende toe schergen nae zyn staet ende nae zyn guedt, merck merck gelyck, nae huer beste weten ende vermuegen. Ende dese raedtsluiden der raedt toe keeren, toe weeren, al ont S. Pieter naestcoemende. Ende dese raedtsluyden die nye raedtsluiden toe kiesen ende toe wesen nae huere schickinge, by gelycke pene voorsz. Item, waert saecke, dat dese voorsz. puncten iemant in braecke, by oosten, by westen, by suyden off by noorden, den ghenen metter verscher daet toe berechten, als voorsz. is. Ende welcke recht des niet machtich is te berechten, elck ander toe stercken, ende den ouerherigen toe heerigen. Ende welcke recht in deelen, in steden, den ouerherigen niet mede berechten en willen, die ghene menedich te zyn ende vredeloos, ende hondert olde schilden tegens tlandt verbuert. Item, off enige schelinge, twyfelinge ende tueedracht viel in desen begryp, ende anders verstaen wolden dan voorsz. is, dat toe staen op guede kenninge ende verclaeringe des gemenen raedts, die all daer toe geschickt zyn, wt deelen, landen ende steeden voorsz. Item, oft daer iemant waer in onse lande van Frieslandt, die desen verbonde niet mede zegelen

1456. noch annemen en wolde, noch op zueeren wolde, stedich ende vast toe holden, den hieten wy ouerherich ende vredeloos, ende, voor alle dinck, dien toe herigen nae onse vermoegen. Alle dese puncten voorsz. onverbreecklick, stedich ende vast toe holden, sonder allerhande argelist. In een waerheit deses brieues ende vasticheit disses verbondts, soe hebben wy voorsz. prelaten, landen, deelen, steden ende houelingen, daer die namen by onsen segelen staen gescreuen, dit brieff besegelt met onse segelen. Datum int jaer ons Heren duysent vier hondert ende ses ende vyftich, op onser lieuer Vrouuen auondt assumptionis.

1457. Int jaer ons Heren duysent vier hondert seuen ende vyftich heeft Fredericus, die derde van dier namen, Roe. keyser, Thomam van Guristelten, met andere ambassaten, in Vrieslandt gesendt, met brieuen aenden Friesen, hem vermanende, den jaerlicxte tribuit, den sy zynre mat. van sommigen verledene jaeren noch schuldich waeren, ende datse huer oratoren ende boden an zynre mayt. solden seinden, vanden seluen wel informeert, om met zynre mayt. te accorderen ende sluyten, etc. Op welcke die staeten vanden landen in Oostergoo ende Westergoo gemene daegen hebben geholden, ende zeeckere articulen wtgeseth, opten welcken sy van keye. mat. prouisie ende confirmatie begeerden. Ende hebben den seluen mr. Thomam daer toe beuilliget ende belast, dat hy heeft angenomen, all huer saecken by keye. mayt. toe forderen ende toe effect toe brengen, ende persoenlick hem luyden respons te brengen.

DESE NAESCHREUEN PUNTEN HEBBEN DIE VRIESEN VAN KEYe. MAt. BEGEERT.

Inden eersten, dat keye. mat. inhibitie wil gheuen den hartoch van Bourgondien, dat hy hem van ghene dominie ouer Oostergoo ende Westergoo, keye. mats. ende dat heilige Roomsche rycks landen, onderwynde, ende dat by penen, daertoe dienende. Ende dat in die selue inhibitie worde insereert citatie opden voorsz. hartoch in casu, dat hy (niet tegenstaende die voorsz. keye. mats. inhibitie) noch attenteerde, die voorsz. keye. mats. landen toe molesteren. 1457.

Ten tueden. Dat keye. mayt., by suaere penen, verbynde alle Vriesen van Oostergoo ende Westergo, dat niemant enighe andere heren bekenne, dan allenich keye. mayt.

Ten derden. Dat keye. mayt. wil innoueren, confirmeren, approberen ende van nieus geuen, alle articulen der preuilegien Caroli ende Sigismundi, met reuocatien alle contrarie brieuen ende handelinge met hartoch Albert van Beyeren en hartoch Johan, zynen zoon, grauen van Hollandt, voormaels gehandelt.

Ten vierden. Dat keye. mat. gebiede den Vriesen van Oostergoo ende den stadt Groningen, dat sulcke diuisie (off sy enige met malcanderen mochten hebben gemaeckt) all null ende niet ende van geender weerden wesen; maer Oostergoo ende Westergoo, nae older geuoonte, te saemen een landt toe blyuen ende wesen, ende elck ander eendrachtelick toe helpen, off enige vreemde heeren tlandt wolden aenvechten, ende dat by zeeckere penen, daer toe dienende.

Ten vyfden. Dat niemant sal worden citeert by enige richter, geestelick off waerlick, buyten die paelen van Vrieslandt, all waer oock, dat die saecke by appellatie tot die ouerste worde deduceert, datmen noch alsdan

1457. eenen rechter der appellatien binnen Vrieslandt sal impe-
treren.

Wt dusdanige instructie is mr. Thomas weder ghereist a
keye. mayt., met hem hebbende credentie brieuen, ond
Oostergoo ende Westergoo segelen, an keye. mayt. g
schreuen.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende seue
ende vyftich is mr. Thomas weder in Vrieslandt gecoemen
met hem brengende volcomen bescheidt van alle dat ghen
dat die Vriesen van keye. mayt. hadden begeert, van welcke
die copien hier nae volgen. Int eerst een copie van ee
missyff brieff, die keye. mayt. an die ghemene staten va
Vrieslandt heeft gesendt, ouergeseth wten Latyn in Duytsch

COPIA.

Fredericvs, van Godts genaden Roemsche coninck,
tyt meerder des rycks, van Oostenryck, van Slenen e
hartoch. Weerdige, lieue ende getrouue! In voerled
daegen hebben wy w, met onser keye. mayts. brieuen,
onsen lieuen, trouuen mr. Thomam van Guristelten an
gesendt, doen vermanen, den jaerlicx tribuit toe beta-
len, dien ghy ons van veele verleden jaeren ende no
schuldich zyt. Oock dat ghy w oratoers ende booden
ons solden senden, die, vanden verleden tribuit ghenoe
saem informeert, met ons mochte accorderen, als
inholdt van onsen brieff wyder vermelde. Welcke mr. Tho-
mas w brieuen ons heeft gepresenteert, wt welcke, en
oock vanden voorsz. M. Thomas, wy hebben geho
ende verstaen w ootmoedige begeerte an ons, omme
confirmeren w ende vwes landes van Vrieslandt recht
preuilegien, vryheden ende andere. W trouue eerbiedin
vanden seluen brieuen an ons geoffereert ende geda

hebben wy met guedigen aenmerckinghen ontfangen, ende 1457.
dat soe veel de merer ende lieuer, als wy w; naeder gewoonte vwer voorvaederen, in onsen ende des heyligen ryckes getrouue gehoorsaemheit vuerichlicken befynden. Daeromme wy, w volcoemen trouheit, dien ghy tot ons ende den heiligen rycke hebbet, in onser harten ouerleggende, hebben wy w alle preuilegien, rechten, gratien ende vryheden, w voorfaeders ende w van Roomsche keysers ende coningen gegeuen, in alre bequaemste forme ende manieren geconfirmeert, ende duer onse key^e^. may^ts^. macht gefesticht, als ghy wyder wt onsen openen brieuen sullet worden geinformeert. Vaste betrouwe op w hebbende, dat ghy w voortaen, sonder vertreck, in dat ghene, dat ghy ons ende den heiligen rycke schuldich zyt, met alder ootmoedicheit, trow ende guedtwillich sullet bewysen. Oock, als ghy ons, in vwe voorsz. brieuen, onder anderen hebbet insinueert, hoe sommige, ende naemlicken die duerluchtige prins ende hartoge Philips van Bourgondien, onsen lieuen neue, die landen ende deelen van Vrieslandt, duer zyne selues auctoriteit ende macht, attenteert geueltlick onder zynen subiectie te brengen ende toe besuaeren, waeromme ghy ons ootmoedelicken biddet, dat wy w hier tegens oportune ende bequame remedien wolden voorsien. Wy dan, sulcke ootmoedelicke supplicatien guedtlick verhorende, heuet ons gelieft, den openen brieue onses gebodts ende verbiedinge, met desen brieue, an w te seinden, ingefall off daer iemant in toecomende tyden waeren, die w ende onse voorsz. landen van Vrieslandt van des Roemschen rycks subiectie ende onderdanicheit wolde trecken, ende onder huere macht ende heerlicheden trecken, dat ghy als dan, met sulcke onser may^ts^. mandaet brieuen geuaepent, huer des bequamelicker mochtet tegen staen. Des ghelyck hebben wy oock anden voorsz. prinche, onsen neue, onsen brieuen befoelen te

*

1457. seinden, inholdende, dat hy w voort an niet meer sall molesteren, ende w, als onsen ende des heiligen rycks onderdanen, w rechten, preuilegien ende vryheden, sonder molestatie, sal laeten gebruicken ende genieten, etc., als ghy breder wt den copie onser brieuen, hier inne besloten, moghet weten. Wt alle dese voorsz. muecht ghy genoechsaem verstaen, hoe ouerfloedelick onser guedertierenheit an w ouerfloeit: want w nootdrufticheit, in w brieuen an ons gesendt, niet heuet begeert, dat wy met gueder gunste niet hebben remedieert. Waeromme wy weder andermael, wt onser key^{e}. may^{ts}. macht, w befeelen ende strengelick gebieden, dat ghy, sonder langer vertreck, w oratuers, vernuftige mannen, in desen naescreuen wel informeert, met volcomen macht an onse may^{t}. senden, met ons, om die resten der voorsz. tribuit, dien ghy ons ende theilighe rycke jaerlicx schuldich zyt toe betaelen, toe accorderen. Wy deruen w voorwaer daer eernstelick toe vermaenen: want wy met die saelige geboden zyn gewaepent, die alle menschen gebieden, datse sullen gheuen Godt, dat Godt toe compt, ende den keyser, dat den keyser toe compt. Ende ist, dat ghy nw vwe oratuers an ons senden, soe sult ghy, bouen tghene, daer ghy ons schuldich zyt, ons zeer angenaemlick doen, dat wy met weerdige gunsten altyt an w willen eerkennen, ende daer toe in allen andere toecomende saecken, w luyden roerende, sullen wy geneicht wesen w gratioselicken te verhoeren. Ende om zeeckerheit des weges, toe gebruicken, toe onsen key^{e}. houe toe coemen, ende daer van daen weder tot w eygen toe reisen, hebben wy by deesen brieue geuoecht onse ende des heiligen rycks salue conduickt ofte geleidt brieue. Gegeuen in onsen borch toe Artenborch, den tienden dach des maents Augusti, a^{o}. duysent vier hondert seuen ende vyftich, onses rycks xviij^{e}, ende keyserrycks int seste.

Noch heeft key^e^. ma^t^., by den seluen voorsz. brieff, 1457.
eenen anderen brieff gesendt an die gemene staeten der landen van Vrieslandt, hem eernstelicken befelende, dat niemant solde hem gheuen onder eenige vreemde landtsheeren, die den landen van Frieslandt van key^e^. may^t^. wolde trecken onder zyne subiectie. Van welcken die copie hier nae volcht, wten Latyn ouergeseth in Duitsch.

Fredericus, van Godts genaeden Roemsche keyser, altyt vermeerder des rycks, van Oostenryck, Sturyen, Carinthen ende Carniele hartoch, graue van Tyrole etc. Den prelaeten, eedelingen, heerschappen ende gemeente, ende een yder inuoender onses landts van Vrieslandt, onse ende onses heilighen rycks getrouuen ende lieuen, onser keyserlicker genaede, ende allen guedtweerdigen, getrouuen ende lieuen! Wt informatie van sommige zyn wy onderricht, dat sommige, wt huer eigen coenheit, hem vermeten, die inwoeneren ende luiden van Frieslandt, ons ende dat heilige Roemsche ryck sonder middel subiect, van onsen keyserlicke heerlickheden, huere macht ende dominie toe onderwerpen, ende oock met andere veel manieren besuaert, in onsen ende des Roomschen voorsz. rechten, tribuiten, dominien ende incomsten preiuditie ende grote schaeden: want wy dan, onder andere lasten, die wy draegen, daer van naemelick sorch hebben, hoe wy theilige Roemsche ryck ende gemeente in hueren noodt regieren, ende dat voorsz. ryck in macht, eere ende zynen staet, dat ons, als Roemsche keyser, toebehoort, mogen onderholden. Daeromme befelen wy w allen; ende elck besondere, wt onse key^e^. macht, ende wt tenoer deses brieues gebieden wy w eernstelick, ist, dat enige mensche, in wat graed, staet ofte conditie hy sy, hooch ofte lech, duer enige zynre vermetelheit die inwoneren ende lyden van Frieslandt, ons ende den heiligen ryck sonder

1457. middel subiect, van ons ende onsen ryck, macht end heerlickheit alieneren ofte vervreemden, ende onder zyn macht ende dominie trecken, tot verminderinghe end preiuditium onses ende des heiligen rycks recht, tribuit dominien ende gehoorsaemheit, waer met toe besuaeren dat ghy daer inne niet sult consenteren, maer met w lan den ende luiden tegen den seluen, in onse ende des ryck trouue gehoorsaemheit onverscheidelick, nae der gewoont vwer olderen, nae w vermogen sullet holden, ende de seluen weldenaers met w macht strengelick sullet teghe staen, als ghy ons ende den rycke schuldich zyt toe doen ist, dat ghy onses ende des voorsz. rycks ongenaede wraeck ende ban willet ontgaen. Gegeuen in onsen slot Ertenburch, onses hartochdoms van Carinthen, den thien den dach Augusti, int jaer ons Heeren duysent vier hon dert seuen ende vyftich, onses rycks int xviij^e^, den keyser ryeke int seste.

In die selue tyt heeft key^e^. may^t^. oock eenen inhibiti gesonden an hartoch Philips van Bourgondien, graeff va Hollant etc., dat hy die Vriesen niet meer solde molestee ren, om onder zyn subiectie te brengen, etc. Va welcke key^e^. may^t^. heeft die copie gesendt in Vriesland an die Vriesen, die hier nae volcht, wt Latyn in Duytsch

Fredericus, van Godts genaeden Roemsche key^r^., alt vermeerder des rycks, ende van Oostenryck, Sturyen etc den duerluchtigen prins Philippo, hartoch van Bourgo dien, onsen lieuen neue, onse keyserlicke genade end alle guedt. Duerluchtige prins ende lieue neue! Van we der prelaeten, eedelingen, heerschappen, gemeente e alle inwoenderen onser landen van Vrieslandt, onses e des heiligen rycks lieuen ende getrouuen, is ons clach toe kennen gegeuen, hoe vwer liefde, sonder rechtje

met geualdt, huer ende huere landen, ons ende den 1457.
rycke sonder middel toebehoerende, arbeiden, om onder
w subiectie te brengen, in grote preiuditium ende schaede
huers rechtes, preuilegien ende vryheden, huer van Roem-
sche coningen, onse voorvaeders, gegeuen. Daeromme is
onse ootmoedige gebieden, dat wy hier tegens met be-
quame remedien wolden prouideren. Als wy dan zyn
geneicht, een yder in zyn recht toe stercken, gebieden
wy w eernstelicken, wt onser Roomscher keyserlicker
macht, dat ghy voort an den prelaeten, edelingen, heer-
schappen, gemeenten, noch enige inwoeneren voorsz.,
met enige suaericheden molesteren ofte verstoeren, maer
huere vryheden ende preuilegien, huer, als voorsz. is,
gegeuen, laeten gebruicken. Want wy zyn bereit, ist,
dat ghy enige recht ofte actie vermoeden tegens haer te
hebben, als wy daer toe worden geeischt, beide partyen
voor ons te roepen, ende, nae dat die saecke eyschet,
iustitie te administreren, dat ghy anders niet doet, by
verbuertenisse onser keyserlicker genaede. Gegeuen in onsen
stadt Ertenburch, onses hartochdoms Carinthien, den tien-
den dach des maents Augusti, inden jaere ons Heren etc.
tien ende vyftich, onses rycks inden xviij^en^, ende des
keyserrycks inden sesten.

Oock heeft key^e^. may^t^. Fredericus, die derde van dier
namen, duer zyne besegelde bulle ende brieue, in zyne
ky^e^. macht, vernieut, approbeert, ratificeert ende con-
firmeert alle preuilegien ende vryheden, van Roemsche
keyseren ende coningen den Friesen van Oostergo ende
Westergoe gegundt ende gegeuen. Ende naemelick heeft
die may^t^. keysers Sigismundus preuilegien, in alle zyne
articulen, volmachtich gekendt, ende by grote penen
geboden te onderholden. Welcke bulle ofte preuilegien
die may^t^. heuet, van woorde toe woorde, insereert ende

1457. gesedt in zyne preuilegium, welcke preuilegium begint i Latyn: In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis fae citer. Amen. Fredericus, diuina fauente clementia R manorum imperator, semper augustus etc. Ad perpetua rei memoriam, notum facimus presentium tenore vniuers Quod quamquam de ingenita caesareae nostrae dignitat etc. Dit preuilegium sueckt int begin van dese chronycke by die andere preuilegien, den Vriesen van coningen end keyseren gegeuen.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert ende seu ende vyftich, op die witte Dondersdach, die was doe d vierthiende dach April, brande Sneeck, van huer eyg vuer, meest alheel op: want daer niet bleeff staen d den dyck, dat luttick sandt ende die nye stadt ouer d waeter. Ende men seide doe, dat coninck Caerls orig nael ende principael brieff van die vrydom, den Vriese gegeuen, was binnen Sneeck, ende dattet doe mee verbrande.

1458. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert acht ende vy tich begon dat oorloch tusschen Epe Kee van Holtin huys ende Haring Doenya op Nylandt, ende tussche Wattya Harincxma ende Agge Doenya toe Sloeten, end Rienick, Doytya zoon, ende Focke, Eeske zoon, t Ackarum, daer veel rouerye, bluedtstortinge ende ande quaedt wt quam: want die Woldtluiden holpen Fock ende Jancke Douuama sterckte Rienick. In dese tyd woonde te Oosterendt een heerschap, genoempt Syr Harincxma, ende was Aggo Harincxma toe Sneeck, E Harincxma inder Ylst ende Douue Harincxma inden Ha broeder. Dese Sierck Harincxma woonde toe Oosterend op Doenya huis, by zynen leuen; ende als hy storff, li by veel zoonen achter, als Agge, Haring, Hottya, B nedictus, Kempo ende Sierck Doenya. Dese voorsz. bro

ders hebben veel oorlochs gehadt, eerst tegens die Vet- 1458.
coepers (want sie vander Schieringe partye waeren), daer nae viel Aggo Doenya met Jancke Douma op Langweer, ende die Woldtluiden toe, ende daer nae werde hy weder viandt met Jancke, ende streedt teghen hem. Aggo Doenya woonde toe Slooten opt huis, van zyns wyffs wegen. Haring woende opt Nylandt, niet veer van Hottinga, op een sterck steenhuis. Benedictus woonde opt huis toe Heegens, int dorp toe Edens. Kempo Doenya woonde op een sterck steenhuis toe Hemelum, an Geesterlandt. Sierck woonde toe Oostereindt, op principael Doenya huis.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert acht ende vyftich heeff Aggo Doenya een oorloch an tegens Wattya Harincxma, zyn neue, die beide binnen Slooten woonden: want Waatye meer ontsien was op Geesterlandt dan Aggo; dit benyde Aggo, ende wolde allenich die heerschappie binnen Slooten hebben. Waeromme haelde Agge Jancke Douma met die Woltluiden binnen Slooten, ende beleiden Wattya Harincxma in zyn huis. Ende die Woldtluiden branden Slooten alheel meest op, den tienden dach Julij. Als Bocke Harincxma toe Sneeck hoorde, dat Waatya Harincxma, zyn zoon, toe Slooten, van Agge Doenya ende die Woldtluyden in zyn huys was belecht, soe heeft hy geschreuen an alle Schieringe heerschappen in Oostergoo ende Westergoo, die zyn vrunden waeren, datse hem toe hulpe wolden comen, om zyn zoon te ontsetten, ende heeft binnen corte daegen een groot hoop volcx by hem gecregen, ende reisde daer mede nae Sloten toe. Als Bocke Harincxma quam toe Slooten met zyn volck, soe wan hy die slach, ende daer worden geslaegen Folcke Meynema ende Aysa Tyebbama, met weinich anderen, ende die andere ontliepent. Ende Jancke Douma tooch toe Aggo opt huis, ende des nachts toegen Jancke

1458. ende Agge heimelick vant huis, ende lieten thuis staen. Ende Bocke Harincxma nam dat huis in, ende sette daer op Wattya Harincxma, zynen zoon voorsz., die dat huis behielde, ende zynen erwen tot noch toe. Ende Agge quam daer nae niet weder in Sloten te wonen. Bocke Harincxma heeft naderhandt Aggo voorsz. een somma van penningen gegeuen voor dat huis toe Slooten, maer nergens nae die weerde daer van, die Bocke hem in voortyden dickmael hadde geboeden.

Int selue jaer van acht ende vyftich, den dartiensten dach Julij, worde Haring Doenya huis, opt Nylandt, geuonnen ende verdúruen van Goslick Juuinga ende Boolsuerda, met hulpe van Douue Syaerda.

Int selue jaer voorsz., weinich daer nae, hebben sy Haring toe Wons huis geuonnen ende neder geuorpen. Int selue jaer voorsz. wonnen Sneeckers, met Focke Eeskis, ende Lyuue Doytye zoonen steenhuis toe Yrnsum. Ende Doytye ende Lyuue, zyn zoon, worden daer gefangen, ende toe Sneeck gebracht, daer sy lange laegen gefangen. Daer nae creech Focke Eeskis huer van Sneeck, ende brochtse op Sickama huis toe Ackarum.

1459. Anno negen ende vyftich, op S. Joannis dach decollationis, worde Hessel, Ede zoon, van Bosum geslaegen toe Rauwert op die buren, van Lyuue, Doytye zoon.

Int selue jaer van negen ende vyftich heeft Agge Doenya, met hulp van Jancke Douma, gecregen Joucke Galama steenhuis in Ackmeryp, daer Agge veel quaets aff dede.

Int jaer voorsz. quam Douue Syaerda toe Franeker wt met alle zynen macht, ende worp int eerste om Benedictus Doenya huis toe Haegens, ende daer nae creech hy Sierck Doenya huis toe Oosterendt, ende brande dat, op den dartichten dach Augusti: want Haring Doenya oorlochde teghen Epe Kee ende Jaerich, zynen zoon. Ende

Jaerich voorsz. hadde Suobbe, Douue Syaerda dochter, 1459.
toe wyff, daeromme was Douue oock viandt tegens Doenya.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende tsestich, 1460.
op S. Agnete nacht, doe vinck Kempo Jongama toe Rauuert Rienick, Doytie zoon, toe Ackrum, daeromme dat Lyuue, Doytie zoon, Rienicks voorsz. broeder, int jaer voerleden, hadde doot geslaegen Hessel, Ede zoon, van Bosum, Kempo voorsz. broeder.

Int selue jaer, in die Meye, worde Syckama huis toe Ackrum geuonnen ende destrueert.

Int selue jaer, doe Rienick, Doytie zoon, wt Kempo Jongama gefanckenisse, met compositie, was gecoemen, doe worde hy daer nae, opten sestienden Junij, met Lyuue, zynen broeder, gefangen van Joucke Galama, ende worde in die Wolde gefuert.

Int jaer voorsz. quam Focke Eeskis, met veel volck, toe Yrnsum. Ende die van Yrnsum vergaerden, ende dreuen Focke met geuelt weder van Yrnsum, alsoe datter wel sesthien mannen van Focke volck verdroncken in die Borne, by Aylsum.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert een ende tsestich, den achtienden Aprilis, doe wan Butte, Eese zoon, 1461.
Doenya susterman, dat steenhuis toe Yrnsum, dat Wattya, Hinne zoon, toe hoorde, ende liet dat begrauen ende beboluereken, ende woonde daer op.

In dat selue jaer, den tualefsten dach Junij, worden Haring ende Agge Doenya belecht op Joucke Galama huis in Acmaryp, van dat gemene landt; maer thuys bleeff ongeuonnen. Ende daer worden voor thuis gescheten Rienick Camstra ende Syuerdt Aylua, met noch seuen mannen, ende die ander reisden elck weder thuis. Doe worden Doenya noch moediger, dan sy jee te voeren waeren: sy haelden die koeien toe Boolsuert, toe Boxum

1461. ende alre wegen, ende vingen ende schatten die luiden tot huer selues seggen.

1462. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende tuee ende tsestich, op Palme dach, worde in Ferwerderdeel, toe Marrum, doot geslaegen Tzalinck Sytyama van Schelte Jaiama, ende Schelte worde oock geuondt in zyn knye, daer hy nae an sterff. Dese Tzalinck voorsz. was Syds ende Fecke Bottinga vaeder; ende, als ick in ander bueccken geschreuen vynde van hem, soe was hy die coenste ende onversaechste heerschap, die in zynen tyden in Frieslandt was, ende vuerde veel oorlochs tegens die Vetcoepers in Feruerderadeel ende daer omtrent.

Int selue jaer van tuee ende tsestigen, int beginne van Septembris, creech Harinck Doenya Hiddama steenhuys, opt Nylandt, ende liet dat omme begraeuen, ende woonde daer op. Doe worde dat oorloch gesuent tusschen Epe Kee ende Haring Doenya voorsz.; oock suende Haringh met Douue Syaerda ende Goslick Juuinga, ende bleeff vrede.

In dit selue jaer, den vyften dach Nouembris, worde Sierck Doenya gefangen van Gala toe Coudum.

1463. Int jaer ons Heeren duisent vier hondert drie ende tsestich worde Kempo Doenya toe Hemelum dootgeslaegen van Gale toe Coldum ende Ygo, zynen zoon, den sestienden dach Januarij. Hierom worden Haringh ende Aggo Doenya, met huer andere broederen, viant met Jancke Douma: want Gaele ende Jancke waeren een partysluiden, ende hieldent met malcanderen. Waerom tooch Haringh toe Yrnsum, op Butte, zyns suaegers, huis, ende beroofde Jancke Douuama meyers toe Yrnsum, ende sloegen Jancke volck aff, ende hielden open oorloch tegens Jancke: want den vyften dach Februarij brande Hottie Doenya Jancke groot steenhuys toe Yrnsum, in die bueren. Op den tienden dach inden Meye wonnen Haringh Doenya, Butte,

Ese zoon, ende Lyuue, Doytie zoon, Jancke Douuama 1463.
steenhuis toe Yrnsum, ende worpent om, ende dreuen Jancke alheel wt Yrnsum. Doe waeren Doenya noch meer ontsien, dan ye te vooren, beide in Oostergoo ende in Westergoo, ende in die Seuen Wolden. Doe roefden ende branden sy toe Ackrum, toe Boorn ende toe Wommels, ende deden veele luiden groten schade ende onwille.

In dit jaer van drie ende tsestigen doe worp dat radt van auontueren weder om, ende viel Doenya teghen: want omtrent Maria Magdalena quam Gale van Coldum tot Jancke Douuama, ende toegen met huer soldy ende den Woldtman voor Joucke Galama huis in Acmaryp, ende beleiden Agge daer op; ende sie laegen daer voor veerthien daegen. Ende Agge tooch by nacht vant huis heimelick. Doe gaeuen die knechten, die opt huis laegen, het huis op, beholden lyff ende guedt. Ende Jancke ende Gale worpen dat huis om. Daer nae, Assumptionis Mariae, tooch Jancke voor Rienick, Doytye zoons, huis toe Ackrum, ende won dat oock, ende worpet om, ende nam Rienick ende Jelle, Haye zoon, gefangen, ende laegen lange op Jancke huys op Langueer: want Rienick hieldet met Doenya. Oock branden Jancke volck Doitie, Rienicks vaeders, huis toe Yrnsum. Nae Assumptionis Mariae reisde Jancke, met zyn volck, toe Coldum. Ende Gale ende Jancke beleiden Kempo Doenya huis toe Hemelum, ende wonnen dat, ende worpent om, ende sloegen thien ofte elleff doot van die knechten, die daer op laghen. Gale ende Ygo, zynen zoon, hadden Kempe in dat selue jaer oock dootgeslaegen, als voorsz. is.

In dit selue jaer van drie ende tsestigen, den seuenden Octobris, beleyden Jancke Douuama op Langwyer, met zyn hulperen, Butta Esis, Doenya suaegers, huys, ende oock Doytya Abbama huys toe Yrnsum. Als dit vernaemen Haringh, Aggo ende Hottya Doenya, gebroeders, dat

1463. Butte, huers suaegers, ende Doytya huysen belecht waeren van Jancke Douuama ende zyn vrunden, soe zyn zy den tienden dach Octobris gecoemen, met all huere macht, toe Yrnsum, ende wolden den voorsz. tuee huysen ontsetten. Doe quam Jancke voorsz. huer te gemoet, ende dreeff huer weder toe Rauuert. Ende Jancke tooch, met zyn volck, toe Aylsum int clooster, ende bleeff daer leggen. Daeges daer nae, dat was den ellefsten Octobris, des morgens vroo, quamen tot Haring Doenya ende zyn broeders, toe Rauuert, Hette Deeckama, Worp Tyaerda opper Geest, Tyebbe Wnya, Lyuue Jellinga, Douue Abbinga van Steens, Jelger Feyesma, Sytye Martena, Oene Oenema van Wirdum ende Doecke Fondens van Joruert, met veel volcks, om Doenya toe helpen tegens Jancke ende die andere Vetcoepers, alsoe dat die Schieringen wel den helffte meer volcks hadden, dan die Vetcoepers, ende beth gewaepent. Sie toegen, opten dach voorsz., met alle huere macht, toe Yrnsum, ende gingen toe Nyedam ouer die zylen nae Aylsum, ende wolden die Vetcoepers wt dat clooster dryuen. Als sy by dat clooster quamen, doe quam Jancke Douuema, met all zyn vrunden ende volck, die hy by hem hadde, wt dat clooster huer coenlick te gemoet in een veldt, ende hebben daer tegens malcanderen eenen slach gedaen. Jancke met die Vetcoepers hebben den ouerhandt gecregen, ende heeft die Schieringen verdreuen wt dat veldt, ende verfolget all voorby Yrnsum. Daer worden doot geslaeghen Haring Doenya, Hette Deeckama van Weydum ende Oene Oenema van Wirdum (dit was Feycke Harincxma wyffs vaeder toe Sneeck), ende noch seuen mannen; die andere heerschappen ontliepen. Doecke Fondes worde gefangen. Daer bleeff oock veel waepens, peerden ende clederen. Doe creech Jancke Doytya huys, ende nae tuee daegen Butte Esis huys. Dat een worp Jancke om, ende op dat ander woonde hy

laughen tyt. Als die knechten hoorden, die op Hiddama huys waeren op Nylandt, dat Haring Doenya, huer heerschap, was geslaegen, soe liepen sy van angste vant huis, ende lieten thuys ledich staen. Ende Goslick Juuinga van Booksuert quam, ende naem thuys in, ende sette daer syn volck op. 1463.

Int jaer drie ende tsestigen, den seuenden dach Nouembris, brande Lyuue Jellinga Romcke Doenya toe Haallum, op die kercke toorn.

Int selue jaer worde gefundeert dat bagyne clooster by Sneeck, toe Sydsingwier, dat nw wort genoempt toe Groendyck.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert vier ende tsestich verrieden die wyuen op Nylandt Hiddema steenhuys, daer Goslick Juuinga van oorlochde tegens Nylander gemeente, ende Merck, Haring Doenya saeger, creech dat in, ende besettet nae Visitationis Mariae. 1464.

In dit jaer van vier ende tsestigen worde joncker Vlrick gemaeckt die eerste graue van Oostfrieslandt, van Frederico die derde, Roemsche keyser. Ende graeff Vlrick sterff daer nae int jaer ses ende tsestich.

Int jaer van vier ende tsestigen, Vrydaeges nacht voor S. Catharina, wast grote storm van wynt ende regen: ende Offenwerster zyll, by Sneeck, dreeff wech, ende daer quam een stucke landts weder dryuen in dat gat vanden zyll, daer schapen ende verckens op stonden.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert vyff ende tsestich, voor S. Laurentij, beliep Aggo Doenya Osinga huis toe Sibranda bueren, ende woonde daer op, ende dede daer veel quaets van. 1465.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ses ende tsestich was veel oorlochs tusschen Worp Tyaerda ende Wupcke Juusma op Rensmageest. Ende huer huysen stonden nae by een, datse tot ander met een haeck mochten 1466.

1466. schieten. Waerom heeft Lyuue Jellinga Wopcke, Baucke zoon voorsz., laege gelecht in die pastoers schuere opper Geest, wanneer Wopcke van zyn huis quam, dat Lyuue hem dan dat huis mochte onderlopen: want Wopcke een sterck huis hadde. Als dan Lyuue lange gelegen hadde in die pastoers schuyre, opt hoy, soe is ten laetsten vant huis Wopcke ouer die brugge gecoemen, ende wolde gaen in zyn tuyn, opten sesten dach Augusti. Dit sach Lyuue, ende is haestelick wt die laege opgebroocken, ende heeft Wopcke onderlopen, dat hy niet weder mochte coemen op zyn huys, ende liep voorby dat kerckhoff, op Worp Tyaerda, zyns viants, valbrugge. Worp wolde hem opt huis niet bergen: want hy van die laege wiste; ende oock wolde hy hem van zynen huyse niet schieten. Ende Lyuue met zyn volck veruolchden hem soe geringe, dat hy niet weder van die brugge mochte coemen. Doe spronge hy van die brugge in die gracht, ende hielde hem in een hoeck van die naeste pylaer vant huys an die brugge; ende daer worde hy van Lyuue ende zyn volck dootgeschoten met pylen, ende gesteecken met lange speetzen, van die brugghe. Dese Wopcke hadde eenen soon, genoempt Popckę, die na, int jaer van seuen ende tsestigen, onnoselicken worde dootgeslaegen van Worp Tyaerda knechten, buiten weeten ende wille van Worp voorsz. Oock hadde Wopcke voorsz. eenen dochter, geheten Wytthya. Dese Wytthia hadde tot huer eerste man Juw Harincxma toe Sneeck, daer sy eenen dochter by wan, genoempt Luttya. Dit was vrow Luttia Harinxma, heer Sicke Syaerda wyff toe Franeecker. Nae Jow Harincxma doot nam Wyttya voorsz. Tyaerd, Goslick Juuinga zoon, toe Boolsuert, daer sy by creech eenen zoon, genoempt Goslick Juuinga, ende eenen dochter Aanscka, dat Bocke Harincxma wyff was toe Sneeck. Dit is Wytia ende Goslick, hueren zoon, daer dat oorloch eerst in

Boolsuert, ende nae in all Westergoe, is wtgeresen, 1466.
welcke oorloch die eerste oorspronck was, dat eerst Gro-
nigers worden gehuldt in Westergoo van die eene partye,
ende nae daer tegens hartoch Albert van Sassen van die
andere partye, als ghy naemaels in dit bueck, elck in
zyn jaer, sullet vynden.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert acht ende 1468.
testich hadde Agge Doenya een actie ende baet op die
prior ende conuent van Haské. Soe ist geschiedt int jaer
voorsz., omtrent Purificationis Mariae, dat Aggo ende den
prior voorsz. malcanderen in die moete zyn gecoemen,
ende Agge heeft den prior daer angetast, ende zyne
knechten geboden, datse den prior ende conuers, die by
hem was, die beide oogen solden wtbreecken; maer daer
was gheen van zyne knechten, die zynen handen wolde
steecken an die ghesalffde des Heeren, ende sulcken wre-
den tirannelick werck wolde doen, sonder eenich redelick
oorsaeck. Waeromme heeft Aggo voorsz. seluen, met zy-
nen eigen handen, den prior ende conuers voorsz. beide
haer oogen wtgesteecken. Om dit grote excess worde all
Westergoo interdict gedaen, ende worden gheen Diuina
celebreert, dan met beslotene dueren. Ende dat ghemeen
landt heeft Aggo daer toe geduongen, dat hy eerst die
heilige kercke moste voldoen, ende laeten hem absolueren.
Ende oock moste hy dat conuent van Haske, voor die
grote excesse ende misdaet, versuenen, dat hem groot
guedt coste, meest all zyn guedt: want hy noch in grote
armoedt storff, ende was verlaeten van zyn eygen kynde-
ren, vrunden ende maeghen.

In dat jaer is gestoruen Bocke Harincxma, heerschap
toe Sneeck, ende oock Kempe, Ede zoon, Jongama,
Bocke voorsz. suaeger, ende leggen beide in die kercke
toe Thabor begraeuen, elck by zyn olders. Bocke leit int
choer, by Rienick Bockema, ridder, zyn olde vaeder,

1468. die dat conuent Thabor hadde fundeert, als bouen is geschreuen.

Int selue jaer van acht ende tsestigen beliep Hans heer Juwsma saelige Wopcke Juusma huis op Rynsmageest, dat doe Juw Harincxma toe Sneeck toe hoorde, van Wyttya, syn wyffs, weghen, daeromme, dat Hans voorsz. voortyts hadde een lam been gecregen voor dat huys.

1469. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert negen ende tsestich storff Philippus, hartoge van Bourgondien, van Brabant etc., graue van Hollandt, Zeelandt ende Vlaenderen etc., ende hartoch Kaerl, synen zoon, worde heer van alle zyne landen. Int jaer ons Heeren negen ende tsestich voorsz., omtrent Paessche, sende hartoch Caerl brieuen in Vrieslant, an alle prelaeten, heerschappen, rechters ende gemeente, datse huere volmacht tot hem solden seinden inden Haegh, in Hollandt, om zeeckere saecken, die hy met huer hadde, te tracteren. Hier op sint die staeten van die landen van Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wolden by een gecoemen, ende hebben na veel tractaeten geordonneert, dat die abdt van Staeueren, die abdt van Clarecamp, M. Mamme, pastoer tot Leeuwerden, ende M. Wabbe tot den hartoch solden reisen in Hollandt, om zynen meeninge toe verstaen, ende zyn daer gebleuen all tot S. Michiel. S. Michiels auondt syn ts weder gecoemen, brengende met hem des hartochs brieuen dat hy wolde wesen heer van Vrieslandt. Hier op hebben die staeten vanden lande van Vrieslandt weder eenen dach geholden, ende hebben voor Alderheiligen andermael totten hartoch gesendt M. Mamme ende M. Wabbe voorsz. met brieuen, hem vraegende, oft hy oock meer begeerde vanden Vriesen, dan den olden tribuit ende die vi ouerste rechten, ende dat hy die saeck wolde suspenderen tot Paesck naestcoemende. Die legaten voorsz. sint vo S. Catharinen dach weder in Vrieslandt gecoemen, bre

gende met huer brieuen vanden hartoch, die inhielden, 1469.
dat hy voor all heer wolde weesen van Frieslandt, ende ordonneren drie mannen, die solden schicken ende raemen den tribuit ofte schattinge, die hem jaerlicx die Friesen solden gheuen. Als dese brieff toe Boelsuert in die gemene dach was gelesen, doe worde daer eendrachtelick gesloten, van alle stemmen ende staeten der landen van Vrieslandt, datmen solden kiesen tualeff mannen wt Oostergoe ende tuaeleff wt Westergoe ende Seuenwolden, ende wat die vier ende tuintich rieden ende slooten, oftmen met den hartoch voorsz. solden componeren ende vrede maecken, off met oorloch tegen staen, dat solden die ghemene landen onferbreeckelicken onderholden ende doen. Oock worde alle tuist ende schelinge van oorloch, die den steden, landen, heerschappen ofte partyen teghen malcanderen mochten hebben, suspendeert ende opgesedt, beholdelick een yder zyn recht, ter tyt, datse met den hartoch een einde, met vreede ofte met oorloch, hadden.

Daer nae, int jaer ons Heren duisent vier hondert ende 1470.
tzeuentich, den sesten Aprilis, dat was Vrydaeges nae Letare, quam Simon heer Ottis burger toe Boolsuert, brengende brieuen van hartoch Caerl van Bourgondien tot die Vriesen, dat hy den tueeden dach Mey eenen dach wolde holden met die Vriesen binnen Enckhuisen, ende datse antuoorden solden op die materie ende artieulen, huer voor geholden. Opten laetsten dach Aprill sint alle prelaeten ende die treffelickste heerschappen by een gecoemen toe Staueren, int getall van tzeuentich. Ende eer sy ieet wolden tracteeren ende sluiten, soe zyn zy toe gelyck in die kercke gegaen, ende hebben daer elck den heiligen gesuoeren, dat niemant van hem allen, in raedt noch in daet, hem seluen, off zyns selues nuth ofte profyt, solde suecken, maer allenigen het ghene, dattet landt ende gemeente mochte profitelick ende nuth wesen.

*

1470. Als dit aldus was gedaen, doe hebbense cloecke, neerstige mannen, beide geestelick ende waerlick, gecoeren, die tot Enckhuisen metten geschickten vanden hartoch solden tracteren ende handelen. Daer synt gecoeren, die tot Enckhuisen solden reisen, heer Dirck, abdt van Staueren, heer Wessel, proost opt Sandt, heer Aggo, prebendaet toe Sneeck, heer Hero, pastoer op Nylandt, heer Jelle, pastoer toe Leeuuerden, Goslick Juuinga toe Boolsuert, Tzumme Wyaerda toe Goutum, Tyebbe Wnya toe Wirdum, Offe toe Dockum ende Gaele toe Coldum. Dese voorsz. sint den tueden dach Maij toe Enckhuisen gecoemen. Ende, want hartoch Caerl met veel andere saecken was besuaert, soe is hy selue toe Enckhuisen niet gecoemen, maer heeft daer van zynre wegen volmachtige gesendt synen raedt ende beste van Hollandt, te weten: Philippus, heer van Wassenaer, den heer van Voerburch, die castellein van Medenblyck, heer Willem van Alckmaede, beide ridders, ende M. Johan van Haelwyn. Met deese heeren hebben die deputierde wt Frieslandt communiceert, langh ende breed, van veele materien. Ende wat des auondts worde gesloten, dat worde des anderen daghes weder ontkent; waerom hebben die Vriesen begeert, datmen schriftelick solde ouergeuen, watse des daghes met malcanderen tracteerden ende accordeerden, op datment nae niet mochte ontkennen. Als dit aldus geschiede, ende die Vriese schriften, nae eenen dach ofte tuee, weder van des hartochs deputierde ontfingen, soe vonden die Vriesen alle tyt eenen woort ofte tuee, meer ofte min, in die schriften gesedt, wtgelaeten ofte verandert, dat die heele materie ander verstandt gaff, dant mondelick was gesloten. Als dit die Vriesen saegen, datse tot gheen einde mochten coemen, noch gheen wtslach cryghen, daer sy huer op mochten verlaeten, soe syn die heerschappen weder thuis gereist, ende hebben die geestelickheit voorsz. daer noch

laeten blyuen. Doe solliciteerden die alle daegen an die 1470. gedeputierde vanden hartoch, datse een einde van huer saecken mochten crygen, ende die landen van Vrieslandt eenen raport mochten brengen. Ten laesten hebben die Hollantsche heren ende raedt van des hartochs wegen gheeyschet, van elcke [huys], oeuer al Vrieslandt, die weerde van eenen silueren penninck, soe groot ende guedt als nw vanden hartoch gemuntet was. Doe begeerden die deputierden van Vrieslandt te weten den valuer ofte weerde vanden penninck, op dat sy huer daer op mochten beraeden: want sy hadden befel van die staeten van Frieslandt, datse metten hartoch, ofte met zynen volmachtige gedeputierde, mochten accorderen ende ouer een coemen, dat elcke huys, ouer all Vrieslandt, des jaers solde gheuen eenen blanck oft Vlaemsche, ofte alder hoochste, waert, datse anders niet mochten accorderen, eenen stuuer. Maer die deputierde vanden hartoch wolden gheen wtslach doen vanden weerdye vanden silueren penninck voorsz. Waeromme sint die deputierde van Vrieslandt sonder bescheidt weder thuis gereist, begerende langer beraedt, want die saeck suaer was. Als dese deputierde dusdaenen affscheidt, als voorsz. is, brachten an die landen, soe ist in eenen landtdach eendrachtelick geslooten, datmen den hartoch voorsz. met gheueldiger handt solde teghen staen, waert, dat hy ant landt quam. Terwylen dattet aldus stonde tusschen den hartoch ende den Vriesen, soe hebben Offe toe Dockum, Syuerd Jaiama, met sommige andere heerschappen in Dongherdeel, van die Vetcoepers partye, met hartoch Caerl gesegelt, hem behulpelick ende trow toe wesen, dat hy Vrieslandt onder zynen subiectie solde crygen. Daer nae dat hartoch Caerl Gynandt hadde geuonnen ende destrueert, soe is hy weder in Brabant ende Hollandt gecoemen. Ende als hy hoorde dat afscheidt vanden Vriesen, soe is hy toornich geuorden,

1470. ende heeft schepen van oorloch laeten bereiden, met victalie, geschuth ende knechten, ende all, datmen ten oorloge behoeffde. Onder desen, dat dese schepen, met alle nootdrufticheit ten oorloge, in Hollandt ende Zeelandt worden toegemaeckt, soe wordet Offe toe Dockum van zyn vrunden in Hollandt toegeschreuen, dat die hartoch in Hollandt alle dinck liet toebereiden, om Vrieslandt met schepen in toe nemen, ende dat hy zyne vrunden ende parthysluiden hier van solde aduerteren; dat Offe oock alsoe heeft gedaen. Voort heeft Offe vier burgers van Dockum (die zyn vrunden waeren, ende hoopten daer by groot te worden, als die hartoch int landt quam) met hem genoemen, ende is heimelick gereist totten hartoch, ofte tot zynen heeren in Hollandt, ende meende weder metten hartoch int landt toe coemen. Als die schepen (als voorseidt is), met alle oorlochs instrumenten, waeren toegemaeckt, ende Offe was byden hartoch off by zyne heeren, ende meenden binnen een dach ofte tuee toe seilen nae Vrieslandt, om dat in toe nemen, soe isset geschiedt dat Eduwert, coeninck van Engelant, quam in Zeeland an, totten hartoch van Bourgondien, om hulp ende troost dat hy weder mochte coemen in zynen rycke: want hartoch Caerl hadde zyn suster toe wyff, ende hy was w Engelandt verdreuen vanden graeff van Werwyck. Doe i die hartoge terstondt, met allen den schepen ende knechten, die hy hadde laeten bereiden, om Vrieslandt in to nemen, gereist nae Engelandt, ende heeft coninck Eduuert, zyn suaeger, weder gebrocht in zyn ryck, end geueldich coninck gemaeckt. Ende die hartoch heeft na soe veel oorlochs gehadt tegenst den hartoch van Lottringen, tegen den coninck van Franckryck, tegens di Suitsers, ende voor Nuys, dat hy nae die tyt den Friese niet ansochte. Waeromme waeren doe Offe van Dockum met zyn vrunden, die met hem den hartoch in Holland

toe moete waeren gereist, om met hem weder int landt 1470.
toe coemen, ende groot byden hartoch te worden, bedrogen, ende qualicken toe vreden. Als dan die Vriesen hadden vernoemen, dat Offe, met sommighe van zyn vrunden, waeren metten hartoch verbonden, ende totten hartoch gereist, om hem int landt toe haelen, ende dat die schepen ende knechten, die in Vrieslandt solden geueest hebben, ende des hartochs meninge ende Offe hoop daer mede, op dit pas waeren verloepen, soe is heel Westergoe, anno tseuentich, den een ende tuintichsten dach Augusti, eendrachtelick gereist toe Dockum, ende hebben Offe huysen ende die burgers huysen binnen Dockum verduruen, ende all huer gueden genomen. Ende Offe bleeff wt Frieslandt, soe lange als hy leefde, ende woonde toe Enckhuysen, met Doed Jaerla, zyn wyff, ende worde eerlick onderholden van hartoch Caerl. Ende Offe storff toe Enckhuysen, anno twee ende tseuentich. Ende Doedt, zyn wyff, bleeff toe Enckhuysen, ende leefde lange tyt nae Offe, huers mans, doot; ende sy ontfinge die onderholdinge voor huer, soe lange als sy leefde, ende daer toe buerde sy huer eigen renthen alle jaeren in Vrieslandt. Die burgers van Dockum, die met Offe wten lande reisden, worden oock binnen Enckhuisen int eerste wel vanden heer onderholden; maer nae, metter tyt, worde hem min gegeuen, waeromme hebben sy metten landen componeert, ende sint weder toe Dockum in huer eygen gecoemen, soe als syt daer hebben gevonden.

Hier zijn in het handschrift ruim twee en eene halve bladzijde wit gelaten, welke bladzijden met die van dezen druk in uitgebreidheid volkomen gelijk staan.

Int jaer ons Heren duisent vier hondert ende drie ende 1473.

1473. tseuentich, int begin vanden April, beleiden die rechters in Oostergoe Bennert Doenya huis, toe Engwierum, in Dongerdeel: wandt Bennert was dat recht ende die meente ende rechters rebell. Nae datse drie daegen voor dat huis hadden geleegen, doe worder des auondts, omtrent vespertyt, een bystandt gemaeckt, waerom die leger op brack, ende toegen van daer. Maer, wandt dat bestandt laet gemaeckt worde, soe bleuender noch sommige vanden leger des nachts in een huis, ende wolden des morgens vroe oock wech reisen. Als dan Bennert voorsz. ende Bruer Meckama, met huer hulperen, vernamen, dat daer noch sommige vanden leeger waeren gebleuen, soe hebben sy dat bystandt gebroocken, ende zyn inder nacht van thuis gecoemen, ende hebben thuys, daer huer wederpartye in waeren, anden brandt gesteken, ende hebben all gebrandt, dootgeslaegen ende gefangen, die daer waeren. Waeromme hebben die rechters in Oostergoo, nae twee weecken des tyts voorsz., alle huer macht weder vergaedert, ende hebben dat huys anderwerff weder belecht, ende nae weinich daegen met geuelt gewonnen. Daer worde Botte Doenya gefangen, ende van die knechten, die opt huys hadden geleegen, achtien verdroncken, ende dat huys worde om geuorpen. Daer nae, int selue jaer, op Assumptionis Mariae nacht, worde ter Lune, by Collum, Bennert Doenya gefangen, ende met een peert gefuert nae Dockum, dat hy nae zynen verdienste daer zyn recht solde ontfaen. Ende, want hy voor die rechters niet dorste coemen, soe viel hy vaecke van dat peert, ende hoopte soe toe ontcoemen. Dit heeft verdroeten den ghenen, die hem hadden gefangen ende toe Dockum solden brengen, ende hebben hem onder weghe, tusschen Lune ende Dockum, dootgeslaegen.

Int selue jaer voorsz., den sesten dach Julij, is Lyuue, Doytse zoon, gheslaegen toe Rauuert van Ade Jongama,

ende dat in wraecke van Hessel toe Bosum, Ades voorsz. 1473.
oom, dien Lyuue, anno negen ende vyftich, als voorsz. is, hadde dootgeslaegen.

Hier is weder eene bladzijde in het handschrift open gelaten.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert vier ende tse- 1474.
uentich, den vierden dach Aprilis, wt beuel des paus, sint die Obseruanten toe Boelsuerdt int clooster gecoemen, ende die olde verdreuen, want sy die reformatie niet wolden aennemen.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende tseuentich storff Worp Tyaerda op Rynsmageest. Ende nae zyn doot nam zyn wyff, Jouck, dat was Sytse Martena dochter, tot huer anderde man Ede, Hessel zoon, van Bosum, ende woonde opper Geest, op Tyaerda huys, ende was een guedt, vreedtsaem ende duechdelick man. Daer nae, int jaer van vier ende tseuentich, ist geschiedt, dat Ede voorsz. was toe Dockum, ende daer hebben hem die Vetcoepers, als: Botto Hollinga, Gabba Jaerla, jonge Juicke toe Metzelwier, met meer heerschappen, ouer vallen ende doot geslaegen, opten tuee ende tuintichsten dach Septembris. Int selue jaer, opten seluen dach voorsz., worden daer oock gefangen Sippe Hemstra ende Wobbo, Gerloffs zoon. Sippo Hemstra worde gesendt op Jancke Douuema huys op Langwer, ende Wobbe worde gesendt op Scherne Wybe huis toe Englum. Opten seluen dach worde oock geslaegen Hans heer Juwsma van Sibeth Scheltema. In die tyden woonde opper Geest, op Eysinga huys, Ado Jongama: want hy hadde Gerck Eysinga dochter toe wyff, dat was Worp Tyaerda susters dochter. Dese Ade ende

1474. Eede voorsz. waeren tuee broeders kynderen, waeromme dochte Ado te wreecken den doot zynes neues. Daer nae, int selue jaer voorsz., omtrent S. Lucas, inder nacht, is Ado Jongama, in een lange schip, met tuintich mannen, vander Geest gereist toe Dockum, ende quam inder nacht heimelick, met zyn volck, toe Wobbe, Gerloff zoons, huys, die met Sippe Hemstra was gefangen, als voorsz. is, waerom hy daer wel worde ontfangen ende tracteert. Dit huys stonde op die hueck bouen die Ee, an die Olde brugge, waerom mochte Ado all die Hoochstraete langs sien, wie op die straete ginge. Des morgens quam noch een langh schip met volck vander Geest, Ade toe hulpe. Als dit schip was gecoemen binnen die sluys ofte zyll in Dockumer Diept, soe hoorden sy gheen schieten ofte rumoer in Dockum; waerom dreuen sy inden Diept byden zyl, ende dorsten niet aen coemen, want sy niet wisten, oft Ado noch oock int werck was. Sommige burgers binnen Dockum, die dit schip met volck aldus saegen om dryuen int waeter, hebbent gecondicht die heerschappen binnen Dockum. Om dit schip voorsz. te sien, quaemen op die brugge Gabbe Yaerla, jonge Juicke ende Sybeth Scheltema, elck met vier off vyff knechten. Als Ado, die noch heymelicken int huys lach, die heerschappen voorsz. duer een venster sach coemen op die Olde brugge, doe sprack hy tot zyn volck, daer hy by hem hadde, seggende: Siet! hier coemense, daer ick hier om ben gecoemen; weest nw mannen van moede, ende volcht my nae. Als Ado dit hadde gesproocken, doe nam hy zyn bloeten sueerde in zyn handt, ende ginck haestelick wt dat huis nae den brugghe toe, daer die heerschappen, zyn vianden, stonden, ende alle zyn hulpers volchden hem, hebbende elck een naecken sueerdt in huer handen. Als die heerschappen, die opten brugge stonden, ende van gheen vianden vermoeden, dit volck haestelick op huer saegen

coemen, soe syntse geuorden beancxt, ende liepen toe 1474.
gelycke, die Hoochstraete langes, nae die kercke. Maer Ado hadde te voeren een burger, die zyn vrundt was, in die kercke gesonden, dat hy alle die kercke dueren solde sluyten. Oock hadde Ado zynen knechten befoelen, dat sy niemandt solden dootslaen, dan die hem te weer stelden. Ade heeft neerstelick zynen vianden verfolcht, an dat kerckhoff toe. Ende als die heerschappen an die kercke quaemen, ende vonden die kercke dueren gesloten, soe saeghen sy om, ende saegen, dat Ado niet veel volcks by hem hadde, die hem verfolchde, soe begonnen sy huer te weeren. Doe riep Ado tot zyn volck: Slaet doot! slaet doot! Doe worder een van huer dienaren geslaegen voor die rooster, by dat kerckhoff; ende doe gauen alle die drie heerschappen voorsz., als: Gabbe Yaerla, jonge Juicke ende Sybeth Scheltema huer gefangen in Ado handen. Ende Ado is haestelick, met die gefangenen, in syn schip gegaen, ende met huer op die Geest gevaeren: want Ado binnen Dockum int middel van zyne vianden was, soe wast periculoes voor Ado, lanck toe Dockum toe toeuen, waeromme moste hy alle dinck op dat pas haestelick doen. Ado brocht die heerschappen gefangen opter Geest, op salige Worp Tyaerda huis: want dat stercker was, dan Eysinga huys, daer hy op woonde. Met dese gefangenen worde Eedo, zyn neue, gegolden, ende Sippe Hemstra ende Wobbo, Gerloff zoon, wt die vangenschap verlost.

Hier is eene halve bladzijde wit gelaten in het handschrift.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert vyff ende tse- 1475.
uentich, in Januario, hebben Sydts Bottinga ende Ado

1475. Jongama salige Offe huys, toe Dockum, bouen die Ee staende, geuonnen, daer sy van cregen seuenthien gesellen; van welcke heeft Ado, als een rechter, tuee, om huere quade verdienste, laeten rechten. In die selue tyt hadden sy oock belecht Taecke Mockema huys, dat binnen Dockum stondt, in die Hoochstraete, drie huysen van dat kerkhoff. Op dit huys woonde doe Taecke Hilderde, die Taecke Mockema naegelatene weduue te wyff hadde. Die knechten, die opt huys laegen, boeden huer, salff huer leuen, met dat huys op toe gheuen in Syds ende Ado handen, dat welcke Ado geern hadde gedaen, want Taecke Mockema zyn neeff was; maer Syds wolde die knechten tot ghenen genaede nemen; waerom toegen sy vant huys, ende thuis bleeff ongeuonnen.

Int selue jaer voorsz., den xxven dach Aprilis, stack Vlbeth Leydecker die stadt Boolsuert an die brandt, om haet ende nydt, die hy op sommige burgers hadde; ende daer branden wel tuee hondert huysen. Dese Vlbeth worde nae toe Enckhuysen, van sommige burgers wt Boolsuert, geuonden, ende seiden hem, dat die brandt toe Boolsuert van sommige op hem worde geholden, dat hy dat solde hebben gedaen; ende waert, dat hy daer ghenen schulde an hadde, hy solde met huer reysen toe Boolsuert, ende ontschuldighen hem. Met sulcke ende meer andere schone woorden hebben sy hem in een coggeschip (dat van Boolsuert was) gecregen, ende brochten hem gebonden toe Boolsuert, ende worde daer an eenen staecke gebrandt, als hy verdient hadde.

Nogmaels is hier ruim eene halve bladzijde in het handschrift wit gelaten.

Int jaer van vier ende tseuentich, omtrent Mariae Magdalenae, quam hartoch Caerl van Bourgondien voor Nuys, wt bede ende begeerte des bisschops van Coelen: want zyn steden hem niet wilden onderdaenich wesen. Ende dat oorloch duerde all tot S. Joannis geboorte des jaers daer nae, dat was het jaer van vyff ende tseuentigen. Waerom is Fredericus, Roemsche keyser, met voel coerforsten, hartogen, grauen ende heeren gecoemen toe Coelen, om den hartoch, met vruntschap ofte geuelt, van Nuys toe crygen. 1475.

Int jaer van vyff ende tseuentigen quaemen legaten ende boeden vanden keyser in Vrieslandt gesendt, die doe lach toe Coelen, met grote macht van volck. Dese legaten verschreuen alle prelaten, heerschappen ende rechters van Oostergoo, Westergo ende Seuen Wolden, by hem toe coemen tot Leeuuerden, opten dartichsten dach Martij, dat was des Dondersdaechs nae Paesken dach, om des keysers wille ende meeninge toe hoeren. Daer worden key^{e}. may^{ts}. brieuen gelesen, inholdende, dat zynre may^{t}. begeerde den vierden man wt all Vrieslandt, met waepen ende ander nootdrufticheit ten oorloge, tot hem toe Coelen toe coemen, teghen hartoch Caerl van Bourgondien, die voor Nuys lach, by verbeurtenisse alle preuilegien ende vrybeden, huer voormaels van zynre may^{t}., ende andere Roemsche coningen ende keyseren, gegeuen, ende by des keysers acht. Doe hebben die Vriesen wt den ghemeynen dach toe Leeuuerden gesendt heeren Wessel, proost opt Sandt, met brieuen an key^{e}. may^{t}. toe Coelen, huer trouuen dienst eerbiedende, begerende nochtans voor dese reyse, dat zynre ma^{t}. huer sulcke lasten wolde verdraegen, want sy sulcx op dese tyt niet wel mochten volbrengen, daer om, datse laegen an vianden lande, ende Caerl niet alleen van Hollandt ende Brabant, maer oock geueldich heer was van Gelderlandt, ende huer van node was, duer

1475. enige van die voorsz. landen toe reisen, twelcke sy sonder grote peryckel hueres lyues ende guedts niet mochten voldoen, etc., met veel andere reden. Doe dese ambassaet der Vriesen toe Coelen by key^e^. ma^t^. quam, soe heeft key^e^. ma^t^. hem liefflicken ontfangen, gehoort ende geantwoort. Int sluyten gaff key^e^. ma^t^. hem een brieff besloten, dat hy dat solde brengen an die ghemene staeten der landen van Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wolden, ende is weder gecomen tot Sneeck, daer die ghemene landen doe waeren vergaedert, om dat rapoort van key^e^. ma^t^. toe hooren. Opten xxiiij^en^ dach Aprilis, int jaer voorsz., worde key^e^. ma^ts^. brieff op gebroocken ende gelesen toe Sneeck, voort gemeen landt, inholdende, dat zynre may^t^. noch begeerde den vierden man, by den pene voorsz., etc. Waer op die staten van die landen veel communicatie, raeden ende daegen hebben onder malcanderen geholden, maer daer is niet tot effect gecoemen. Niet lange daer nae heeft paus Sixtus, die vierde van deser name, Alexandrum, cardinael ende legaet, weder gesendt toe Coelen, ende is voort gereist voor Nuÿs, tot hartoch Caerl van Bourgondien, hem presenterende brieuen vanden paus, dat hy baede ende gebode, dat hy van Nuys solde opbreecken: want hy selffs, die tuist ende schelinge wetende, tusschen den bisschop van Coelen ende zyne steden wolde metten eersten verlycken ende neder leggen. Oock heeft die cardinael den bisschop van Coelen informeert ende onderrecht, dat hy den hartoch oock heeft gebeden, dat hy metten leger van Nuys wolde trecken: want hy met des paus wtspraeck te vreden waer. Ten laesten, omtrent S. Joannes geboorte, tooch hartoch Caerl van Nuÿs, ende die stadt is ghegeuen in des legaets handen, ter tyt toe, dat die paus zyn wtspraeck deede tusschen den bisschop ende den steden.

1477. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert soeuen ende

tseuentich, den vyften dach Januarij, worde hartoch Caerl 1477.
van Bourgondien geslaegen voor Nansz, in Lottharingen, van Reynalt, hartoch van Lottringen, met hulpe der Suidtseren; ende liet een dochter achter, genoempt Maria, erffgenaem van alle zyn landen, die int selue jaer voorsz., om die eendrachticheit huerder ondersaeten, nàm toe man Maximiliaen, eertshertoge van Oostenryck, keyser Fredericus eenige zoon.

Int jaer van seuen ende tseuentigen hebben Gronigers met die ommelanden, ende Oostergoe ende Westergoe, eenen gaerleger ende vrede onder malcanderen gemaeckt, thien jaer duerende. Want Gronigers hadde Colmerlandt onder huer verbont genomen, ende hadden toe Collum een sterck huys, met een wyde ende diepe graft, gemaeckt, ende daer een castellein wt haere stadt op gesedt, die Colmerlandt van Gronigers wegen solde regeren ende berechten. Dit mishaegde die landen van Oestergoe ende Westergoe, oewel huer muedt hebbende op die van Groningen, datse, tegen huere preuilegien ende vryheiden, hemluiden van Ro^e^. coningen ende keyseren gegeuen, buyten consent van key^e^. may^t^., die landen van Oostergoe becrenckten ende onder huere verbondt toegben, ende dat onder een decksel van beter justitie toe holden, ende huere verbondes luyden toe beschermen voor alle geuelt huerder vianden ende wederpartyen, anxte hebbende, datse naemaels, onder sulcken schynsel voorsz., meer deelen onder huer verbondt solden trecken, ende dat in grote praeiuditium, achterdeel ende schaede der landen ende deelen voorsz., alst nae is geschiedt. Om dese ende meer andere twiste ende schelinge, tusschen die stadt Groningen ter eenre, ende Oostergoe ende Westergoe landen ter anderen zyden hangende, toe remedierene, zynse eendrachtelick verdraegen ende geslooten, op articulen ende punthen, in forma nae geschreuen.

1477.

COPIA WTEN ORIGINAEL.

Wy burgemeisteren, raedt, gesuoeren ghemeente ende die gemene wysheit der stadt Groningen an die eene zyde, ende wy recht ende raedt der landen, steden ende deelen van Oostergoe ende Westergoe an die ander syde, bekennen ende betuigen met desen openen brieue, dat wy, om vrede ende nutticheit onser landen ende ondersaeten, vruntlicken ende minlicken met malcanderen verdraegen ende gesloeten zyn, thien jaer lanck naestcoemende, toe holden dese naegesz. articulen ende punthen. Int eerste soe willen ende sullen wy holden den olden vreede brieff, den onsen voorsz. landen ende steden salige voorvaeders met Oostfrieslant gemaeckt, gesloten ende gesegelt hebben, int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende tuee ende tuintich, op onser lieuer Vrouuen auondt Purificationis, in alle articulen ende punthen voll, all ende zonder argelist, beholden den van Groningen ende den van Colmerlandt, die nw in verbonde met malcanderen minlick gesloeten hebben. Ende binnen dese thien jaeren voorsz. en sal die stadt Groningen gheen meer landen off deelen van Oostergoe ende Westergoe tot huere verbondt ofte jurisdictie trecken. Voorts soe sullen ende willen dese landen ende steden voorsz. jaerlicks, des Dingesdaechs nae Sacramenti, eenen vruntlicken dach toe saemen holden, des eenen jaers toe Groeningen, des anderen jaers toe Leeuuerden, op welcken dach coemen sullen van elcke syde vyff volmachtige personen, vanden landen ende steden voorsz., met eenen gelycken ouerman, den die vyue van Groningen, als die dach toe Leeuuerden sal wesen, kiesen sullen by hueren conscientie wt Oostergoe ende Westergoe; desgelycks sullen die van Oostergoe ende Westergoe wederomme by hueren conscientie kiesen wt der stadt ende landen van Groningen, als die dach sal wesen toe Groe-

ningen; ende die dan gecoeren wordt, dat niet toe wei- 1477.
geren. Ende als dan sullen die thien volmachtige, met
die ouerman voorsz., by huere conscientien rechtveerde-
licken alle saecken rechten off verlycken, die tusschen
dese voorsz. landen ende steden geschien mochten wesen,
daer hem van te voeren quaemen. Des soe sullen die
claegers een maent tyts syn claege te voeren oeuer schry-
uen, omme den schuldigen op dien dach voorsz. toe dae-
ghen. Ende waeret van noden, binnens jaers meer dan
eenen dach toe holden, den sullen die thien volmachtige
voorsz., met die voorsz. ouerman, die op die principael
dach gecoeren sint, vruntlycken holden toe Smallinger
clooster. Ende des soe sullen dese voorsz. personen, die
op die dachuaert coemen, met hueren vrunden ende mede
mannen, ende den ghenen, die daer van rechte te doen
hebben, een zeecker, vry, vast ende onferbroocken geleidt
hebben, huers lyffs ende guedts, by malcanderen toe
coemen, by malcanderen toe blyuen ende wederomme toe
reisen. Den oeuertreder des geleidts by lyff ende guedt toe
wraecken. Ende waert saecke, dat dese voorsz. landen
ende steden, nae dese voorsz. thien jaeren, gheen nieuue
verbonde met malcanderen maeckeden, soe sullen nochtans
die olde vreedebrieuen in volre macht blyuen, alst besegelt
is. Ende soe wat dese thien personen voorsz., met den
ouerman, ofte den meerendeel vanden eluen, rechten
ofte kennen, dat sal dat landt, daer die schuldige onder
geseten is, binnen der tyt, welck die elue voorsz. daer
toe setten, wt rechten ofte seluen betaelen. Ende mochte
dat landt den weldigen niet berechten allene, soe sullen
sy die ander landen voorsz. toe hulpe nemen, nae wt-
wysinge des olden brieues voorsz., sonder argelist. In or-
conde der waerheit soe hebben wy burgemeisteren, raedt,
gesuoeren gemeente ende die meene wysheit der stadt Gro-
ningen voorsz., onsen stadts segel beneden an desen brieff

9

1477. gehangen, voor ons ende onsen landen ende ondersaeten ende wy recht ende raedt der landen, steden, deelen van Oostergoe ende Westergoe, hebben onser beider voorsz gemene landes segelen oock mede an desen brieff gehangen, voor ons ende onse landen ende ondersaeten, inden jaere ons Heren duysent vier hondert seeuen ende tseuentich, des Dingesdaechs nae S. Vyts dach.

Int jaer ons Heeren van seuen ende tseuentigen voorsz hebben die stadt Leeuuerden ende die vier deelen. Inde Leppe horende, eenen ordinantie ende schickenisse onder malcanderen gemaeckt, om die vier zylen ofte sluysen inder Leppe leggende, toe maecken ende toe holden, in eeuich duerende, in forma ende manieren naegeschreuen.

COPIA VANDEN LEPPE BRIEFF TOE YRNSUM.

Olderman, schepen ende raedt ende ghemene, verkerende in die stadt van Leeuuerden, als van der stad wegen voorgenoemet, vander eender zyden, Renick, Wo zoon, grietman inder Leppe, in Leeuuerder deel, Dou Onnama, grietman in Tyetzercksteradeel, Syuerdt Wattinggha, grietman van Smellingerlant, Ryuerd, Oentie zoon grietman in Ydaerderadeel, met onsen gemene mede rechteren, in onse voorsz. vier deelen inder Leppe, als vand Leppe wegen, wy doen condt ende openbaer, mits des oepenen brieue, dat wy eendrachtelicken met malcanderen zyn vereenicht, geconcordeert ende gesloten, om die vi sluysen, hier nae benoempt, int eeuich, steed ende vas onverbreeckelick toe holden, als hier nae volgen sal. I eerste soe sal die stadt Leeuuerden ende huer raedtsluyd die Leppe sluysen toe Yrnsum, met alle huer toebehoe hebben, holden, bruicken ende beuaeren, als: Nye da stera tollen zyll ofte sluys, ende die Lutke zyl daer b Kempema zyl ende Hottinga zyl, met huer eerdwerc

int eeuich, met yser ende met eeck, ende met huer colc- 1477.
ken, alst daer toe behoort. Ende by elcke syde van die zylen die eerdtfestenisse toe wesen, ende die toe holden, een halue roede lanck. Ende soe sullen die stadt ende raedtsluiden voorsz. dese voorsz. zylen ofte sluysen holden, tot des gemeente profyt, sonder des gemeente schaede. Ende hier voor hebben die stadt ende raedtsluyden voorsz. tuintich postulaten gulden renthen, wt Roeloffs guedt toe Wersteens, tot eeuigen daeghen, ende dat niet toe verbrengen. Ende die stadt dese ondersettinge vry toe leueren van die Sacramentoers vrunden binnen Leeuuerden, voor alle gebreck, die in die zylen geschien mach, off daer gebreck in quaem. Ende die Leppe weder toe holden, daer Leppe dycken, diepingen, dammen ende waeterlossingen zyn, nae inholdt der Leppe wilkoeren ende olde voorwaerden, brieuingen, die tusschen deelen gemaeckt ende gesegelt mogen wesen, sonder des stadts voorsz. schaede. Item soe sal die stadt een verlaet maecken, tot huere profyt, dat die ghemeente gheen ouerlast van dat waeter geschiedt, opt toecoemende jaer, nae datum desses brieffs. Ende waert, dat hier gebreck in viel van enigen van dese deelen voorsz., die vier deelen, met die stadt van Leeuuerden, dat toe berechten; maer dit brieff ende alle olde brieuen daer mede niet becrenckt toe wesen noch befleckt, maer eeuen volmachtich toe wesen ende toe blyuen in huere volle macht. Ende dese zylen voorsz. tueemael des jaers toe beschouuen, als: vier wt die Leppe ende vier wt die stadt; deerste tyt op S. Benedictus dach, die ander tyt op S. Lamberts dach. Ende kennen dese voorsz. acht gebreck in dese voorbenoemde zylen, dat gebreck dan te verfullen, ende die zylen heerich toe maecken binnen een maent tyts, het en waer, dattet van noede eer moste wesen. Ende soe sullen die tollen zyll ende Hottinga zyl wesen achtien voeten wydt, ende min

1477. niet; ende die andere zylen, alse nw sint, het waer, datse die stadt wyder ende groter maecken will; ende die zylen in den olden dyck toe blyuen. Ende die tollenaer van dese zylen in die Leppe te wonen. Item, hier voer sal die stadt ende raedtsluiden voorsz. hebben, voor last ende wat daer op vallen mach, die nutticheit der zylen, als tollen, visckenyen ende alle profyt, daer van die zylen coemen mach, int eeuich, tot des stadts ende raedtsluiden profyt, ende die halue Born tot die steendam, ende die nutticheit des wterdyckes tot Cloetinghe sloet, met die pollen. Ende die stadt die zylen toe schicken, toe regieren nae hueren profyt ende wille, sonder der Leppen schaede, in dat eeuich. Item, van alle schepen, die voeren een broute biers, off groter schepen, die sullen gheuen toe tollen een olde Vlaemsche, off paiement, dat daer guedt voor is; ende van cleiner schepen, die ruer voeren, off coepenschip in is, sullen gheuen een olde Vlaemsche; dit is vander reis, duer ende weder duer; ende die tolle toe betaelen op die wtreis, wil die tollenaer niet lyden; ende wtgeseid cleine schepen ende praemen, die hoey ende riedt voeren, die sonder tollen te voeren. Ende waert saecke, dat iemant wech voere met den tolle, ofte duer andere zylen voer, buyten dese voorsz. zylen, die verbuert een schildt tot des stadts profyt, ende eenen anderen schildt tot der Leppe behoeff. Ende waert saecke, dat iemant dese voorsz. zylen opbraecke, ofte dueren op wreeckte, als dat waeter buyten een hande breedt hoger is dan binnen, die heeft verbuert thien schilden, halff ter stadts behoeff, ende die ander helfte ter Leppe behoeff. Ende soe sal die stadt van Leeuuerden eenen tollenaer schicken ende setten, die den zylen, als voorsz. is, regieren; ende die ghenen eenen vryen, vasten vrede te hebben, in lyff ende in gueden, by vierthien bueten, tot des beschaedichden behoeue, ende by tueen tachtige ponden,

halff tot der stadts behoeue ende halff tot der Leppe rechte 1477.
behoeff, ende hondert schilden, halff ter stadts behoeff ende halff tot des Leppe rechts behoeff. Die coopluyden ende huere gueden gelycke vreed toe hebben, ende by gelycker peene, als voorsz. is. Ende dat van stonden an wt te rechten, ist saecke, dat daer clachte van compt, wy metter stadt ende vier deelen dit voorsz. met malcanren toe gelycken, toe beschermen ende toe berechten, off die stadt ouerlast hier inne geschiede, ofte huere tollenaer, in lyff ofte in gueden, ofte hem in zyn tollen iemant behenderde, ofte aen die dycken schaede dede, wy dat met malckanderen toe berechten, als voorsz. is, sonder allerhande nye infyndinge, die men hier inne trecken ofte tegen brengen mach. In eenen waerheit, alle deser voorsz. punthen int eeuich vast ende stede toe holden, als voorsz. is, soe habbe wy Wille Hoenthiama, olderman, schepens ende raedt ende darthien, onses stadts secreet gehangen an dit brieff. Ende, om meer vasticheit, soe hebben wy Sicke Minnema, Kempo Vnnigha, Watze, Abbe zoon, ende Haye Haringa, onsen segelen mede gehangen. Ende wy grietmannen ende rechteren in die Leppe hebben onsen Leppe meene segel mede gehaugen an dit brieff. Ende ick Onno Jowsma hebbe myn segel mede hangen an dit brieff. Ende ick Sybeth Awkama hebbe gebeden heer Aernt toe Noordameer, dat hy zyn zegel mede heeft gehangen an dit brieff. Ende wy Sythio Anckis ende Sipke Popckis hebben gebeden heer Sappe, onsen pastoer in Oppeinde, dat hy zyn zegel mede heeft gehangen an dit brieff. Ende ick Popcke Roorda wt Ydaerderadeel hebbe myn segel mede an dit brieff gehangen. Int jaer ons Heren duysent vier hondert seuen ende tseuentich, des Dondersdaechs nae S. Egidius.

Int jaar ons Heeren duysent vier hondert acht ende 1478.
tseuentich quaemen sommige broeders van die derde regule

1478. van S. Franciscus, wt Zeelandt ende Zyerckzee, in Vrieslandt, in Rauuerdahem, ende begonnen te woenen, by raedt, consent ende gunste der pastoren ende heerschappen in Rauuerdehem, in een plaetse, geheten Aenguirdt. Nae ses jaeren syn dese voorsz. broeders weder gereist in Zeelandt, toe Sierckzee (want sy haer in die eerste armoedt niet mochten lyden), wtgesecht een broeder, geheten Fettyo, die met huer int landt was gecoemen. Ende, want deese broeder Fettyo een Fries was geboren, soe bleeff hy toe Aenguirdt, met tuee leecke broeders, die sy daer hadden aengenomen. Ende tot hem quaemen aldaer vier ofte vyff susters van Aylsum, die met dese drie broeders voorsz. toe Aenguirdt bleuen wonen. Ende broeder Fettyo is geuorden huer pater, ende, met hulpe Godt ende guede lüyden, hebben sy daer gueden voorspoedt gehadt tot noch toe.

1479. Int jaer ons Heren duysent vier hondert negen ende tseuentich quam keye. mayts. ambassaet Arnoldus van Loo, ridder, doctor in die rechten, fiscael ende des keysers raedt, toe Groeningen, ende sende eenen brieff, geschreuen den vyff ende tuintichsten dach Januarij, in Vrieslandt, an prelaeten, heerschappen ende rechteren, datse hem schepen met volck te moet solden senden, die hem haelden, ende datse alle die staeten vanden lande solden voerschryuen, op eenen zeeckeren dach ende plaetse by een toe coemen, omme toe hoeren keye. mayts. wille, ende den saecke, waer om hy van keye. mayt. waer an den Friesen gesendt, etc. Ende hy quam toe Leeuuerden den xxiiijen dach Februarij; ende daer quaemen tot hem Oostergoo, Westergoo, Seuen Wolden, Acht kerspelen, Colmer ende Oostbrueckstерlanden, om zyn meeninge toe verhoeren. Maer alfeer hy toe Leeuuerden quam, hebben die staten van Oostergoe, Westergoe ende Seuen Wolden eendrachtelick geraempt oeuer tlandt een schattinge, om

den boeden eerlick credentie ende propyn te doen, oftet 1479.
van noeden waer, in forma nae geschreuen.

Item, wat heerschap, die boeuen hondert pondemaeten ryck is, sal gheuen eenen golden Rynschen gulden. Ende die heuet hondert pondematen, sal gheuen eenen coepmans Rynschen gulden. Ende die eygen erffde, die vyftich pondematen ryck is, ende daer bouen, eenen postulaet. Item, die ryck is omtrent dartich pondemaeten, eenen haluen schilde. Item soe sal die Woldman schergen nae gelegentheit huer landen ende gueden. Item soe sal die huysman, die heuet tuintich koeien, ofte bouen sesthien koeien, eenen haluen slechten Rynschen gulden gheuen, off eenen haluen schildt. Item, die huysman van tuaeleff koeien ende daer omtrent eenen gulden. Item, een huysman van acht koeien etc. eenen haluen postulaet. Van ses koeien ses Philippis, van vier koeien vier Philippis, alsoe voert aen. Item, die schamele, die gheen koeien en hebben, op rechters verclaeringhe. Item, die steden toe schergen nae ryckheit huerder guederen, den rycken ende den armen. Item, den cloosteren ende die geestelickheit ende priesteren ellick nae huer eerbaerheit. Ende deese scheeringe te doen ellick grietman in zyn deel, dattet bereidt sy, oftet van noeden waer, byder voorsz. tyt, op Oosterlandes verclaeringhe.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert negen ende seuentich, den achsten dach Julij, sterff Tjaerd Juuinga, heerschap toe Boolsuert, die den stadt Boolsuert en all Frieslandt een quaede doot was: want Gosschalck, zyn soon, noch een kynt was, soe conde hy die stadt selue niet regieren. Daer om haelden die burgers van Boolsuert in die stadt Juw, Tyerck zoon, Juuinga, dat hy die stadt solde regieren, ter tyt, dat Gosschalck soe oldt ende groot

1479. was, dat hy hie stadt seluen mochte ende conde regieren Dese Jw was Tyerck Walta zoon, olde Gosschalck Juuing broeders zoon, waer om hy die naeste vant bloedt was die stadt toe regieren, soe lange dat jonge Gosschalck een man worde. Dit mochte Wyttya, Gosschalcks moeder, niet lyden, dat Jw voorsz. solde regieren Boolsuert maer wolde, dat Douue Syaerda toe Franeker, huer man oom, off Sicke Syaerda, zyn zoon, die huer dochte hadde toe wyff, die sy by Jw Harinxma toe Sneeck, hue eerste man, hadde getoegen, solde Boolsuert van huer zoons wegen regieren. Oock mochte Wyttya voorsz. nie verdraegen, dat Jw voorsz. des heiligen daechs voor hue zoon solde gaen in den processien ende ten offer. Di wolde Jw niet consenteren, dat huer knecht ofte dienae voor hem solde gaen; maer wanneer Gosschalck, zyn neue, soe groot worde, dat hy seluen mochte gaen, so wolde hy hem seluen byder handt nemen, ende gaen me hem ten offer ende inder processien. Om dese ende sommige andere gecke voernemen hebben veel burgers i Boolsuert mishaegen op Wyttia gehadt, ende hebben Jw ende zyn party gestercket. Oock hebbent sommige burger met Wytia geholden. Ende daer van is groten tweedrach ende partye in Boolsuert gecoemen: want sommige burger hebben Jw niet ten besten geraeden, maer tot allen quae teghen Wyttia; desgelycx is oock Wytia van sommig burgers, die huer partye droegen, tegens Jw ende zyn hulperen tot alle quaet opgereyt. Daer nae reisde Wytty toe Franeker, toe Douue Syaerda ende Sicke, zynen zoon ende hebben alsoe met malcanderen gesloeten, dat Sick solde coemen toe Boolsuert, ende dryuen Jw wt die stad Als Jw Juuinga, met zyn hulpers, hadde vernomen, d Sicke Syaerda, met macht van volck, wolde coemer ende dryuen Jw wt die stadt, soe ist geschiedt, int ja

1480. ons Heeren duysent vier hondert ende tachtich, opt

xxij^en^ dach Februarij, dat Jw ende alle die burgers binnen 1480.
Boolsuert by een in die kercke toe Oldehooff quaemen, om met malcanderen toe spreecken, wat sy teghens Sicke Syaerda solden doen. Ende die heeren vander stadt stonden int choer, ende Jw met die burgers stonden buyten dat choer. Doen sy aldus inder kercken vergaedert waeren, doe sprack een van die heeren totten ghemeinte, ende seide aldus: Siet, Jw Juuinga ende alle guede burgeren! wy vernemen, dat Sicke Syaerda, met alle zynen macht, hier wil coemen; wat sullen wy hier best inne doen? ofte wat wilt ghy by ons doen? Doe stonde daer een man inden hoop, genoempt Claes Epis; dese nam die woorden voor alle, ende riep: Alsoe ghy voormaels by mynen vaeder hebbet gedaan, soe sullen wy nw weder by w doen. Olde Gosschalck Juuinga hadde voormaels zynen vaeder Epe verdriet ende ouerlast gedaen, ende sommige van die heeren hadden daer inne geconsenteert, ende niet ten besten voor zynen vaeder gesproocken. Ende hy wiste well, dat die meeste paert van die heeren geneicht waeren meer tot Sicke, dan tot Jw; maer de burgers waeren meeste paert meer geneicht tot Jw; daerom gaff Claes sulcken antwoort, om die burgeren teghen die heeren op te reyden, alst oock geschiede. Want soe vroe als Claes dese woorden voorsz. hadde gesproocken, soe quaem daer een oploep onder die burgeren in die kercke, alsoe dat die messen aldaer van schede worden getoegen, ende die kercke dueren worden gesloeten, ende liepen malcanderen met speetzen ende messen in die kercke nae tlyff. Die heeren vander stadt, die int choer stonden, smeten die peye doeren van dat choer toe, ende vloegen in die costerye ofte sacristie, ende deden die dueren oock toe, ende dorsten onder die burgeren, buyten in die kercke, niet coemen. Aldus ginck die raedt toe niet, ende zyn met confuys van een gescheiden; maer daer worde nie-

1480. mant geuondet. Doe dese oploep oeuer was, worden die kercke dueren weder oepen gedaen, ende Jw, met zyn knechten ende vrienden ghingen totten suyder duere wt, ende elck hadde een bloot sueert in zyn handt, ende gingen die Kerckstraete langhes, ende brochten hem op Herama huys, dat op die Hoghestraete stonde. Sy schoeten die kellers dueren toe met eerde, ende brochten daer op victualie, schutth ende cruyt, ende braecken die steenen wt die straeten, ende brochtense opt huys. Ende Jw met zyn knechten ende sommighe van zyn adherenten bleuen opt huys leggen, ende verwachten Sicke toecomst. Dit aldus gedaen, des anderen daechs morgens vroech quam Sicke Syaerda, met vyff hondert mannen, knechten ende huysluiden van Arum, Pingum, Witmaersum etc., toe Boedelsuaert binnen. Die burgers liepen een paert int harnas, om hem buyten toe keeren; maer elck ginck weder in zyn huys, ende daer en worde ghenen groten wederstandt gedaen. Doe Sicke aldus in die stadt was, doe ginck heer Gaele, pastoer, ende broeder Nanno, minne broeder, tot Sicke, om suen tusschen beiden toe maecken; maer Sicke wolde van ghenen suen hoeren, off Jw solde wt die stadt; nochtans brochten syt daer toe, dattet bystandt worde tot middach toe. Doe gingen die pastoer ende broeder Nanno voorsz. voor Herama stins, ende eyscheden Jw voort; ende Jw stack zyn hooft tot een veinster wt, boeuen vant huys; ende sy seiden Jw van dese woorden, die sy met Sicke hadden gehadt. Als Jw daer ghenen antwoort op gaff, soe seide broeder Nanno tot hem: Jw! verstaet ghy oock, wat wy w hebben geseit? Doe antwoorde Jw ende sprack: Jae, ick verstaet wel; maer Godt vergheuet den ghenen, diet aldus veer hebben gebracht! ende tooch zyn hooft weder in. Doe Jw dese reden hadde gehoort, ende saech, dat hem gheen ontseth quaem, ende dat die vianden hem toe machtich

waeren, ende dat bestandt cort was, soe sprack hy met 1480.
zyn volck, die hy by hem opt huys hadde, ende sloeten, dat sy heimelicken vant huys wt Boolsuert wolden trecken. Doe naemen sy een tyt waer, wanneer dattet byt huys ledich waer van volck, dat sy sonder peryckel mochten ontcoemen. Ende doe sy eenen tyt saegen, die huer diende, vielen sy tot een veinster wt, ende liepen, duer Herama poerte, nae Tzerckuert, op Walta huys. Ende, want dat niet voorsien was voor een belech, soe tooch Jw voort toe Sneeck, tot Pieter Harincxma: want hy Pieters voorsz. suster solde hebben toe wyff. Doe schreeff Pieter Harincxma an Eedo Jongama toe Rauuert ende Epo, Hessel zoon, toe Bosum, huer biddende, datse met huer ondersaeten tot hem toe Sneeck wolden coemen. Ende Eede ende Epe sint, elck met tuintich mannen, tot Pieter toe Sneeck gecoemen, ende Pieter dede daer by tsestich mannen, ende zyn met Jw Juuinga toe Tzerckwert gereist, ende brochten hem op Tyerck Waltha, zyns vaeders, huys, met prouande, schutt ende andere noottrufticheit, ende verwachten daer Sicke toecomst, die doe noch toe Boelsuert lach. Als Jw Juuinga aldus wt die stadt was, ende lach toe Tzerckwert op zyns vaeders huys, toe Waltha, als voorsz. is, soe lach Sicke voorsz. toe Boolsuert, op Juuinga huys, ende zyn volck lach in die stadt. Ende, want sy machtich waeren, soe conden sy den cost niet langer crygen in die stadt; ende sy mosten den burgers gheen geuelt ofte schaede doen: want Sicke hem dat hadde verboden. Doe ginghen sy voor Juuinga huys, ende claechden Sicke, datse die cost niet conden crygen, waerom begeerden sy oorloff, datse weder thuys mosten reysen. Doe ginck Wyttia, Goslicks moeder, tot haer op die brugge, ende wees huer (alsmen seide) sommige huysen, die huer vianden waeren, seggende: Gaet daer eeten ende drincken; dat zyn myn vianden. Doe vielen sy sommige

1480. burgers huysen in, ende aeten ende droncken daer zeer ouerfloedelick. Ende alst in die huysen op was, soe begonnen sy tot andere burgers huysen desgelycks te doen, ende deden den burgeren groot geuelt ende oeuerlast. Als die burgers saegen, dat Fraenckers, met die ander huysluiden van Arum, Pingum ende Witmaersum, den burgeren dus groten oeuerlast deden, naemelicken diet met Jw Juuingha hielden, soe hebben sy heimelick met malcanderen gesproocken, ende zyn onversiens toe gelyck, met huer waepenen, met groot gerucht op die straeten gecoemen, ende hebben Franickers, met alle den ghenen, die met Sicke waeren gecoemen, met confuys wt die stadt gejaecht. Ende Sicke bleeff by Wyttya, met sommige heerschappen ende andere vrunden, op Juuinga huys leggen. Daer nae tooch Sicke oock nae Franeker, ende liet sommige blyuen by Wyttya, op Juuinga huys, die dat solden bewaeren. Doe Sicke wt die stadt was, doe worde Jw Juuinga van zyn vrunden ende partye weder gehaelt in Boolsuert, ende heeft nae die tyt die ouerhandt van Boolsuert geholden, tot datmen schreeff drie ende tnegentich. Ende Jw, met Catharina Harincxma, zyn wyff, woonden in die muntemeisters huys, dat op die hoeck van die plaetze stonde, in die Kerckstraete.

Noch van oorloch bennen Boolsuert, tusschen Goslick ende Jw Juuinga, ende thuys op Nylandt belecht.

1481. Int jaer ons Heren duysent vier hondert een ende tachtich, alst oepen oorloch gheuorden was tusschen Pieter Harincxma, heerschap toe Sneeck, ende Jw Juuinga, heerschap toe Boedelsuert, met huer hulperen ende vrun-

den, ter eenre, ende Douue Syaerda ende Sicke, zyn 1481.
zoon, met huer hulperen ende vrunden, ter anderen zyden, om die heerschappie toe Sneeck ende toe Boedelsuert. Ende aen beide syden naemen sy vreemde knechten aen. Douue Syaerda ende Sicke besetten Hottinga huys op Nylandt, daer Suobba, Douue dochter, ende saelich Jaerich Hottinga weduue, op woonde, met geschutt, vitalie ende volck. Die van dat huys oorlochden op Sneeckers ende Boedelsuers, waer om Pieter Harincxma, met Sneeckers ende Boedelsuerts, ende andere heerschappen, dat huys heeft belecht, met Sneeckere grote busse, ende laegen daer drie weecken voor, ende bedreuen niet veel. Doe quam Sicke Syaerda, met veel volcks, den tuintichsten dach Februarij, inder nacht, toe Boedelsuert, om die stadt in toe nemen ende Hottinga huys toe ontsetten. Dit vernam die beleger voort huys op Nyelandt, ende braecken een paert op vant huys, ende reisden met die vreemde knechten toe Boedelsuert, ende sloegen Sicke, met zyn volck, geueldelick wt die stadt; ende daer worden sommige mannen geslaegen an beide zyden, maer niet veel. Doen togen Boelsuerdera nae Wommels, ende branden dat munckehuys, by die kercke, dat Hottinga toe hoorde, ende beroofden Syaerdama ende Hottinga landtsaeten ende andere huysluiden, ende naemen veel guedts wt die kercke, ende naemen veel beesten mede, ende toegen weder nae die leger voor Hottinga huys, op Nylandt. Op dit huys was Suobb Hottinga, Douue Syaerda dochter, als voorsz. is, met een hoop vroemer knechten. Sneeckera ende Boolsuerders, met Sneecker grote busse, schoeten dat olde werck vant huys, datmen oeuer die nye mueren mochten sien, meest alheel aff, maer an dat nye werck mochten sy met ghenen bosse schaede doen. Daer nae ist geschiedt, dat Wybe, Syuerd zoon, die genoempt worde scherne Wybe, heerschap toe Grouestins, toe Englum,

1481. die mede was int belech voor Hottinga huys, begeerde met vrow Suobb vant huys toe spreecken op geloue. Suobb veinsde huer cranck toe wesen, datse vant huys niet veer mochte gaen, waer om quam Wybe voorsz. huer op die huysbrugge te moete. Ende Suobb quam vant huys, hem te moete op die brugge, tusschen twee knechten gaen, ende hadde huer handen gelecht op die knechte scholderen, recht oft sy van crancheit niet alleen mochte gaen. Doe sy by Wybe op die brugge quam, doe grepen die knechten Wybe haestelick an, ende brochten hem venckelick opt huys, ende die brugge worde weder op getogen, ende Suobb ginck allene. Als Wybe aldus was op het huys gefangen, doe worde tot compositie ghesproocken van die persoonen, int compromis benoempt, ende het worde gesuent off compromitteert. Die beleger tooch vant huys, ende Wybe quam vry wt die gefangenisse, tegen Tyaerd Grioestera, Douue Syaerda bastaert zoon. Want int selue jaer voorsz., omtrent Conuersionis Pauli, hadde Wybe voorsz. gefangen Tyaerd voorsz. ende zyn wyff, ende creech Tyaerds huys, ende worpet om, ende nam alle Tyaerds roerlicke gueden, ende voerdese op Grouestins. Teghen dese Tyaerd quam nw Wybe wt die gefangenis. Die articulen ende forme des suens tusschen die steden ende heerschappen voorsz. volghen hier nae.

COPIA VAN DAT COMPROMIS.

In nomine Domini. Amen. Wy heer Jelle Juusma, hee Beno toe Wirdum, Tyebbe Vninga, Pieter Camstra, Hes sel, Jelger zoon, Saascker Onama ende Sicke, Agge zoon hlyen ende bekennen met desen oepenen brieue, hoe d wy, om nutticheit, rust ende vrede des ghemenen lande ende besonderlinge dese parthen naegesz., als: die stede Sneeck ende Boolsuert, Pieter Harincxma ende Rienic

Harincxma, Jw Juuinga ende Wybe, Syuerd zoon, toe 1481.
Groeuestnes, huere vrunden ende hulpers, van die eene zyde, ende Douue Syaerda, Wyttya Juuinga ende huer kynderen, Suob Hottinga, Hero, huer zoon, voor huer ende huer ander kynderen, Tyaerd Grioestera, huer vrunden, hulperen ende hulpers hulperen, vander ander zyden, hebben gemaeckt, geschickt ende geordineert een geschickenisse ofte ordinantie in huer schelinge, op punthen ende articulen naegeschreuen, welcker dese paerten van beide zyden ons voorsz. in geconsenteert hebben.

Inden eersten seggen wy die olde baer, die gemaeckt is int jaer van tachtigen, tusschen Sneecker, Boolsuerder, Jw ende Wyttia, in huer volle macht.

Item soe seggen wy, alle mannen ende vrouwen, sy zyn geestelick off waerlick, weder in ende op huer eygen toe gebruicken.

Item soe seggen wy, alle gefangenen van beide zyden vry toe wesen, ende weder in ende op huer eigen te coemen, vry ende veilich, alsoe syt vinden, in gueder vruntschap ende vrede huer eygen toe gebruicken, ende eenen eedt toe doen, eer sy wt die vangenisse gaen, dat syt stede ende vast mede willen holden, wat daer gebaert, geuent ende gesegelt wordt oeuer huer, ende tusschen Sneeckers, Boolsuerders, Pieter, Rienick, Jw, vander eender zyde, Douue, Sicke, Suobb ende Wyttia voorsz. vander ander zyde, voor huer, huer hulperen ende hulpers hulperen ende vrienden.

Ende huer die onschulde van die node des vangenschaps in dese node niet te helpen.

Item soe sullen dese paerten voorsz., om alle saecken ende schelingen, die geschiedt zyn nae die olde baer, die gemaeckt worde int jaer van tachtigen, tzy van gebreck, van brande, van rooff, van doden, van wonden, van huysen ende stinsen geuonnen ende ommegeuorpen, ende

1481. van alle misdaeden ende guedt schaeden, die geschiedt sint, sy syn aengecoemen geestelicke off waerlicke luyden ofte plaetsen consent, clackloos, allinge ende alheel blyuen ende bespreecken by twee ofte drie eerbare, wetlicke suensluiden van beide paerten; ende die een, twee ofte drie ouermannen toe kiesen ende toe nemen, geestelick off waerlick, buyten der paerten consent, oft sy niet oeuer een mochten. Ende die paerten huere suensluiden toe nemen ende toe bidden voor S. Jacob naestcoemende. Ende die suensluiden eenen dach toe holden toe Weydum, opden Maendach nae Natiuitatis beatae Virginis naestcoemende den eersten dach. Ende voort die suensluiden ende ouerman ofte ouermannen die saecke alheel toe scheiden ende toe suenen voor den anderen S. Jacobs, nae datum deses brieues. Item soe sullen dese paerten, als: Sneeckera, Boolsuerdera, Pieter, Rienck, Jw ende Wybe voorsz., vander eender zyde, Douue, Sicke, Wyttie ende huer kynderen, Suobb ende huer kynderen ende Tyaerd Groestera, van die ander zyde, voor huer seluen ende vrunden, helperen ende helpers helperen, eenen vryen, vasten vrede holden, in lyff ende in guedt, heimelicken ende openbaer, in allen steden ende plaetsen, sonder alrehande falicant. Ende waert saecke, dat iemant van enighe paert voorsz., off huer luiden hulperen off ondersaeten, den vreede niet en hielden, ofte hier te bouen iemant misdede ofte beschaedigde, hy hoorde binnens landts ofte buytens landts, sy den misdaedigen oeuer toe leueren den paert, ofte seluen daer voor te staen. Ende waert saecke, dat Wybe, Syuerd zoon, dese articulen ende punthen voorsz. niet en hielde, ende hier tegens dede, als voorsz., off behenderde, dat die saecke niet scheiden en worde, ende beth hem teghen Douue, Sicke ende huer vrunden sette ende misdede, onuerdiendt van Douue, Sicke ende huer vrunden, die steden dan, als: Sneeck, Boolsuert, Pieter ende Jw,

huer licht ende los te slaen an Wybe voorsz., ende hem 1481.
gheen bystandt toe doen, noch hulpe, beimelick noch
openbaer, met lyff noch met guede, tegens Douue, Sicke
ende huer vrunden, ende dat by pene des ghemenen eedis.
Ende deese paerten voorsz., van beide zyden, huer soldye
ende vreemde Duitsche knechten oeuer toe gheuen ende
ut die lande toe leueren, binnen veerthien daegen nae
paesschen dach. Ende niemant van dese paerten vrunden,
hulperen ofte hulpers hulperen, yemant van dese luiden
paerten van soldye weder te winnen, toe holden, noch
helen binnen landt, noch buyten landt, ende dat sonder
eygerhande valicant, by pene des gemenen eedts ende des
gemonnen saeck. Item, wanneer dese voorsz. punthen
ende articulen besegelt ende besuoeren sint, soe sal die
vrede ingaen, ende dueren all went die saecke gescheiden
ende gesuent is, ende soe sal die beleger aff trecken ende
die geuangenen vry wesen bennen twee ethmaelen. Ende
dy partyen voorsz., van beide syden, alle dese articulen
ende punthen voorsz. stedich ende vast toe holden, by
erlooss, trouloos ende menedich. In orconde der waer-
heid, ende in vesticheit deser punthen ende articulen, ste-
dich ende vast toe holden, soe hebben wy steden voorsz.
onser steden secreet op dit brieff geseth. Ende ick Pieter
voorsz. hebbe dit brieff besegelt voor my seluen ende om
Wenicks bede wille. Ende om dat ick Wibe voorsz. op
dit pas seluen gheen segel bruicke, want myn segel in die
vangenschap gebroocken is, soe hebbe ick gebeden den
eerbaeren heer Agge, Pier zoon, toe Sneeck, desen brieff,
om myn bede wille, mede toe besegelen, daer ick heer
Agge voorsz. hebbe gedaen, om bede wille Wibens voorsz.
Int jaer van een ende tachtigen, op guede Vrydach, dat
was den tuintichsten dach Aprilis.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert een en tachtigen

1481. woonde Wybe, Jarich zoon, toe Ackrum, opt huys He
tyomeer, ende roofde op die stadt Leeuuerden, toe wae
ter ende toe lande, ende nam huer schepen op Sneecke
meer ende andere wateren, ende dede die burgeren grot
schaede, waerom hebben Leeuuerders, met huer hulperen
Wybe huys toe Ackrum belecht, opten tuee ende tuin
tichsten dach Octobris. Wybe was selffs niet opt huys
als dat belech daer voor quam, maer Homme, Lyuu
zoon, zyn wyffs broeder, was opt huys, met knechte
Ende als Leeuuerders by een weeck voort huis hadde
gelecht, soe heeft Homme voorsz. dat huis op ghegeuen i
Leeuuerders handen; ende Homme is affgegaen, met d
knechten, die opt huis waeren, beholden lyff ende tuich
op S. Simon ende Judas dach; ende Leeuuerders hebbe
dat huys om geuorpen ende alheel destrueert. Het is g
schiedt, toe wylen dat Leeuuerders voor dat huys t
Ackrum laegen, dat Wybe, Jarich zoon, voorsz., en
Worp Lyuues, zyn wyffs broeder, zyn gereist in Ooste
goe, opt Noordt van Leeuuerden, an die Schieringe hee
schappen, ende hebben toe hulpe gecregen Sydts Botting
opper Geest ende Fecke Bottinga, zynen broeder, Bot
toe Herwey, Wilcke Ringya, Idts Tzalinga, Pieter en
Fecke Camstra, jonge, Jeppe, Tzaling Lyuues ende Wy
toe Grouestins, met meer andere. Dese zyn gecoeme
met Wybe, Jarich zoon, ende Worp Lyuues, daeges n
Simon ende Judas, des morgens vroe, ende hebben Lee
uerden, op dat Noord, by Oldehooff, angeuallen, en
zyn met geuelt in die stadt gecoemen. Die burgers s
by een gecoemen, die niet mede anden leeger toe Ackru
waeren, ende hebben die vianden met macht weder
die stadt gedreuen, ende hebben haer stadt vromelick
beschermt. Des seluen daeges voorsz., nae dat die burg
den Schieringen wt die stadt hadden geslaegen, doe qua
men die ander burgers oock weder thuis, die toe Ackru

ldden geweest, met triumphe ende blytschap, datse 1481.
eren wille van huer vianden daer oock hadden gecregen.
t aldus geschiedt, hebben die van Leeuuerden eendrach-
lick gesloeten ende geordonneert, om Godt danckbaer
e wesen van dese victorien voorsz., datse alle jaeren, tot
igen daegen, op S. Simon ende Judas dach, dat is den
wijen dach Octobris, sullen holden processie, ende om
e stadt draegen dat weerdige heilige sacrament, dat
elcke Leeuuerders tot deser tyt toe hebben geholden.
t oorloch tusschen Leeuuerden ende die Schieringe heer-
happen voorsz., die Leeuuerden, als voorsz. is, winnen
lden, is nae besproocken ende compromitteert op heer
rmen, abdt van Foswert, heer Harmen, pastoer toe
werdt, heer Sybeth, pastoer toe Leeuuerden, heer Re-
rdus, vicarius aldaer. Ende dese soensluiden voorsz., oftse
t concordeerden, sint van die paerten voorsz. voor ouer-
nnen gegeuen die raedt van Boolsuerdera ende Sneec-
ra steeden ende van Wonsera ende van Wymbritsera
len; van Wondenseradeel Here, Lolle zoon, Ockinga,
tman in Wondenseradeel, Here, Jelbet zoon, ende
linck, Roeloff zoon, van Boolsuert, heer Agge, Pier
n, Eecke, Douue zoon, ende Pelgrum, Romcke zoon,
t Sneeck ende Wymbritseradeel. Dese soensluiden ende
rmannen voorsz. hebben dit oorloch tusschen dese
rsz. heel ende al gesuent ende gescheiden, opten xvjen
h Nouembris; maer Worp ende Homme Lyuues ende
be, Jarich zoon, worden in dese suen niet mede be-
pen.
n dit jaer van een ende tachtigen hebben Leeuuerders
rp Lyuues huys, toe Buxum, gecregen ende distraheert,
r om heeft Bocke, Feicke zoon, Harincxma toe Sneeck
rp voorsz. laeten woenen ende geseth op zyn huys toe
ldes eynde. Daer heeft Worp by hem opt huys een
p knechten geholden, ende heeft op Leeuuerders ge-

1481. rooft: want Leeuuerders toe Harlingen doe gheen wtfae
met huer schepen ende gueden en hadden; maer sy mo
ten al, duer Yrnsum, ouer Sneecker ende Sloetmann
meer, toe Taeoke zyl wt. Ende, want dat huys voors
lach an Slootmanne meer, soe heeft Worp al Leeuuerd
schepen, gueden ende mannen genomen ende gefangen
alsoe dat die van Leeuuerden gheen gueden ofte coepe
schap mochten wt noch in Frieslandt crygen, sond
peryckel ende anxt. Waerom heeft Worp die van Lee
uerden daer toe gedrongen, datse met hem mosten co
ponieren ende suenen, ende gheuen hem voor zyn hui
vall ende schaede, vier hondert golden guldens; ende da
mede ist tusschen haer beiden gesuendt, ende Leeuuerd
mochten met vrede vaeren.

Int selue jaer voorsz. worde toe Woorckum Bruin, Sier
zoon, van jonge Birda, Egge zoon, ende andere V
coeperen geslaegen. Dese Bruyn was onder den Vries
seer ontsien, ende van die Schieringen gemindt: want
onder alle Friesen die stoutste was van lichaem ende
coenste van moedt, ende worde nw van mennichfoldic
synre vianden, meer dan met craft, ouer gefallen.

In dit selue jaer voorsz. storuen veel treffelicke he
schappen, als: Douue Syaerda toe Franeker, Kempo Wn
Hette Hettez. Deeckama, Aedo Jongama, Wattya Abbe

1482. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert twee e
tachtich, in die vaste, quam Wybe, Jaerich zoon, in
nacht, ende creech Hesselinga huys in, met geualdt,
Poppingwier, ende wonde den waecker opt huys, e
sloech doot Douue, Jelle Syande zoon, Eke ende B
susters man. Als Wybe dat huys in hadde, doe to
Eke ende Buto, Gaele zonen (die dat huis toe hoor
toe Leeuuerden, ende claechdent die raedt van Leeu
den, hoe dat Wybe, Jarich zoon, huer huys toe Popp
uier inder nacht hadde genoemen, ende Douue, h

naeger, dootgeslaegen. Leeuuerders aenmerckende, wat 1482.
grote schaede dat Wybe voorsz. huer burgers hadde gehaen vant huys voorsz. toe Ackrum, dat sy het jaer voorsz. met grote costen ende arbeidt hadde geuonnen ende detrueert, ende dat Wybe noch openbaer viant waer des tadts Leeuuerden, ende dat hy van dat huys huer burgers immer soe groeten schaede mochte doen, toe waeter ende te lande, als hy vant huys toe Ackrum hadde gedaen, se hebben sy Eke ende Buto mede gedaen omtrent hondert mannen, wel geuaepent, teghen Wybe, om huer huys weder toe crygen. Als Wybe dat hoorde, soe heeft y huer toecomste niet verwacht, maer liet dat huys staen, ende tooch daer van daene, ende Bute ende Eke hebben ner huys weder gecregen. Doe hebben Eke ende Buto., iele zonen, knechten opt huys geholden, teghen Wybe ende andere vianden, ende hebben gerooft op die naeteren, ende hebben die huysluiden daer omtrent, in Rauwerderhem ende in Sneeckera vyff gaen, groete schaede de geueldt gedaen. Dit heeft ten laetsten verdroeten Eedo ende Hessel Jongama, met die huysluiden, ende hebben clocken geslaegen, ende zyn by een gecoemen. Ende de ende Hessel Jongama hebben terstondt geschreuen an ter Harincxma toe Sneeck, dat hy huer nw solde toe pe coemen, als sy voormaels by hem hadden gedaen. Pieter desen brieff hadde gelesen, soe stondt hy op zyn bedde, ende heeft ontboeden in alle straeten des dts Sneeck,. datse int harnas solden wesen bereidt, om hem wt te reisen ten oorloge. Ende Pieter quam voor sonnen opganck by Eede ende Hessel voorsz., met hondert mannen, in die Paescke weeck, ende Paescke h was doe den seuenden dach Aprilis. Doe hebben sy huys belecht ende angestormt, ende met geuelt genen ende om geuorpen, ende sommige van die knech, die opt huys zyn gecregen, gefangen, ende sommige

1482. doot geslaegen, ende een verdroncken, ende een t
Sneeck gehangen.

Int jaer van tuee ende tachtigen voorsz. hebben die ste
den, als: Leeuuerden, Sneeck, Boedelsuerdt ende Sloote
om rust, vreede, ende om guede justitie in die sted
ende landen toe maecken ende toe holden, met malcand
ren geseegelt, gesloten ende een verbonde gemaeckt, en
men solde alle jaeren wt elcke stadt drie kiesen, die a
saecken in Oostergoe ende Westergoe solden wt rechte
alst blyckt wten copie hier nae geschreuen.

COPIA.

Inden name Godes. Amen. Int jaer ons Heren duys
vier hondert twee ende tachtig, den tuintichsten d
Aprilis, hebben wy steden, als: Leeuuerden, Boolsu
Sneeck ende Slooten, geordonneert ende begrepen,
saelicheit onser zielen ende nutticheit onser gemeente, d
naegeschr. punthen stede ende vast met malcanderen
holden vier jaer, nae datum disses brieffs.

Int eerste soe willen wy steden met malcanderen e
wesen, ende onse burgeren ende inwoonderen sullen
eendrachtelick holden, elcx onder anderen ende mit an
ren vry toe coepen ende toe vercoepen, ende te rey
vry ende veilich.

Item, hier op verbieden wy rooff ende brandt, e
alle weldelicke saecken, soe veer als onse recht e
macht gaet, ende der gener recht ende macht, die
eendrachtelick aennemen ende met ons verbynden.

Item, waert, datter iemant geuelt dede, dat m
verscher daet toe berechten, ende den beschaedichden
zyne toe behelpen, ende den brueck terstondt wt te
nen, ende niet quyt toe schelden, ende heeft hyt
anden guede, soe sal hyt betaelen metten bloede.

Item, waert saecke, datter eenich stede ofte stemme in 1482.
onsen verbonde van die andere steden off stemmen hulpe begeerde, wy dan den ghenen toe hulpe toe coemen, diet begeert, elck stede op zyn coste, ende watter in die reise op onsen vianden geschiedt, dat gelyck om toe ..ecken, merck merck gelycke, pondismaeten pondismaeten ..lyck, meer, elcke stede ende stemme op zyn selues leede ..nde schuldt.

Item soe sullen daer drie wt Leeuuerden, drie wt Boel..delsuert ende drie wt Sneeck ende Sloeten te saemen, ..werden geschickt, die sueeren sullen toe profyt des gaer..bgers. Ende dese negen toe schicken, hoe groot hulpe ..lat elck anderen doen sall, nae grootheit der saecken, ..herse dan in zyn. Ende wat dese neghen schicken ende ..rdineren inden hulpe voorsz., off dat daer inne valt ofte ..ienende is, die steeden ofte stemmen disses verbondes ..vorsz. daer nae voort toe vaeren.

Item, dese negen, die eerst geschickt worden, een jaer ..nck toe blyuen, ende, alst jaer omme gecoemen is, dan ..ie tuee deelen toe verwandelen, ende die derde deel toe ..lyuen; dat is, wt elcke stadt een oldt toe blyuen, ende ..ee nieuue toe setten.

Item, deese negen voorsz. op onsen steden ende ver..onden cost ende leedt toe reisen, waer datse reisen van ..es verbondes wegen. Ende wie huer ende huer mannen .. alsulcken reisen misdoet, dat sal wesen veertyen boeten ..nde veertien gelden, ende onse steden ende verbondts ..ecken toe wesen, ende huerens niet.

Item, elcke stadt voorsz., ende die ghene, die in onsen ..erbondt zyn, gueldt recht te vueren, elck nae zyne stadts ..eck ofte wilcoeren, off keysers recht.

Ende niemant in onsen verbonde hoeger den anderen te ..commeren, dan op eenen slechten eede. Ende den ..de anders niet toe meisteren, dan die *Reus* sueere, dat

1482. hy den anspraecker niet meer schuldich is, dan hy be kennet, oft die *Reus* ruyme die anspraecker toe. End wil iemant hoger spreecken, die gae, daer die *Reus* woont wtgesecht saecken, die geschiedt sint in enckere recht dat toe verantwoorden alst recht. Ende die becommering op die selue dach, daerse geschiedt, toe einden, off di becommeringe doot toe wesen op die reis. Ende schied iemandt onrecht van enige rechteren, dat toe lycken i die andere stemmen onses verbondts.

Item, waert, datter onder onsen verbonde iemant and misdede, an luyden buyten onsen verbonde wonende, m geuelt, off dat onse luyden misdaen worden van luyde buyten onsen verbonde, in lyff ofte guedt, wy dat to keeren, ende den beschaedichden ant syne toe helpen, a voorsz. is.

Item, waer dat saecke, datter iemant in onsen verbond misdaen hadde, den an toe tasten in onsen verbond waer dat hy compt, ende dat op recht hem toe doen.

Item, heeft iemant van onsen voorsz. steden off ste men, die in onsen verbonde is, enige olde saecken, vo datum deses verbondes, dat elck seluen om toe trecke ende daer gheen geueldt om toe lyden, noch toe doen.

Item, niemant in onsen verbondt oorloch an toe nem tegens iemande, ende ghenen suenen toe maecken buyt consent van ons allen, nae datum disses verbondts.

Item, hier mede den begryp tusschen Leeuuerden en Franeker, ende oock den begryp tusschen Sneeckera en Boelsuerdera, in ghenen punthen gebroecken toe wesen.

Item, wy met onsen verbonde niet toe lyden, d iemandt soldye in haelt ofte coemen laet.

Item soe sullen wy neerstich ende versienich wesen, t duingen die deelen tot herich recht toe holden, en waeteringen, zylen, zeedycken ende indycken ende h wegen toe maecken, ende datter ghenen geuelt schiede.

Item, niemant eens anders renthen ofte landen toe becommeren, off hy wil hem den eygendom van die landen onderwynden met recht, ofte het is op renthen ende landen gelecht. Ende elck man dat syne toe gebruicken, soe lange hy verwonnen is met recht. 1482.

Item, wat daegen dat vallen ofte geschien sullen in onsen verbonde, die toe holden binnen Leeuuerden, Sneeck ende Boolsuert, ende soe metter sonnen omme.

Item, oft hier naemaels enige beter off nutter punthen mochten coemen, die hier toe voeren niet geroerdt zyn, die tot allen tyden tot verclaeringe des verbondes voorsz.

Item, dit stede ende vast toe holden, als voorsz. is, by pene des menedis, eerloos, trouloos ende vreedloos, ende elcke punct by hondert olde schilden, diet breeckt.

In een tuich der waerheit, soe hebben wy steden voorsz. dit besegelt met onse secreten. Ende ick Rienick Harincxma hebbe dit brieff besegelt met myn segel, voor my ende Sloetmanne gae: want sie nw gheenen secreet hebben. Datum vts.

Item, negen suoeren ende worden gecoeren int jaer van tuee ende tachtigen.

In Leeuuerden { Rienick Bourmanya. / Jacob Sipke z. Jaiama. / Aelbert Claes zoon. }

Van Sneeck. { Aesge Ygles zoon. / Pelgerum Romcke zoon. / Focke Fleishouuer van Slootmannegae. }

Van Boolsuert { Hero Gerloff zoon. / Tzaling Roeloff zoon. / Homcke Doyttia zoon. }

1482. **EEN BRIEFF, VAN DIE STEEDEN WTGESENDT, NAE DESE VOORSZ. GAERLEGER, AN DIE DEELEN, OM GUEDT RECHT TOE MAECKEN.**

Recht ende raedt der steden, als: Leeuuert, Booksuert, Sneeck, voor ons ende den ghenen, die met ons verbonden sint, laetent w vriendelicken weten, met den gemeene gemeente etc., dat wy eenen vasten gaerleger hebben gemaeckt, om ruste onses landes ende des gemeente profyt. Hier omme bidden wy w vriendelicken, om quaet toe vermyden, dat ghy herich recht maecket in w deelen, by Meye naestcoemende, ende bescheidet onder w seluen, wie dat recht boert, ende dat ghyt schicket, dat zyn recht verwaert worde, het sy oeuerrecht ofte onderrecht. Ende ist, dat ghy dat niet doet byden dach voorsz., soe sint ghy gedaecht opten naesten ghemene dach, die wesen sal toe Leeuuerden, opten viij^en^ dach in die Meye, dat ghy dan daer coemet wt w deel, met ses personen ofte daer onder, ende verantwoorden w, waeromme dat ghy gheen recht holden wilt. Ende hier op siet toe, datter gheen geuelden geschien in w deel, van stonden an, ende doet iemant geuelt, dat ghy dat keert met w macht; ende moeget ghy dat allene niet keeren, soe laetet ons, met die voorsz. steden, weten, op dat wy dat dan voorspreecken moegen, wat daer best toe gedaen is, dat geuelt toe keeren, dat wy niet langer gedencken toe te laeten. Geschreuen, onder onse steden secreet, int jaer van tuee ende tachtigen, op S. Gorins awondt, dat is den xxiij^en^ Aprilis. Item, dese brieuen sint gesent an deese naeschr. deelen.

Barradeel.	Raerdhemsteradeel.	Dantumadeel.
Menaldummadeel.	Wtinga deel.	Leeuuerderadeel.
Hennaerderadeel.	Feruerderadeel.	Trynwolden.
Baerderadeel.		

Anno tuee ende tachtich wast duere tyt in Frieslandt 1482.
ende andere plaetsen. Ende die last rogge golde vyff ende tseuentich golden gulden; waeromme wordet begrepen ende eendrachtelick gesloeten van die steden, stemmen, landen ende deelen van Oostergoe ende Westergoe, inden gemenen dach, toe Leeuuerden geholden, des Maenendachs nae Assumptionis Mariae, dat was den negentienden Augusti, dat niemant wt Oostergoe, wt Westergoe, noch steeden, moesten wt Frieslandt voeren, noch consenteren toe voeren, enigen saedt, butter off keesen, holt off turff, voor Paescken naestcoemende, ofte soe lange dat landt niet weder is besaeidt; ende wie hier tegenst dede, ende bouen dit gebodt saedt wten lande voerde, ende daer ouer worde befonden, die ouertreder dat saedt verbuert te hebben, die helfte tot behoeff der ghenen, die dat saedt verspiede off op naeme, ende die ander helft tot der steden ende landen behoeff. Daer nae, des Maendachs nae Michiels, dat was den laesten dach Septembris, wordet inden gemene dach toe Sneeck gesloeten ende geconsenteert, datmen butter, keesen, ossen, vette koeien ende alle well mosten wten lande vueren, maer alle andere eetwande ende saedt inden lande toe blyuen ende toe holden, by den pene voorsz.

Int selue jaer van tuee ende tachtich, doen Hoorn was geuonnen van die Vriesen, ende nae acht daegen vanden stadtholder weder worde geuonnen, ende veel doot geslaegen, doe toegen veel geestelicke personen van Hoorn wt die cloesters, vanden welcken quaemen vyff witte susters in Frieslandt, om die cost daer toe crygen in ander cloosters. Sy zyn gecoemen in Oostergoe, by Garyp, in een dorp, van oldes genoemt Sygers woldt, ende was nw desolaet ende vergangen, dat daer gheen ofte weinich huysen stonden; dat dack van die kercke lach neder gefallen in die kercke. Buyten an dese kercke mueren

1482. hebben dese susters voorsz. een clein hutte van sparren ende riedt gemaeckt, daer sy metten eersten in schuilden. Daer nae, metter tyt, duer hulpe van guede luiden, hebben sy daer begonnen te timmeren, ende maeckten die kercke schoen, ende cregen consent van dat gemene landt, ende confirmatie vanden bisschop van Wtrecht, datse daer een clooster begonnen toe timmeren. Ende duer huer ootmoedige ende guede leuen hebbense alsulcke gratie by Godt ende die menschen gecregen, datse daer nae een suuerlick clooster hebben getimmert, ende noch daegelicx verbeteren. Van dese vyff susteren, die eerste daer quaemen, reisden twee weder toe Hoorn, in huer clooster, ende daer bleuen niet dan drie, van welcke die princepael was suster Catryn Hilbrants, van Boolsuert geboeren. Dese hebben metter tyt angenoemen, ende dat clooster is tot noch toe genoempt Sygerswoldt.

Int jaer van tuee ende tachtigen, den ses ende tuintichsten dach in Meye, dat was doe Pynxter dach vander handt, inder nacht, quam Sicke Syaerda, met Franeker burgers ende huysluiden, voor Wybe, Syuerd zoons, huys toe Grouestins, staende toe Englum. Morgens vroe, dat was Smaendaechs nae Pynxter dach, quaemen Leeuuerders tot Sicke mede voor dat huys. Ende des seluen daeges worde Wybe opt huys dootgeschoten, duer een blyn veinster. Doe Wybe doot was, gaeuen die knechten dat huys op, ende Sicke ende Leeuuerders worpen dat huys om.

In dat selue jaer van tuee ende tachtigen was groete partye in Hollandt, tusschen die Hoecxschen ende Cabbelyauschen, die Hoecxschen verdreuen wt veel steden in Hollandt. Doe quam Willem, Claes zoon, scholte van Hoorn, met andere ballingen, toe Sneeck, tot die Schieringe heerschappen, om hulp ende volck. Tot huer zyn gecoemen Wybe, Jarich zoon, ende Humme, Lyuue zoon, ende sint met malcanderen ouer een gedraegen, datse Wybe

ende Humme elck solden gheuen duysent golden guldens, 1482.
op wat dach datse dat in cregen, ende die Cabblausche verdreuen off verwonnen. Op deese voorwaerden hebben Wybe ende Homme vergadert omtrent tsestich Friesche knechten, ende zyn, met den scholte ende andere ballingen wt Hollandt, toe schepe gegaen den negenden dach Julij, ende quaemen inder nacht by Hoorn ant landt; ende met die sonne opganck hebbense Hoorn angefallen ende gecregen: want sy noch veel guede gunners ende partysluyden in die stadt hadden. Doen hebben die Cabbelliausche den stadt verloeren, ende voor wech gefloeden. Doe tooch Marten Vedelaer, die dat hooft vanden Cabliauschen was, met andere zynre partyen, tot heer Jan van Alleynen, stadtholder van Hollant, om hulpe teghen die Vriesen ende Hoecksche. Die stadtholder gaff huer mede vyff hondert knechten, daer sy Hoorn mede winnen solden. Met dese knechten ende huysluiden, die Marten Vedelaer hadde mede wtgeduongen, beleiden sy Hoorn, den xxijen dach Julij. Opten xxiiijen dach Julij quam Marten voorsz., met alle zyn macht, an die stadt, ende meende die met craft ouer te vallen. Doe ginck Wybe, Jarich zoon, met tuintich Vriessche knechten, hem buyten die stadt toe moete, ende begon teghen hem te vechten; daer nae quaemen die andere Vriesen, met die burgers, oock wt, ende hebben Marten Vedelaer, met veel andere, doot geslaegen, ende veel gefangen. Als dit hoorde heer Jan van Alleinen, stadtholder, quam by ende heer Johan van Egmondt, met ses duysent mannen, ende wonnen met weldiger handt die stadt, den xxvijen dach Julij, niet sonder groote schaede van huer volck, ende sloegen alle die Hoecxsche doot, die sy inden eersten anganck creegen. Willem, Claes zoon, die scholt, worde op die plaets onthooft. Wybe, Jarich zoon, ende Homme, Lyuue zoon, worden gefangen, ende hebben huer seluen weder

1482. gecoft wt die gefanckenisse, ende quaemen weder in Vrieslant.

1483. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert drie ende tachtich hebben Eeke ende Buto, Gaele zonen, omtrent heylige Driefoldicheit, Wopcke Wygera ter Sooll ende Otto, zyn zoon, ende huer huys geplundert ende berooft, ende brochten Wopcke ende Otto op Idts Tzalinga huys toe Ferwert, ende wolden noch hebben van huer hondert golden guldens, om die verlossinge wt die gefangenisse. Dit sach Hessel Jongama, heerschap in Sneecker vyff gaen, dat syn ondersaeten dus onrechtelicken worden beschaedigет ende verdruckt van Eke ende Bute voorsz., waer om heeft Hessel vergaedert die huysluyden van Poppinguier, ter Sool ende Sybranda bueren, ende heeft den anderen dach in die Maerte, dat was Dominica Oculi, in die vaste, Hettema huys toe Poppinguier in genomen, ende Butto, Hette zoon, gefangen. Doen Leeuuerders saegen, dat Butte ende Hette, dien sy heimelick holpen, waeren verlegen, hebben sy toe suen gesproocken, ende dat die geuangenen an beide syden solden vry wesen, ende den schaede, an beide zyden geschiedt, by guede mannen toe verlycken.

Int jaer voorsz. wasser eenen groten brandt toe Leeuuerden, van huere selues vuyer, opten xiij^en^ dach Junij. Daer branden, van Minnama brugge aff, all totten Hoeck, bouen tuee hondert huysen. Ende die brandt quam eerst wt een pottebackers huys.

Int jaer van drie ende tachtigen hebben Leeuuerders Wilcke Ryngia huys toe Steens geuonnen ende onder voeten geuorpen, daer om (als Leeuuerders schryuen), dat Wilcke Rynya den olderman, metten recht ende raedt van Leeuuerden, opt kerckhoff te moete quam, ende benam huer een maeget, dien sy hadden gefangen, ende woldense justitie doen, om dat sy huer eygen kynt hadde voerdaen.

Daer nae heeft Wilcke Juusma huys op Rynsma geest ge- 1483.
coft van Gaathya Juwsma, dat Gaathya voormaels hadde gecoft van Juw Harincxma toe Sneeck ende Wyttya, zyn wyff, Wopcke, Baucke zoons, dochter, daer voor, int jaer van ses ende tsestich, van is geschreuen. Op dit huys hadde Wilcke knechten, ende oepen oerloch teghen Leeuuerders, ende roofde op Leeuuerder burgers ende vrienden, ende dede huer grote schaede.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert vier ende tach- 1484.
tich roofde Wilcke Ryngya op. Leeuuerder burgers. Dese Wilcke hadde eenen knecht, geheten Lyuue Remmetsma, geboren van Dockum, ende beuaerde die poorte van Wilcke huys opper Geest. Leeuuerders hebben dese Lyuue gelooft te gheuen veertich golden guldens, waert, dat hy Wilcke ende dat huys in huer macht mochte brengen ofte leueren. Hy verwachte een bequame tyt, omme dit toe volbrengen. Daer nae heeft hy Leeuuerders ontbooden, datse met een schip met knechten solden coemen opper Geest, op een plaets, dien hy huer assigneerde off benoemde. Hy ginck oock toe Wilcke, ende seide, dat hy hem sommige knechten mede solden gheuen: want Leeuuerders waeren opt waeter, die wiste hy toe criegen. Wilcke geloofde hem, als zynen dienaer, ende gaff hem knechten mede, die hy vuerde an Leeuuerder knechten ende burgers, die daer terstondt van Leeuuerdera worden gefangen. Doe ginck Lyuue inder nacht, met Leeuuerder knechten, voort huys, datmen hem solde in laeten, dat hy Leeuuerder schip, met een gueden buyt, hadde gecregen. Wilcke, met die ander knechten opt huys, meenden al waer, ende lieten hem opt huys. Doen Leeuuerders met hem opt huys quaemen, doen waeren sy dat huys weldich, ende vingen Wilcke, ende sonden hem gefangen toe Leeuuerden, ende worpen die mueren vant huys ende dat sael om, ende lieten niet staen, dan dat stinse met die poorte,

1484. ende setten daer op voor een hooftman Meylcke , wter Ylst geboren, met tuaeleff off dartien knechten, die dat huys solden beuaeren teghen Sydts Bottinga, die op Tyaerda huys daer by woonde, want hy Worp Tyaerda dochter te wyff hadde, op datse Sydts voorsz. solden waeren, dat hy Leeuuerder burgers, die duer die Geest voeren, ofte van Dockum, niet solden beschaedigen. Dese gesellen hebben Sydts, ende sommige andere huere wederpartye, veel hoemoedt gedaen. Ten laesten heeftet Sydts verdroeten, ende creech een tyt, dat die knechten meest vant huys van Juwsma huys waeren, ende Sydts nam dat huys in, ende worpet voort om, dat Leeuuerders hadden laeten staen.

1485. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert vyff ende tachtich, in Decembri, beleiden Seerp, Lyuue zoon, Beyma, van Sicke Syaerda wegen, Douue Hiddama huys toe Pingum, met hem in zyn heer hebbende Franicker grote busse. Onder dese beleger tooch Seerp voorsz. toe Witmaersum, ende brande, wt Sicke Syaerda befel, Epe Aeleua huys, den negenden dach Decembris. Doe vergaerden Jw Juuinga toe Boolsuert ende Yghe Gaelis, met zyn broeders ende andere Vetcoepers, veel volck, om Douue Hiddama toe ontsetten, ende quaemen toe Pingum, ende deden, den tienden dach Decembris, eenen slach tegens malcanderen. Daer verloer Seerp Lyuues den slach, ende van zyn volck worden veel geslaegen ende veel gefangen; maer hy ontliep seluen; ende Jw Juuinga creech Franeker grote busse.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ses ende tach- 1486.
tich was een abdt toe Hemelum, int clooster, gehieten heer Agge. Dese abdt hadde veel schortinge ende schelinge met Yge, Gaelis zoon, ende zyn broeders, rysende van landen ende renthen, die Yge voorsz. den conuente van Hemelum ontwaldicht hadde, ende met geuelt besadt, ende mennich jaer beseten hadde, ende wolde die landen ende renthen den conuente niet weder ouer gheuen. Ende, want Yge ende zyn broeders den conuente te machtich waeren, soe heeft die abdt hem geweerdt met dat geestelicke sueert, ende dede Ighe voorsz., met zyn tuee broeders, als Douue ende Hartman, in die banne; welcken banne Yge ende zyn broeders niet allene versmaeden, maer hebben oock huer leedt gewroocken met dat waerlicke sueerdt, anden abdt ende conuente voorsz. In dat clooster toe Hemelum stondt een sterck huys, geheten die Spycker, dat voormaels die monicken van Hemelum, die de Schieringe partye hielden, daer hadden getimmert, ende veel bloets om was gestort; want die monicken, met hulpe dander Schieringen, altyt daer oepen oorloch van vuerden tegens Gaele te Coldum ende zyn kynderen, ende andere Vetcoeperen, op Geesterlandt ende daer omtrent wonende. Doe schreuen Yge ende zyn broederen an heeren Johan van Egmondt, stadtholder van Hollant (want hy van huer partye was), om knechten. Doe seinde heer Johan vreemde knechten int landt, tot Yge ende zyn broeders. Met dese knechten ende andere hulpers, met Jw Juuinga van Boolsuert ende andere Vetcoepers, toegen sy toe Hemelum int clooster, ende beleiden daer die Spycker voorsz. Als die Spycker was belecht van Yge ende zyn hulperen, doe tooch heer Agge, abdt van Hemelum, toe Sneeck, an Pieter Harincxma, heerschap toe Sneeck, om hulpe ende troost, den Spycker toe ontsetten. Pieter Harincxma ende die abdt schreuen voort an Sicke

1486. Syaerda, heerschap toe Franeker, ende Jarich Hottinga kynderen, op Nylandt, ende andere Schieringe heerschappen in Westergoe, alsoe dat sy met malcanderen een groot hoop volcks by een creegen, ende toegen van Sneeck op Geesterlandt, ende bleuen des nachts op Harich. Des morgens vroe reisden sy voort nae Hemlum, omme den Spycker toe ontsetten. Soe ist geschiedt, ter wylen dat die ontseth nae Hemlum solde reisen, dat Lyuue, Popcke zoon, Roorda, die hooftman op die Spycker was, die Spycker ouer gaff in Yge handen: want hy vanden ontseth niet en wiste; ende Lyuue voorsz. met zyn volck gingen vanden Spycker, beholden lyff ende guedt. Als Pieter Harincxma met die Schieringe heerschappen, die met den ontseth an quaemen, hoorden, dat die Spycker soe duaeslick, sonder noodt, was ouergegeuen in die Vetcoepers handen, soe reisden sy, met groten toornicheit ende weemoedicheit, weder toe Sneeck, ende een yder weder nae huys. Ende Yge nam alt guedt van den Spycker, ende worp den Spycker ter gronde ende onder voeten; ende gaff die vreemde knechten huer soldt, ende lietse weder reisen wt die lande. Daer nae besette Yge Gaelis een huys ofte stins toe Backhuysen, ende oorlochde daer van tegens den abdt van Hemlum ende Minne, Hilke zoon, heerschap op Harich. Doe quamen Pieter Harincxma ende Epe, Tetis zoon, Hettinga wt, met Sneeckers ende Wymbritseradeel, om dat huys toe Backhuysen toe winnen, ende toegen ouer ys, op St. Tomas dach, voor dat huys. Sy schoeten den wachter op dat huys, inde nacht, doot, nae dat geluyt van zyn stemme; maer dat huys mochten sy niet winnen, soe sterck schoten Yge volck vant huys: want sy gheen groot geschuth by hem hadden; waer om toegen sy weder toe huys; ende dat huys bleeff ongeuonnen. Die Schieringen verloeren een man voort huys, wtgesecht Tete, Epe Hettinga zoon, w

die Hommerts, die aldaer in een huys, dat onuerseenlick 1486.
van huer selues fuier inden brandt quam, verbrande. Daer nae verbrande Yge Wickel ende Balck meest alheel op.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert seuen ende 1487.
tachtich, den xxvijen dach Februarij, worde die gemene dach geholden toe Boedelsuert. Doe quamen Yge en Douue, Gaele zonen, voor die steden, ende hebben huer protestatie gedaen, voor huer ende huere hulperen ende vrienden, die mede voor den Spycker hadden geueest, datse huer saecken beriepen anden bisschop van Wtrecht off anden eertsbisschop van Coelen, off an onsen heiligen vaeder, den paus van Romen, van alle besuaeringe, daer huer daer van mochte coemen, van banne off anderen besuaeringe. Oock hebben zyt wtgeboeden van die steden, datse alle huere saecken ende schelinge, tusschen die muncken van Hemmelum ende huer, wolden blyuen by tuee prelaeten in onsen lande ende by die steden, als Bodelsuert ende Leeuuerden, indien dat daer een guedt regiment ende reformatie toe Staueren ende Hemelum mochte comen; hier toe namen sy die tuee steden, als Leeuuerden ende Boolsuert, als tuygen, ende Simon heer Ottis als een keysers orcken. Dese wtsettinge wolde die abdt niet accepteren, daeromme, dat Yge ende Douue voorsz. allenich hadden wtgeboden toe blyuen om den schaede vanden Spycker, ende niet van die landen ende renthen, die dat conuent van Hemelum huer saenden, ende oock, datse huer schelinge wolden blyuen by die steden, als Leeuuerden ende Boolsuert, die den abdt suspect waeren: want sy oepentlick Galama sterckten teghen hem, ende niet by die stadt Sneeck, die zyn vrunden waeren.

Als dese abdt van Staueren ende Hemelum sach, dat hy teghen Ige met dat geestelicke sueerdt niet mochte winnen: want hy die banne verachte, ende appelleerde daer van,

1487. ende die appellatie niet en verfolchde, soe lieten Minne op Harich ende hy int landt coemen drie hondert vreemde knechten wt Gelderlandt, omtrent Meye, om hem met dat waerlicke sueert teghen Ighe ende zyn vrunden toe verweeren. Doe die knechten int landt gecoemen waeren, soe vergaederde Ighe alle zyn vrunden ende hulpers, ende quam met Boolsuerdera teghen Minne, heerschap op Harich, ende verwachte hem met zyn hulpers, daer sommige worden geslaegen, ende sommige liepen toe Hospitael in die kercke. Doe stack Ighe, met zyn hulpers ende Boolsuerders, die kercke anden brandt, ende verbrande die kercke met die heilige sacramenten, daer nae langen tyt, duer Godes verhengenisse, grote miraculen schiede. Ende die kercke worde nae weder op getimmert, van die oblatien ende offerhanden, die daer worden gebrocht. Die menschen, die in den kercke waeren geloepen, gingen wt, ende worden gefangen. Doe Ighe met zyn hulpers den kercke hadden verbrandt, doen quam heer Agge, abdt, met die vreemde knechten, ende verjaechde Ige met synen hulpers, die alle vloegen op Ige huys in Oldegae, alsoe dattet huys vol gestopt was met volck. Die abdts knechten vervolchden Ige an zyn huys; maer zy cregen dat huys niet. Doe tooch die abdt, met die knechten, daer van daen, ende bleeff toe Wyckelre Balck; ende Boolsuerders, met Yghe andere hulpers, reisden weder thuys. Dit aldus geschiedt, hebben Leeuuerders ende Boolsuerders eenen dach tsamen geholden, daer sy eendrachtelicken hebben gesloten, datse met alle huere macht Ige, Gaele zoon, ende zyne hulpers, wolden hulp ende bystandt doen teghen zyn vianden, ende die vreemde knechten weder wt die lande dryuen. Ende hier mede was dat verbondt tusschen die steeden wt. Ende hier nae rees die olde partye weder in Vrieslandt, ende meer dan ye te voeren: want met dat Leeuuerders, Boolsuerders, Jw Juuinga met zyn vrien-

den, met Ighe Gaelis ende andere Vetcoepers toe vielen, 1487.
ende hem holpen teghen den abdt ende andere Schieringen op Geesterlandt, ende nae die steeden voorsz., met Galama ende andere Vetcoepers, Jw Juuinga parthye hielden teghen Goslick Juuinga, doe sloeten eerst Pieter Harincxma, ende nae zyn doot Bocke Haerincxma, met Sneeckers, Franekers, Syaerdama ende Hottinga, met die andere Schieringen in Westergoe, den abdt van Hemelum, Menno op Harich ende andere Schieringen op Geesterlandt, tegenst Leeuuerders, Boolsuerdera, Galama ende andere Vetcoepers, hulp ende bystandt te doen; ende nae Goslick Juuinga teghen Jw Juuingha ende zyn vrunden ende hulperen, als ghy nae in dit bueck sullet lesen. Ende dese partye tusschen steden, heerschappen ende landen voorsz., duerde soe lange, dat Leeuuerdera, Boelsuerdera, Jw Juuinga, Galama, met andere heerschappen, huer partye holdende, Groningers in Westergoe haelden, teghen die Schieringe, huer vianden; wederomme huer vianden, als Sneeckers, Franekers, met andere Schieringen heerschappen in Westergoe, nae teghen Gronigers ende huer andere vianden, hartoch Albert van Sassen oock in Vrieslandt haelden, tot grote verderffenisse, bloedtstortinge ende andere schaede ende elende beider partyen van all Vrieslandt.

Nw wil ick verfolgen dat voorsz. oorloch op Geesterlandt. Nae dat Leeuuerders ende Boolsuerders hadden geslooten, Ige Gaelis toe helpen tegenst die vreemde knechten ende zyn andere vianden, doe quaemen, omtrent S. Jacob anno seuen ende tachtig, Leeuuerders met veel volck toe Boolsuert, ende toegen met Jw Juuinga, heerschap doe toe Boolsuert, ende Boolsuerdera burgers, in die Noertwolde, tot Yghe Gaelis; ende Yge ende zyn vrunden toegen voort met huer tot die abdts knechten, die daer laegen toe Wyckelre Balck. Maer als die knechten Yghe met alsoe veel volcx saeghen teghen huer coemen,

1487. soe dorsten sy Ige niet verwachten, maer toeghen voor heen nae Sloeten; ende Rienick Harincxma, heerschap toe Sloeten, liet die knechten in Sloeten coemen. Doe vervolchde Yghe, met zyn hulpers, die knechten an Sloten, ende daer worden sommige van die abdts knechten gecreghen ende doot geslaegen. Doe heeft Yge, met zyn hulpers, Sloten sterck angevochten; maer die vreemde knechten met die burgers hebben huer mannelick geweert, ende soe sterck wt die stadt ende vant huys geschoeten, dat Yghe, met all zyn volck, aff weeck. Doe sende Renick, Wattya zoon, Harincxma Aanscke, zyn wyff, dat Jw Juuinga suster was, met ander volck, an Jw Juuinga, Yge Gaelis ende die steden, om een suen ende bestandt toe maecken tusschen den abdt ende Yge Gaelis. Nae veel communicatien worder een bestandt gemaeckt, op conditie, dat die vreemde knechten solden van stonden an reisen wten lande, ende Yge met zyn hulpers solden van Sloten; ende alsoe ist geschiedt. Des seluen daeges reisden Leeuuerders, Boolsuerders ende Ygo thuys, ende die knechten reisden wten lande. Doe setten die Schieringe heerschappen op Minne, Hille zoons, huys, op Harich, Werp, Lyuue zoon, van Boxum, dat hy teghen Yge solde stryden, ende beschermen die Schieringe, daer omtrent wonende. Dese Worp voorsz. roofde op Yge, Gaelis zoon, ende zyn vrunden, ende Yghe alsoe weder om, alle den somer ende winter lanck, ende deden malcanderen, ende oock den huysman op Geesterlandt, groeten schaede.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert seuen ende tachtich worde Leeuuerden geuonnen van die Schieringe heerschappen. Ende op dat onse naecoemende moghen weten die oorsaecke, waer om dat die Schieringe partye dus haetich waeren, soe isset toe weten, dat die drie steeden in Westergoe, als Leeuuerden, Sneeck ende Boolsuert, aenmerckende die grote geuelt ende ouerdaden, die

sommige heerschappen van beide partyen tegenst malcan- 1487.
deren, tegenst die huysluiden ende vreemde coopluiden daegelicx deeden, tot groten preiuditie, schade ende schande aller Vriesen, soe hebben die drie steeden, ende sommige heerschappen met huer, een verbondt gemaeckt, den rebelle te straffen, ende guede justitie ende policie int landt toe brengen, daer voor, int jaer van tuee en tachtigen, opt langste van is geschreuen, dit nochtans niet lange duerende. Daer nae sint Leeuuerders stout ende moedich geuorden, ende hebben die heerschappen binnen ende buyten Leeuuerden, naemelicken die van die Schieringe partye waeren, veracht ende beschaediget, soe veel als sy mochten. Voort soe hebben sy veel nieuue ende ongewoontlicke dingen voor huer genoemen, die sy wolden, datmen in die stadt, ende oock in landen ende dorpen by huer omme, solden holden, als, onder anderen, dat men gheen Haerlemer bier, ofte coeyt, moste vercoepen, ofte tappen, maer huer eygen bier, dat sy binnen Leeuuerden brouden; dat veel landtluiden ende heerschappen in huer eygen stadt mishaegde. Soe isset daer nae geschiedt, dat sommige landtluiden saeten binnen Leeuuerden, ende droncken Haerlemmer koyt. Dit vernaemen die brouuers binnen Leeuuerden, ende quaemen int huys, ende verboedent, datse gheen Haerlemmer koyt solden drincken, nae luyt dat mandaet, dat die heeren van Leeuuerden hadden gebooden, alsoe datse teghen malcanderen begonnen te kyuen ende te vechten. Ende, want metter tyt meer burgers van Leeuuerden int huys quaemen, den brouuers toe hulpe, soe sint die ghene, die koyt hadden gedroncken, geloepen wt dat huys, ende vloegen op Pieter Cammingha huys binnen Leeuuerden. Dit gerucht quam ouer die straeten, alsoe dat die burgers met huer geweer quaemen voor Pieter Camminga huys, ende wolden die ouertreders van huer gebodt in huer handen hebben,

1487. ende straffen als rebelle luyden. Ende, want Pieter voorn. seer was bemint, ouer all Vrieslandt, van die Schieringe heerschappen, soe isset rumoer ouer al int landt gecoemen, dat Pieter Camminga van Leeuuerders op zyn huys was belecht. Terstondt hebben die clocken geslaegen in Oostergoe ende Westergoe, daer die Schieringe macht hadden, ende sint op S. Jacobs aposteles auondt, met die steden Sneeck ende Franeker, by een gecoemen toe Barrahuys, hebbende by hem (als men seide) wel acht duysent mannen, ende hebben daer eendrachtelicken gesloeten, datse die moedicheit der stadt Leeuuerden wolden verneeren, ende die stadt oueruallen. Des morgens vroe, op S. Jacobs dach, quaemen wt Leeuuerden toe Barrahuys, tot die steden ende heerschappen, daer vergaedert, tuee eerlicke weduwen, als Vrouck, s. Kempo Vnya wyff, ende Doedt, s. Haye Heringa wyff, begerende ende biddende die steden ende heerschappen, datse weder van Leeuuerden wolden trecken, om alle quaedt ende bloedstortinge, dat daer wt mochte coemen; ende hadden Leeuuerders yet tegenst huer gedaen, men solden bespreecken van beide zyden op guede wyse mannen, die den tuist ende schelinge mochten verlycken. Doe hebben die steden ende heerschappen met malcanderen op dese saecke gecommuniceert ende gesproocken, ende hebben by heer Joucke, pastoer toe Doelegoutum, een brieff an die stadt Leeuuerden laeten schryuen, inholdende, datse elck vry solden laeten coepen ende vercoepen, daer elck belieffde, ende elck solde onder anderen vredelicken wanderen ende verkeeren, ende elck in zyn eer, staet ende vryheden toe blyuen, nae older geuoonte, met sommige andere articulen. Oock hebben sy met dese vrouuen toe Leeuuerden ontboeden, waert, datse desen brieff besegelt weder om senden int heer by middach, soe wolde elck weder thuys reisen, ende laeten die stadt met vreden; ende waert, datse dat versuimden, ende den

brieff voorsz. by den voorgenoemden tyt niet weder tot 1487.
huer handen besegelt senden, soe dochten sy die stadt met geuelt an toe vallen. Als desen brieff voorsz. binnen Leeuuerden, voor alle burgeren van Leeuuerden, was gelesen, doe ried meister Pieter, Sibrant zoon, olderman toe Leeuuerden, als een wys, verfaeren man, aenmerckende die toecoemende peryckel, met sommige andere, die ouerste van die stadt, datmen den brieff solden segelen, ende alsoe weder om senden; mede seggende, dat die stadt Leeuuerden met den brieff in gheen articulen was besuaert. Doe riepen die ghemene burgers ende inwoenders van Leeuuerden, waert, dat sy den brieff besegelden, sie wolden huer terstondt dootslaen: want sy niet wolden toelaeten, dat die wt Westergoe yet solden coepen off vercoepen in Oostergoe. Als dan die Schieringe vernaemen, dat Leeuuerders den brieff niet wolden segelen, soe sintse, met toorniger moedt ende alle huer macht, van Barrahuys gereist nae Leeuuerden, ende hebben die stadt opt oost, op die Tuynen, met cracht angeuallen, op S. Jacobs dach, toe vespertyt. Leeuuerders hebben hem in den eersten anfal vromelick geueert, alsoe datse die Schieringen affsloegen; ende daer bleuen wel vier van die Schieringen doot. Doe vielen die Schieringen soe sterck weder an, dat Leeuuerders, nae dat daer sommige burgers waeren dootgeslaegen, weecken van die vesten; ende die Schieringen cregen den stadt, ende sloegen in den eersten doot Mr. Pieter, Sibrant zoon, Pinckert, olderman van Leeuuerden, baccalaureum in die beide rechten, nae dat hy hadde gebiecht. Daer nae worden die ryckste burgers gefangen, ende toe Sneeck ende op andere heerschaps huysen gefangen gebrocht; ende all die stadt worde geplundert ende berooft. Leeuuerder hadden tuee grote bussen, van welcke daer die grootste van worde in stucken geslaegen, ende die ander worde van die Schieringen

1487. wech gefuert. Doe ordineerden die Schieringen Werp, Lyuue zoon, van Boxum, dat hy tot een tyt toe die stadt solde regieren ende beuaeren. Ende Leeuuerden was daer nae een tyt lanck in groot lyden ende verdriet. Daer nae, dat Leeuuerden was geuonnen ende despolieert van Sneeckers ende die Schieringe partye, doe toegen veel burgers van Leeuuerden, die ontcoemen waeren, doe Leeuuerden worde geuonnen, tot Yge Gaelis, in die Noortwolde: want Yge een doerdryuende, koen man was, vol oorlochs, ende thooft van alle Vetcoepers in Westergoe, ende hadde altyt guedt Leeuuerders geueest. Doe dese ballingen tot Yge waeren geeoemen, soe roofde Yge ende Leeuuerder ballingen, van Yge huys, in die Noortwolde staende, op Sneeckers, ende naemen huer scheepen ende guedt, waer dat syt conden crygen, ende wolden dat niet, tot begeerte van Sneeckers, weder gheuen. Daer heuet niet by eenige mans tyden tusschen Leeuuerders ende Sneeckers die rechte liefte ende guede grondt geueest: want Sneeckers altyt guedt heerschips waerent, ende hieldent met die Schieringe party, ende Leeuuerders hebben altoos quaedt heerschaps geueest, daer sy mennichwerff grote schaede om hebben geleden, ende hieldent met die Vetcoepers partye; waeromme hielden altyt Leeuuerders ende Boolsuerders met malcanderen teghen Sneeckers ende Franickers; waer om hebben die ballingen van Leeuuerden Ige, Gaelis zoon, ende zyn broeders, opgeraeden tegens Sneeckers, dat Ige ende zyn broeders qualicken verginck: want Bocke, Feicke zoon, Harincxma, heerschap toe Sneeck, ende Sneeckers, schreuen an Franekers ende alle Schieringe heerschappen in Oostergoe ende Westergoe, om hulp ende bystandt teghen Ige Gaelis ende Leeuuerder ballingen. Doe quaemen toe Sneeck Franekers ende veel Schieringen heerschappen wt Oostergoe ende Westergoe, met macht van volck, ende toegen eerst met Sneeckers toe Coldum, voor

Galama huys, omtrent Decollationis Joannis Baptistae. Dat 1487.
huys toeschoeten sy met Sneecker grote bosse; ende die opt huys waeren gauent op in die Schieringe handen, den elleffsten dach Septembris. Op dat huys worde gecregen Idske, Yge Gaelis suster, die noch maeget was; oock worden daer gefangen sommige van die ryckste huysluiden, die all worden gebrocht op diuerse Schieringe huysen in vangenschap. Daer nae doe togen sy, omtrent Exaltationis crucis, in die Noortwolde, voor Yge Gaelis huys, dat in Oldegae stonde, ende was seer sterck: want (alsmen seit) soe waeren die mueren vyftien grote stenen dick. Ige was seluen niet opt huys, maer hy was buiten lande gereist, om ontseth. Voor dit huys laegen die Schieringen veerthien daegen, ende schoeten alle daegen met Sneecker grote busse ende andere bussen ant huys, ende schoeten die eene zyde vant huys meest heel onder voeten, ende noch wolden sy dat huys niet op gheuen, die daer op laegen: want sy hoopten, dat Yge solde coemen met ontseth, als hy huer hadde gelooft. Maer als sy van gheen ontseth vernamen, ende sy mochten het huis sonder grote peryckel huers lyues niet langer holden, doe gauen sy dat huys ende huer selffs op, beholden huers lyffs, in die Schieringe handen, die dat huis alheel om worpen, als sy dat huys toe Coldum hadden gedaen. Op dit huys worde gecregen Otto, Yge Gaelis zoon, ende worde in Epo Tete Hettinga, in die Hommerts, gefanckenisse gebrocht; dander worden in verscheiden plaetsen op heerschaps huysen gebracht. Ter wylen dat dit huys voorsz. worde opgegeuen, quam Yge Gaelis toe Lemmer an, met duysent knechten, die hy buiten landts hadde gecregen; maer als hy hoorde, dat zyn huys in Noortwolde waer geuonnen ende om geuorpen, soe gaff hy die knechten oorloff, ende lietse weder wech reisen.

Op dselue tyt cregen die Schieringen ende Sneeckers Jarichsma huys, al daer nae by, ende worpent om.

1487. Oock creghen sy Hans Parckis huys, toe Eylahuysen, ende worpent onder voeten, ende vingen Hans Parckis.

Int jaer voorsz., des nachtes tusschen S. Steffen ende S. Joannis, brande Ige Gaelis Balck alheel op, met die moelen aldaer.

In dit jaer, den achsten dach Martij, sterff Pieter, Wattya zoon, Harincxma, heerschap toe Sneeck.

In dit selue jaer sterff toe Franeker Sicke Syaerda, ridder, die woonde op Syaerdama huys.

1488. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert acht ende tachtich toegen Galama in Hollandt, tot heer Johan van Egmondt, stadthoulder van Hollandt (die mede van huer partye waer), om knechten. Sy hebben daer, met hulpe van heer Johan voorsz., gecregen seuen hondert knechten, ende reisden daer mede nae Vrieslandt, om huer leedt toe wreecken tegenst die Schieringen. Dit hebben vernomen Sneeckers ende die ghemene Schieringen in Oostergoe ende Westergoe, ende zyn wtgecoemen wel vier duysent sterck, ende reisden toe Woorckum ende Hindeloepen, ende daer omtrent op die zeekant, om die knechten wten lande toe keeren. Daer laegen sy vier daegen; maer Douue ende Hartman Gaelis quaemen niet ant landt met die schepen, want sy wel wisten, dat die Schieringe, met soe voel volck, daer niet lange solden blyuen. Als dan Galama met die schepen ant landt niet en quamen, soe toegen die Schieringen den vierden dach weder thuys, ende lieten Seerp, Lyuue zoon, Beyma toe Woorckum blyuen, met zyn volck. In die selue nacht quamen Douue ende Hartman Gaelis, Ighe broeders, ende Otte, Yge zoon, met die knechten ende ballingen van Leeuuerden ende van Woorckum, ende andere huere vrunden, ant landt by Hindeloepen, in een sloot, geheten Palesloot. Dit vernam Seerp, Lyuue zoon, ende quam die vianden, by Palesloot, met zyn volck ende andere Schieringen van Woorckum ende

Hindeloepen, toe moet, ende sloegen daer by dardehalff 1488.
hondert knechten doot, ende cregen wel vyftich gefangen; die ander quamen weder in die schepen, ende voeren weder nae Hollandt toe. Dese slach geschiede den vyftiende dach Julij.

In dit jaer voorsz. worde Gabbe Jaerla geslaegen van Sydts Bottinga knechten, by Hessel Hummalda huys, toe Ee, in Dongerdeel.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert acht ende tachtig worde toe Leeuuerden eenen ghemenen dach geholden, omtrent Assumptionis Mariae, daer alle steden ende heerschappen in Oostergoe ende Westergoe hebben met malcanderen gesegelt ende gesloeten, guedt recht int landt toe holden, ende alle vreemde knechten toe ghelyck wt die landen vueren, om huer preuilegien ende vryheit toe beschermen; maer dese gaerleger duerde niet langhe, alsoe sterck was die partye doen in Vrieslandt.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert neghen ende 1489.
tachtich hadde Ige, Gaelis zoon, buytens landts noch een hoop knechten by een gecregen, ende quam daer mede toe Woorckum op die reede. Dit hadden Sneeckers ende die ander Schieringen te voeren vernomen, ende quamen te Woorckum, ende daer omtrent, op die zeestrandt, ende verwachten Yge, met die knechten, dat hy opt landt wolde coemen; maer als Ige sach, dat alle die zeekant was beseth met zyn vianden, die Schieringen, soe dorste hy niet opt landt coemen met die knechten, maer hy seilde weder vant landt, ende quam niet beth met knechten int landt, noch int landt.

In dit jaer, op den eersten dach Januarij, worde toe Sneeck, opt kerckhoff, een dood lichaem op gegrauen, dat noch geheel heel was, ende niet verandert, noch verrot, wtgeseid dat wterste van zyn neus ende zyn manlickheit. Die dootkiste, daer dat lichaem in hadde gelegen,

1489. was alheel verrot van olderdom. Dat lichaem was met groen gras ombeuossen, welcke met een bessem worde afgefeecht ende schoon gemaeckt. Die doodtgrauer stiete met een scherpe spaede bouen op zyn been int vleisch; dat vleisck ginck van een; maer met dat die spaede daer wt was, soe ginck dat vleisck weder an malcander, recht oft dat leuende vleisck hadde geueest. Dit saegen all, die in Sneeck waeren, ende verwonderden hem hier van: wantet ongewoontlick dinck was te sien. Dat lichaem worde met een ander, die daer gestoruen was, begrauen in een graff, tot dat choers einde, by dat padt, niet verre van Doenya poorte. Daer waeren doen geleerde mannen in Sneeck, die iudiceerden, dattet natuerlick mochte geschien, duer die cracht der hemelscher influentie, die somtyds (als die phisici seggen) een lichaem des menschen aensiet, ende holdt dat, dattet nemmermeer sal verrotten, ofte ten minsten lanck ontholden van verfuylnisse ende verrottinge.

Int jaer van negen ende tachtigen reysde heer Benedictus Heres, prebendaet toe Franeker, een welspreeckende ende geleert man in die rechten, op an Maximiliaen, Roemsche keyser, ende creech confirmatie van alle preuilegien ende vryheden, den Vriesen van keyseren ende Roemsche coningen voortyts gegeuen, beholdelick, datse den keyser solden betaelen den jaerlicxe gross, nae luyt ende tenoer der preuilegien, van keyser Sigismundt den Vriesen gegeuen. Op dese materie zyn vele gemene daegen geholden toe Leeuuerden ende toe Sneeck, van die staeten van die landen; ende ten laetsten isset gesloeten, datter instrumenten ende brieuen sint gemaeckt, dat heer Benedictus Heres voorss., heer Joucke Heres, zyn broeder, pastoer toe Doele Goutum, ende meister Hette Jongama, pastoer toe Goynghum, solden opreisen tot Maximiliaen, Ro°. coninck, ofte tot zynen volmachtige deputierde, ende impetreren

renouatie ende confirmatie van alle preuilegien ende vry- 1489.
heden, den Vriesen voortyts gegeuen, niet alleen van Ro^e^.
keyseren ende coningen, maer oock van andere landis
heeren, steden ende communiteiten; oock toe accorderen
metten Ro^en^. coninck, ofte zyn deputierden, wten name
ende van wegen der landen van Vrieslandt, om alle negligentie ende versumenisse, tegen key^e^. ma^t^. geschiedt, om
den rest vanden gross, ende allen anderen.

Int jaer ons Heren duysent vier hondert ende tnegentich, 1490.
des Manendachs nae Letare, in die vasten, in die gemene
dach, toe Woorckum geholden, worde dat gelt (dat tot
menighen mensche schaede ende achterdeel, namelick den
renteniers ende landtheren, sonder estimatie was opgelopen)
geordineert ende geset, nae die ordinantie ende valuatie
der drie steden van Ouer Isell, als Deuenter, Campen
ende Suoll.

Int jaer voorsz. worde heer Goytien, vicarius toe Boolsuert, dootgeslaegen van Jw Juuinga ende zyn hulpers, in
Jw, Simen zoons, huys, burgemeister binnen Boolsuert.
Dese heer Goytsen was een expert, geleerdt man in die
beide rechten, ende was van Wyttya, Goslicks moeder,
mondt gecoeren ouer Goslick, hueren zoon, waerom beschermde hy altyt Goslicks ende Wyttia, zyns moeders,
saecken, teghen Jw Juuinga ende zyn hulpers.

In dit selue jaer van tnegentigen maeckten Sneeckers
een omslach in huer stadt, onder huer burgers, ende elck
burger besuoer zyn gueden, ende solden gheuen van elcke
hondert hoernkis guldens een toe schattinge, tot poorten,
toornen, ofte paelen, toe maecken an huer stadt; ende
daer worden tualeff gecoeren van die burgers, die dese
penningen solden boeren, ende ordineren ende schicken
nesticheit, om profyt des stadts. Daer nae, int selue jaer
voorsz., omtrent S. Jacob, worde die Ooster poorte begonnen toe metselen.

1490. Int jaar voorsz., den sestienden dach Septembris, quam Douue, Epe Tetis zoon, voor Foppe Syaerda huys, in die Morrha, in Abbingae, ende stormde dat sterck an met brandt ende roock. Ende, want Foppe daer teghen was onversien, ende hadde gheen volck opt huys, soe creech Douue Epis dat huys, ende spolieerdet ende brandet. Ende Foppe voorsz., die een guedt, vreedsaem oldt heerschap was, sterff daer nae, binnen drie daegen, van die moeienisse ende bangicheit.

1491. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert een ende tnegentich, omtrent Lichtmisse, quam Enno, Vlrick zoon, die anderde, graue van Oost Frieslandt, thuys wt dat Heilige Landt. Ende als hy thuys in zyn landt was gecomen, soe vernam hy, dat Engelman, een edelman wt Westphalen, dien hy alle zyn landt hadde befoelen toe regieren in zyn affwesen, hadde getrouuet ende met kynt gemaeckt zynen enige suster, ende hadde huer gebrocht op Vredenburch, met alle dat ghene, dat voor een belech van noden was. Doe worde graeff Enno zeer toornich, ende bood wt alle zyn landt, ende beleide Engelman met die juffer op den Vredenburch. Doe worde gesproocken tusschen den graeff ende Engelman, dat Engelman solde met drie knechten den graeff te moete coemen vant huys, ende die graeff solde oock met drie knechten van zyn ander volck hem allene te moete coemen; ende dit worde met brieuen versegelt ende met handen belooft, dattet sonder bedroch op gueden vrede solde wesen. Hier op quam Engelman met drie knechten vant huys, ende gaff den graeff, zynen heere, vredelicke, ootmoedige ende minnelicke woorden; maer graeff Enno, andachtich die ondanckbaerheyt ende onrecht, die hy hem an zynen suster hadde gedaen, heeft zyn geloftenisse gebroocken, ende wolde hem, met toornigen moede, doorsteken; doe heeft Engelman, als een wys man, zyn heer geweecken, ende

metter haest nae thuys, ende creech dat weder. Die 1491.
ff hoopte hem toe crygen, ende liep hem nae op die
te vant huys, ende, want hy suaer was geuapent, soe
k dat ys, ende hy sanck duer ende verdranck. Doe
elman sach, dat zyn heer verdroncken waer, soe heeft
dat huys ende die juffer verlaeten, ende vloech in
tphalen, daer hy was geboeren. Die juffer worde van
moeder ende ander twee geseth ende bewaert op een
, soe lange als sy leefde.

t jaer voorsz., den xxijen dach Martij, hebben Epo
Hettinga, in die Hommerts, ende Douue, zyn zoon,
, Foppe zoon, Syaerda huys, toe Openahuysen, met
teyt ghecregen, ende hebben dat spolieert ende ge-
dt.

t selue jaer, den viijen dach Mey, heeft Hartman
ncxma, wt die Haegh, beloopen, met negen knechten,
e huys, in die Dycken, ter wylen dat Obbe met zyn
, op den Soendach, waeren in die kercke. Ende, want
voorsz. hadde Epe Tetis dochter toe wyff, soe quam
voorsz., met alle zyn vrunden ende macht, ende beleide
man voorsz. opt huys. Den seluen daege doe vergaederde
t, Jancke Douma zoon, op Langwer, zyn volck ende
den, ende wolde Hartman voorsz. ontsetten; maer Epe
is Idzert te moete coemen, ende heeft hem met zyn
k weder om gejaecht. Doe heeft Epe dat huys stercke-
angevochten, met hoy brandt ende roock. Ende als
man bouen opt huys was, ende worp met stenen van
mueren, soe worde hy met een busse geschoeten in
hooft, dat hy terstont neder viel, ende bleeff doot.
nige seiden doe, dat an beide syden was vrede aff ge-
n, ende op den vrede sach Hartman ouer die mueren,
net Epo te spreecken; ende bouen den vrede worde
at hooft geschoten. Doe gaeuen die knechten, die
uys waeren, huer ende dat huys in Epe handen.

1491. Int jaer voorsz. woende Agge Doenya op Doenya huys, toe Oostereinde. Den sesthienden dach in die Meye, maeckten Here ende Jaerich Hottinga twee stercke gesellen wt in clercke clederen; dese quamen tot Agge Doenya, daer hy quam voor die duere vant huys, ende gaeuen hem een brieue inden handt, ende baeden om aelmisse. Als Agge den brieff hadde geleesen, soe sprack Agge tot die twee gesellen: Wat segget ghy van dit brieff? die luydt niet, als ghy spreeckt. Terstont toegen sy huer messen wt, ende staecken hem drie ofte vier wonden in zyn lyff, ende seiden: Gy olde schalck! geeft v gefangen. Ende alsoe cregen sy dat huys: want opt huys was niet dan een wyff. Doe quamen Here ende Jarich Hottinga (die niet veer, met volck, vant huys laegen) opt huys, ende spolieerden ende branden dat huys; ende des anderen daeges daer nae lieten sy dat huys ondergraeuen, ende worpent onder voeten. Ende Hero Hottinga nam Agge Doenya gefangen, ende brochte hem toe Wommels, op zyn huys. Gelyck als dese Agge veel huysen met loosheyt voortyts hadde gecregen, ende mennich guedt man gefangen ende arm ghemaeckt, als hier voeren in veel plaetsen is geschreuen, alsoe geschiede hem nw, in zyn olde daegen, weder.

Int jaer voorsz., omtrent S. Joannis geboorte, quam toe Sneeck een ridder wt Hollandt, genoemt heer Johan van Naeldwyck, die wt Hollandt was verdreuen van die Cabelliausche partye, die creech toe Sneeck, van Bocke Harincxma ende andere Schieringe heerschappen in Westergoe, by drie hondert Vriesche knechten. Hy tooch met dese knechten van Sneeck toe Staueren, daer hy een bequame tyt verwachte, om een van die cleine steden in Hollandt in toe crygen. Hy sende van Staueren drie boden ouer in Hollandt, deene na den anderen, die exploreren ofte verstaen solden toe Enckhuysen ende Hoorn, wat waecke ende toesicht in die steden worde gedaen; maer daer quam

niemant van die boden weder, die hem antwoort brochte; 1491.
waer wt heer Johan verstonde, dat syn vianden syn handelinge ende opseth wel wisten; waer om reisde hy weder met die knechten nae Sneeck, ende loondese eerlick, ende sende elck weder, met danckbaerheyt, nae huys, tot huere heerschappen.

Int jaer voorsz. van een ende tnegentich, omtrent S. Bartolomeus, heeft Jw Juuinga, heerschap toe Boolsuert, met zyn vrunden, boeden gesent tot Yge Gaelis, die doe in Hollandt was, dat Ige knechten solde annemen, ende coemen daer mede in Vrieslandt, om Sneeckers ende die Schieringen toe beduingen ende beuechten. Ige met die ander ballingen hebben, duer hulpe ende raed heer Johan van Egmondt, gecregen drie duysent knechten, daer heer Floris van Yselstein ouerste hoopman van was. Waerom zyn alle die Schieringen wt Oostergoo ende Westergoo te Sneeck by een gecoemen, ende reisden den achsten dach Septembris van Sneeck an die zeekant, toe Staueren, Hindelopen ende daer omtrent. Als die Schieringen aldus drie daegen hadden gelegen an die zeekant, soe quamen ten laesten, den elleffsten dach Septembris, by Hindelopen, negen schepen met knechten ende ballingen ant landt. Die Vriesen waeren alsoe haestich, ende verwachten niet, dat die knechten wt die schepen opt landt quamen, maer sy sprongen tot die schepen int waeter, ende vochten die schepen ende knechten soe sterck an, datse niet dorsten opt landt coemen, maer dreuense weder vant landt. Die knechten, siende die eendrachticheit, veelheit ende coenheit der Vriesen, toegen op huer seilen, ende seilden weder zeewaerts in. Onder dese isser gecomen een tempest van wyndt ende regen, duerende tot omtrent den vyften dach toe, ende heeft die schepen verstroyt ende van een gebrecht. Die Schieringen hebben acht daegen daer gelegen, ende verwachten die knechten, oftse oock weder ant landt

1491. quamen. Ten laesten hebbense zekere kuntschap gecregen, dat die schepen met die storm waeren verjaecht ende verstroit in die zee, ende reisden ellick weder toe huys.

Int jaer voorsz. van een ende tnegentich ghingen sommighe cloosteren ende heerschappen in Oostergoe, besonder van die Vetcoepers partye, onder die Gronigers, ende namen huer verbondt an, onder een decksel van beter vrede ende justitie in die landen toe holden; welcke nochtans een begin ende oorsaeck was van veel quaets, partye, oorlochs ende bloedtstortinge, eerst in Oostergoe, ende nae in Westergoe: want Gronigers deene partye (dat waeren die Vetcoepers) meer faueerden ende sterckten, dan die ander partye (dat waeren die Schieringen). Die prelaeten ende heerschappen voorsz. sint onder Gronigers verbondt gegaen op zekere conditien ende articulen, hier nae gesz.

COPIA VAN DAT VERBONDT TUSSCHEN GRONIGERS ENDE OOSTERGOO.

Wy burgemeisteren, raedt, met die gesuoeren meente ende die wysheit der stadt Groningen, bekennen ende betuigen met desen openen brieue, dat by ons zyn gecoemen die weerdige, in Godt, vaederen ende eersaemė heeren abdten ende hoofflingen, als, met naemen, heer Johannes, abdt van Dockum, voor hem ende zyns cloosters meyers, ende Menne Jaerla, vander stadt ende meente in Dockum, ende voor hem seluen ende die meente toe Wetzens ende toe Eestrum, ende voor Hebbe Tyaerda, Pybe, Jadda zoon, ende Syds Meynsma, Sybeth Scheltema ende Hessel Syaerda, ende Hessels landtsaeten ende meente toe Oenye kercke, ende Harmannus, abdt toe Fosuert, voor hem ende zyn cloosters meyers ende landtsaeten, ende voor die meente toe Ferwert, ende heer Taecke, abdt toe

Marigaerde, voor hem selffs ende zyn cloosters meyers, 1491.
ende voor dat clooster toe Bethleheem ende huer meyers, ende heer Henricus, hoffmeister toe Sion, voor hem ende zyn clooster ende syn cloosters meyers toe Sion, Renick, Sappert zoon, voor hem seluen ende die gemeente toe Sibranda huys, Worp Haenya, voor hem selues ende Hessel Buuinga ende die gemeente toe Holuert, Sydts Syucksma, voor hem seluen ende Popcke Jaringa, zyn broeder, ende meente toe Waexens, Andloff Abbinga, voor die meente toe Blyem, Wybrant Roorda, voor hem seluen ende die meente toe Wamsuert, Jeslum ende Genum, Gerrick Staenya, voor hem seluen ende die gemeente toe Reysum ende Lichtaerdt, volmachtich daer toe gedeputierd, nae inholden huere brieuen ende anders, alsoe sy openbaerlick voor ons bekendt hebben, ende met gueden beraede van ons begeert, dat wyse met ons in een vruntelicken verbondt nemen wolden, daer wy ons met onsen vrunden int langste op versonnen ende beraeden hebben; ende, want die voorsz. guede luyden noch meer, met guetlicke beden, ons daer op hebben angesocht, ende wy merckende huere begeerte redelick toe wesen, soe hebben wy, om ruste ende vrede te maecken, ende nutticheit ende eendrachticheit der landen, die metten voorsz. guede heeren prelaeten, stadt, hooflingen ende gemeenten, een verbondt ingaen, ende huer in een vruntlick verbondt genomen, duerende, nae datum disses brieffs, achthien jaeren lanck, in voerwaerden ende manieren, hier nae geschreuen.

In den eersten, dat alle cloosteren ende kerckhoeuen ende alle geestelicke personen sullen wesen ombeschaedicht, onder geuelt, in alle huere vryheden ende religien, van alle luyden, by eenen pene van vyftich olde schilden, soe mennich man soe daer waeren; ende soe wiet niet betaelen mach metter gueden, die betaelt metten bloede.

Item, ellick man, geestelick off waerlick, syn landt toe

1491. verhueren, soe wiet hem gelieuen sal, ende zynen huer te maenen ende toe boeren in alle plaetsen, sonder iemants inseggen ofte wederseggen, by een pene van hondert olde schilden.

Item, elcke mensche, die steelt bouen eenen olden Franschen schild, den dieff salmen hangen; ende wordt hy voorfluchtich, men sal hem euelick vredeloos leggen wt onsen lande ende verbonde; ende quam hy weder in onsen lande ende verbonde, soe salmen hem metten rechte verfolgen, als men opten eersten dach solde gedaen hebben, als voorsz. is.

Item, waert saecke, dat enich persoen eenen dieff, ofte eenen vredeloos persoon, onderhieldt met geualt, die breecket ende sal ons saementlicken verfallen wesen in hondert olde schilden; dardehalff aernsgulden, als in dien tyden in Groningen gancbaer ende gaene synt, voor die schilde toe reeckenen; ende toe betaelen alsoe vaecke het ons verschenen is.

Item, waert saecke, dat eenich man, die tot eenen rechte gesuoeren hadde, in onsen verbonde eenen misdaeder ofte dieff loepen liet, dien hy macht hadde toe holden, ende wel wiste, dattet een dieff ofte misdaeder waere, ende des beclaeget worde, die sal ons verfallen met hondert olde schilden voorsz. paiement, off hy sall ontgaen met zynen eede, dat hy by zynen schulde niet ontcoemen is, ende zyn wterste vlyt, den dyeff toe vangen, ghedaen heeft.

Item, alle straetschenders ende nachtroeuers, die misdoen in onsen verbonde, die rechtmen an huer lyff.

Item, soe wie geualt doet by daeghe in onsen lande ende verbonde, met macht, die sal dat rooff dubbel weder gheuen, ende bueten landen ende stadt hondert olde schilden; alsoe te verstaen, dat die hooftman breeckt hondert olde schilden, ende elcke hulpere vyftich; heeft

die hulper niet, soe betaeltet die hooftman voor hem; 1491.
gebreecket hem inden gueden, soe betaelt hyt metten bloede.

Item, soe wie gestoelen guedt ofte gerouet guedt coopt ofte met geualt onthielt, die sal ons breecken hondert olde schilden, ende sal den beclaeger dat affgenomen guedt dubbelt weder gheuen. Ten waer saecke, dattet een redelick, guedt man onwetende gecoft hadde, die sal dat affgenomen guedt eenfoldt betaelen, sonder bruecke, ende dat staende tot onse saementlicke verclaeringhe.

Item, dat niemant sal geuelt doen binnens landes off buyten landes, in huysen te beuechten off andere saecken; alsoe te verstaen, dat ellick persoen, die dat geuelt doet, breecket hondert olde schilden; ende heuet die ruyter niet, soe betaeltet die houelinck voor die ruyter; heuet die houelinck niet inden guede, soe betaelt hyt inden bloede.

Item, niemant wt onsen verbonde toe reysen wt partye saecken weghen, by die voorsz. pene des verbondes van hondert olde schilden.

Item, soe sullen wy malcanderen helpen, geuelde te keeren, off ons iemants buyten verbondes ouerfallen wolde inden verbonde off in die stadt, elck anderen gelyck toe helpen, nae zynre macht. Ende, off die buyten onsen verbonde sitten ons geuelt deden in onsen lande off verbonde, sullen ellicke persoen breecken hondert olde schilden voorsz. paiement, ende die coste ende schaede, die daer valt, op iemandt toe reysen ende toe leggen, toe holden op den ghenen, die dat geuelt gedaen hebben. Ende behoeffde die stadt ofte lande meer oncost, die geueldt toe berechten off toe keeren, dan die weldenaers guedt verstrecken mach, ofte danmen des becoemen mach, dat sullen stadt ende landen toe gelyck staen ende bevestigen.

1491. Item, soe wie den anderen verwachtede op gemeen weghen, ende daer toe boeuen breeckt ende misdoet, die breecket soe mennich man soe mennich tuintich olde schilden, ende alle boete ende broecke dubbeldt.

Item, soe wie een persoen in syn selues huys, off in een ander huys, daer hy voorvluchtich in worde, sloege, wonde off dootsloege, die breeckt by daege van die huysfreedt vyftien schilden, by nachte dartich olde schilden, ende alle buete ende bruecke dubbeldt. Ende dese bruecke van den huysferde compt den grietman off olderman, met zynen rechte, allene, daert schiedt. Ende wat wien huyse geschiedt, dat sonder buete off bruecke toe wesen.

Item, soe wie eenich persoen betyet met dieuerye, moorderye, moordtbrandt, kercken off kraemen schenden, off eenich puncten, dese gelycken, die ant lyff roeren, hoe die oock gelegen sint, ende daer ghenen geruchte off suspitie van waere, soe sal dat rechte kennen, off die betyer syn voet bieden ende setten sall, dan niet; ende kennet, dat hy zyn voet setten solde, ende wolde hy dan des niet doen, soe boete hy dan den beschuldigen met hondert olde schilden, ende breecket stadt ende land vyftich schilden; wie niet en heeft inden guede, die betael met den bloede.

Item, waer oock iemant, die oock van die vernoemde misdaeders, woonachtich inden verbonde, daer rechte van waere, ende die rechter, grietman off olderman versuymede hem aen toe tasten, soe mach die stadt Groningen den misdaeder laeten haelen ende rechten, ende dat niemandt toe keerên, by die pene des verbondes, hondert olde schilden.

Item, heuet iemant olde saecken, die toe spreecken met rechte, ende verlaeten malcanderen geueldes, by die pene voorsz.

Item, waert saecke, dat in onsen verbonde deene den

anderen huys ende laege verboeden, ende hy daer boeuen 1491.
sitten ginghe, soe wat hem weder geschiede, bueteloos ende brueckeloos te zyn.

Item, sint daer schelingen tusschen iemandt inden verbonde, daer mach die grietman off olderman een befredinge tusschen nemen van vyftich olde schilden, ende wordt die befredinge inne gebroocken, soe neempt die grietman off olderman allenige; alle andere ende hoeger befredinge geuet die stadt, ende die bruecken daer van heuet die stadt allenighe.

Item, tot elcken werwe, die geholden sal worden, sal een iegelick grietman, olderman ende rechter, die toe rechte gesuoren heeft ende toe rechte coemet, aenbrengen off wroegen alle misdaede ende bruecke, die den eenen tegen den anderen in ende teghen disse verbonde geschiedt moegen, soe veer als hem van daede off geruchte kondich sy, byden eede, die sy totten rechte gedaen hebben; soe wie des niet en dede, ende daer nae die misdaede ende huer wetenheit condich befonden worde, die breecket stadt ende lande een iegelick soe veele als die misdaeder, ende die misdaeder gelt allycke wel syn brueck. Oock mach die stadt Groningen huer bruecke ende versetene pene inmaenen met bott brieuen.

Item, alle onrechte roeue des onrechtes machmen met eenen noeghachtigen borge vryen.

Item, alle onrechte machmen beroepen an die stadt Gruningen, binnen tuee daegen, nae older gewoonte; ende wie die beroepinge verliest, die breecket vyff merck verborgen. Alle beroepinge toe Meye ende toe vrye mercket, tuee werue des jaers, wt toe rechten in Groningen, nae manieren als die in Langwoldt off in die Hommerts holden, met die hooftmans off olde rechters, die daer coemen toe werue, wt toe rechten. Ende men sal den werue immers holden met den ghenen, die toe werue gecoemen zyn.

1491. Item, alle puncten onses verbondes ofte rechtes, die niet claer en zyn, daer gebreecke in vallen mochte, sullen altoos staen tot verclaeringe der stadt ende landen voorsz.

Item, die geldinge van eenen abdt, prouest ofte prelaet, ses hondert olde schilden, ende toe bruecke twee hondert.

Van priesters ende andere geestelicke luyden, ende van hoofflingen, vier hondert olde schilden toe buete, ende een hondert toe bruecke.

Item, van een eygen erffde huysman die geldinge twee hondert olde schilden, ende veertich toe bruecke. Item, een buermans gelde hondert olde schilden, ende dertich toe bruecke. Anders nae older geuoonte ende gelegentheit der personen.

Item, alle voor ofte naegesz. bruecken, elcke ..... ofte rechteren met der stadt ter gelycke toe deelen, wtgesecht als daer besonder van geschreuen staet van der bevredinge. Oock wat bruecke met boede brieuen compt, sal der stadt Groningen hebben alleninge.

Item, alle penninck schulde salmen wtforderen, ellicke rechter in zyn rechte, binnen een ende tuintich daegen, daer die schuldenaers onder sittende zyn, als die verwonnen, rechtelick ende kennelick zyn; wtgesecht die schulden, diemen verwilcoert heeft, ende annemen met bode brieuen wt te forderen, ende die salmen met bode brieuen maenen moegen. Ende liet oock iemant den anderen daegen hier toe coemen, met boede brieuen, ende niet moeglick beuysen mochte, die betael des anderen oncosten ende schaede, by simpele woorden.

Item, op beleide rechtdaegen dubbeldt buet ende brueck.

Item, die rechters op beleide daegen vierfoldt buet ende brueck.

Item, die rechters buyten beleide rechtdaegen dubbelt buet ende brueck.

Item, soe sullen alle dese luyden met malcanderen

coepen ende vercoepen ende wtfueren, als die olde vrye 1491.
Vriesen preuilegien inholden ende wtwysen. In allen anderen saecken van rechte, in fallinghe, in bruecke, als dat in een iegelicx rechte van oldes is, ofte beschreuen staet, toe holden.

Item, off die rechteren, grietmannen, iemant weygerden recht toe behelpen, soe machmen hem dat gebieden, met bodebrieuen ende penen.

Item, soe salmen niemant besetten voor ander luyden schulden.

Item, oft yemant eenige olde saecken hadde met wtlandsche heeren angegaen, voor datum disses verbondes, daer sal die eene vanden anderen ombelast van wesen.

Item, oft eenige burgemeister, raetsman, hooftman ofte gedeputierde der stadt Groningen, in der stadt Dockum off in der landen des verbondes geslaegen worde, die salmen gelden in buete ende in bruecke, alsmen een hoofflinck.

Item, dit verbondt sal dueren achtien jaer lanck, nae datum disses verbondtbrieues, sonder argelist.

In orconde der waerheit van desen punthen, soe hebben wy burgemeisteren, raedt ende meente in Groningen, onse stadts segele an desen brieff gehangen. Ende wy Joannes, toe Dockum, voor ons ende onse meyers, ende voor dat clooster toe Waerdt ende huere meyers, onse ende onses conuents segel an desen brieff gehangen. Ende wy olderman ende raedt, met die sesthien gesuoeren gemeente, toe Dockum, onse stadts secreet an desen brieff gehangen. Ende wy Harmannus, abdt toe Fosuert, hebben onsen segelen, voor die meente toe Ferwert, ende voor die meente toe Blye, om Andeloff Abbinga wille, ende voor die meente toe Ghenum, om Wibrant Roorda ende Pieter Vngia beede wille, ende voor ons ende onse conuents meyers, ons ende onses conuents segelen an desen brieue

1491. gehangen. Ende wy Taecke, abdt toe Marigaerda, hebben onse segelen, voor die meente toe Wamsuert, toe Jesselum ende thoe Ghenum, om Wibrant Roorda, ende voor die meente toe Reysum ende Lichtaerdt, om Gerck Staenya bede wille, ende voor ons ende onses conuents meyeren, ende voor dat clooster toe Bethalehem ende huer meyers voorsz., ónsen ende onsen conuents segelen an desen brieff gehangen. Ende ick Menne Jaerla, voor my selues ende voor die meente toe Wetzens ende toe Oestrum, voor dat clooster toe Sion ende huer meyers, om heer Henricus, hoofmeisters, bede wille, ende voor Hebbe Tyaerda, houelinck toe Ee, ende voor Pybo, Jadde zoon, houelinck toe Metseluier, ende voor Sydts Meinsma, die broeder Onno ende my machtich hebben gemaeckt, ende voor Hessel Syaerda, ende voor die meente toe Nyekercke, ende voor zyn landtsaeten, ende voor die meente toe Sibranda huys, om Renick, Sipperts zoon, bede wille, ende voor Sybeth Scheltema, ende zyn landtsaeten in Dongerdeel ende Feruerderadeel, om Sybets bede wille, hebbe myn segel gehangen an desen brieff. Ende Worp Hanya, voor my seluen, ende voor Hessel Buuinga ende die meente toe Holuert, ende voor Pibo, toe Brantgum, ende die meente aldaer, myn segel an desen brieff gehangen. Albodus, cureet toe Waexens, voor Syds Syucksma, ende voor Popcke Jaringa ende die meente toe Waexens, om dessen voorsz. bede wille, hebben onsen segelen gehangen an dat spatium desses verbondts brieues. Gegeuen int jaer ons Heeren duysent vier hondert een ende tnegentich, op S. Lambertus dach.

Dit aldus geschiedt, setten Gronigers een castelein toe Dockum, van huer burgers, die oeuerste in Dockum solde wesen, genoempt Sibrant, Vlferts zoon.

Int jaer duysent vier hondert een ende tnegentich,

omtrent S. Agnete, ist geschiedt, dat Yge Gaelis heimelick 1491.
ouer ys is gecoemen van Hoorn toe Boolsuert, met acht ofte negen mannen. Ende Jw Juuinga ende Tyerck Walta, met meer andere Vetcoepers, omtrent drie hondert sterck, sint inder nacht met Yge Gaeles gereist toe Woorckum, ende hebben dat ingenoemen, ende die Schieringen binnen Woorckum gefangen ende verdreuen wt Woorckum, huer huysen ingenomen, ende huer guederen geplundert ende genoemen. Dese tydinge hebben Seerp, Lyuue zoon, Beyma, ende die ander ballingen van Woorckum, geschreuen toe Sneeck ende toe Franeker, ende an andere Schieringe heerschappen, daer sy mede confedereert waeren. Doe hebben Bocke Harincxma, heerschap toe Sneeck, ende M. Jw Bottinga, alle die Schieringen vergaedert van Arum, Pingum, Wommels, Nyelandt wt Wymbritzeradeel ende Sneecker vyff gaen, ende quaemen by malcanderen
by Woorckum, opten xxven dach Januarij, des auondts 1492.
in die schemeringe, wel met acht hondert mannen. Ende, want sy mat ende moed waeren vant gaen ouer ys, soe sloeten die heerschappen, als Bocke Harincxma, M. Jw ende Hero Hottinga, Seerp Lyuues, met meer andere Schieringe heerschappen, datse die nacht wolden rusten, maer des morgens eendrachtelich Woorckum an vallen. Yge Gaelis, Jw Juuinga, Tyerck Walta ende Doecke, toe Baerd, hueren suaeger, waeren in Woorckum, met seuen hondert mannen; ende hoerende, dat die Schieringen waeren by Woorckum, sint des seluen auondts, in die schemeringe, die Schieringen coenlick toe moete gecoemen, ende hebben daer stoltelick tegens malcanderen geuochten; int leste hebben die Schieringen den ouerhandt geholden; ende Yge Gaelis worde geuondet ter doot toe, ende nae dat hy hadde gebiecht worde hy voort doot geslaegen van Seerp, Lyuue zoons, knechten, inder nacht te negen uren. Als Jw Juuinga, Tjerck Walta, ende huer andere,

1492. slaegen, dat Yge Gaelis was geslaegen, doe gaeuen sy altesaemen die vlucht. Daer worden sommige gefangen, sommige dootgeslaegen ende sommige verdroncken, waer om men dat getal der doden niet wel mochten weten. Jw Juuinga ende Tyerck Walta quaemen omtrent middernacht, in priesters clederen, binnen Boolsuert, met meer huer partysluyden, die ontcoemen waeren. Seerp Lyuues worde van die Schieringe heerschappen geordonneert, dat hy toe Woorckum solde blyuen metter woon, om Woorckum toe regieren, ende die Schieringen, binnen Woorckum wonende, te beschermen tegen die Vetcoepers. Als dit aldus, als voorsz. is, binnen Woorckum geschiede, soe heeft Douue Gaelis, toe Ackrum, vernoemen, dat die Schieringen waeren, om Yge, zynen broeder, wt Woorckum toe verdryuen, soe heeft hy zyn vrunden ende partysluiden, van Ackrum, Boorn ende wt die hoge wolden, by een gecregen, toe vyff hondert mannen, ende reisde den xxvj^en^ dach Januarij, des auonts laet, duer Sneeckera vyff gaen, ende quaemen in der nacht binnen Boolsuert. Doe Douue Gaelis, met zyn vrunden, toe Boolsuert quam, ende hoorde, dat Yge, zyn broeder, doot was, wolde hy niet voort toe Woorckum, hoewel dat Boolsuerdere geern hadden gesien, dat hy met zyn volck, ende Leeuuerde ende Boolsuerde knechten, hadde voort gereist nae Woorckum, om zyn broeders doot toe wreecken; maer Douue wolde dat niet doen, seggende: Het is genoech gheoorlocht, nw myn broeder doot is. Des daeges nae Policarpi, dat is den xxvij^en^ dach Januarij, reisden Douue Gaelis, met zyn volck ende met Leeuuerders, des morgens vroe, wt Boolsuert nae huys. Dit vernaemen die huysluiden op Nylandt, toe Wommels, ende die ander dorpen daer omtrent, ende hebben die clocken geslaegen, ende Douue met zyn hulpers verfolget. Doe Sneeckers dat hoorden, hebben alle clocken in Sneeckera vyff gaen ende

Ysbrechtema hem laeten slaen, ende sint met huer macht, 1492.
toe tien vren voor middach, wt Sneeck gereist, ende quaemen die vianden an by Bosum, ende hebben die verjaecht, ende sommige heerschappen gefangen, als Yaelcke Tyepckis, ter Caple, Kempe Tyepckis, zyn broeder, Popcke Jaerla ende Alle, te Horne, met meer andere, die alle toe Sneeck gefangen worden gebrocht; Simon Ryetulff, hooftman van Leeuuerder knechten, worde oock gefangen, ende toe Sneeck in ysers gesloeten. Douue Gaelis worde oock van een burger van Sneeck gefangen; maer Douue gaff hem een stucke geldes ende zyn silueren gordel, die hy om zyn zyde hadde, met zyn mes, ende hy holp Douue, dat hy ontquam; waerom en dorste die borger niet weder in Sneeck coemen, om ancxte wille van Bocke Harincxma, die hem drouuede doot te slaen.

In dit jaer, den tualeffsten dach in Mey, tooch Bocke Harincxma wt Sneeck toe Boolsuert, ende brochte Goslick Juuinga toe Boolsuert int besitt op Juuinga huys, ende dat by consent der gemene burgeren van Boolsuert, daer nochtans nae veel oorlochs ende bluedtstortinghe wt rees tusschen Goslick voorsz. ende Jw Juuinga, zyn neue, als ghy nae in dit bueck sullet hooren.

In dit jaer, in Junio, nae dat hartoch Albert die Kermers, in Hollandt, hadde verslaegen ende beduongen, sende hy boden ende brieuen wt Hoorn in Vrieslandt, an die Vriesen, omme schattinge van huer toe hebben, off hy wolde met oorloch Vrieslaadt an vechten. Die Vriesen schreuen hem weder, dat sy noch niet geneecht waeren, hem schattinghe toe gheuen: want hy geen recht op huer hadde; sy wolden syn toecomste toe Staueren ende Woorckum verwachten, ende daer met hem off zyn volmachtige tracteren om die materie; wordet dan befonden, dat hy, van wegen key^e^. may^t^. ofte grauen van Hollant, enige recht ofte reden op Vrieslandt hadde, sy

1492. wolden al doen, dat guede ondersaeten schuldich waeren te doen. Aldus worden des hartochs brieuen met brieuen betaelt; ende hy liet dat in dien tyden rusten.

Daer nae, dat die stadt Dockum, ende die prelaeten, ende sommige Vetcoepers heerschappen in Oostergoo, onder Gronigers beschermenisse ende verbondt waeren gegaen, doe hebben die Schieringe heerschappen, ende oock sommige Vetcoepers, die gheen verbondt met Gronigers hadden gemaeckt, hulpe van die steden ende heerschappen in Westergoo begeert; waerom hebben die steden, als Leeuuerden, Sneeck, Sloeten, Franeker, Staueren, met alle stemmen ende heerschappen wt Westergoe en Oostergoe, die noch niet met Gronigers waeren verbonden, wtgesecht die stadt Boolsuert, met sommige heerschappen, die Jw Juuinga hulpers waeren ende gunners, toe Woorckum eenen dach geholden, daer sy eendrachtelicken met malcanderen hebben gesegelt ende geslooten, dat verbondt tusschen Gronigers ende Oostergoo toe breecken ende teghen toe staen, ende Vrieslandt weder toe brengen ende toe holden in zynre vryheden, nae key. may[ts]. preuilegien, den Vriesen gegeuen. Hier omme hebben sy veel daegen met Gronigers geholden; maer Gronigers wolden niet wycken, maer wolden beschermen den ghenen, die an huere waeren gegaen. Daer worde nochtans een bestant tusschen beide paerten tot een tyt gemaecket; onder welcke bestandt Tyaerdt Mockema met sommige andere roofden op Groniger verbondt, dat die steden ende veel heerschappen in Oostergoe ende Westergoe mishaegde. Waerom vergaederden Gronigers veel volcx, om wraecke te doen teghen den ghene, die in huer verbondt hadden gerooft. Doe tooch Tyaerd Mockama, heerschap toe Dockum, toe Sneeck, tot Bocke Harincxma, om hulp ende bystandt tegens Gronigers: want Tyaerd voorsz. met die gemene landen gesegelt hadde. Bocke geboodt wt all

Wymbritzeradeel ende Geesterlandt, ende tooch met Tyaerd 1492.
nae Dockum. Oock quamen Leeuuerders die tyt mede wt, met die ander steden ende Schieringe heerschappen, die gaer hadden gesegelt, ende laegen in Dockum, toe Claercamp int clooster ende opper Geest, ende daer omtrent, vyff ofte ses daegen, ende verwachten Gronigers, ende deden den huysman daer grote schaede. Ende, want Gronigers niet an quaemen, soe toegen die Schieringen weder thuys, ende lieten toe Dockum sommige heerschappen, met weinich volck. Als die Schieringen wech waeren, doe loecken die Vetcoepers haer synnen op, ende die gemeente vergaederde, die met Gronigen waeren verbonden, ende jaechden die Schieringen van Dockum, die daer waeren gelaeten teghen Gronigers. Doe dat Gronigers hoorden, doe quamen sy wel met ses duysent mannen, burgers, huysluiden ende knechten, toe Dockum, ende beleiden Tyaerd Mockama huys, dat binnen Dockum, in die Hoochstraet, stondt, by dat kerckhoff, ende hebben dat met grote bussen, die sy van Groningen hadden gebrocht, soe lange geschoeten, dat die knechten dat huys ende huer seluen, beholden huer lyff, op gaeuen in Gronigers handen; ende Gronigers hebben dat huys omgeuorpen. Op die selue tyt verduruen sy oock Mockama, toe Aylsum, by Dockum. Voort hebben sy veel Schieringe heerschappen ende dorpen geschadt, die met huer niet waeren verbonden. Sydts Hemstra, heerschap toe Morrha, sloegen sy doot, om dat hy huer verbondt teghen stonde. Sicke Bolte, by Berger clooster, hebben sy ghefangen, ende setten hem toe Dockum op eenen radt: want sy hem verraderie ouer sloegen; maer veel luyden excuseerden hem, dat hy sulcx ontschuldich was; waeromme worde hy des derden daeges opentlick weder vant radt gehaelt, ende opt kerckhoff begrauen. Daer nae, omtrent S. Michiel, worde Gronigers ontboeden te Leeuuerden te coemen,

1492. van die gemeente ende gilden, ende gingen mede onder Gronigers verbondt, buyten wille ende consent der hooflingen, binnen Leeuuerden wonende, als Frans Minnama, Peter Camminga, Werp, Kempo zoon, Vnya, etc. Doe setten Gronigers een castellein van huer burgers binnen Leeuuerden. Daer om waeren Sneeckers ende Franekers, met die Schieringe heerschappen, noch meer in sorgen, dan ye te voeren, datse metter tyt oock solden gebracht worden onder Gronigers verbondt: want sy Leeuuerden nw tot huer wille hadden; oock waeren Boolsuerda, met Jw Juuinga ende zyn fautoers, als Galama, Epama in die Hommerts, Herama toe Tzum, Roordama ende veel andere heerschappen in Westergoe, die heimelick guedt Gronigers waeren. Om dese periculen toe moeten, hebben Sneeckere Vriessche knechten in huer stadt gelecht. Doe quamen sommige heerschappen wt Oostergoe toe Sneeck, toe Bocke Harincxma, om Gronigers teghen toe staen: want sy met Westergoe hadden gesegelt teghen Gronigers. Bocke verschreeff all Wymbritseradeel, Sneecker vyff gaen ende Geesterlandt, by hem in Sneeck toe coemen, alsoe dat Bocke, sampt die knechten, well tuee duysent mannen hadde. Oock schreuen Bocke ende Sneeckers an Franekera ende die heerschappen, daer vergaedert, als M. Jw Hottinga, licentiaet in die rechten, Here ende Jaerich Hottinga, zyn broeders, Hessel Martena, Doecke, Hette zoon, Hemmema, Jw Deeckama, etc., begerende, dat sy, met huere landtsaeten, mede wolden wt coemen tegen Gronigers, nae inholdt huerder contracten, brieuen ende segelen, voortyts toe Woorkum gemaeckt. Sy hebben Bocke ende Sneeckers bystandt gelooft, maer op die tydt niet geholden: want M. Jw, met zyn broeders, suaegers ende vrunden, op den seluen dach, doe Bocke, Sneeckers ende huer vrunden, den slach toe Barrahuys deeden teghen Gronigers, hebben sy met Gronigers, voor huer ende huer

ondersaeten, een suen gemaeckt, tegens Gronigers ende huer verbondts luyden niet te doen. Van welcke die copie hier nae volcht. 1492.

COPIA.

Wy burgemeisteren ende raedt der stadt Grunningen, met onse landen, ende vrunden met ons verbonden, ende ondersaeten, an die eene syde, ende wy Jw, Hero ende Jarich Hottinga, gebroeders, recht ende raedt der steden Franicker ende Woorckum, ende Franickerdeel, Jw Deeckama, Hessel Martena ende Doecke, Hette zoon, met ons ondersaeten, an die ander syde, bekennen ende betuigen met desen openen brieue, dat wy saementlick, op dach datum des brieffs, om rust ende vrede wille, sint ouergecoemen ende verdraegen. In den eersten, dat wy burgemeisteren, raedt, met onse landen ende ondersaeten voorsz., en willen noch en sullen ons niet onderwynden, eenige rechticheit dingen inden landen ofte ondersaeten Juws, Hero ende Jarich Hottinga, gebroeders, rechts ende raedts der steden Franicker ende Woorckum ende Franickerdeels, Juws Deeckama, Hessel Martena ende Doecke, Hette zoons voorsz., noch vanden seluen landen, steeden, deelen ende ondersaeten voorsz., niemant in onse vereeninge ofte verbonde toe trecken, buyten consent der hooflingen, steden ende delen voorsz. Des gelycks wederomme en willen noch sullen wy Jw, Hero ende Jarich, recht ende raedt, Jw, Hessel ende Doecke voorsz., ons niet onderwynden, enige recht ofte dingen inder stadt Groningen, voorsz. landen met hem verbonden, ofte in toecoemende tyden mogen verbynden. Ende hadden wy oock saementlicken, ofte iemant van ons, ofte onse ondersaeten, gedaen teghen den stadt Groningen ofte huere vrunden, in hueren verbonde geseten, dat sullen wy blyuen, stede ende vaste,

1492. an vier guede mannen, tuee, die den raedt van Groningen, ende tuee, dien wy daer toe setten worden, int behoeff met eenen gelycken ouerman, ende wes die, ofte die meerder deel van hem, wtspreecken worden, steede vast ende onverbroecken toe holden. Ende hier op soe hebben wy burgemeisters ende raedt der stadt Groningen, voor ons, die landen, die met ons verbonden sint, ende ondersaeten, ende wy Jw, Hero ende Jarich, recht, raedt der steden ende deelen, Jw, Hessel ende Doecke voorsz., met onse hulperen, malckanderen eenen steden ende vasten vrede toe holden, op malckanderen niet toe oorloghen, noch malckanderen niet toe beschaedigen, noch doen, noch hengen toe beschaedigen, belooft, sonder enige argelist ende nieuue infonden hier inne toe trecken. In orckonde der waerheit hebben wy burgemeisteren ende raedt der stadt Groningen voorsz., voor ons, onse landen ende ondersaeten voorsz., onse stadts segel, ende wy Jw, Hero ende Jaerich Hottinga, gebroeders, onse segelen, ende wy Franickeradeel hebben gebeden recht ende raedt der stadt Franicker, dat sy voor ons der stadt secreet hebben, recht, raedt der steden Franicker ende Woorckum onse stadt segelen, ende ick Jw Deeckama hebbe myn segel, ende wy Hessel ende Doecke hebben gebeden onse pastoeren, heer Schelte ende heer Pieter, dat sy hebben voor ons hueren segelen an desen brieff gehangen, in den jaere ons Heeren duysent vier hondert ende tuee ende tnegentich, op S. Gereonis ende Victoris dach martyrum.

Desen suen voorsz. hebben die steden, heerschappen ende landen voorsz., heymelick met Gronigers gemaeckt, buyten weeten ende wille Bocke Harincxma, der stadt Sneeck ende andere Schieringe heerschappen, daer sy mede hadden gesloeten ende gesegelt toe Woorckum. Waerom Bocke

Harincxma ende Sneeckers, anders niet wetende, off Hot- 1492.
tinga kynderen ende huer suaegers, met Franickers ende Woorckumer ende vyff deelen, solden coemen huer toe hulpe tegens Gronigers. Waerom reisden Sneeckers wt Sneeck, met huer knechten ende huysluiden voorsz., op S. Gereonis ende Victoris dach, dat is den thienden dach Octobris, ende bleuen toe Barrahuys leggen. Daer quaemen Gronigers wt Leeuuerden, met veel burgers wt Groningen ende den Dam, ende knechten ende huysluyden ende geschuth, wel (alsmen seide) seuen duysent sterck: want oock by huer waeren alle Vetcoepers heerschappen, met huer ondersaeten, wt beide Dongerdeelen ende Feruerderdeel, die int jaer verleden an Groniger verbondt waeren gegaen. Als Gronigers, met alle huer voorsz. macht, an Sneeckers ende huer hulpers quaemen, doe lieten Gronigers tuee grote stucken los met hagelschuth, daer aff sommige in Sneecker heer worden geuondt, maer niet veel bleuen daer doot. Oock schoeten Sneecker heer geschuth los in Groniger heer, ende hebben, sonder grote tegenstal, gegeuen den vlucht; ende Gronigers, naemelick die Vetcoepers wt Oostergoe ende Leeuuerder burgers, hebben huer verfolcht, ende wel hondert gefangen, ende omtrent tsestich doot geslaegen. Sommige worden geslaegen in tuee vrouuen craemen, dat voor die tyt niet veel in Vrieslandt was geschiedt: wantmen in Vrieslandt die craemen niet min dan kercken plegen te eeren ende te spaeren; oock naemen sy wel by vyftich mannen toe Wirdum wt die kercke gefangen, die daer in waeren geloepen, om den doot te ontgaen ende den vangenschap; maer daer hadden kercken noch craemen eenige vryheit, welcke nae (God betert!) in die geuoonte is gecoemen. Daer worden gheen heerschappen gefangen, noch geslaegen. Die gevangens worden toe Groningen gefuert, ende daer suaerlicken gheschadt ende gepynicht, alsoe datter vyff van

1492. grote pyne doot bleuen in die geuangenisse. Nae dat dese slach was geuonnen, worden Gronigers ende Leeuuerders moedich, ende toegen wt Leeuuerden, ende branden alle Schieringe heerschappe huysen, als Aucke, Kempo zoons, Vnya ende Feicke Camstra huysen toe Wirdum, Pieter Camstra huysen toe Hielsum ende Grouw, Schelte Sytyama huys toe Huysem; voorts beroofden sy alle dorpen tusschen Leeuuerden ende Rauuert, ende vuerden alle die beesten ende roerlicke gueden toe Groningen. Doen Sneeckers die slach hadden verloeren, ende verstonden, dat die steden Franicker ende Woorckum, ende Hottinga kynderen ende suaegeren, met huer vrunden ende ondersaeten, waeren huer off gegaen ende met Gronigers accordeert, ende Gronigers ende Leeuuerders dreigden Sneeck toe beleggen, soe worden sy beancxt, ende sonden boden toe Leeuuerden an Gronigers, om met huer te componieren, ende hebben aldaer met Gronigers gesuendt, in forma naegesz.

COPIA.

Wy burgemeisteren ende raedt in Groningen, voor onse landen, met ons verbonden, ende ondersaeten, an die eene zyde, ende wy Bocke Harincxma, hoofflinck, recht ende raedt der stadt Sneeck, voor ons ende onse toebehoer, als by naemen vyff gaen, ende die in Sneecker deeckenye syn, ende onder onse beschermenisse, geestelick off waerlick, als die vyff gaen voorsz., Ylst, Isbrechtum, Tyrns, Folsgaera, Thyallehuysum, Opmanahuysen, Oosthem, Wtwallinghergae, Sloeten ende Woldsende, ende die cloosteren, als Thabor, Sinte Johan, Nieuclooster ende Groendyck, an die ander zyde, bekennen ende betuygen saementlick, voor ons, onsen erffgenamen ende naecoemelingen, soe als tuist ende onwille is geresen geweest tusschen paerten voorsz., heercoemende van vereening

ende verbontenisse, tusschen ons burgemeisteren ende raedt 1492.
der stadt Gronigen ende den landen, steden ende deelen der van Oostergoe, gemaeckt, wt welcke an beiden zyden wy syn ten oorloge gecoemen, toe roeuen, vangen, wonden ende dootslaen, ende vorder onuille, daer wt geresen; om dselue onuille, tuist, schelinge ende oorloghe, dat daer wt geresen mach wesen ende gesproeten, an beide zyden hen toe leggen, ende die voorsz. onse landen ende steden in rust ende vrede ende tot allen vruntschap weder toe brengen, sint wy liefflicken met malcander ende vruntlicken ouercoemen, verdraegen ende gesloeten, dese naegeschreuen puncten ende articulen onverbreeckelicken toe holden. Inden eersten willen ende sullen wy Bocke Harincxma, recht ende raedt der stadt Sneeck, noch onse erffgenaemen ende naecoemelingen voorsz., ons laden, noch onderwynden, enige heerlickheit, rechtinge, ofte ouerheit, inden steden, landen ende deelen der van Oostergoe, in geestelick off in waerlick, noch behenderen, noch bespieren, dat verbondt tusschen den eersaemen burgemeisteren ende raedt der stadt Groningen voorsz. ende den van Oostergoo. Ende gunnen ende laeten eenen ytlicken wt den voorsz. landen ende deelen der van Oostergoo, geestelick off waerlick, synen gueden, landen ende renten, toe zynen wille ende profyt, toe vercoepen, verhueren ende gebruicken. Ende daer toe sullen ende willen wy oock weder gheuen, ter eerster eyskinghe der stadt van Leeuuerden, huere bussen, caemeren tot bussen ende alle reedtschap van oorloghe, dat wy van hem hebben, sonder eenich vertoch. Oock soe willen ende sullen wy toe laeten ende gunnen Douue ende Otto Galama, ende huere vrunden, huere landen ende guederen vry ende veerdich te betimmeren, beuoenen, verhueren ende vercoepen, ende den seluen vrunden oock weder gheuen den busse, die wy van salige Yge Gaelis hebben. Ende

1492. voort die schelinge, als vander nederslach des seluen Ige Gaelis voorsz. (den Godt ghenedich zy!), ende voort alle andere schelinge tusschen den seluen vrunden van Galama voorsz. ende ons, soe verre ons die ancoemen, toe stellen, ende steedt ende vast toe blyuen, byden eersaeme burgemeisteren ende raedt der stadt Groningen voorsz. Hier toe is mede verdediget, dat, waert saecke, dat tot enige toecomende tyden sick iemandt in Westergoe, geestelick off waerlick, wolde verbynden met die stadt Groningen voorsz., en willen off sullen wy Bocke Harincxma, recht ende raedt voorsz, noch onse naecoemelingen, niet behenderen ofte bespieren. Waer oock iemant des gelyk in Westergoe geseten, wtgesecht die in die voorsz. gaen, kerspelen, geestelick off waerlick, houelinck off huysman, die welcke beschaediget ofte gebroecken hadde tegen die stadt Groningen voorsz., ofte huer verbonden vrunden, den seluen ofte dselue moegen die van Groningen, met huere vrunden, corrigeren ende straffen, sonder onse inseggen ofte straffen. Wolde oock enige houelinck, ofte ander man, in onse stadt Sneeck, ofte kerspelen voorsz., tot enige toecoemende tyden, enige van den voor ofte nae geschreuen articulen inbreecken, dien moegen oock die van Groningen voorsz. corrigeren ende straffen, sonder onse inseggen ofte bestraffen. Hier en bouen louen wy Bocke Harincxma, recht ende raedt voorsz., den eersaemen raedt van Groningen voorsz., voor den schaeden ende onwille, die wy, metten onsen voorsz., den seluen raede, met huere vrienden, gedaen moegen hebben, toe gheuen ende toe betaelen, als guede mannen, seuenthien hondert ende vyftich golden Rynsguldens, in drie termynen, den eersten toe S. Maerten inden winter, die ander toe midtsvaste, ende den derden toe S. Johan midtsoemer daer naestcoemende, in Groningen. Die welcke punthen voorsz., ende eenen ytlicken besonderlinge,

loeuen wy Bocke, recht ende raedt, voor ons, onse erff- 1492.
genamen ende naecoemelingen voorsz., als guede mannen van eere ende van trouue, by onsen eedt, steede, vast ende onverbroecken toe holden, by eenen pene van drie duysent Fransche schilden, guedt an gelde ende suaer van geuichte, ofte die volle waerde daer voor, tot behoeue der stadt van Groningen voorsz., soe vaecke eenich van allen ingebroocken worden. Waert oock saecke, dat wy hier en bouen eenich van alle niet en hielden ofte inbraecken, soe mach die raedt voorsz. ons als menedich, eerloos ende trouloos voorschryuen, ter tyt alle die puncten voorsz., ende eenen ytlick besonderlinge, sy vollentoegen, dat principael metter peene. Ende daer en bouen, ingeval eenich van allen niet onderholden worde, mogen burgemeisteren, recht ende raedt in Groningen, off huer volmachtigen, ons Bocke, recht ende raedt voorsz., ende onse ondersaeten off burgeren, erffgenamen ende naecoemelingen, in allen landen, steden ende dorpen, voor ende van allen rechteren, geestelick ende waerlick, vroem rechtes ende anders, doem daegen, holden, toeuen ende besetten, in lyff ende guedt, ter tyt alle die puncten voorsz., ende een ytlick besonderlinge, met opgerechten costen ende arbeiden, sint vollenbracht ende geholden, daer wy ons met desen verbynden in die selue, ende by die peenen camerae apostolicae, ondersettende, constituerende, renuncierende ende ouergeuende alle rechten, preuilegien ende geuoonten, statuten ende vryheden, onser ende aller landen, steden ende dorpen, merckeden, tollen, stromen, waeteren, ende der personen ende anders, hoe die gelegen moegen wesen, inder breedster ende bester formen der seluer camerae apostolicae. Ende hier op soe loeuen ende geuen wy burgemeisteren ende raedt der stadt Groningen, an die eene zyde, ende Bocke, recht ende raedt voorsz., an die ander zyden, voor onse naecoeme-

1492. lingen, verbondes vrunden ende erffgenaemen; eenen steden ende vasten vrede ende suene, toe euigen daegen, op malcanderen ofte den onsen voorsz. niet toe oorlogen, noch toe veeden, noch malcanderen vianden niet toe stercken ofte toe ontholden; men wy ende den onsen voorsz. met ende onder malcanderen toe keeren ende toe voorkeren vry ende veilich, in lyff ende in guedt, toe coepen ende toe vercoepen, nae older geuoonte, ende niemant den anderen van enigen saecken verleden toe haeten ende toe nyden; men nae olden verbonde malckanderen toe helpen ende toe stercken, sonder eenich argelist oft nye vonden hier inne toe trecken. In orconde der waerheit hebben wy burgemeisteren ende raedt der stadt Groningen voorsz. onse stadts, ende ick Bocke Harincxma myn segele, recht ende raedt der stadt Sneeck voorsz. onse stadts secreet an desen brieue gehangen. Gegeuen in den jaere ons Heeren duysent vier hondert twee ende tnegentich, Saterdaechs (na) Gereonis et Victoris martirum, dat was den xiiij[en] dach Octobris.

In dit jaer van tuee ende tnegentigen wast noch duere tyt, ende hadde drie jaer geduert; maer die soemer in dit jaer was warm ende droogh, soe wosse dat saedt wel ouer all, waer omme sloech dat saedt merckelick aff. Die last rogge hadde all gegolden tsestich ende oock tseuentich gouden guldens; een brood van ellef pondt hadde gegolden vyff ende oock sestehalue stuuer, ende quam nw op tuee stuuers.

In dit selue jaer, den tualeffsten dach Aprilis, storff toe Pingum Seerp, Lyuue zoon, Beyma. Dese Seerp voorsz. was een voorsichtich ende koen oorlochs man, ende een voorfechter van die Schieringe partye in Westergoe, waer omme hy was ordineert van die Schieringe partye in Westergoe, dat hy woonde toe Woorckum, tot bescher-

menisse der Schieringen in Woorckum, tegens Galama, 1492.
Boolsuerdera ende andere Vetcoepers. Nae zyn doot quam Hero Hottinga toe Woorckum, ende regeerde daer. Ende Hero nam in Rycke Reytze huys, ende maeckte dat sterck, ende woonde daer in.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert drie ende tne- 1493.
gentich, nae die octaue van Paescken, begonnen Sneeckers eenen nieuuen graft toe grauen om huer stadt, ende maeckten eenen nieuuen boluerck ofte wal, van die Ooster poorte an die Noorder poorte, ende maeckten daer toornen in, om ancxte van Gronigers, die huer dreigden toe beleggen: want Sneeckers den suen, int voorleeden jaer met Gronigers gemaeckt, niet wolden holden, noch die penningen, gelooft, betaelen, om dat die suen schentlick ende onduechdelick op Sneeckers was gemaeckt.

Int selue jaer voorsz. hoorde Ro^{e}. key^{r}. Fredericus, die derde van deser name, die bloedtstortinge, in Vrieslandt geschiedt, oock den tuist ende oorloch, daegelicx wesende tusschen den stadt Groningen, ende huer verbondes vrunden, ende die ander Vriesen, die niet onder haer verbondt wolden. Waerom sende key^{e}. ma^{t}. voorsz. zynen legaet, ghenoempt heer Otte van Langen, canonick van Mens, Ro^{e}. key^{e}. may^{ts}. raedt etc., in Vrieslandt, om die waerheit ende oorsaeck beth toe weeten van die voorsz. bloedtstortinge ende dissentie tusschen Gronigers ende die landen van Vrieslandt, ende die toe vereenighen. Otto voorsz. quam te Suoll, omtrent S. Odulphus, ende voerschreeff beide paerten, als Gronigers ende Sneeckers, met huer adherenten, toe compareren by hem toe Suoll, om vrede tusschen beide paerten toe maecken. Sneeckers sonden huer volmachtige toe Suoll, by heer Otto voorsz.; maer daer worde niet bedreuen.

Int jaer van drie ende tnegentich, daer nae dat heer Otto van Langen voorsz. weder an key^{e}. ma^{t}. was gereist,

1493. syn genaede van alle gelegentheit tusschen Gronigers ende die landen van Vrieslandt informerende, quam toe Sneeck heer Douue, pastoer toe Ytens, met hem brengende van Frederico key^{e}. ma^{t}. commissie brieuen, inholdende, dat zyn ma^{t}. committeerde Harmanno, eertsbisschop toe Coelen, ende Henrico, bisschop toe Munster, dat sy toe saemen, ende ellick besonder, solden neerstelick ondersoecken, wtfraegen ende voorstaen, die waerheit van die vermetelheit ende coenheit der stadt Groningen, die, sonder weten ende consent key^{e}. ma^{t}., sommige deelen ende landen in Vrieslandt de facto hadden onder huer subiectie gebrocht, tot preiuditium, achterdeel ende schaede key^{e}. ma^{t}. ende tRoomsche ryck etc., ende oock die vermetelheit van sommige landen, deelen ende steden, die daer inne, buyten weten ende consent key^{e}. ma^{t}. (datse niet mochten doen), hadden geconsenteert; oock van oorloch, tueedracht ende viantschap, daer wt rysende, etc.; ende wat sy toe saemen, ende ellick besonder, van dese voorsz. materie conden vernemen ende befraegen, datse dat by een ofte meer notarysen solden laeten schryuen, ende, besloeten onder huer segelen, metten eersten tot zynre maiesteit seinden.

Oock brochte heer Douue met hem commissie ende inhibitie brieuen, van key^{e}. ma^{t}. gesendt an Gronigers, van welcke die copie hier nae volcht, oeuergesedt wt den Latyn in Duytsch.

COPIA DES KEYSERS BRIEFF AN GRONINGEN.

Fredericus, van Godts genaede Roemsche key^{r}., altyt vermeerder des rycks, onsen ende des heiligen ryks getrouuen, lieue raedt, burgemeisteren, schepenen, hooftmans, rechters, officiers, rectoers, allen ende ellick besonderen burgeren ende inwoenderen ende gemeente der stadt

Groningen, onse keye. genaede ende alle guedt. Want 1493.
wy wt geruchte ende faem van geloof licke mannen ende onsen procuratoers fiscael onse rycks caemer informatie hebben vernoemen, hoe dat ghy metter tyt sommige steden, dorpen, slotten, heerlickheden ende deelen onses landes van Vrieslandt, dat met volre macht tot ons ende onse ryck behoort, in sommige voerledene jaeren, wt w eygen macht, coenheit ende vermetelheit, sonder ons, onse voorsaeten, Roemsche keyen. ofte coningen, consent ofte macht, hebbet ingenomen, beseten ende onder w heerschappie ende jurisdictie ende macht, duer een decxsel ende coleur (alsmen seyt) van confoederatie ende bescherminge, vsurpeert ende onderuorpen; die rechten, heerlickheden, jurisdictien, die macht toe gebieden, toe schatten ende peenen in toe setten; soe wel in ciuyl als in criminael saecken, alle saecken ende schelinge tot w verhoeringe ende recht toe coemen, ende an w allene (onse keye. macht vergetende) te appelleeren; tollen ende tributen wt w vermetelheit insettende; ende veel meer andere dingen doende, die met volcomen recht tot ons, als een prince ende Roemsche keyr., toe coemen, hebbet ghy de facto vsurpeert. Ende, want wy, noch onse voorsaeten, Roemsche keyseren ende coningen, van w vermetele wercken ghenen rechten kennisse hebben gehadt, om dat wy veer van w zyn geseten, ende andere occupatien onses rycks, waerom w excessen zyn gebleuen ongecorrigeert, soe hebbet ghy vwe vermetelheit noch vorder extendeert, ende binnen corte jaeren noch meer steden, dorpen, heerlickheden ende deelen in onsen Vrieslandt voorsz., ende alsoe voll nae heel Oostergoe de facto, als voorsz. is, onder w gecregen, sommige van onse voorsz. ondersaeten (alsmen seit) consenterende, datse niet mochten doen sonder onse, onser voorsaeten, Roe. keyen. ende koen., consent. Ende die w tegen stonden, hebbet ghy sommige, wredelick, in

1493. die craemen vloegen, dootgeslaegen, die andere gespolieert, geschadt, gefangen, van huer eygen verdreuen; die vryheden der kercken violerende, hebt ghy den ghenen, die in die kercken syn ghefloegen, daer wt genoemen, ende onmenschelick gepynicht ende tracteert; die huysen, sloeten ende woningen van sommige gedestrueert, verbrandt, ende veel ander schaede, geualdt ende onrecht, onse ende des heyligen rycks ondersaeten angedaen. Oock hebbet ghy anden sommige gesolliciteert, datse ons ende theilige ryck gheen geuoontlicke gehoorsaemheit ende tribuit solden doen, tot grote lesie onses mat[s]. ende theilige rycks. Waeromme wy, onse key[e]. auctoriteit ende hoocheyden willende confirmeeren, ruste ende vrede onser ondersaeten procureren, sulcke vwe voorsz. vermetele coenheit teghen staen, wt saecke onse ende volcoemen key[e]. macht, befeelen ende gebieden wy w allen, ende ellick besonder, ende w aenhangers, by verbuertenisse alle preuilegien, w ende die stadt Groningen van ons, off onse voorsaeten, Roemsche key[en]. ende co[en]., gegeuen, oock by die key[e]. ban ende confiscatie van alle vwe guederen, gebieden ende befelen wy, dat ghy alle, ende een iegelick besonder, met allen onsen ondersaeten, Westvriesen, vreede ende ruste, onverbreeckelick, nw voort an sullet hebben ende holden; die gefangen ende gysselen, die ghy hebbet, terstondt, binnen ses daegen nae insinuatie ende kennisse deses brieffs, sonder schattinge, eedt, borge, loftenisse, ofte eenige verbyndinge, vry laeten; huer ende die ballingen op huer eygen, als toe voeren, sonder letsel ende droch, laeten coemen ende wonen; ende alle dat ghene, dat van w eenige stadt, dorp, slott, heerlickheit, deel oft inwoeneren int vniuersale, off enich particulaer persoen in onse Vrieslandt, duer oorsaeck voorsz., is affgeschadt ofte w, gelooft is noch toe gheuen ofte te doen, al hadden sy oock met eeden ofte geloftenisse huer daer toe verbon-

den, dat ghy dat, binnen den termyn voorsz., weder 1498.
gheuet ende quyt scheldet; dat ombetaelt is, sullet ghy niet maenen, noch yet ontfaen, dat w werdt geboden, maer huer laeten blyuen in alle staet ende vryheit, daer sy in waeren voor w vermetele anvechtinge, vsurperinge ende subiectie voorsz., sonder enige bedroch, simulatie, excusatie ende wtneminge, soe lange die eerweerdige Harmannus, eertzbisschop toe Coelen, des heyligen Roemschen rycks duer Italien cantzeler ende cuerforst, ende Henricus, bisschop toe Munster, ende beuaerder der kercken toe Bremen, onse rechters ende commissarien, die tuist ende schele, tusschen w ende onse ondersaeten van Vrieslandt wesende, duer oorsaecke voorsz., wt onsen befell, huer. daer oppe gedaen, diffinieren ende einden, saementlick off een van beiden, nae dat recht ende reden eyschet, oft dat wy persoenlick met onse keye. decreet termineren, ende dat ghy anders int voorsz. niet en doet, noch van iemandt van w laeten doen, by die pene voorsz. In welcken pene ghy, ende ellick besonder, die daer tegenst doen, ende soe mennichmael ghy daer tegenst doen, dan als nw, sonder eenige andere vermaeninge, voervallen ende coemen, declareren ende kennen midts desen. Voert gebieden wy allen, ende elck besonder, coeningen, eertzbisschoppen, eertzhartogen, hartogen, marckgrauen, grauen, bannertsheeren, eedelingen, ridders, regierers der steden, capeteinen ende alle andere dienaren ende officieren, van wat naemen ende digniteiten sy sint, by een pene van hondert pondt puyr goldts, datse w ofte enighe van w, tegens dese onse mandaet doende, ghenen geleidt sullen gheuen, noch gegheuen sullen holden: want wy sulcx nul ende van ghenen waerde houden ende declareren midts desen toe wesen; maer datse w, w guederen, als verbandt, sullen antasten, nemen, besitten ende holden, ende toe laeten, dat allen anderen dat oock sullen moghen

1493. doen, alle bedroch ende excusatie wtgesloeten. Des gelyck willen wy oock, dat die Westvriesen voorsz., onsen ondersaeten, den seluen rust ende vrede sullen holden. Oock, wt onse keyserlicke macht, gebieden wy den seluen Westvriesen, by de peene voorsz., datse w, noch niemant van w, gelt off andere, als voorsz., duer oorsaecken voorsz. w van haer gelooft, sullen gheuen noch betaelen, ter tyt by ons, ofte onsen commissarien voorsz., off een van huer beyden, anders is geordonneert. Gegeuen in onse stadt Lymts, den vyften dach Julij, int jaer ons Heeren duysent vier hondert drie ende tnegentich, onses keysers rycks int xlij.

Dese voorsz. keye. mayts. inhibitie brieff worde Gronigers van stonden an, by den keysers bode, gebrocht ende presenteert. Doe Gronigers desen brieff hadden ontfangen, doen hebben sy treffelicke ende notabele mannen gesent nae Lymts, in Oostenryck, totten keyser, om huer te excuseren, ende desen brieff te revoceren ende nul te maecken; maer sy bedreuen niet byden keyser, om presentie doctor Haering, des keysers raedt, die dat behenderde. Onder desen is Fredericus, die derde van dien naeme, Roemsche keyser, gestoruen, den xxixe dach Augusti, int jaer voorsz., ende Maximiliaen, zyn zoon, eertzhartoge van Oostenryck, is nae zynen vaeders doot Roemsche keyser gecoeren. Nae keyser Fredericus doot hebben Gronigers, met huer verbondes vrunden, moedt gecregen, ende veel schaede in Oostergoe, met branden, vangen ende roeuen, gedaen den genen, die niet onder huer verbondt wolden gaen. Onder dissen, omtrent S. Lucie, is weder toe Sneeck gecoemen, van wegen Maximiliaen, Roemsche keyser, heer Otto van Langen, canonick toe Mens, Roemsche coe. mayts. raedt ende commissaris, met hem hebbende notabele mannen, heeren ende ridderen,

als Conrardus van Manspach, Jacob Suluercaemer etc., die 1493.
by toe Deuenter liet blyuen. Heer Otto voorsz. quam toe Sneeck, brengende met hem, van Maximiliano, Ro^e^. coninck, confirmatie der preuilegien van Vrieslandt, ende remisbrieuen vanden jaerlicke tribuit ofte gross, die den Vriesen van veel verledene jaeren key^e^. may^t^. schuldich waeren, ende meer inhibitie brieuen tegens Gronigers, waerom heeft hy all Oostergoe, Westergoe ende Seuenwolden voorsz., van wegen Ro^e^. coeninck, by hem toe Sneeck toe coemen ontboden, om te hooren ende te sien co^e^. may^ts^. brieuen. Doe reisde heer Otto voorsz., den xviij^en^ dach Decembris, van Sneeck nae Groningen, huer oock co^e^. may^ts^. meeninge insinuerende. Ende, om dat hy zyn commissie tusschen den landen van Vrieslandt en de Gronigers beth toe effect mochte brengen, maeckte hy bystandt tusschen die Vriesen ende Gronigers, tot Meye naestcoemende.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert vier ende 1494.
tnegentich, opten eersten dach Januarij, quaemen toe Sneeck alle prelaeten, heerschappen ende steeden wt Oostergoe, Westergoe ende Seuenwolden, die met Gronigers niet waeren verbonden, maer huer hielden an Ro^e^. co^e^. may^t^., omme toe hoeren co^e^. may^ts^. commissie ende brieuen, anden Vriesen met heer Otto gesendt. Daer heeft heer Otto getoont ende gelesen den preuilegien, die Maximiliaen, Ro^e^. co^e^. may^t^., den Vriesen heeft renoueert, approbeert ende van nieus gegeuen ende gegundt; ende heeft huer daer, van wegen ende wten name co^e^. may^t^., proponeert, gesecht ende geraeden, dat co^e^. may^t^. wolde, datse een potestaet, nae luyt ende tenoer huer preuilegien, van Ro^e^. coningen ende keyseren huer gegeuen, solden kiesen van huer eygen Vriesen, off sy mochten zeeckerlick weten, dat Ro^e^. co^e^. may^t^. huer een wolde setten ende ordineren van dese naegesz., als hartoch Albert van Sassen,

1494. off Philippus van Rauensteyn, off joncker Vko, des graeuen broeder van Ouer Eemse; waer om riedt hy huer, datse een solden kiesen van huer eygen Vriesen, die guedt, oprecht ende onpartylick was, etc., met meer ander woorden. Wt deese informatie hebben die prelaeten ende heerschappen, die tegenwoordich waeren, alleen met malcanderen gesproocken, ende alsoe geraeden, dat hem nuth, profyt ende beter docht te wesen, datse een van huer eygen heerschappen coeren in een potestaet, dan dat Roe. coe. may^{t}. huer een wtlandtsche heer solde setten, die den geuoonten, manieren ende hoofden van dese landen ende luyden niet conde. Ende hebben eendrachtelicken met malcanderen gesloeten, dat sy, nae heer Otto raed ende coe. may^{ts}. befell ende wille, van huer selues heerschappen eenen potestaet wolden kiesen. Doe hebben sy daer prelaeten ende priesters, met eenen notarys, gecoeren ende geordonneert, die alleen solden gaen, ende die stemmen van ellick heerschap ontfaen ende vanden notaris solden laeten teykenen. Als dit was gedaen, ende ellick heerschap hadde gecoeren, soe was Jw, Hette zoon, Deeckama, toe Baardt, bynae eendrachtelicken van allen heerschappen, toe Sneeck vergaedert, in een potestaet van Vrieslandt gecoeren. Dese Jw Deeckama was een vreedsaem ende onpartylick man, ende hadde toe wyue Jarich Hottinga dochter, opt Nyelandt, ende was M. Jw, Hero ende jonge Jarichs suster. Dit aldus geschiedt, heeft heer Otto voorsz., wten naeme Roe. coe. mat^{t}., dese electie approbeert ende confirmeert. Ende Jw worde boeuen die ander heerschappen, by heer Otte zyde, gesedt ende gheeert, alst behoorlick was. Oock worden in die selue tyt toe Sneeck gecoeren, wt Oostergoe, Westergoe ende Seuen Wolden, vier ende tuintich rechteren, die, met die potestaet voorsz., alle jaeren eens ofte tueemael, nae dat die saecken eysschen, solden wtrechten ende corrigeren

datter dan was te corrigeren. Dese electie voorsz. geschiede 1494.
toe Sneeck ao. vier ende tnegentich, op Ny jaers dach.
In desen dach ende electie toe Sneeck waeren niet mede
Iw Juuinga, Tyerck Walta, zyn broeder, Galama, Roordama, Herama, Hettinga, met huer ander partysluyden ende adherenten, hoe wel sy gelyck met die ander all waeren voorschreuen. Op dat dan dese electie, toe Sneeck ghechiedt, niet solde worden gehendert ende reprobeert van die contrarie partye, waert, dat sy niet worden requireert ende gevraecht, soe heeft heer Otto geordineert eenen anderen gemenen dach te holden toe Boolsuert, daer Jw Juuinga, met zyn vrunden ende adherenten, sonder peryckel ende excusatie, mochten coemen. Heer Otto, met die prelaeten ende heerschappen, toe Sneeck vergaedert, hebben brieuen ende boeden gesendt in Oostergoe, Westergoe ende Seuen Wolden, an allen steden, prelaeten ende heerschappen, die inden dach voorsz. toe Sneeck niet hadden geueest, datter eenen anderen gemenen dach was beraemt te holden binnen Boolsuert, den veertienden dach Januarij naestcoemende, begerende daeromme, ende geboden van wegen Roe. coe. mayt., datse solden coemen tten dach voorsz., omme des coe. mayts. meninge ende wille daer toe hoeren, oock om nuth, profyt ende welvaeren der landen van Vrieslandt toe ordineren. Als heer Otto, met die heerschappen, die toe Sneeck by hem hadden geueest, toe Boolsuert quam, doe riepen die kynderen op die straeten, met luyder stemmen, hem nae: Heer Otto van Langen, Nw is hy gefangen, Morgen salmen hem hangen; ende, hoe wel dat heer Otto dese woorden hie wel hoorde, soe heeft hy nochtans, als een wys, ervaeren man, dit dissimuleert ende niet geacht, op dat r vreed ende eendrachticheit onder die steden ende heerschappen in Vrieslandt mocht maecken. Als dan heer Otto met die heerschappen, die met hem van Sneeck

1494. waeren gecoemen, int Minnebroeders clooster, int capitte huys, binnen Boolsuert, waeren vergaedert, met Jv Juuinga, Tyerck Walta, Epo Tetis Hettinga, Douue Epis etc., met huer andere vrunden ende adherenten, soe heet heer Otto die Vriessche preuilegien int openbaer voor hue geleesen, ende montlick, van wegen coe. mat., hue gesecht ende toe kennen gegeuen, dat coe. mat. wolde dat die Vriesen in Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wol den solden vry wesen ende blyuen, als sy lange geuee hadden, ende ghenen heer hebben, dan alleen den keyse maer solden staen onder een potestaet, van huer selues Vrie sen gecoeren, nae luyt ende tenoer haere preuilegien, oft Roe. coe. mat. waer van die meeninge, dat hy huer ee wtlandes heer voor een potestaet wolde ordineren end setten, etc., met meer andere woorden, in' gelycker form als hy die heerschappen toe Sneeck hadde voorgeholden als voorsz. is. Oock heeft hy huer daer gesecht, geraede ende gebeden, dat sy alle schortinge ende schelinge va beide paerten solden neder leggen, ende consenteren inde potestaet gecoeren, ende voort in alle contracten end ordinantien, begrepen ende geslooten toe Sneeck. Hier o heeft Jw Juuinga gheantuoort, dat hy van gheen potesta ende ordinantie wolde horen, soe lange die landen va Vrieslandt niet ouer een waeren; ende inden potestaet Sneeck gecoeren wolde hy, noch niemant van zyn vrunde ende adherenten, tot ghener tyt consenteren, daer omm dat hy Hottinghe suaeger was, ende Hottinga waeren d ghene, die hem ende zyn vrunden alle tyt verfolchden waeromme hy, noch zyn vrunden, nemmermeer solde consenteren, dat iemandt van Hottinga geslacht, of huere suaegers, bouen huer solden wesen, ende grot heerlickheden in Frieslandt solden hebben, dan sy hadde Als M. Jw Hottinga, Hero ende Jaerich, zyn broeder hoorden, dat Jw Deeckema, huere suaeger, om huere

wille worde veracht, soe hebben sy dat met toornigen 1494.
noedt verantuoordt, soe dat die woorden an beide zyden
yn geuossen. Doe die huysluiden van buiten dycks, die
net Epo Tetis Hettinga wt Wymbritzeradeel, ende met
Tyerck Walta wt Wonseradeel, daer waeren gecoemen,
ende achter an stonden, hoorden, dat die heerschappen
woorden niet ouer een droegen, krongen sy voort duer
lie luyden, ende quaemen, daer heer Otto ende die
ieerschappen, die met hem waeren, ende naemelick
Iottinga kynderen, als M. Jw, Hero ende Jarich, ge-
roeders, sulcx datse bynae hemluyden solden angefochten
ende geslaegen hebben: want sy machtiger van volck
waeren, dan heer Otto ende die heerschappen, die met
iem waeren gecoemen. Als heer Otto sach, dat hy gheen
rofyt conde doen, ende sonder peryckel daer niet langer
lyuen, soe heeft hy metten handt een teycken gedaen,
latse solden suygen ende gheuen gehoor, ende heeft met
ıyder stemmen gesproocken ouer all: Ghy heeren ende
eerschappen! ick vermercke, dat ghy op dese materie
nde handelinge noch niet wel zyt beraeden, daer om gaet
w elck in v herberge, ende beraedt w wyselicken ende
rel, ende ellick coeme hier weder op dese plaetse, toe
iee vren nae middaege, by verbuertenisse een quaerte
yn. Dese raedt heeft huer wel behaecht, ende syn alsoe
in een gescheiden. Dit heeft heer Otto gedaen, om hem
nde die ander heerschappen, die met hem waeren ge-
emen, wt peryckel te brengen, ende toe schutten, dat
ier gheen oploop ende bloedtstortinge solde geschien.
eer Otto, met heer Pieter Camstra ende Hottinga kyn-
eren, ende sommige andere heerschappen, die met hem
in Sneeck waeren ghecoemen, gingen op Juuinga huys,
nnen Boolsuert. Toe tuee vren quaemen weder int
pittel huys Jw Juuinga, Tyerck Walta, Epo Tetis etc.,
et huer volck, maer heer Otto met die heerschappen

1494. voorsz. bleuen dien dach op Juuinga huys, ende quaemen niet weder by die ander int Minnebroeders clooster: want heer Otto sach wel, dat hy huer niet mochte brengen tot vereeninge met die ander heerschappen, noch tot obedientie ende ghehoorsaemheyt des Ro^m^. co^e^. ma^t^.; ende heer Otto reisde des anderen daeges, vroe morgens, met die heerschappen weder nae Sneeck. Doe Jw Juuinga, Tyerck Walta ende Epo Tetis, met huer volck, saegen, dat heer Otto met die heerschappen niet weder quaemen int voorsz. clooster, zyn sy zeer toornich geuorden; ende doe wordet openbaer, datse niet guedts geslooten hadden teghen Hottinga kynderen ende sommige andere heerschappen, hadden sy daer weder gecoemen. Alsoe ist tot Boolsuert verlopen, dat daer niet guedts is gesloten, tot nutticheit ende eendrachticheyt van Vrieslandt: want Jw Juuinga ende Galama, met huer vrunden ende partye, soe moedich waeren op Gronigers, dat sy alle keysers legaten ende mandaten hebben veracht ende versmaedt.

Als dan heer Otto sach, dat hy gheen vrede ende eendrachticheyt in Westergoe conde maecken, duer oorsaecken voorsz., ende oock alle prelaeten, heerschappen ende steden, wt Oostergoo ende Westergoo, op een plaetse niet by een conde crygen, om die partye ende Gronigers wille, omme met huer van Ro^e^. co^e^. may^ts^. mandaeten, ende om vrede ende nutticheit van Vrieslandt, te communiceren: want, hoe wel dat veel prelaeten ende heerschappen, naemlicken van die Schieringe partye in Oostergoe, willich waeren te consenteren inden potestaet, te Sneeck gecoeren, nochtans en dorsten sy dat niet doen, om ancxte van Gronigers: want Gronigers dat hadden verboeden, ende seyden, dat sy heel Oostergoe hadden beleent, ende den tribuyt, die sy den keyser schuldich waeren, huer nw solden gheuen. Heer Otto, om syn commissie noch tot effect toe brengen, heeft noch eenen

anderen dach gheordineert, toe Deuenter toe holden, daer 1494.
hy volmachtige wt Oostergoo, Westergoe ende Groningen, van wegen Ro°. co°. mayt., heeft citeert voor hem te coemen, op den derden dach Februarij; ende dat Gronigers daer solden coemen toenen huer commissie, dien sy hadden vanden Roen. coninck, datter huer consenteert hadde, datse Oostergoe mochten schatten tot huer wille, ende den onuillige in Oostergoo duingen onder huer verbondt, als sy de facto deden. Wt Oostergoe ende Westergoe zyn volmachtige toe Deuenter geschickt, geleerde priesters ende vernuftighe heerschappen, omme toe ageren ende te antuoorden, om den groten schaede, geuelt ende onrecht, die Gronigers den Vriesen deden. Edo Jongama schryft, dat Gronigers, noch niemant van huerent wegen, daer quaemen; maer M. Folckert van Sneeck schryft, dat Gronigers huer procuratoren daer sonden, sonder eenige beuys ende bescheidt, maer allegierden ende voerlieten huer op een appellatie, by den Ro°. coninck hangende, ende reisden met contumatie weder van daen nae Groningen. Doe is heer Otto, met groter toornicheyt ende indignatie weder gereist nae Ro°. co°.

Ende het is den Vriesen nae geschiedt, als heer Otto huer te Sneeck ende toe Boolsuert heeft gepresenteert, doe hy riede, datse een potestaet van huer eygen heerschappen, nae luyt huer preuilegien, solden kiesen, ende gheen vreemde heeren in huer landt haelen. Ende die heerschappen, die nw zynen raedt niet wolden doen, ende behinderden, datter gheen potestaet worde gecoeren, ende in Jw Deeckama, eendrachtelyk te Sneeck gecoeren, niet wolden consenteren, want sy niemant bouen huer wolden hebben, die sint naederhandt meer humilieert, dan ander heerschappen, huer wederpartye: want Tyerck Walta huys toe Tzerckwerdt is in dat selue jaer omgesmeten; Taecke Herama ende Bocke, zyns broeders zoon, ende Douue,

1494. Epe zoon, ende Haring, Doecke zoon, Jw Juuinga, a°. sexto dootgeslaegen; Douue Galama van die Sassens onthooft, etc. In wat last Gronigers nae sint gecoemen, die daer oock tegens waeren, is alle menschen openbaer, doen sy joncker Focx tuee ende dertich duysent golden guldens gaeuen, ende voor den Dam den slach verloeren, als ghy nae sullet hooren. Sommige Vriesen willen den keyser schuldt gheuen, dat hy Vrieslandt van dat Roe. ryck heeft alieneert; maer wt die diligentie der legaten ende commissarisen, eerst vanden keyser Frederico, ende nae zyn doot van Maximiliano, Roe. coninck, in Vrieslandt mennichmael gesendt, om vrede ende eendrachticheit tusschen die heerschappen te maecken, ende gueden policie ende recht int landt ende den steden toe holden, machmen mercken, dat Roe. coe. mayt. huer niet geerne van dat ryck solde hebben gescheiden ende affgesneden, dat mennich hondert jaer een sonderlinge heerlickheit ende vryheit des voorsz. rycks hadde geueest, maer nw, duer die ongehoorsaemheit ende rebelheit der Vriesen, daer toe is gedrongen, dat hy die gubernatie des voorsz. landes hartoch Albert van Sassen heeft committeert ende beuoelen.

Doe heer Otto van Langen van Deuenter weder was gereist totten Roomschen coninck, quaemen toe Leuuerden die ouerste ende burgemeisteren van Groningen, ende met huer heer Wolprecht ende heer Conraerdt, Roer. coe. mayt. legaten, tot die stadt Groningen gesendt, als voorsz. is. Ende Gronigers verschreuen alle prelaeten ende heerschappen wt heel Oostergoo, by huer toe Leeuuerden te coemen. Als die prelaeten ende heerschappen van all Oostergoo by Gronigers quaemen toe Leeuuerden, int reuenter vanden Preeckebroeders, hebben Gronigers daer ouer luydt gelesen huer commissie, die sy vanden Roen. coninck, met groten costen, hadden gecregen op Oostergoe. In welcke commissie, onder ander woorden, stonde geschreuen, dattet

huer was consenteert, datse die van Oostergoo mochten 1494.
nemen onder huere protectie ende verbondt, wtgesecht heer Pieter Camstra ende zyn meyers, ende die onuillige, dat in die commissie stonde geschreuen *die wederwergen*. Doe dese commissie was gelesen, doe vraegde Edo Jongama, heerschap toe Rauuert (want die hem mede hoorde in Oostergoo), die heeren van Groningen, wat dat woort *wederwergen* beduyde? Doe antwoorde M. Willem, pastoer toe Groningen, dat die commissie besloot ende was toe verstaen, dat heel Oostergoo huer vanden Roemschen coninck was ghegeuen. Daer op antwoorde Ede Jongama voorsz., dat hy die commissie alsoe niet verstonde, maer datse *den onuilligen* in Oostergoo niet solden duingen onder huere verbondt toe gaen. Voort sprack Ede voorsz.: Ist dan, dat ghy ons, die onuillich zyn, tegen ende bouen dese w commissie, met geualdt willet onder w verbondt duingen, soe appelleer ick anden keyser, voor my ende allen den ghenen, die hier tegenwoordich zyn, ende nw niet deruen spreecken, en voort voor allen den ghenen, die nae met my sullen toe vallen. Valete! Ende met dat hy dat hadde gesproocken, stonde hy op, ende ginck wt dat reuenter, daer Gronigers, met die prelaeten ende heerschappen voorsz., saeten. Doe ginck Edo voorsz., met sommige heerschappen, tot heer Wolprecht ende heer Conraerdt, co^e^. ma^ts^. legaten voorsz., ende vraechden huer, oft wt cracht der commissie, die Gronigers van die Ro^e^. co^ck^. hadden gecregen, dat heel Oostergoe waer schuldich, onder Gronigers te gaen, ende huer tribuyt toe gheuen? Die legaten voorsz. antuoorden (want sy van Gronigers waeren omgecoft, als nae blyckte), datse die van Oostergoe rieden, datse Gronigers tribuit gauen, ende onder huer verbondt gingen. Dit antwoort van die legaten hebben die heerschappen niet wel genomen. Soe ist geschiedt, toe wylen die legaten ende heerschappen voorsz.

1494. met malcanderen saeten, aeten ende droncken, dat haestelicken van Groningen quam toe Leeuuerden een ridder, genoempt heer Hendrick Swaeff, gesent vanden Roemschen coninck, om dese twee legaten toe soecken ende toe spreecken. Alst deese tuee legaten worde gesecht, dat heer Hendrick Swaeff daer was gecoemen ende wolde huer spreecken, soe worden sy zeer verschrickt. Ende heer Wolprecht stonde van stonden an op, ende ginck tot hem. Als heer Wolprecht van die taefel was gegaen tot heer Hendrick voorsz., doe luysterde heer Conraerdt (want hy by die heerschappen bleeff sitten) Eede Jongama heymelick toe, seggende, dat die onwillige in Oostergoo niet solden wesen onder Gronigers, noch huer gheuen tribuyt. Ende, want Eede dit van hem allene hadde gehoort, soe riep Ede tot hem heer Jelle, zyn pastoer toe Rauuert, ende vraechde heer Conraerdt doe noch andermael, ofte sy, die onwillich waeren, solden schuldich wesen onder Gronigers te gaen, ende tribuit te gheuen? Hy antuoorde: Neen; maer coemt morgen, toe negen vren voor middach, tot ons, int Preeckers cloosters reuenter, soe sullen wy w die waerheyt openbaeren. Des anderen daeges, op die voorsz. vre, quaemen tot huer, int reuenter voorsz., heer Jelle, pastoer toe Rauuert, heer Fedde, pastoer toe Huyssum, heer Wopcke, vicarius toe Wirdum, Eede Jongama, Feicke Camstra, Hessel, Jelger zoon, Syuck ende Sydts Eminga, Kempo, Hessel zoon, ende sommige andere treffelicke mannen; ende daer seyden die legaten voorsz. openbaerlick voor huer allen, die daer waeren, dattet Roemsche co^e^. may^ts^. wille ende meeninge was, dat Oostergoo, Westergoo ende Seuen Wolden solden blyuen by huer olde preuilegien ende vryheiden, ende niet wesen onder Gronigers verbont; sy rieden nochtans, dat Oostergoo dese reyse solde gheuen Gronigers tribuyt. Doe vraechden die heerschappen, daer vergaedert, oftse huer van Ro^e^. co^e^.

mayts. weghen geboeden, datse dese reyse Gronigers tribuyt 1494.
solden gheuen. Dese legaten seyden: Neen. Hier wt machmen claerlicken mercken, dat die commissie, die Gronigers hadden op Oostergoo, was van ghener weerden: want daer nae worde beuonden, dat Gronigers des co- nincks cantzelaer ende sommige van zyn heeren hadden gegeuen vier duysent golden gulden, voor die commissie op Oostergoo.

In die selue tyt, dat Gronigers noch toe Leeuuerden waeren, eyschten sy van Oostergoo groete schattinghe, als van elcke golden gulden renth vyff stuuers; van elcke beest, dat tuee jaer oldt was ende daer bouen, vyff stuuers; van roerlicke gueden, die tuintich golden gulden waerdich waeren, vyff stuuers. Dese voorsz. schattinghe hebben sommige willichlick ghegeuen, sommige hebben syt willichlick aff gedtuongen, ende sommige heerschappen hebben huer tegens gestaen, ende woldent niet gheuen, maer hebben appelleert totten Roemschen coninck. Doe hebben sommige heerschappen in Oostergoo, naemelick vanden Schieringe partye (want die Gronigers meest tegens stonden), wtgemaeckt anden coe. mayt. Maximiliaen heer Jelle, pastoer toe Rauuert, dat hy coe. mayt. solde te kennen gheuen, hoe dat Gronigers den onuilligen in Oostergoo met geuelt drongen, onder hueren verbondt toe gaen, ende die landen suaerlick schatten, ende die huer tegen stonden, om datse onder den keyser wolden blyuen, worden van Gronigers verdruckt ende beduruen, etc. Met heer Jelle voorsz. reysden anden keyser Renick Camstra toe Hyelsum, heer Pieter Camstra zoon, die by den Roemschen coninck lach, ende was groot by hem, ende Rienick Hemstra, ende Taecke Obbama off Hemstra. Dese quaemen by den Roemschen coninck toe Mastricht. Van daer reysde hy, nae twee daegen, toe Graue, in Gelderlandt, ende daer syntse den Roemschen coninck toe woorden

1494. gecoemen, den sesthienden dach Augusti. Daer dede heer Jelle toe Rauuert, voor den Roemschen coninck ende alle zyn heeren, een schoon, costel ende geleert relatie; daer nae heeft hy co^e. mat. die suaericheyt van Oostergoo te kennen ghegeuen, als voorsz. is, waerop hy prouisie begeerde van Ro^e. co^e. may^t., als erffheer van Vrieslandt, tegens die van Groningen. Als heer Jelle voorsz. die relatie voor den coninck, int bywesen hartoch Albert van Sassen, marckgraeff Frederick van Brandenburgh, ende veel andere heeren ende vorsten, die by hem waeren, hadde gedaen, doe heeft co^e. mayt., by raede der vorsten, die by hem waeren, den heerschappen voorsz. belooft, dat hy Gronigers wolde schryuen ende gebieden, datse gheen onwillige in Oostergoe solden duingen an huer verbondt, endè van niemandt tribuit ofte schattinge insetten, noch nemen, die niet onder huer verbondt waeren. Maer Gronigers hebben die ander heeren int keysers hoff, met gelt ende propynen, corrumpeert, datse des Ro^e. co^es. brieuen weynich achten, ende hebben in Oostergoo geschadt tot hueren wille.

Int jaer van vier ende tnegentich begon weder dat oorloch tusschen Jw Juuinga ende Goslick Juuinga, om die heerschappie toe Boolsuert, daer ick voor, int jaer van tachtigen ende een ende tachtigen, van hebbe geschreuen. Jw Juuinga ende Tyerck Walta, zyn broeder, besetten met huer fautoers ende vrunden sommige vesten binnen Boolsuert; Tyerck Walta voorsz. besette die poorte nae Tzerckwert; Douue, Epe zoon, Hettinga besette die poorte nae Sneeck, by die Minnebroeders; Jw Juuinga besette een sterck huys in die Poelstrate, daer hy in woonde. Daer tegenst, by hulp ende raedt Bocke Harincxma toe Sneeck, M. Jw, Hero ende Jarich Hottinga, gebroeders, Botte Hollinga, Goslicks stieffvader, heeft Goslick Vriessche knechten in Boolsuert gecregen, ende heeft beseth die

poorte nae Hichtum, ende Jongama huys wel beuaert. 1494.
Als dit aldus stonde, soe quaemen tot Goslick, binnen Boolsuert, Hero Hottinga ende Schelte Lyauckama, die oock Goslick Juuinga suster hadde, met meer volck. Doe Jw Juuinga sach, dat zyn vianden soe machtich binnen quaemen, is hy met die burgers, die zyn partye hielden, heimelick wt Boolsuert gereist nae Leeuuerden. Tyerck Walta, zyn broeder, verliet oock Boolsuert, ende tooch op zyn huys toe Tzerckuert, ende roofde daer van op Boolsuerder burgers, die Goslicks partye hielden, ende op Goslick andere vrunden ende partysluiden. Doe nam Goslick alt guedt ende waepen, dat Jw Juuinga int huys, daer hy inne woende, in die Poelstraete, binnen Boolsuert, hadde gelaeten, doe hy wt Boolsuert reysde, ende brochtet op Juuinga huys, ende worp dat huys neder, daer Jw in hadde geuoont.

Doe Tyerck aldus lach op zyn huys toe Tzerckuert, soe ist geschiedt, dat coopluiden van Coelen, die tot Franeker geldt hadden laeten munten, voeren voorby Tzerckuert nae Woorckum, ende wolden wt Vrieslandt. Dese coopluyden liet Tyerck op zyn huys haelen, ende sloech huer onrechtelick ouer, datse valsch geldt hadden laeten munten; ende, want hy grietman van Wonseradeel was, soe nam hy huer wel by tuaeleff hondert golden guldens, ende lietse doe voort an reysen. Tyerck tooch met dat gelt toe Leeuuerden, tot Jw, zynen broeder. Doe Sneeckers ende Franekers hoorden, dat die coopluiden van Coelen waeren spolieert van Walta huys, soe sint sy met alle huer macht, ende veel Schieringe heerschappen ende knechten, die Goslick in Boolsuert hadde, by een gecoemen, ende hebben Tyerck Walta huys toe Tzerckuert belecht. Op dat huys was capetein Doeytye, Agge zoon, Donya: want Tyerck was seluen toe Leeuuerden. Die voort huys laegen schooten met Franeker grote bosse die eene zyde vant huys heel

1494. neder. Nae dat die leger vyff daegen voort huys hadde gelegen, soe gaeuen sy dat huys op, ende gingen aff, beholden lyff ende tuych, ende reysden toe Leeuwerden, toe Tyerck Walta. Doe worpen die Schieringen dat huys onder voeten, den xven dach Junij.

In deese tyt hebben Bocke Harincxma ende Sneeckers gesuent ende vrede gemaeckt met Douue ende Hartman Gaelis ende huer vrunden, ende hebben an beide zyden den suen ende den vrede befesticht, met beloftenisse ende besegelde brieuen. Doe maeckten Galama twee stercke blockhuysen, een toe Coldum ende een toe Warnze; twelcke Bocke ende Sneeckers hebben toegelaeten, omme den suen, tusschen hun beiden gemaeckt, toe onderholden. Op dat nochtans die Schieringen op Geesterlandt niet heel solden worden verdruckt ende verdreuen, soe heeft Bocke met zyn vrunden, ende naemelick die Schieringe partye op Geesterlandt hulpe, een sterck blockhuys by het clooster van Hemelum gemaeckt. Galama zyn toe Hemelum by Bocke gecoemen, ende hebben dat werck besien ende gepresen, ende hebben Bocke toe gaste gebeden, wel tracteert ende liefflicke woorden ghegeuen. Bocke siende, dat Galama hem dus veel vruntschap beweesen, hadde hy geen meer suspitie ende gedachten, dat Galama den suen solden inbreecken, waer omme, eer dat huys volmaeckt was, reisde Bocke met zyn volck weder nae Sneeck, ende liet Wybe, Jarich zoon, met volck, op dat huys, dat hy metter tyt voort solde reedt maecken. Als Galama saegen, dat Bocke wech was, hebben sy, met hulpe der andere Vetcoeperen ende Doytye Bonga van Kimswert, dat huys voorsz., tegens den suen, ingenomen ende destrueert. Doe Bocke hoorde, dat Galama met die andere Vetcoepers dat huys voorsz. hadden destrueert, heeft Bocke metter haest alle zyn macht vergaedert, ende toogh toe Hemelum, ende maeckte dat blockhuys weder,

ende bleeff met alle zyn volck daer leggen, soe lange dat huys volmaeckt was, ende beuaerde dat huys met volck, vitalie ende geschuth, ende sette Wybe, Jarich zoon, voorsz. daer op, tot een bewaer teghen Galama ende die andere Vetcoepers, huere vrunden, ende reysde weder nae Sneeck. 1494.

Doe Jw Juuinga ende Tyerck Walta, zyn broeder, wt Boolsuert waeren verdreuen, ende Walta huys destrueert, ende laegen toe Leeuuerden, als voorsz. is, ende wisten wel, dat noch veel burgers binnen Boolsuert huer vrunden ende guede gunners waeren, soe hebben sy binnen Boolsuert tot huer vrunden geschreuen, dat sy den achsten dach Julij, inden morgen tyt, met volck wolden coemen, ende vallen Boolsuert an, dat sy dan prouys solden wesen, ende op huer toecomste waecken. Soe ist geschiedt, dat Tyerck Walta, met Leeuuerdera hulp, heeft by een gecregen omtrent drie hondert mannen, ende is daer mede, inder nacht voorsz., heymelick an Boolsuert gecoemen. In die selue nacht voorsz. waeckten veel burgers van Jw ende Tyercks vrunden, met die knechten, binnen Boolsuert. Tegens die morgen seyden die burgeren tegens die knechten, in bedroch, datse wel mochten te bedde gaen, sie wolden den waeck wel voort beuaeren. Die knechten, die niet quaets, noch eenige bedroch, wisten ofte dochten, gingen van die waecke toe bedde. Doe hebben die burgers Tyerck een teecken gedaen, ende heeft die stadt, met hulpe ende gunste sommige burgers, ouerfallen met drie hondert knechten. Inden eersten incomste worden daer sommige van Goslicks gunners dootgeslaegen, die meest teghen stonden, oock sommige gefangen; die ander liepen op Juuinga huys, huer daer beschermende met bussen ende ander instrumenten van oorloch. Op die tyt waeren oock opt huys voorsz. heerschappen, als Botte Hollinga, Goslicks stiepvaeder, met Wytya, zyn wyff,

1494. ende Hero Hottinga van Wommels. Als dan Goslick Juuinga vrienden hoorden, dat Tyerck Walta die stadt Boolsuert in hadde, soe zyn Bocke Harincxma, M. Jw ende Jarich Hottinga, gebroeders, Schelte Lyauckama, Aesge toe Mantgum, Douue Roedmers, met meer heerschappen, huysluiden ende knechten, die wt Boolsuert waeren verjaecht, ende met die steden Sneeck, Franeker ende Woorckum, voor Boolsuert gecoemen, met bussen ende geschuth, ende hebben die stadt belecht. Doe hebben Jw Juuinga ende Epo Tetis in die Hommerts, want Douue, zyn zoon, gefangen sadt op Juuinga huys, binnen Boolsuert, gearbeit ende solliciteert an huer vrunden ende Vetcoepers, om Boolsuert te ontsetten, ende hebben op die voeten gebrocht Herama, Roorda, Deeckama, tot darthien heerschappen toe, ende sint, met huer ondersaeten ende vrunden, voor Boolsuert gecoemen, omme die leger op te slaen, in twee oorden. Int eerste heer waeren die wt die Hommerts, van Abbegae, ende meer dorpen, daer by leggende; met dese quam Epo Tetis voorsz. die wech op nae Tzerckuert. Int anderde heer waeren die van Tzum, Tyemarum, Firdgum, Huyns, Schraerd, etc., met darthien heerschappen; ende dese quaemen van Schraerd af, ende hebben Franicker heer angefochten, die metten eersten den cans niet mochten holden, waer om sy begonnen te wycken; maar nae hebben sy weder moed gegrepen, ende hebben, met hulpe Jarich Hottinga ende Nylanders, ende andere vrunden, die vianden weder tegens getreden, ende met hem een slach gedaen, ende hebben int leste dat veldt geholden, ende sommige van huer vianden dootgeslaegen, sommige gefangen; onder welcken worden vyff heerschappen gefangen, als Taecke Herama toe Tzum, die op Hottinga huys, op Nylande worde gebrocht, Taecke, Agge zoon, Herama, Douue Aelwa, Haringh, Doecke zoon, ende worden ghebrocht

op Bocke Harincxma huys, toe Sneeck. Daer nae dat 1494.
Tyerck Walta ende die van Boolsuert saeghen, dat die
ontseth verliep, ende saegen gheen meer troost van ont-
seth, soe hebben die Minnebroeders binnen Boolsuert met
sommighe priesters gearbeit ende gesproocken tusschen beide
paerten, om compositie te maecken. Ende daer is een
bystandt van ses maenden gemaeckt, op sulcke conditie,
dat alle gefangenen an beide zyden, binnen dese ses
maenden des bystandts, solden vry wesen, maer daer nae,
by hueren eedt, weder in huere gefangenis coemen.
Tyerck solde die stadt Boolsuert belaeten, ende toe Tzerck-
uert weder timmeren. Die burgers van Boolsuert, die
schuldich waeren, solden huer misdaet betaelen, tot die
nisse van guede onpartylicke luyden. Die kne...xma huys
den wt Boolsuert gaen, beholden lyues Schieringen wt
ende niemant onder weghe in lyff n.orpen om Boolsuert,
digen; welcke alsoe is geschiedt, ende andere dorpen.
in die stadt Boolsuert, ende w..dt, daer hy die knechten
ende liet die steenen poorte ..eck, met huer vyff gaen ofte
ken ende begrauen, ende..um, Tyrns, Folsgaera, Tyalla-
op dat hy wt ende in duldsende, met dat huys, zyn met
belieffde. .. ende gesloeten, datse die knechten
Int jaer voorsz., int tegen staen, ende gheen schattinge
Gaelis ende Otto Yge.., met huer ommelanden, ende Jw
vergaedert, ende malcanderen gesuent, op sulcke conditie,
Wernze, belecht. ..ga zoon solde hebben toe wyff Foockel,
zyn huys, maer. dochter, ende met huer dat huys toe
Bocke Harincxma..sz. Ende daer worden vyftich schilden
Bonninga, zyn onder geseth voor den ghenen, die desen
meer andere, ben; maer niet lange daer nae sterff M. Jw
..esterlandt, om.., ende Hero ende Jarich Hottinga, zyn
..eff toe Hemel ochden weder tegens Jw Juuinga; oock
Tybe voorsz., ..nga zoon, nae zyn vaeders doot, toe Suoll
..dden, dan broeders clooster; ende alsoe hadde dat

1494. Septembris, teghen Galama geslaegen; ende, want die victorie van God is, ende niet groot getall ofte sterckheit des volcks, soe hebben Galama den slach geuonnen, ende sommige dootgeslaegen, ende veel gefangen. Daer worde geslaegen Low, Broer zoon, Bonninga, van Hlyonghum, nae dat hy zeer stoutelicken hadde gefochten. Jelmer Ottis voorsz. worde geuondt ende gefangen; maer Jelmers wyff, die opt huys lach, woldet huys noch huer vianden niet ouergheuen, hoe wel sy wel wiste, dat Low, huer vaeder, doot was, ende Jelmer, huer man, geuondet ende gefanghen. Doe Bocke Harincxma hoorde den nederslach zyns volcks, was hy zeer droeuich, ende reisde van Heme-Vetcoop Harich, op Minno Hillama huys. Daer nae hebben die voeten hen gearbeit guede priesters ende mannen, ende thien heerschapp ghemaeckt, als dat die gefangenen solden ende vrunden, voor v zyn. Ende Jelmers huys worde op op te slaen, in twee elis handen, ende worp dat onder wt die Hommerts, van Ab
by leggende; met dese quad ballinck toe Leeuuerden, als op nae Tzerckuert. Int and Gelderlandt een burger van Tzum, Tyemarum, Firdgum, Hommis zoon, om knechten; darthien heerschappen; ende dese hondert knechten, van af, ende hebben Franicker heer ang Daem van Tyll. Met eersten den cans niet mochten holde le Bocke Emmis van gonnen te wycken; maar nae hebben nigius nacht, ende gegrepen, ende hebben, met hulpe Jan t, ende duer hulp Nylanders, ende andere vrunden, die iedt Juuis waeren, tegens getreden, ende met hem een slac iden doot geslae- hebben int leste dat veldt geholden, end der burgers, die huer vianden dootgeslaegen, sommige g dt, ende bleuen welcken worden vyff heerschappen gefang regeerde. Oock Herama toe Tzum, die op Hottinga huys, chap toe Wom- worde gebrocht, Taecke, Agge zoon, He ke; ende Jw Aelwa, Haringh, Doecke zoon, ende wor y soude in zyn

handen ouerleueren Juuinga huys binnen Boolsuert, met 1494.
Tzerckuerder poorte, ende daer toe drie hondert gouden guldens; welcke alsoe geschiede, ende daer mede quam Hero voorsz. vry, des seluen daeges. Doe tooch wt Boolsuert Pier Romta, met die knechten, toe Pingum, voor Wyttya, Lyuue zoon, Beyma huys; ende als sy dat huys niet mochten crygen, soe branden sy daer omtrent sommige huysen, ende naemen alt guedt, dat sy in die huysen ende kercken vonden, ende alle die koeien ende andere beesten, ende toegen daer mede weder binnen Boolsuert. Doe werden daer vyff van die knechten dootgeslaegen van die huysluiden. Daer nae is Bocke Emmis, met die knechten, gereist toe Woorckum, ende beroofde daer die Schieringe huysen, ende cregen Douue Harincxma huys binnen Woorckum, ende verdreuen die Schieringen wt Woorckum, ende schatten alle die dorpen om Boolsuert, als Arum, Pingum, Witmaersum, ende andere dorpen. Ende Jw Juuinga crege groot geldt, daer hy die knechten mede betaelde. Die stadt Sneeck, met huer vyff gaen ofte dorpen, ende met Ysbrechtum, Tyrns, Folsgaera, Tyallahuysen, Sloeten ende Woldsende, met dat huys, zyn met malcanderen verbonden ende gesloeten, datse die knechten toe gelycke wolden tegen staen, ende gheen schattinge gheuen. Franickers, met huer ommelanden, ende Jw Juuinga zyn met malcanderen gesuent, op sulcke conditie, als dat Jw Juuinga zoon solde hebben toe wyff Foockel, M. Jw Hottinga dochter, ende met huer dat huys toe Woorckum voorsz. Ende daer worden vyftich schilden jaerlicxe renthen onder geseth voor den ghenen, die desen contracten hielden; maer niet lange daer nae sterff M. Jw Hottinga voorsz., ende Hero ende Jarich Hottinga, zyn broeders, oorlochden weder tegens Jw Juuinga; oock ginck Jw Juuinga zoon, nae zyn vaeders doot, toe Suoll int Predicker broeders clooster; ende alsoe hadde dat

1494. hylck ghenen voortganck. Daer nae, omtrent Alderheiligen, toegen die vreemde knechten weder wten lande.

1495. Int jaer ons Heeren duysent vier hondert vyff ende tnegentich, in dat begin des jaers, was een gemeen gerucht ouer all Vrieslandt, dat Heer Georgien van Hebesteyn, ridder, solde int landt coemen met vreemde knechten, wten naeme ende van wegen hartoch Albert van Sassen, om Goslick Juuinga ende die ballingen van Woorckum op huer eygen weder te brengen, die van Jw Juuinga ende andere Vetcoepers waeren verdreuen. Omtrent S. Bartolomeus heeft Goslick Juuinga, met zyn vrunden, boeden gesonden an Edzerdt, graeff van Eemden, omme van hem knechten toe crygen, die hem Boolsuert mochten helpen winnen. Die graeff voorsz. looffde, dat hy hem knechten solde senden, wanneer den vreede tusschen hem ende den bisschop van Munster waere befesticht. Dit vernam Jw Juuinga, die Boolsuert ende Juuinga huys in hadde, dat Goslick, zyn neue, arbeide om knechten toe criegen, ende hem wt Boolsuert toe verdryuen. Doe sende hy Bocke Ennis voorsz. in Eemderlandt; ende Bocke voorsz. creech daer drie hondert vreemde knechten, die duer Groningen ende Leeuuerden quaemen binnen Boolsuert, omtrent Lamberti, ende verwachten Goslisk Juuinga toecomst. Gronigers wolden Goslick Juuinga knechten niet duer laeten passeren: want sy Jw Juuinga party meer faueerden, dan Goslicks partye; waeromme Goslicks knechten soe geringe niet mochten coemen. Op S. Michiels nacht totter handt toegen die knechten wt Boolsuert, met die Vetcoepers ende burgers, ende beroofden die Haeg van alle huer guedt, ende branden die bueren heel op, wtgesecht die Priesters huysen, ende naemen alle dat guedt, dat in die kercke was geflucht, ende voerdent binnen Boolsuert, ende buyten ende paerten dat met die knechten. Oock reisden Boolsuerder met die knechten in der Ylst,

ende cregen Sytze Harincxma huys in, die Goslick Juuinga 1495.
wyffs vaeder was, ende roofden van dat huys op Goslicks
vrunden. Op den seluen dach cregen Boolsuerdera oock
in Pier Foppes Bonninga huys, in die Morra, ende spolieerdent
huys, ende brandent.

In deese tyden badde Bocke Harincxma ende Sneeckers,
met die ander Schieringen, een blockhuys toe Hemelum
gemaeckt, tegen Galama ende huer partysluyden, daer sy
Wybe, Jaerich zoon, op hadden geseth, met sesthien
knechten. Soe ist geschiedt, opten viertienden daçh Octobris,
dat Douue ende Hartman Gaelis, gebroeders, hadden
heimelick knechten van Boolsuert gecregen, ende stormden
met die knechten ende huysluyden dat huys an, ende wonnen
thuys, ende brochten Wybe, Jarich zoon, gefangen
binnen Boolsuert.

Dit aldus geschiedt, quaemen joncker Fox ende Daem
van Tyll, met drie hondert knechten, toe Sloeten, omtrent
Simonis et Judae, ende joncker Fox liet twee houdert
knechten toe Sloeten, ende tooch met hondert knechten
inder Ylst. Daer quaemen Goslick Juuinga met zyn volck,
ende beleiden Sytze Harincxma huys inder Ylst, daer
Boolsuerder met huer knechten op waeren leggende. Doe
Iw Juuinga ende Tyerck Walta, zyn broeder, hoorden, dat
huer vrunden belecht waeren opt huys voorsz., ende dat
Goslick ende joncker Focx niet dan hondert knechten by
huer hadden, soe quaemen sy, met huer knechten ende
Boolsuerder burgers, ende ander Vetcoepers, inder Ylst,
om thuys toe ontsetten, ende die knechten te verslaen.
Joncker Focx met syn knechten, siende, dat Boolsuerders
soe machtich an quaemen, weeck met zyn volck op
Jeecken, Tetis zoons, huys inder Ylst, ende maeckte dat
met eerdtwerck van binnen an sterck, soe veel hy mochte.
Boolsuerders toeschoeten dat huys met huer grote busse,
alsoe dat joncker Focx, met zyn knechten, dat huys niet

1495. lange mochte holden. Doe schreeff Bocke Harincxma ende Jarich Hottinga an Jw Juuinga ende Boolsuerdera, datse solden trecken vant huys, off sy wolden met die ander knechten ende hueren vrunden coemen, ende slaense aff. Jw Juuinga ende Boolsuerdera, horende, dat die knechten van Sloeten waeren gecoemen toe Sneeck, ende datter toe Sneeck veel volcks vergaederde, omme thuys te ontsetten, reysden sy, den tuintichsten dach Octobris, inder nacht, vant huys; oock verlieten sy, inden seluen nacht, Syttye Harincxma huys inder Ylst, ende reisden nae Boolsuert, ende naemen met huer alle die koeien, die sy mochten cryghen. Dit vernam joncker Focx; inder nacht, dat die vianden wech reysden, tooch hy inder seluer nacht huer nae, met den Vriesen, die huer beesten hadden verloeren, ende cregen alle die beesten weder. Daer nae, opten laesten dach Octobris, tooch Goslick Juuinga ende Douue Harincxma, met die knechten ende ballingen van Woorckum, ende branden in die Hommerts ende Ietryp seuenthien huysen, die Epo Tetis Hettinga vrienden waeren; ende die ander huysluyden ende dorpen, daer omtrent, hebben sy spolieert ende suaerlick brandschattet. Opten negenden dach Nouembris lieten Goslick Juuinga, Hero Hottinga, Douue ende Laes Harincxma, schepen bereyden, ende toegen, met die ballingen van Woorckum ende die knechten, nae Woorckum, ende cregen Woorckum in sonder wederstaen: want die Vetcoepers waeren met huer guedt voor wech gereist. Toe wylen die heerschappen met die knechten daer laegen, quamen daer noch meer vreemde knechten by huer int landt, alsoe dat die hoop van wt landtsche knechten meer was dan duysent, van welcke die principale hooftluyden waeren joncker Focx ende Daem van Tyll. Ende met die laeste knechten quaemen joncker Florys, Thooft vanden Bussche, Lange Coort, Jan van Moers, Jan van Lyer, Leentyen Cuyper, Jan van

Alpen, Lubbert Benneuolt. Doe liet Hero Hottinga Franic- 1495.
ker grote busse haelen, ende schoot op zyn huys, dat hy hadde binnen Woorckum, ende Tyerck Walta voortyts hadde geuonnen, ende met zyn knechten beseth. Ende als dit huys met bussen worde duergeschoeten, ende tuee van die knechten, die daer opt huys laegen, waeren doot geschoeten, gaeuen sy dat huys op, ende sy worden gefangen. Die Vriesen worden Hero Hottinga vencklick gedaen, ende die Duytsche in die vreemde knechten handen. In dit belech van dit huys worde Laes Harincxma in den Haegh, Douue Harincxma broeder, gheschoeten, daer hy nae an storff. Doe worde all Wymbritzeradeel buyten dyck, ende Staueren, Hindeloepen ende Molckwerren, ende andere dorpen daer omtrent, suaerlicken geschadt van Goslick Juuinga ende zyn knechten, als van elcke koe een stuuer, ende van elcke pondismaete een halue stuuer. Den een ende tuintichsten dach Nouembris wolde Goslick met zyn knechten schattinge hebben van Coldum; maer Hartman Gaelis, heerschap toe Coldum, verboedet zyn ondersaeten, datse met die knechten niet solden componieren. Doe toegen die knechten met alle den hoop nae Coldum. Ende als Hartman sach die macht van die knechten, stack hy zyn eygen huys anden brandt, ende tooch met zyn huysluyden voor heen wech. Doe branden die knechten toe Coldum een ende tuintich huysen, ende die ander gaeuen grote brandtschattinge. Doe sonden die knechten brieuen op Geesterlandt, an alle dorpen, datse toe Woorckum tot huer solden coemen, ende brengen schattinge. Die Geestluyden hebben met malcanderen geslooten, dat sy gheen schattinge wolden gheuen. Ter wylen Goslick met die knechten toe Woorckum laeghe, verduruen die knechten beyde vrunden ende vianden, ende roofden van die huysluyden groot guedt, ende en ontsaegen gheen kercken noch kraemen: want

1495. die knechten soe machtich waeren, dat Goslick met die ander heerschappen daer gheen groot macht ouer hadden. Doe hebben die knechten alt guedt, datse in Woorckum vonden, ende van die ommelanden hadden gerooft, met schepen wt Vrieslandt gesendt. Soe isset geschiedt, dat die knechten een schip met guedt nae Sloeten sonden, daer noch een groot paert van die knechten laegen. Als dit schip quam by Balck, doe hebben die Geestluyden ende Woldtluyden dat schip genoemen, ende vyff knechten, die in dat schip by dat guedt waeren, dootgeslaegen, met een coopman van Hartogenbosch, die oock int schip was, ende bood drie hondert golden guldens voor zyn lyff. Ende noch veertich knechten van Woorckum, die dat guedt solden ouer geleyden, hebben sy toe Wyckel opten kercke toorn gejaecht, die ellick eenen golden gulden gaeuen voor huer lyff, ende toegen in Sloeten. Doe hebben die Geestluyden geschreuen an die Seuen Wolden, huer biddende, datse met all huer macht tot hem wolden coemen, om die vreemde knechten, die toe Sloeten ende Woorckum laegen, ende die hem alle daegen groten schaede deeden, ende oock brandtschattinge van huer hadden geeyscht, wten lande toe dryuen; dat alsoe is geschiedt: want die Woldtluyden met die Geestluiden hebben te saemen gesuoeren, die vreemde knechten tegens te staen, ende wten lande toe dryuen; ende hebben Taecke zyll toe geworpen, op datter gheen meer knechten int landt solden coemen. Als die knechten toe Woorckum hoerden, dat huer gesellen waeren dootgeslaegen, ende dat guedt genomen, ende dat die Woldtluyden ende Geestluyden met malcanderen hadden geslooten, ende begonnen toe Wyckel toe vergaeren, om Sloeten te winnen, soe heeft joncker Focx, ouerste capetein van die knechten, twee hondert knechten in Woorckum gelaeten, ende is heimelick inder nacht binnen Sloeten gecoemen, dat die

Vriesen, toe Wyckel vergaedert, niet wisten. Soe ist ge- 1495.
schiedt, den eersten dach Decembris, dat sommige Vriesen tusschen Wyckel ende Sloeten wolden een schip setten, duers ouer die wech, op dat die knechten wt Slooten huer onuersiens niet solden ouercoemen. Dit hebben die knechten toe Slooten gesien, ende hebben sommige knechten wt Slooten geschickt teghen die Vriesen, die by dat schip waeren, ende hebben malcander dapper geslaegen. Ten laesten worden daer sommige van die Vriesen geslaegen, ende die ander vloegen tot die princepael hoop, die toe Wyckel lach, die niet wisten, dat die knechten tegens die Vriesen geslaegen hadden. Ende voort quam joncker Focx, met die heele hoop, wt Slooten tegens die Vriesen, om met die Vriesen te slaen. Soe worden die Vriesen beancxt: want die Woldtman ende Geestman al te saemen noch niet by een vergaedert waeren; oock hadden sy gheen tyt, oorde te stellen; nochtans stelden sy huer te weer teghen die knechten; maer die knechten hielden dat veldt, ende daer worden wel hondert Vriesen geslaegen, ende veel gefangen; die ander ontliepent. Daer worde mede gefangen Benedictus Hettinga, Epe, Tetis zoon, in die Hommerts. Doe worden daer sommige dorpen spolieert, als Wyckel, Sindel, ende sommige huysen gebrandt; die ander dorpen op Geesterlandt worden suaerlick geschadt van Goslick Juuinga ende die knechten. Doe brantschatte Goslick Juuinga oock sommige dorpen in die Seuen Wolden, als Tzerckgeest, Oostergae, Follegae, Oosterzee, Lemmer, ende daer omtrent. Te wylen dat dese knechten toe Sloeten laegen, begonnet toe vriesen, ende den negenden dach Decembris braecken Goslick Juuinga ende joncker Focx toe Slooten op, ende lieten tuee hondert knechten daer in blyuen, ende toegen met die ander knechten in Oldeclooster, om Boolsuert te winnen, ende bleuen daer leggen acht ofte neghen daeghen, ende deden

1495. dat clooster grote schaede in cost ende brandinghe. Doe Boolsuerder vernaemen, dat Goelick met die knechten waeren toe Oldeclooster, doe togen sy wt, ende branden Oeghbeclooster alheel op, met die kercke, ende meest met al huer guedt. Die capeteinen van die knechten hielden wel daegen met Jw Juuinga ende Boolsuerdera, ende hadden ghenen gedachten, Boolsuert te winnen; maer verlangden den tyt met daegen te holden soe lange, datter veel knechten, met sommige capeteinen, metter tyt in Sneeck quaemen; ende die lichte burgers in Sneeck, die herberge hielden, om huer neringe ende profyt, buyten weten ende wille der gemene burgers, holpen veel knechten heymelick, by nachte ende by daege, in die stadt. Onder desen begonnet te doeyen; doe begeerde joncker Focx an Bocke Harincxma, Low Donya, ende recht ende raedt der stadt Sneeck, dat hy met die heele hoop knechten mochte in Sneeck leggen, soe lange dattet hard ys worde ofte heel doeyede, datse Boolsuert mochten anfallen. Sie suoeren, beide capeteinen ende knechten, datse den burgers ghenen ouerlast solden doen, maer om huer penninck teeren, ende wt die stadt weder te reysen, wanneert die burgers belieffde. Met dusdaenige woorden hebben sy die burgers beuilliget, datse in die stadt zyn gelaeten, den xvij^en^ dach Decembris, tot grote schaede ende verderffenisse der stadt Sneeck ende alle die ommelanden. Dit is nochtans geschiedt teghen consent ende wille meestendeel van die burgeren. Daer nae, inder nacht voor Nye jaers auondt, toeghen die knechten wt Sneeck, heymelick, ouer ys, nae Leeuuerden, met bruggen ende ledders, ende andere instrumenten, daer sy die stadt mede meenden te winnen. Als die knechten by die galge waeren gecoemen, ende huer daer bereyden, om die stadt an toe vallen, soe is daer haestelick een veranderinge ende turbatie des luchts gecoemen, een fuyl, raesende weder, alsoe dat die knech-

ten worden vercoldet ende vercloemet, ende dorsten die 1495.
stadt niet an stormen. Oock was die graft gebittet, ende die bruggen ende die ledderen waeren toe corte, ende mochten ouer die bitten niet raecken. Doe worden die knechten beancxt, ende branden een mollenaers huys, ende reysden met schanden van daer weder toe Sneeck.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ses ende tne- 1496.
gentich, int begin vant jaer, daer nae dat die knechten van Sneeck voor Leeuuerden hadden geueest, als voorsz. is, doe sonden Leeuuerders boeden an die van Groningen (want sy met malckanderen waeren verbonden), ende lieten huer weten, hoe die knechten van Sneeck voor Leeuuerden hadden geueest, ende, hoewell sy deesen reyse niet hadden bedreuen, maer met schanden van daer gescheyden, sy tuyfelden daer niet an, off sy solden huer op een ander tyt weder versuecken, begerende daeromme van Gronigers raedt ende hulp tegben die knechten in Sneeck gelegen. Doe quaemen Gronigers toe Leeuuerden, omtrent heilige Drie coeningen, met groote macht van volck, ende laegen alle den winter binnen Leeuuerden, ende bedreuen niet, dat weerdich is omme toe schryuen, dan datse die stadt Leeuuerden ende die burgers groete schaede ende oncost deden.

Daer nae, opten seuenden dach Januarij, ist geschiedt, dat die knechten, die toe Slooten laegen, met huer hooftman Lubert Barneveldt, wt Gelrelandt, toegen in die Seuen Wolden, ende beroofden aldaer die Lemmer, Oostergae, Vollegae, Oosterzee, ende andere dorpen daer omtrent. Doe vergaederden die huysluyden, ende sloegen die clocken, ende setten hem tegben die knechten toe weer, ende ontjaechden die knechten dat rooff, ende sloegen wel vyfftich van die knechten doot, met die hooftman voorsz. ende den vaendraeger, ende die ander quaemen met grooter noodt binnen Slooten. Dit aldus geschiedt, hebben die

1496. Woldtluiden moedt gecregen, ende hebben met malcanderen alle die Seuenwolden eendrachtelick geslooten, datse Slooten wolden bestormen, ende daer nae Sneeck, ende alle die vreemde knechten wten lande dryuen. Die Woldtluyden vergaederden wel by acht duysent sterck, ende laegen om Slooten in drie hopen ofte schaeren, als op Tzerckgeest ende toe Balck, ende vergaerden veel schepen, die sy voll met hoy setten op sleeden, om die grafft toe Slooten daer mede toe vullen. Oock sonden sy op die tyt Ydsert Janckis, heerschap op Langweer, Barra Rommersma ende Syrck Myrcks, toe Leeuuerden an Gronigers, die doe toe Leeuuert laegen, als voorsz. is, wel by vier duysent sterck, ende begeerden bystandt ende hulp, als sy met malcanderen verbonden waeren, van Gronigers, om die vreemde knechten toe verslaen ende wten lande toe dryuen, die toe Slooten ende Sneeck laegen, huer tot groeten schaede ende achterdeel. Gronigers hebben die ambassaeten onthieten, datse met huer volck den Woldtman voor Slooten wolden toe hulp coemen, twelcke sy niet en hielden; maer Gronigers vertoegen den tyt, ende seyden den burgers van Leeuuerden, datse voor Sloten solden trecken, den Woldtman toe hulpe, sie wolden soe lange den stadt beuaeren; dat die burgers van Leeuuerden niet wolden doen; alsoe dat den Woldtman gheen hulpe quam van Gronigers. Onder disse hebben die knechten toe Sneeck vernoemen, dat die Seuen Wolden, met grote macht van volck, waeren vergaedert by Slooten, om Slooten te winnen, ende huer gesellen, die in Slooten laegen, te verslaen, soe hebben sy hem toegerust, ende bereyden alle huer geschudt, ende ander instrumenten van oorloge, die sy hadden, ende naemen mede Sneecker grote busse, ende reysden wt Sneeck, acht hondert knechten, ende Goslick Juuinga met huer, nae Woldtsende, ouer ys, ende voort ouer Slootmanne meer, ende stelden

huer oorde, ouer Slootmanne meer, by Slootmanne galge, 1496.
om aldaer een slach teghen die Woldtvriesen toe doen. Die Vriesen, siende den knechten in die oorde staen, syn, met groter moedicheit ende onuersaecht, den knechten teghen gecoemen, ende hebben zeer sterckelicken teghen die knechten geslaegen, alsoe datter in den eersten anganck sommige knechten worden geslaegen ende veel geuondet. Die knechten, siende die veelheit ende coenheit der Vriesen, hebben volnae despereert van die victorie, ende schooten Sneecker grote busse, die sy mede wt Sneeck hadden genoemen, als voorsz. is, die gefult was met haegelschuth, ende voort alle huer ander geschuth, los, ende schooten veel Vriesen doot. Die Vriesen verlieten huer op huer macht ende coenheit, ende hebben die knechten om becingelt ende an allen zyden angevochten. Die knechten hielden huer styff in huer oorden, daer alle craft des strydts in gelegen is, meer dan in macht van volck, dat die Woldtvriesen doe soe wel niet verstonden, waer om worden die Vriesen an alle hoecken gedoot ende geuondet, alsoe datse van die oorde mosten wycken. Sy hebben terstont weder by een vergaedert by Slooten, an die mondt van die meer, om noch een slach tegen die knechten toe doen. Ende zyn met groter macht, sonder oorde, opt ys, in die mondt van die meer, getreden, daer die stroom des waeters aldermachtichst liep, ende daeromme dat ys alder kranckste was, waeromme dat ys is gebroocken, ende die Vriesen sint aldaer met groten hoepen verdroncken, ende veel van die knechten geslaegen, ende die ander ontliepen. Daer bleuen noch sommige Vriesen staen, ende sloegen tot die laeste man toe met die knechten, die oóck al meest worden geslaegen. Dese slach geschiede den xiij^en^ Januarij, dat is op S. Pontiani auondt, int jaer voorsz. Men seyde metten eersten, dat oock sommige alsoe hebben geschreuen, dat daer toe

1496. saemen verdroncken ende geslaegen worden vyfthien hondert Woldtvriesen; maer nae hebben tuee priesters wt die Seuen Wolden, die den waerheyt wolden weten, ende syn gereyst duer die Seuenwolden in alle dorpen, ende hebben befonden, datter verdroncken ende geslaegen waeren seuen hondert mannen ende veerthien, onder welcke waeren sommige heerschappen wt die Seuen Wolden, als Wlcke Sickes toe Ackrum, Kempe Tyepckes ter Caple, Hontye Bottes van die Suaeghe, Idts op Tyerckgeest. Van die knechten worden acht geslaegen, ende drie verdroncken ende veel geuondet. Nytert Focx ende Lanckoen, capeteynen, waeren alle beyde geuondt. Ende hoewel die knechten den slach hadden geuonnen, nochtans hebben sy hem van die victorie niet beroemt: want sy seluen bekenden ende seyden, hadden die Vriesen niet int ys verdroncken, sy hadden altesaemen geslaegen worden, ende dat daer om, want huer halue knechten waeren wel geuondt, met huer capeteinen, alsoe datse huer niet wel voel meer mochten weeren. Doe die slach was geschiedt, hebben die knechten Tzerckgeest berooft ende gebrandt, ende cregen sleeden, daer sy die geuonde knechten, die niet mochten gaen, op leyden, ende quaemen des seluen daeges, tegens den auondt, weder in Sneeck. Ter wylen dat den slach geschiede, laegen Bocke Harincxma ende Low Bonya toe Woldsende, opt huys, ende saegen, hoe den slach verginck: want hadden die Woldtluyden den slach geuonnen, soe was huer opseth, datse terstondt Sneeck wolden hebben aengefallen, ende dat alheel destrueert; daerom wolden Bocke ende Low voorsz. wt die landen gereist hebben, ende niet weder in Sneeck gecoemen. Doe schreeff Goslick Juuinga an die Seuen Wolden, ende eyschede van huer grote, suaere schattinge, ende waert, datset hem niet met wille gheuen wolden, soe dreygde hy huer met die knechten te coemen, ende all die

Wolden op toe branden. Die Woldtluyden hebben al te 1496.
saemen eendrachtelick teghen geseidt, ende wolden gheen schattinge gheuen; ende sonden van stonden an boden an Gronigers, die toe Leeuuerden laegen, als voorsz. is, begerende noch van huer hulp ende bystandt tegens die knechten, die toe Sneeck ende toe Slooten laegen, op datse gheen meer schaede van hem leeden. Doe senden Gronigers vier hondert knechten in die Lemmer, die Woldtluyden toe hulpe teghen die knechten, die in Sneeck ende in Slooten laegen. Ende daer quaemen alle daegen meer vreemde knechten, alsoe dat die hoop begonne groot te worden, ende bedreuen daer niet veel, danse die huysluyden daer arm ende bloot maeckten, alle die winter langh; ende teghen die knechten toe Slooten, daer sy princepalick om gecoemen waeren, deeden sy niet. Gelyck deeden oock die knechten toe Slooten: want deene wolff wolde dander niet byten, alsoe wolden die knechten niet op malcanderen; maer die Vrieesen worden an beide zyden verduruen ende bloot gemaeckt. Want die knechten toe Slooten branden, omtrent S. Agneten, meest alle die huysen tusschen Sloeten ende Wyckel. Niet lange daer nae branden die selue knechten oock Balck ende die westeynde van Harich. Die selue tyt senden Gronigers ende Leeuuerders tualeff knechten op Heringa huys toe Rauuert, die behinderen solden, dat die knechten wt Sneeck gheen schaede ende geualt solden doen in Oostergoo. Daer nae, omtrent Lichtmisse, toegen die knechten van Heringa huys, ende vingen een man wt Sneecker vyff gaen, ende namen alle zyn guedt, ende brochtent op Heringa huys. Doe die knechten toe Sneeck dat hoorden, senden sy knechten op Wytya Harincxma huys toe Goeyngum, ende besetten dat. Dese knechten toegen toe Rauuert, ende vingen drie huysluiden, woenende by Heringa huys, daer Leeuuerder knechten op laegen, ende brochten

1496. die toe Sneeck. Daer nae, omtrent Conuersionis Pauli, vergaerde joncker Nytert Focx alle die balcken, die hy toe Sneeck conde crygen ende hem dienden, ende nam met hem timmerluyden wt Sneeck, ende reysden daer mede toe Sloeten, ende wolden daer een blockhuys laeten maeccken van balcken, sterck gaer geslooten, ende setten dat by Taecke zyll, op dat die knechten, die in den Lemmer laegen, die Geestluyden niet meer solden beschaedigen, ende oock dat hy wt ende in Vrieslandt vry ende veilich solde moghen reysen tot zyn wille. Dit hebben Gronigers, die toe Leeuuerden laegen, vernoemen, ende senden boeden toe Hasselt, ende lieten daer haestelick een blockhuys van balcken maecken, ende vuerden dat van Hasselt, met schepen, nae Taecke zyll, ende setten dat aldaer by den zyll, alleer joncker Focx dat zyns volmaeckt hadde, ende maeckte daer om een graue, met een wall, ende senden daer op volck, met geschuth ende cost, die den cooplugden ende schepen grote schaede deden ende geualt. Doe senden Gronigers oock een heerschap, genoempt Tzalinck, Lyuue zoon, met geschuth ende knechten, toe Woorckum, ende besetten daer den kercke toorn, die groot ende sterck was, op dat toe Woorckum gheen ander vreemde knechten int landt solden coemen, buyten Gronigers wille; oock deden Gronigers dat, op dat sy metter tyt alle palen ende hauenen van Vrieslant mochten besetten, ende alsoe Westergoo albeel, sonder iemants wederseggen, onder huer crygen. In dese winter hadde Jw Juuinga, met zyn vrunden, binnen Boolsuert oock knechten, die van midtswinter aff, soe lange alst vroer, roofden op den gemenen huysman, ende haelden die huysluyden inder nacht van dat bedde, ende brochtense toe Boolsuert in vangenschap, ende schatten hem groot guedt aff. Ende die helfft van dat guedt boerde Jw Juuinga ende die stadt Boolsuert, ende die ander helfft buerden huer knechten: want sy

metten knechten alsulcke voorwaerden hadden gemaeckt. 1496.
Oock schatten Boolsuerders die dorpen by die stadt alle maenten eens, ende loonden daer huer knechten mede, ende alsoe bleeff die stadt Boolsuert in die tyt ombesuaert van die knechten. Daer nae, int eynde Februarij, maeckten die knechten binnen Sneeck groten geschrey ende turbatie om huer soldt, ende dreychden die burgers te vangen, ende die ommelanden toe beroeuen ende op toe branden. Waerom solliciteerde heer Agge, deecken toe Sneeck, met sommige burgemeisteren wt Sneeck, an Franickers, Hottinga kynderen, ende andere heerschappen, die Sneeckers ende Goslick Juuinga vrunden waeren, datmen een schattinge ouer Westergoe, naemelick daer sy mochten ouer bidden ende gebieden, ordonneerden, om die knechten huer soldt toe betaelen, ende alsoe wt Sneeck ende voort wten lande toe brengen. Hier op hielden die steden ende heerschappen ghemene daegen, eens ende anderwerff, maer sy conden niet accordeeren: want die Vetcoepers, die Gronigers of Jw Juuinga partye hielden, wolden niet consenteren, dat huer ondersaeten schattinge solden gheuen, om die knechten in Sneeck ende in Slooten te versolten; maer die huer int landt hadden gehaelt, als Goslick Juuinga, die soldese oock nw betaelen. Ten laesten hebben Franekers ende die heerschappen, die Goslicks vrunden waeren ende met hem hielden, geslooten, datmen in huer heerschappie ende jurisdictie schattinge solden vergaeren, om die knechten toe betaelen, als van elcke golden gulden een fueryser, ende van ellicke koe een fueryser. Dit geldt worde in Wymbritseradeel vergaedert ende in Sneecker vyff gaen, ende den capeteynen binnen Sneeck van duanck gegeuen. Doe wolden Franekers ende Hero ende Jarich Hottinga, met huere suaegers ende andere vrunden, den knechten gheen meer gelt gheuen, off sy solden eerst Boolsuert winnen, soe als sy toe vooren Gos-

1496. lick hadden gelooft; maer die knechten wolden Sneeck niet verlaeten, off sy wolden eerst drie maenden soldt hebben. Als dan die knechten huer soldt niet kregen van die landen, soe deden sy den burgers binnen Sneeck groot geuelt ende verdriet, waerom die ryckste ende treffelickste burgers heymelick reysden wt Sneeck, ende verlieten huer huysen ende guedt, om ancxte van die knechten. Bocke Harincxma ende Low Donya, syn susters man, siende die grote geualt ende schaede, die den knechten den burgers daegelicks deden, ende dat die ryckste burgers heymelick wech toegen, ende verlieten die stadt, dochten sy oock heymelick wech toe reysen, om ancxte van die knechten. Dit hebben die knechten vernoemen, ende hebben, den een ende tuintichtsten dach Februarij, Bocke Harincxma ende Low Donya van een gescheiden, ende setten by elck vier ofte vyff knechten, die huer neerstelick solden be- uaeren. Nae sommige daegen, als sy dus worden beuaert, leiden hoer die capeteinen an, datse elck een summa van penninghen solden gheuen, soe wolden sy huer vry laeten, want sy hem om haeren soldt hadden gefangen. Sy ant- woorden, dat sy gheen gelt hadden, ende oock gheen gelt wolden gheuen; maer sy solden huer soldt eyschen van die ghene, die huer hadden geuonnen, ende int landt hadden ontboeden te coemen. Doe duongen sy Bocke, dat hy een brieff, met zyn eygen segel gesegelt, moste seinden an zyn volck, die hy hadde toe Woldseinde, op zyn huys, datse huer dat huys solden oepen doen ende ouerleueren. Doe seinden die capeteinen op dat huys een capetein, genoemt joncker Slens, een Beem geboeren, ende een quaedt Kersten, met vyff ende tuintich knechten, die den huysluyden, daer omtrent wonende, groten ouer- last deden ende verdriet. Daer nae, opten sestienden dach Martij, ist geschiedt, datter drie knechten reisden van huys in Ypcolgae, ende wolden daer meerfisck nemen wt

die caeren ende coruen, die anden huysluyden wall laegen. 1496.
Die huysluyden quaemen by malcanderen, ende woldent niet consenteren, datse den visck met geualt solden nemen; maer sy woldense huer wel om gelt vercoepen. Doe reisden die knechten weder wech opt huys, ende claegdent joncker Slens, huer capetein. Doe quaemen die knechten soe machtich weder, dat die huysluiden worden verueert, ende liepen op die kercke toorn in Ypcolgae. Die knechten hebben die kerck angesteecken ende alheel verbrandt, met all dat gheen, datter in was: want die kercke met riedt was gedeckt. Die huysluiden, die in die kercke toorn waeren, quaemen by die clocke touuen, bouen wt die clockgaeten, neder, ende ontliepent in die roock, datse die knechten niet cregen. In die kercke verbranden oock xv sacramenten ofte geconsacreerde hostien, die nae grote miraculen deden, van welcke offerhande, die daer quamen, die kercke weder worde opgetimmert. Doe die knechten toe Sneeck noch gheen gelt cregen, soe sloten sy Bocke Harincxma ende Low Donya in yser. Oock hebben y Sytye Harincxma wter Ylst, ende vingen hem binnen Sneeck: want Goslick Juuinga syn dochter hadde toe wyff. Nae hebben sy oock Bocke gepynicht, in Low Donya uys, om huer soldt. Ende, want die knechten dreigden Goslick Juuinga oock te vangen, soe sprack hy met die apeteinen ende dubbelt soltenaers, dat hy begeerde te eysen tot Hero Hottinga, toe Wommels, om dat gelt toe rygen, daer die landen op gesedt waeren, ende dan reder in Sneeck te coemen, ende die knechten toe betaelen. Alsoe quam Goslick wt Sneeck van die knechten, nde quam niet weder in Sneeck. Die capeteinen ende ubbelt soldenaers, die guedt Goslicks waeren, hebben die murmuratie van die knechten gestilt, ende Goslick excusert. Doe die burgers van Sneeck saegen, dat huer eerschappen gefangen waeren, ende Bocke gepynicht,

*

1496. soe zyn sy van noodt daer toe gedrongen, dat sy bode hebben geschickt an Gronigers, dat sy die penninge wolden verleggen, om die knechten wten lande toe cry gen, sie wolden, met huer omlanden ende Slooten, onde huer verbont gaen, ende setten huer gyselaers soe lange datse huer wtgelechte penningen weder hadden. Dae worde, nae veel tractaten, gesloten, dat die capeteinen van die knechten solden toe Leeuuerden tot die raedt van Groningen coemen, om met huer van dese materie toe tracteren. Van die knechte wegen reisden toe Leeuuerden dat hooft vanden Busch, lange Coenaert ende Jan van Moers, capeteinen, die metten raedt van Groningen alsoe sint accordeert: Die van Groningen solden betaelen, binnen acht ofte thien daegen, acht duysent golden gulden, daer die knechten binnen Sneeck ende Slooten huer soldt van solden bueren; ende sie solden wt die lande reysen. Des soe solden Bocke Harincxma, Low Donya ende Sytye Harincxma, inder Ylst, toe Groningen coemen toe gyssel, soe lange dat ghemeen Westergoo die wtgelechte penningen Gronigers weder betaelden. Die capeteinen ende knechten eysckten weder van Gronigers loftenisse, datse Bocke Harincxma, Low Donya ende Syttie Harincxma, heerschappen voorsz., niet solden sluyten, pynigen, ofte eenige schaede doen an huer lyff ofte guedt, ende niet holden als gefangenen, maer als gysselaers, vry, op huer gelooff, binnen die stadt Groningen toe blyuen, gaen ende staen, soe lange die penningen worden betaelt. Di sus, als voorsz. is, gesloten, hebben Gronigers meest van alle cloosters in Oostergoo ende Westergoo gelt geleent, als van sommige vyftich, van sommige hondert off ander halff hondert golden guldens, ende hebben die cloosters obligatie brieuen, onder huer stadts seegel oft signe weder gegeuen, datse loueden, als luyden van eeren, dat alsulcke geleent gelt binnen zeeckere tyden, in die brieu

specificeert, solden betaelen; datse niet hebben geholden. 1496.
Daer nae, den xxviij^en^ Aprilis, quamen toe Sneeck, van den raedt toe Groningen (die doe toe Leeuuerden waeren) wtgesendt heer Loffaert, secretaris van Groningen, Coort van Bremen, burgemeister, ende Lambert, Freerck zoon, castellein binnen Leeuuerden, ende met huer quamen Jarich Goltsmit, schepen, ende meister Otto, secretaris van Leeuuerden, dat Bocke, Low ende Syttye, sonder geuelt, solden haelen ende brengen van Sneeck toe Leeuuerden. Maer alleer dese heerschappen wt Sneeck wolden, begeerden sy brieff ende segel vanden ghene, die huer haelden, datse binnen Groningen vry op huer voeten solden gaen, sonder bynden, sluyten ofte pynighen, op gyselers recht. Doe gaeuen Gronigers ende Leeuuerders den heerschappen voorsz. daer op brieff ende segel, ende reisden toe Leeuuerden. Daer nae, den vyften dach Maij, quamen toe Sneeck, gesonden vanden raedt van Groningen, Bartoldt den Graeff, Lambert, Freerck zoon, castelein van Leeuuerden, met sommige andere, ende telden die capeteinen van die knechten acht duysent golden guldens, nae luyt huer contracten. Des anderen daeges, dat was op S^t^. Johannes dach ante portam Latinam, toegen die knechten van Sneeck duer Sloeten, ende voort wten lande. Eer die knechten wt Sneeck reysden, schreuen sy voor alle poorten, ende voor veel burgers huysen, dese naegeschreuen ryme:

Die van den Sneeck sint wel andachtich,
Niet meer knechten in toe laeten, sy syns machtich:
Want wat hem van dat is gecoemen,
Dat salmen weten van hier toe Romen:
Want toe voeren gedaen, ende nae bedocht,
Heeft mennich mensche in lyden gebrocht;
Maer te voeren bedacht, wat nae mach coemen,
Heeft mennich mensche zeer vaecke doen vroemen.

1496. Doe die knechten wt Sneeck waeren, hebben Sneeckers huer poorten ende paelen reformeert, op dat sulcke gasten niet meer tegen huer wille in die stadt solden coemen. Daeges daer nae dat die knechten wt Sneeck waeren gereist, quamen in Sneeck Gronigers, met tuee hondert mannen, ende senden terstont een castellein, genoempt Coort Oolgers, met volck, toe Slooten, op Wyttya Harincxma huys, ende besetten dat.

Doe beraemden Gronigers een gemeen dach toe Sneeck toe holden, om alle dinck toe reformeren, ende alle menschen gelyck ende regt te doen. Tot den dach quamen voele prelaeten ende heerschappen, ende volmachtige van steden ende landen, binnen Sneeck, naemelick die Vetcoepers ende die guedt Gronigers waeren; maer Franekers, Hero ende Jarich Hottinga, met huer suaegers, als Hessel Martena, Jw Deeckama, ende huer ander vrienden ende partyeluyden, ende Franicker vyff deelen, quamen niet toe Sneeck toe daege: want sy onder Gronigers verbondt niet gaen wolden. Inden dach toe Sneeck proponeerde Johan Schaffer, burgemeister van Groningen, voor alle die ghene, die daer tegenwoordich waeren, dat hy begeerde, dat Westergoe hem guedtwillich solde laeten vynden, om een schattinge toe geuen tot verlossinge Bocke Harincxma, Low Donya ende Syttya Harincxma, wt die borchtochten ofte gysselschap, daer sy toe Groningen om saeten, soe alst inden begin was gheordineert ende geslooten. Doe vraechde hy by stemmen omme, dat ellick solde zyn meninge ende goedtduncken seggen. Doe waeren daer veel, die consenteerden, ende guedtwillich waeren, daer toe te contribueren. Daer waeren oock sommighe andere, daer niet willich toe waeren, datmen tot die heerschappen verlossinge solden contribueren, als naemelick Jw Juuinga, Boolsuerders, Galama, met meer andere huer adherenten: want Jw Juuinga antwoorde op die propositie, die Johan

Schaffer gedaen hadde, als dat hy oock alle den winter 1496.
verleden knechten in Boolsuert hadde gehadt, wie dat hem hulp solde doen, zyn knechten mede toe lonen? Dat heeft Johan Schaffer excuseert ende verantwoort, seggende: Dat die knechten binnen Sneeck hadden Boolsuerde vianden geueest; hadden ghy dan gheen knechten in Boolsuert gehadt, tot w stadts beschermenisse, soe hadden by auentuer die knechten van Sneeck w stadt ouergefallen; daeromme isset redelick, dat ghy w selues knechten loenet. Doe waeren daer noch al sommige van Jw Juuinga partye, die seiden: Hoe wel datse grote schaede ende ouerlast van die knechten in Sneeck hadden geleden, recht oftet openbaer vianden hadden geueest, sy wolden nochtans, omme tghemene nuth ende profyt niet toe beletten, doen als andere steden, landen ende heerschappen. Maer, want Gronigers all te zeer huer verbondes vrunden, als Jw Juuinga ende Galama, die huer eerst van partys wegen in Westergoe hadden gehaelt, omme huer vianden beth toe verwinnen, droegen ende luisterden, soe worde doe te Sneeck in die dach niet veel geordonneert ende gesloeten tot des gemene landes proffyt. Ende Gronigers reisden van Sneeck weder nae Leeuuerden, ende voort thuys, ende raemden eenen nieuuen landach, toe holden toe Groningen, ouer Pyncxteren, totten welcken quaemen veel prelaten, heerschappen ende volmachtige van sommige deelen wt Westergoo, besondere die Jw Juuinga vrunden waeren, ende met Gronigers verbonden; maer die stadt Franeker, ende Hottinga kynderen ende suageren, met al huere vrienden, ende vyff deelen, quamen tot Groningen niet toe daege. Inden dach toe Groningen wordet all weder gebroocken ende omgestooten, duer sommige heerschappen wt Westergoe, datter toe Sneeck was begrepen, als om een schattinge in Westergoe, voor Bocke Harincxma, Low Donya ende Syttye Harincxma, inder Ylst: want

1496. Gronigers seiden doe, solde Westergoe enige schatting gheuen, dat solde wesen tot die kiste van Groningen. Di heerschappen voorsz., met huer vrunden ende Sneeckers mochtèn sien, datse die acht duysent guldens betaelden In die selue dach ordineerden Gronigers, met sommig heerschappen, die Gronigers verbondes vrunden waeren als Jw Juuinga, Galama ende Roordama, dat Westergo Gronigers een schattinge solde geuen; als van elcke ko een fueryser, elcke golden gulden jaerlicxe renthen ander halff fueryser, ende elcke huys een fueryser, etc. Desen schattinghe wolden Westergoo niet geuen, ende Groniger dorsten die schattinge noch niet wt penden, soe lange sy den stadt Franeker, met huer omlanden, niet hadden onder huer verbonde. Doe desen dach toe Groningen geholden was, hebben Gronigers die heerschappen, als Bocke Harincxma, Low Donya ende Syttye Harincxma, in ysers ende vangenschap gesedt, niet tegenstaende die loftenisse, die sy den capeteinen ende knechten hadden gedaen, doen sy alder eerst met malcanderen van deese materie tracteerden, datse Bocke, Low ende Sytze, niet solden sluyten ofte bynden, noch holden als gefangen, maer als gysselers; oock niet tegenstaende huer brieff ende segel, dat confirmerende, datse Bocke, Low ende Sytze, gaeuen, eer sy met hem reisen wolden wt Sneeck. Ende wantet een regel inden rechten is: Die geloue breeckt et ismen niet schuldich geloue toe holden, soe ist opentlick dat Bocke Harincxma teghen Gronigers niet heeft gebroo ken, dat hy wt die yseren boeien brack, daer hy tegh geloue in was gesloeten, ende ontliep Gronigers, als g nae, int jaer van seuen ende tnegentich, sullet vynden dit bueck.

In dit selue jaer, omtrent S. Odulphi a°. ses ende tn gentich, quamen Gronigers weder tot Leeuuerden, m macht van volck, ende reisden voort nae Harlingen, en

daer quamen tot huer Jw Juuinga, Galama, Roordama, 1496.
ende huer andere verbondes vrunden, ende daer maeckten sy, opt suydt van die stadt, een steenen huys, dat dick was van mueren ende sterck, ende maeckten daer om een hoge wall ende diepe, wyde graue. Als dat huys volmaeckt was, ende met cost ende geschuth wel voorsien, setten sy daer op een castelein van huer burgers, genoempt Tys Potters, die niet lange daer nae sieck worde, ende tooch vant huys weder nae Groningen; ende nae hem worde opt huys castellein Heyne Wel, oock een burger van Groningen. Om dat huys toe Harlingen toe maecken, schatten Gronigers in Wymbritzeradeel van die golden gulden renthe negen stuuers. Oock mosten een wyle om Harlingen alle dorpen coemen toe Harlingen, om aldaer toe grauen; ende die niet wolden coemen, om toe graeuen, mosten alle daegen geuen ses stuuers. Toe wyle dat Gronigers toe Harlingen laegen, cregen sy in Epe Aelua huys, toe Witmaersum, ende Syuerd, Lyuue zoons, huys, toe Arum, ende worpense beyde onder voeten: want syt met Franickera hielden. Doe thuys toe Harlingen in allen wel versien was, als voorsz. is, doe toegen Gronigers, met Boolsuerders ende Galama, met all huer macht, toe Pingum voor dat boluerck, ende beleiden dat, opten xxixen dach Junij. Op dat huys lach Syuerd Beyma, met all zyn volck, ende hieldet met Franickera ende Goslick Juuinga, ende wolden niet gaen onder Gronigers verbondt. Toe wyle dat Gronigers ende Boolsuerders voor dat huys laegen, soe isset geschiedt, dat Leeuuerdera, met veel huysluyden om Leeuuerden ende wt Ferwerderadeel, solden reisen ouer dat Bill, ende brengen een grote metalen bosse, die van Groningen was gecoemen, toe Pingum voort huys. Ende als sy quaemen by Englum, soe quaemen Hessel Martena knechten van zyn huys, dat hy leggen hadde toe Hoorne, ende schoten met bossen ende bogen in

1496. Leeuuerder heer. Doe schickten Leeuuerders huer paerden, die sy by huer hadden, ende dreuen die knechten weder opt huys, ende vochten voort dat huys met all huer macht an, ende wonnent, ende worpen dat steenhuys onder voeten; maer an die aerden wall, die daer om ginck, hebbense gheen grote schaede gedaen. Ende, want Hessel Martena, met zyn wyff, selue lach in Franeker, soe dorsten sy daer niet langer blyuen, om ancxte van Franickers, maer sy reisden haeren wech voortan, met die busse, nae Pingum; welcke busse borste in stucken totten eersten schoete, dat sy naet huys schoten, ende daer bleuen drie mannen doot, van huer eygen volck, van die busse. Doe hadden Gronighers gheen moedt, dat huys toe winnen, maer braecken op, met all huer volck, van dat huys, ende reisden weder nae Harlingen. Ende onder wegen wonnen sy jonghe Eede huys, toe Coornwert, by Mackum, ende sloegen een van die opt huys doot, ende die ander brochten sy gefenckelick toe Harlingen opt huys, ende worpen dat huys om. Dese Ede wolde niet an Gronigers verbondt, ende lach op dat pas by Syuerd, Lyuues zoon, Beyma, toe Pingum, opt huys.

Onder des dat Gronigers toe Pingum voort huys laegen, soe isset geschiedt, datter een waegen voll burgers van Groningen voeren nae Leeuuerden. Ende als sy quamen voor Vrouuen clooster, soe begeerden sy, datmen huer een kanne biers solden haelen, datse sittende opten waegen mochten drincken. Als sy dat bier hadden geproeft, soe schelden sy den knecht, ende spraecken hem spytelick toe, dat hy huer gheen beter bier hadde gebrocht, ende worpen den knecht dat bier omt lyff; waerom hy oock worde toornich, ende worpe dat bier, dat inden kanne was gebleuen, op huer clederen. Doe worden Gronigers boos ende gram, ende sprongen vanden waegen, ende verfolchden den knecht in die kercke, ende namen hem

van dat hooch aldaer, ende staecken hem voor dat selue 1496.
altaer doot. Nae dese vermetele misdaet hadden Gronigers gheen meer victorie ende voerspoedt in West Vrieslandt: want sy dat niet corrigeerden, als, nae die reden ende rechten, sy hadden schuldich weest toe doen.

Den eersten dach Julij ist geschiedt, dat Gronigers ende Boolsuerde, met huer verbondes vrunden, laegen toe Donghum, wel een duysent ende drie hondert sterck. Doe senden sy inder nacht voorsz. een hoop knechten in een huys, tusschen Dongum ende Franeker staende, ende leiden Franekers daer heymelick eenen laege. Des morgens vroe senden Gronigers een hoop volck van Dongum toe Franeker, ende haelden all voor die poorte huer koeyen, ende dreuen die all voorby die laege, nae Dongum toe. Als Franekers dat saegen, ende wisten niet van die laege, die onder weghe lach, toegen sy coenlick ende haestelick wt huer poorte, ende verfolchden dat rooff. Maer doe sy quaemen by dat huys, brack die laege op, ende vielen tot Franickers in. Franickers dit siende, wenden sy huer weder om, ende liepen nae huer stadt. Daer worde nochtans een van Franekers dootgeslaegen, ende twee gefangen. Die knechten hebben Franekers soe haestelick verfolcht, dat Franekers wt quamen, ende sloegen drie van die knechten doot voor die poorte, van welcken deene was des conincx bastaert zoon van Denemercken, genoemt Pieter Braet. Doen Hans Zeestadt, capetein, ende zyn knechten saegen, dat des conincx zoon doot was, waeren sy zeer droeuich, ende in wraeck van zyn doot sloegen sy weder doot die twee burgers, die sy van Franeker hadden gefangen.

Dit aldus geschiedt, isser een verbondt gemaeckt tusschen Gronigers ende huer verbondes vrunden ter eenre, ende Franekers ende huere vrunden ter anderen zyden. Ende Gronigers reisden thuys. Maer dat bestandt worde niet

1496. lange geholden: want Boolsuerders ende Franekera dat eerst in braecken, die op malcanderen weder begonnen te roeuen. Oock tasten Franekers wt, ende haelden vyff ende tuintich ossen van Leeuuerden. Doe toegen Leeuuerders met all huer macht wt, ende beleiden toe Englum andermael Hessel Martena huys ter Hoorne: want Hessel dat onder het bestandt hadde weder toe maeckt, ende den wal repareert, ende met volck beseth. Leeuuerders laegen een dach ofte tuee voor dat huys, ende schooten daer in, ende dreigden dat toe bestormen; waerom die op dat huys laegen gauen dat huys op, ende gingen aff, beholden lyff ende tuych. Ende Leeuuerders roerden die wal alheel wt, ende worpen all neder, wat daer stonde.

Alle dese tyt laegen Hero Hottinga ende Goslick Juuinga toe Haerlem, in Hollandt, ende ander steden, ende handelden met hartoch Albert van Sassen, om knechten toe crygen; ende laegen aldaer, ende verwachten, dattet oorloch solde gesoendt worden int landt van Luyck, dat die heren van Arenburch daer hadden tegens den stadt van Mastricht.

In dese soemer was Jarich Hottinga heerschap van Franeker. Dese Jarich reisde in dese tyt met Franekers toe Tzum, ende brande daer Gerrolt Herama huys, ende besette salige Taecke Herama huys. Daer nae, den vierden dach Augusti, toegen Jaerich Hottinga ende Hessel Martena, met Franekers, inder nacht wt Franeker, ende quamen inden daegeraet voor Harlingen, ende cregen Harlingen in by S. Michiels kerckhoff: want die waecke qualick worde geholden van die burgers ende knechten binnen Harlingen. Doe die van Harlingen saegen, dat Franeker met macht in die stadt waeren, soe vloegen sy op dat nye blockhuys, wat daer op mochte coemen. Franickers stormden dat blockhuys an, met brandt ende roock; maer sy mochtent niet crygen: want sy daer niet lange dorsten blyuen, om

dat in Franeker weynich manfolck was gebleuen. Sy 1496.
sloegen daer vyftien mannen doot, onder welcke worde oock Bocke Innes, van Boolsuert, daer gecregen, ende van Hessel Martena dootgeslaegen, die Jw Juuinga voorloeper hadde geueest, ende met hem veel duergedreuen teghen Goslick Juuinga ende Hottinga kynderen, ende huer vrunden, waeromme waeren sy hem haetich. Oock creghen Franeker veel gefangen toe Harlingen, onder welcken was Ede, Douue zoon, Gerbranda, heerschap toe Harlingen, die hardt hielde met Gronigers. Hy worde gebrocht toe Franeker, ende sadt langen tyt gefangen op Syaerda toorn. Als dan Franekers dat huys niet conden crygen, soe spolieerden sy den stadt, ende branden sommige huysen buyten Harlingen, ende toegen des auondts weder in Franeker, met die gefangenen ende groot rooff, ende Gronigers bossen, die sy toe Harlingen in die stadt hadden gecregen. Doe senden Leeuuerders, wt befell van Gronigers, vier hondert knechten in Lidlum, die Franekers solden teghen staen, datse gheen schaede deeden in huer verbonde.

Daer nae, opten negenden dach Augusti, quamen Jw Juuinga, met Boolsuerde, ende Tyerck Walta, zyn broeder, met Woorckumme, ende huer andere partye vrunden, ende beleiden jonge Ede, toe Coornwert, op die toorn: want Ede voorsz. daer nae, dat Gronigers ende Boolsuerders zyn huys hadden neder geuorpen, als voorsz. is, soe hadde hy Coornwerde toorn beseth, ende rooffde op Gronigers verbondes vrunden. Jw ende Tyerck, met huer hulpers, stormden den toorn sterck an, met vuer ende roock, ende deden groten arbeit, om die toorn toe winnen. Daer teghen weerde hem Ede, ende zyn hulpers, zeer vromelick, om den toorn toe holden, werpende machtich met stenen, die sy daer toe vooren op hadden gebrocht, vanden toorn. Als dit lange duerde, ende sy

1496. sonder opholden den toorn anstormden, meer waegenen met hoey daer an brengende, soe is eerst Syuerd, Lyuue zoon, Beyma, met die van Pingum, Arum, Witmaersum, ende andere vrunden, met hondert ende veertich peerden, wtgecoemen, ende begonnen Boolsuerde van veeren an toe vechten. Daer toe quamen oock Jarich Hottinga, Hessel Martena, met Franekers, toe peerde ende toe voet, met all huer macht; niet nochtans soe machtich als die vianden; ende hebben den leger verjaecht ende verfolcht, ende bouen dartich geslaegen, ende wel veertich gefangen. Die gefangenen worden een paert toe Pingum, ende die ander toe Franeker gebrocht. Doe Gronigers hoorden, dat huer verbondes vrunden alsoe toe Harlingen ende Coornwert, van Franicker ende huer vrunden, waeren geslaegen ende gefangen, zyn sy, met macht van volck ende geschudt, tot Leeuuerden gecoemen, omtrent Assumptionis Marie, ende verschreuen alle die huysluyden wt Oostergoe, die onder huere verbondt waeren, datse met huere geweer tot huer solden coemen, om die noch rebel waeren in Westergoe tot huer subiectie ende verbondt te brengen. Doe quaemen veel heerschappen van die Vetcoepers partye, wt Feruerde ende Dongera deelen, met huer ondersaeten, tot Gronigers. Ende int eerste toegen sy met drie grote bussen ende andere instrumenten toe Berlckum, voor Doecke, Hette zoons, Hemmema huys, daer doe op lach Aleff Hemmema, Doecke voorsz. broeder, met Doecke wyff ende vyff ende tuintich wtgelesene Vriessche knechten; ende Doecke lach seluen binnen Franeker. Inden eersten anganck tenteerden Gronigers thuys ouer te vallen; maer sy schoeten soe crachtich vant huys, datse weder aff mosten, ende cregen veel geuonden ende doeden. Sy mochten oock die eerden wal, die omt huys ginck, met huer geschuth niet breecken, noch duerschieten. Opten tuee ende tuintichsten dach Augusti lieten Gronigers coe-

men veel waegenen met hoy, ende die ant huys brengen, 1496.
ende wolden die graeue, die omt huys ginck, daer mede dammen; maer sy deeden alsulcken geueer vant huys, datse die waegens met hoey anden brandt brochten, ende hebben negen doot geschoeten, ende soe veel geuondt, datter (alsmen seyt) acht waegens met doden ende geuonden binnen Leeuuerden quamen, dat meest all Gronigers ende wtlandtsche knechten waeren: want sy schoten vant huys, wetens ende willens, nae gheen Vriesen; maer wat knechten ende Gronigers dat binnen schoot quaemen, die worden geschoeten. Daer nae lieten Gronigers maecken een groot, hooch, holten instrument, dat sy hieten een catte, daer solders in waeren, dat brochten sy anden graue, ende volck daer inne op die solders, ende schoeten daer wt van bouen neder int huys, datter niemant int huys anden wall mochte staen. Als dit belech lange duerde, ende Gronigers grote schaede leden an huer volck, soe hebben ten laesten, den derden dach Septembris, die Vetcoepers wt Oostergoo, opt noord van Leeuuerden wonende, die den Gronigers wolden toe wille wesen, met Gronigers knechten dat huys, op drie verscheiden plaetsen, sonder opholden, soe lange angestormt, dat die knechten opt huys soe zeer worden vermoeit, datse huer niet langer mechten verweeren: want sy weinich waeren, ende mochten malcander niet ontsetten, dat alsoe dat huys met stormender handt worde geuonnen. Ende alle die knechten opt huys worden dootgeslaegen, die huer nochtans soe lange verweerden, als sy mochten staen, wtgesecht een knecht, die met subtylicheit ontquam. Aleff Hemmema, theerschap, was des nachts te voeren, met drie knechten, heimelick vant huys gelopen. Doecke Hemmema wyff namen Gronigers gefangen, ende setten huer te Groningen in die geuenckenisse, off sy een man hadde geueest; sye was op die tyt draegende, ende baerde

1496. toe Groningen een doot kynt in die gefanckenisse; daer Gronigers grote schande aff hadden, datse sulcken edelen, eerlicken vrow alsoe solden handelen, die wel wisten, datse swaer was. Doe dit huys was geuonnen, doe wolden Leeuuerders dat huys, mettet bolwerck, onder voeten hebben; maer Gronigers woldent holden, ende besetten dat met huer volck, om huer vianden daer mede toe beduingen.

Daer nae hebben Boolsuerders dat huys toe Pingum andermael belecht, met all huer macht. Op dat huys was Syuerdt, Lyuue zoon, Beyma, jonge Ede ende Hille, Doytze zoon, met meer volck. Den xven Septembris hebben Boolsuerders dat huys met cracht angefochten, maer sy zyn weder aff geslaegen, ende sy cregen sommige doden ende geuonden; sy bleuen noch al sterck leggen voort huys. Des anderen daeges, dat was den xvjen dach Septembris, quam Hessel Martena ende Epo Aylua, met Franekers, toe peerde ende te voete, ende ontsetten dat huys, ende verjaechden ende versloegen Boolsuerde zeer ellendicb. Daer bleuen bouen hondert ende vyftich doot van Boolsuerdera ende huer vrunden; wt Boolsuerdt worden wel tzeuentich geslaegen, dat veel van die treffelickste ende ryckste burgers waeren; maer Tyerck Walta ontreed. Doe namen Franekers Boolsuerde grote busse ende die gefangenen, ende toegen daer mede nae Franeker. Doe dese slach geschiede, was Jw Juuinga gereyst toe Lidlum, daer Gronigers ende Leeuuerders met knechten laegen. Ende als sy hoorden, dat Boolsuerders den slach teghen Franickers hadden verloeren, soe quamen sy Franekers coenlick te gemoete, tusschen Achlum ende Franeker, ende ontjaechden huer Boolsuerde grote bosse, met sommige gefangenen. Ende Franekers ontliepen, ende quamen op Hero Hottinga huys, toe Wommels; maer Franekers vaendraeger worde te Achtlum wt die kercke genoem

ende dootgeslaegen. Doe toegen Gronigers ende Boolsuerders toe Pingum, Arum, ende daer omtrent, ende branden veel huysen, daer nae oock toe Wommels, Cubaerdt ende andere dorpen, die met Franekers ende Hottinga kynderen hielden, naemen sy veel beesten, ende sendense al nae Groningen. Doe senden Gronigers oock volck in Lunekercke, ende besetten dat, om Franekers toe benauwen, dat sy Gronigers verbondes vrunden gheen meer schaede solden doen, oock datse gheen vitalie solden in crygen; maer Franekers mochten altyt wt nae Sneeck, ende Sneeckers brochten genoech te Franeker, soe wel by daege als by nachte, niet tegenstaende dattet Sneeckers was verboeden van Gronigers, by grote pene, datse toe Franeker niet solden brengen, noch seinden. Doe voerschreuen Gronigers oock die Seuen Wolden, datse mede solden coemen voor Franeker, ende helpen dat winnen; maer die Seuen Wolden bleuen thuys, ende wolden niet voor Franeker. 1496.

In dese tyden wasser een huysman, genoemt Feicke, Goort zoon, wiens huys Gronigers een weinich te vooren hadden gebrandt. Dese Feicke nam by hem vier mannen, ende syn zoon, die niet oldt was, ende leide Gronigers laegen in een huys, daer Gronigers daegelicx voorby reisden, als sy van Harlingen reisden nae Leeuuerden. Soe isset geschiedt, dat Heyne Voel, castellein, met vyff peerden, quam daer voorby ryden, ende wolde toe Leeuuerden. Doe Feicke den castellein sach an comen, sprack hy tot zyn gesellen, datse nw solden moedt hebben, ende toenen huer nw mannen toe wesen, ende gingen op huer peerden, ende streden Gronigers an. Gronigers hem stoutelick verwerende, hebben sy an beide zyden stoltelick gefochten, soe lange, datter een van die Gronigers worde dootgeslaegen, genoemt Hendrick Bosseschuth. Doe hebben Hein ende Feicke op malckanderen gereden, ende soe lange

1496. geslaegen, datse beide van huer peerden viellen. Onder dissen ontliepen twee van Gronigers, ende verlieten Heyne. Ten laesten Heyne, suaerlick geuondt, gaff hem gefangen, met andere twee, die Feicke gebonden brocht toe Franeker, daer Heyne Voel, weynich nae, in die gefanckenisse is gestoruen an die wonden.

Dit aldus in Vrieslandt staende, sint Goslick Juuinga, heerschap van Boolsuert, ende Hero Hottinga, heerschap toe Wommels, wt Hollandt, met acht hondert knechten, toe Suerich ant landt gecoemen, daer joncker Nytert Focx ouerste capetein van was. Doe Gronigers hoorden, dat Hero ende Goslick ant landt quaemen met knechten, toegen Gronigers, die toe Harlingen, Lidlum, Lunekercke ende andere plaetsen laegen, an die zeekandt, om die knechten vant landt toe keeren; maer die knechten, die gesuoeren hadden, datse niet solden eeten noch drincken, daer nae datse int landt waeren, alleer sy Boolsuert hadden geuonnen, sprongen wt die schepen opt landt, bereit tegens Gronigers te slaen. Doe Gronigers dat saegen, dat die knechten tegens huer slaen wolden, niet tegenstaende dat sy wel wisten, datter niet dan acht hondert knechten waeren, ende sy waeren bouen die tuee duysent sterck, worden sy verfeert, ende toegen haestelick van Harlingen, toe peerde ende te voet, nae Leeuuerden, ende voort nae Groningen, ende lieten huer grote busse, van ancxte, toe Harlingen leggen, ende die alder grootste busse smeten sy toe Harlingen, by den zyl, int waeter; maer dat nye blockhuys toe Harlingen besetten sy met volck ende geschuth. Doe Franekers verstonden, dat Gronigers aldus wech liepen nae Leeuuerden, hebben sy huer peerden wtgesendt, ende tot huer quaemen veel huysluyden, om Harlingen ende Franeker wonende, die schaede van Gronigers hadden geleden, ende verfolchden Gronigers an Leeuuerden, ende sloegen sommige doot.

Goslick Juuinga ende Hero Hottinga reisden met huer 1496.
knechten des eerste auondts binnen Franeker. In die selue nacht toegen sy weder wt Franeker nae Boolsuert, met die knechten, ende meer heerschappen van die Schieringe partye met huer, ende quamen voor Boolsuert, ende vielen die stadt ouer in die morgen stonde, tusschen vyff ende ses vren, den vierden dach Octobris, dat is op S. Franciscus dach, by Suouman Tabbis hoff. Boolsuerde stonden eerst teghen, soe veel als sy mochten; maer Goslick en Hero, met die knechten, cregen die stadt in, ende sloegen tuaeleff burgers doot. Ende Tyerck Walta, Jw Juuinga broeder, ende Sibrant Roorda, met veel burgers, worden gefangen van die knechten. Van die knechten worde een dootgeslaegen, ende sommige geuondt. Jw Juuinga worde cregen van die knechten, die hy bood ses hondert golden guldens, datse hem solden wech helpen; waeromme brochten sy hem in een cleyn huysken, datse hem metter tyt, omt geldt, mochten versteecken; maer hy worde vermeldt, ende Goslick Juuinga, zyn neue, haelde hem wt dat huys, ende sloech hem doot. Goslick boede die knechten, die Tierck Walta hadden gefangen, tuee hondert golden guldens, dat hy hem mochte doden; maer die knechten wolden hem niet ouerleueren. Doe worden die burgers van Boolsuert, naemelick die Jw Juuinga vrienden hadden geueest, huere gueden genomen van die knechten: want dat hadden Hero ende Goslick den knechten geconsenteert. Die burgers coften huer eygen guedt weder van die knechten; ende wat niet weder worde gecoft, dat coften vreemde luyden, off die knechten sendent oeuer in Hollandt. Doe Gronigers, die toe Berlckum laegen, op Doecke Hemmema huys, dat sy hadden geuonnen, als voorsz. is, hoorden, dat Boolsuert was geuonnen, liepen sy oock wech, ende lieten thuys staen. Doe was Doecke Hemmema terstondt by der handt, ende nam

1496. zyn eigen huys weder in. Doe toegen Hero Hottinga, Goslick Juuinga, met die knechten ende Franekers, toe Harlingen, voor dat huys, dat Gronigers noch in hadden, ende cregen dat groot geschuth, dat Gronigers daer hadden laeten leggen; maer sy mochten dat huys met geualt niet winnen, ende die daer op laegen woldent niet op gheuen: want sy verwachten noch ontseth van Gronigers. Maer Franekers, met die dorpen, daer by leggende, als Arum, Pingum, Witmaersum, en meer dorpen, beuaerden dat huys, datter niemandt mochte op noch van coemen. Daer nae senden Gronigers elue cogge off Rynschepen, met volck, waepen ende cost, die dat huys, dat belecht was, solden ontsetten ende spysgen. Doe toegen Franekers, met die Vriesen ende knechten, op die zeestrant, tegens die schepen, datse niet solden opt landt coemen. Sy schoeten sterck wt die scheepen ende van dat huys toe Harlingen nae die Vriesen, nochtans sy worden gekeert, datse niet dorsten ant landt coemen. Als die schepen dan saegen, datse niet mochten ant landt coemen, soe wenden sy huer schepen, ende seilden wederomme nae Groningen. Doe hebben Franekers, met sommige knechten ende Friesen, sonder opholden dat huys angefochten, ende met Franeker bosse geschoeten, soe lange, datse moed worden, die opt huys laegen: want sy gheen troost hadden van ontseth, ende gaeuen dat huys op, beholden huer lyff ende geueer. Doe hilde joncker Focx dat huys in, ende besettet, soe lange die knechten hueren soldt hadden, dat Goslick ende Hero huer hadden gelooft. Die knechten bleuen een paert toe Boolsuert, ende een paert toe Harlingen opt huys, all van S. Franciscus dach went tot S. Tomas apostel, ende deden den burgers toe Boolsuert groten schaede ende ouerlast. Doe dat huys toe Harlingen was geuonnen, doe toegen Sneeckers, met huer omlanden, toe Sloeten, ende beleiden Wattye Harincxma huys, daer

Coort van Bremen, castellein van Sloeten, met Gronigers, 1496.
op lach. Coort van Bremen siende, dat die Vriesen machtich voor dat huys quaemen, worde hy beancxt, ende gaff dat huys op, by alsulcke conditie, dat hy met zyn volck, die by hem opt huys waeren, solden afgaen, met huer guedt, ende vaeren nae Groningen, onbeschaediget in lyff ende guedt. Soe tooch Coort van Bremen, Gronigers castellein, met zyn volck, van Sloeten nae Groningen, ende Wattye Harincxma quam weder op zyn huys. Doe toegen Sneeckers, met huer vrunden, voor dat huys by Taecke zyll, daer Gronigers oock noch op laegen, ende hebben dat boluerck zeer toeschoeten met huer grote busse, die sy mede hadden gebrocht van Sneeck. Sy mochten nochtans doe dat huys niet winnen, om dattet waeter toe hooch was. Onder dissen isser grote tempeste van wynde gecoemen, ende die dycken zyn gebroocken, ende dat waeter ginck ouer tlandt. Doe schoerde dat huys, vanden vloedt ende anslach des waters: wantet zeer was toeschoeten, als voorsz. is. Waerom worden die knechten, die opt huys laegen, verfeert, ende voeren met schepen, doe den tempeest begon toe lichten, nae den Cuner, ende voort nae Groningen, ende lieten dat huys, met die gefangenen, die sy daer op hadden, staen. Doe quamen Sneeckers, ende maechten dat huys voort slecht, ende die gefangenen quamen vry. Ende daer mede worde Westergoe verlost van dat juck des Gronigers verbonde. Doe hebben die steden ende heerschappen, namelick van die Schieringe partye, consenteert, dat Westergoe schattinge solde geuen, om Goslick Juuinga knechten, die noch toe Boolsuert ende Harlingen laegen, wten lande toe crygen. Sommighe van die huysluiden gauen dese schattinge willich, sommige werdet aff geduongen. Oock nam Goslick Juuinga sommige kelcken toe Boolsuert wt die kercke, ende wt sommige dorp kercken, die zyn vrunden

1496. waeren, ende betaelde die knechten; ende die knechten toegen wten lande, nae Conceptionis Marie, ouer nae Hollandt, van Woorckum aff. Doe haelden Franckers ende Hero Hottinga veel bussen, groot ende clein, van dat huys toe Harlingen, ende acht tonnen bossecruydt off puluer, die Gronigers daer hadden laeten leggen, ende maeckten dat huys slecht. Die knechten, doe sy wt Vrieslant toegen, namen met hem gefangen Tyerck Walta ende Sibrant Roorda. Tyerck gaff die knechten acht hondert enckel gulden, ende Sibrant vier hondert, ende quamen soe wt die gefanckenisse. Tyerck quam niet weder in Vrieslant; maer reisde toe Campen ende Suoll, ende bleeff ballinck wt die lande, tot datmen schreeff acht ende tnegentich. Ende all Westergoo was blyde, dat sy van Gronigers ende den knechten waeren verlost.

In dit jaer van ses ende tnegentich, den xxiiij^en^ Augusti, quaemen Leeuuerders toe Grow, ende sloegen daer op dat kerckhoff doot Wybe, Jarich zoon, heerschap, die alle tyt Leeuuerders viant hadde geueest, als ick te voeren, op veel plaetsen, hebbe geschreuen. Aldus is dit jaer gheendt in Vrieslandt, met grote bloedtstortinge, roueryе, brandt, ende andere misdaeden. Ende het is waer beuonden in Vrieslandt, dat Christus spreeckt int Euangelie, dat alle ryck, dat in hem selffs oneens is, sal vergaen off worden verduruen. Want Vrieslandt stonde in twee partyen, alst mennich jaer hadde gestanden; maer die haet, nydt ende boosheyt worde alle tyt groter, met dat die Vetcoepers Gronigers int landt haelden, om die Schieringe toe verdrucken; ende die Schieringe haelden int landt daer tegenst vreemde, wtlandtsche knechten, omme die Vetcoepers te verderuen; ende alsoe worden beide partyen bloot gemaeckt, ende die steden gingen niet vry. Ende als die ene partye worde dootgeslaegen, gefangen, gebrant ofte spolieert, soe lachten ende glorieerden die contrarie

partye, ende alsoe weder omme, soe lange, datter grote 1496.
heeren int landt ghecoemen syn, die ghene partye hebben angesien, maer hebbent all genoemen.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert seuen ende 1497.
tnegentich, doe Westergoe alheel was verlost van Gronigers verbondt ende alle knechten, als voorsz. is, soe hoopten die steden ende landen van Westergoe voort an, sonder partye, oorloch ende geualdt, in guede ruste ende vrede toe blyuen: want Goslick Juuinga zyn wille nw hadde van Boolsuert, daer alle quaedt voorsz. was wt geresen. Ende om beth in ruste ende vrede toe blyuen, hebben sommige prelaeten, priesters ende heerschappen, met groter neersticheit, daertoe gesproocken ende ghearbeit, dat die staten ende stemmen van Westergoe op een plaetse by een solden coemen, om een begryp, verbont ende gaerleger met malcanderen toe maecken, daer die landen mede in vrede ende eendrachticheit mochten worden onderholden, ende alle partye, tuiste ende ongenochte, voormaels geschiedt, neder leggen. Hier omme zyn vele prelaeten, heerschappen ende steden van Westergoe vergaedert toe Sneeck, ende hebben eendrachtelick, liefflick met malcanderen gesleoten ende verbonden, in forma naegesz.

COPIA.

Abdten, prelaeten ende gemeene geestelickheit, heerschappen ende gemeene edelingen, grietmannen ende burgemeisteren, rechters, schepenen, landen, stemmen ende gemene meente in Westergoe, die onse namen in ofte by onsen segelen geschreuen staen, ofte ander guede mannen, om onsen bede wille besegelt hebben, bekennen met desen tegenwoordighen brieue ende gaerleger, hoe wy, om ruste, vrede ende eendrachticheit ons ende onse naecoemelingen,

1497. eendrachtelick begrepen ende gesloten ende verbonden zyn, thien jaeren lanck, nae datum disses brieues, een gaerleger, stede ende vaste, met malcanderen toe onderholden, onverbreeckelick, by pene eerloos, trouloos, menedich ende vreedloos, ende by duysent golden gulden verboert te hebben, in manieren hier nae gesz. Item, in den eersten, dat alle ballingen, ryck ende arm, die, met wille ofte onwille, van huer eygen syn ofte geueest hebben, sullen ende mogen weder op huer eygen wesen, blyuen ende gebruicken, sonder iemants tegenseggen ende falicant; ende die op huer toe spreecken hebben, mogen huer dingen doen nae recht, ende verlaeten elcx ander geuelt, by pene voorsz. Ende niemant des anderen landen, huysen, renthen toe besitten ofte beletten, het sy van saecken, die aldaer opgelecht zyn ofte van resen syn. Ende alle landen, steden ende deelen disses begryps huer rechten toe voeren, als sy plegen te doen. Ende die beroepinge toe holden nae older geuoonte, ende gheen saecken int landt toe beroepen, die beneden tuintich clinckerden sint; ende die tuintich clinckerden ofte daer toe bouen sint, machmen int landt beroepen, sonder falicant. Ende ellicke mannen, die tot die gemene daegen reysen, wt ende thuys, ende toe wyle datse daer sint, bevredet toe wesen, by veerthien boeten ende veerthien gelden; ende die pene van stonden an wt toe rechten, ende met die dade toe verfolgen. Item, gheen vreemde knechten elcx op ander toe haelen, by verbuertenisse lyues ende guedes; ende gheen verbonde te maecken met enige wtlandtsche luyden, buyten onsen gaerleger ende Westergoe geseten, sonder onser alder consent ende oorloch, sonder ander an toe nemen, by pene duysent enckel guldens. Item, alle noodtdaden, noodtbrieuen, noodlasten, noodpanden, ende borgen ende gefangenen, vry toe wesen, tot des landes kennisse. Item, soe sullen ende

mogen alle menschen, geestelick ende waerlick, huer selues 1497.
landen ende gueden bruicken ende toe huere gheuen, waer ende wien huere belieuet, sonder iemants inseggen, by pene van hondert golden gulden, ende huer selues renthen vry toe bueren. Item, soe sal elcke olde deel kiesen vier guede mannen, een geestelick, een heerschap ende twee wt die gemeente, die machtich sullen wesen alle dinck toe ordineren, tot profyt ende orboer des landes; ende dat sy ordonneren, gelyck machtich toe wesen, als een van dese punthen. Ende om die zeedycken, hoe ende wie datse sall maecken ende holden. Ende alle schattinge, die, tot landts orboer ende behoeff, int gemeen worden geordineert, sullen gelyck gaen, koe koe gelyck, marck marck gelyck, ende renthen gelyck. Item, oft iemant dese gaerleger infochte, den toe berechten in manieren ende punthen voorsz., ende die gaerleger daer mede niet befleckt te wesen; ende waer, dat weldige luyden dese gaerleger in vochten, dan dese tualeff van stonden an by een toe coemen, ende die executie, sonder toeuen, toe schicken, ende huer alle mannen toe volgen ende by toe staen, by pena voorsz., ende die costen van des geweldigers guedt toe nemen, soe veer die strecken mach, ende dan voort alle man gelyck wt toe leggen, als voorsz. is. Item, waer knechten off andere lichte gesellen geuelt doen, off den huysman ofte geestelicke luyden beschaedigen, dan buere roep toe maecken ende die clocken toe slaen, den handtdaedigen te doeden ofte verdrucken, sonder rechten off broecken daer aff toe lyden. Item, alle jaeren vier gemeene daegen toe holden, in steden, daer men die plach toe holden, ende alle stemmen tot die gemene daegen toe coemen, by pene van tuintich golden gulden; ende niemant in enige vonde ofte sententie toe sitten, off hy heuet toe rechte gesuoeren, by gelycker pene. Ende alle sententien ende concepten des landts

1497. voorsz. tueemael sjaers wt toe soecken, ende den rebellen toe herigen, sonder falicant, by pene voorsz., duysent enckel guldens. Hier mede sal ellick onder ander vry ende veylich moegen keeren ende verkeeren, ende niemant ander toe becommeren, dan nae wtwysinge older gewoonten. Item, oft iemant, buyten onsen gaerleger, enige luyden binnen onsen gaerleger geweldtlicken wolde ouerfallen ofte misdoen, dat dan toe gelycken met maleanderen, sonder vertreck, om toe trecken, by pene voorsz. In een waerheit disses, soe hebben wy prelaeten, heerschappen, grietmannen, steden ende stemmen voorsz., onse segelen gedruckt opt spatium disses brieues, int jaer ons Heeren duysent vier hondert seuen ende tnegentich, des Woensdachs nae heilige Drie Coeningen dach.

In dit jaer van seuen ende tnegentich sende hartoch Albert van Sassen, die doe was in Hollandt, toe Alcmaer, boden toe Franeker, ende toonde daer den commissie, die Maximiliaen, Roemsche coninckIycke mayesteit, den hartoch hadde gegeuen, dat hy solde van Ro^e^. co^e^. may^t^. wegen wesen gubernatoer van Vrieslandt. Maer die steden, heerschappen ende landen van Westergoe waeren doe noch niet gesinnicht, huer preuilegien aff toe treden, ende enige vreemde landtsheeren int landt toe haelen. Doe dreigde hy, dat hy met twee duysent knechten wolde coemen, ende nemen Westergoe in: want soe hadden Hero Hottinga ende Goslick Juuinga hem gelooft, eer sy joncker Focx, met die acht hondert knechten, int jaer verleden, mochten crygen, dat hy met twee duysent knechten int landt solde coemen, sie, met huer vrunden, solden soe met die steden, heerschappen ende landen spreecken ende handelen, dat hy zyn wille van Westergoe solde crygen; maer sy mochten dat noch niet tot effect brengen: want sy dorstent die landen int openbaer niet

voor holden, omme dat die Vriesen noch toe hardt ston- 1497.
den op huer preuilegien ende vryheden. Waeromme is die hartoch noch met gheenen knechten in Vrieslandt gecoemen; maer hy heeftet heimelicken ende subtylicken ouergelecht, dat wten name van andere luyden knechten int landt zyn gecoemen, die den Vriesen soe lange hebben vexeert ende gequelt, dat sy hem guedtwillich in Westergoe hebben gehaelt, als ghy int jaer van acht ende tnegentich sullet hooren.

Ter wylen dat Bocke Harincxma, Low Donya ende Sytye Harincxma, inder Ylst, toe Groningen saeten gefangen, soe isset geschiedt, datter een burger was toe Sneeck, genoemt Jan Kanneken, ende was een coopman ende wyntapper, ende conde oock cannen maecken. Dese Jan reisde veel toe Groningen ende in Oost Vrieslandt, ouer die Eemse, om syn coemenschap toe doen. Ende als hy toe Groningen quam, soe spracK hy Bocke altoos an; ende om dat hy vaecker, sonder suspitie, tot hem mochte gaen, soe bestede hy hem met een cannemaecker toe Groningen. Als hy dan alleen by Bocke was, soe besach hy dat sloth, daer Bocke in was gesloeten, ende alle gelegentheit daer van, ende liet maecken een yseren vyle ende andere instrumenten, om dat slott op toe krygen ende off toe breecken. Doe hy dan alle dingen hadde bestelt, die hem van node waeren, soe is hy teghen den auondt by Bocke gecoemen, ende bleeff die nacht by hem. Ende in die selue nacht, tusschen tualeff ende een vre, heeft hy hem ontslooten, ende tot een veinster wt gecregen, ende clommen ouer die stadt mueren, daer alder cleinste suspitie was, ende Jan te voeren versien hadde. Ende Jan hadde die conste van suemmen, ende quam voor ouer die stadts graft, ende haelde Bocke met een lyne, die hy hem hadde omt lyff gebonden, tot hem ouer die grafte, ende gingen te saemen een clein myle,

1497. daer Jan, des daeges toe voeren, tuee paerden hadde besteldt, daer sy op gingen sitten, ende quamen gesont binnen Suoll, op den vierden Julij. Die van Suoll gaeuen Bocke geleidt, ende ontfingen hem liefflick, ende tracteerden hem eerlicken, soe lange, dat Aanske, zyn wyff, ende Catrina, zyn suster, met dartich mannen, tot hem quamen toe Suoll, ende haelden hem met groter eeren thuys. Ende Sneeckers haelden hem met processie in die kercke, ende songen Te Deum laudamus, Godt den Heere louende ende danckende. Daeges daer nae worde dat heilige sacrament om die stadt gedraegen, ende misse van den Heilige Geest deuotelick gesongen; ende alle straeten worden met groene bomen behangen, ende ellicke straete besonder schenckte Bocke met groter blytschap, dat Bocke van Groningen was verlost. Doe Bocke van Groningen was ontloepen, als voorsz. is, worden Low Donya ende Sytse Harincxma beth beuaert, ende vaster gesloeten, soe lange, dat Low Donya gaff twee duysent golden gulden, ende Sytze gaff brieff ende segel, dat hy oock tuee duysent golden guldens, op daegen, solde betaelen, ende quaemen alsoe van Groningen thuys.

Daer nae, in dit jaer van seuen ende tnegentich, hebben Gronigers ende Oostergoo eenen dach geholden, op Dronryp, met Westergoe, omtrent S. Martinus, daer sy een bestandt tusschen malckanderen hebben gemaeckt, ende alle huere schortinge ende schelinge, tusschen beiden wesende, suspendeert ende opgesedt tot S. Pancraes naest coemende, aº. acht ende tnegentich. Ende daer toe met malcanderen gesloten ende gelooft, ende met brieuen ende segelen confirmeert, toe gelycke elck anderen toe helpen ende met alle huer macht by toe staen, alle vreemde landtsheeren ende knechten wt den lande toe keeren, ende huer toe gelycke teghen toe staen. Dit hebben Leeuuerders noch hier nae tueemael met Westergoe, toe Deynum ende

toe Raedwert, vernieuuet ende geconfirmeert, ende met 1497.
handen geloofl, onverbreeckelick toe holden.

Die gesten van den jaere van acht ende tnegentich.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert acht ende 1498.
tnegentich worde dat oorloch gesuent, ofte bestandt gemaeckt, tusschen hartoch Philippus van Bourgondien ende hartoch Caerl van Gelre. Doe laegen by Harderwyck, in Gelderlandt, anderhalff duysent knechten op die leueringhe, die ghenen dienste hadden. Onder die knechten laegen sommige capeteinen, die huer jaergelt hadden van hartoch Albert van Sassen, ende met die stack hyt heimelick omme, datse solden trecken in Vrieslandt. Ende op datment niet solde mercken, dat sy van iemants wegen, ofte sonder oorsaecke, in Vrieslant quamen, hebben sy boden gesendt tot Tyerck Walta, die doe toe Suoll lach, ende was noch ballinck wt die lande, met sommige andere ballingen van Boolsuert ende Woorckum, dat hy tot huer wolde coemen. Doe Tyerck onder die knechten quam, seiden sy hem toe voeren, wolde hy met huer reysen in Vrieslant, sy wolden hem brengen binnen Boolsuert, op syn eygen, ende begeerden van hem gheen soldt, dan allenich den vrye roUerye. Op sulcke voorwaerden is Tyerck ghecoemen, met die knechten, ouer ys, in Vrieslandt, tot die Lemmer in. Ende men wist doe ouer all Vrieslandt anders niet, off het was Tyerck Walta werck, utgesecht weynich Schieringe heerschappen, die des hartochs opseth wisten; ende Tyerck wist oock selues anders niet; maer het is naemaels anders befonden. Als dese knechten, ouer ys, duer die Wolden, by Sloeten quamen, ende Sloeten hadden om huere stadt gebittet, ende waeren

1498. op die knechten voorsichtich, soe vernaemen die knechten, dat Douue Harincxma, heerschap inden Haegh, was op die tyt binnen Sloeten, soe hebben sy boeden binnen Sloeten an hem gesendt, begerende, dat hy selffs vierde ofte vyfte tot huer wolde coemen, sy wolden hem in gelycker getall toe moete comen, onder vaste geleidt ende gelooff. Doe Douue buyten Sloeten by die capeteinen quam, soe baeden sy, dat hy met huer wolde reysen inder Ylst, met hem ytlicke saecken toe handelen, tot nuth, profyt ende welfaeren der landen van Westergoe. Sy hebben een van huer capeteinen binnen Sloeten, voor Douue Harincxma, toe ghyssel gesedt, genoempt Cornelius Broeckhuysen. Ende Douue reisde die selue daeges met huer inder Ylst. Op die tyt waeren meest alle die Schieringe heerschappen wt Westergoe, met veel huysluiden, binnen Sneeck vergaedert, om met malcanderen te communiceren ende raeden, wat sy tegen die knechten solden doen. Doe nw die knechten inder Ylst waeren gecoemen, senden die capeteinen van die knechten Douue Harincxma, inder nacht, nae Sneeck, dat hy Bocke Harincxma ende zyn vrienden, by hem vergaedert toe Sneeck, solde bidden, dat hy wolde toelaeten ende consenteren, dat die knechten rustelick ende vredelick mochten passeren duer Westergoe in Oostergoe, tegen die van Leeuuerden ende Groningen, ende huer verbondes vrunden; voort, dat hy tuee ofte drie wt Sneeck inder Ylst tot hem wolde senden, dien sy alle huer opseth ende wille claerlicken solden openbaeren. Doe Douue Harincxma, inder nacht, binnen Sneeck was gelaeten, ende Bocke Harincxma, met die ander heerschappen, zyn commissie, hem van die capeteinen inder Ylst gedaen, hadde gesecht, soe heeft Bocke, by raedt der ander heerschappen, terstont gesent inder Ylst, tot die capeteinen, heer Woll, pastoer toe Roordahuysen, die doe mede in Sneeck was, ende Elingh, Goslick zoon,

schepen toe Sneeck, om die meninge der capeteinen toe 1498.
verstaen. Als sy quamen inder Ylst, soe hebben vier capeteinen van die knechten met huer alleen langh ende breedt gesproocken, ende int einde gesloeten, dat des anderen daeges, dat was den thienden dach Februarij, solden vier off vyff capeteinen coemen by Sneeck, buyten die noorder poorte, an die moelen, ende daer solden Bocke, met vier off vyff heerschappen, zyn vrunden, huer teghen coemen. Des anderen daeges wast soe doncker, neefflich weer, datmen die moelen wt die stadt naw mochte sien, waeromme wordet van veel menschen geraeden, dat Bocke niet buyten gaen solde; maer toe een ure ouer middach ginck Bocke buyten tot die capeteinen, op die plaetse voorsz. Sneeckers, met die huysluiden, die in Sneeck waeren, stonden, met huer geweer, op die wal ende op die poorte. Doe baeden die capeteinen Bocke ende die heerschappen, die by hem waeren, datse wolden consenteren, datse met die knechten in ruste ende vrede mochten passeren duer Westergoe, teghen Leeuuerders, Gronigers ende huer verbondes vrunden, sy wolden niemant, in Westergoe wonende, een penninck benemen offte schaede doen: want sy nw waeren gesendt van hartoch Caerl van Gelre, tegens die stadt Groningen ende huere verbondes vrunden, om oepen viantschap, die hartoch Caerl hadde tegens Gronigers ende huer verbonde, ende seyde, datse daer toe bestelbrieuen van den hartoch van Gelre by hem hadden. Waeromme hebben Bocke ende die ander heerschappen, die by hem waeren, den capeteinen daer oppe gheantuoort, datse geenderleye wys teghen die contracten, geloftenisse ende verbonde mochten doen, die sy binnen corte tyden met Oostergoe hadden gesloeten, ende met handen belooft, dat sy toe gelycke alle vreemde landtsheeren ende knechten, die op Oostergoe ende Westergoe mochten coemen, solden met all huer

1498. macht teghen staen, ende malckanderen helpen: want Bocke Harincxma, Hero Hottinga, Jw Deekama, Eedo Jongama, Aesgo Mantgum, Epo Aylua, Syuerdt, Lyuue zoon, Beyma, met alle die ander heerschappen, doe in Sneeck vergaedert, wolden niet aff treden die loftenisse, segelde brieuen ende contracten, met Oostergoe gemaeckt, ende wolden daeromme die supplicatie ende begeerte der capeteinen niet consenteren. Waer om toegen die capeteinen van Sneeck weder om tot huer knechten inder Ylst, ende reisden den seluen auondt, dat was den tienden dach Februarij, binnen Boolsuert. Ende onder wegen, in Abbegae, sloegen sy een oldt huysman doot; ende een vingen sy, ende namen hem mede toe Boolsuert. Doe dese knechten eerst int landt quamen, sonden Sneeckers brieuen toe Leeuuerden, huer doende te weeten, dat Tyerck Walta met vreemde knechten int landt quame, begerende daer omme, datse sonder vertoeuen all Oostergoo wolden vergaederen, ende coemen, om die knechten, nae luyt huer besegelde contracten, teghen toe staen, datse niet vorder int landt quaemen. Doe verschreuen Leeuuerders ende die raede van Groningen, die toe Leeuuerden waeren, alle heerschappen wt Oostergoe, tot hem toe Leeuuerden toe coemen, ende vraechden huer, wat sy rieden, datmen die knechten solde doen, die nw in Vrieslandt, in Westergoe, waeren gecoemen? Die meestendeel van die heerschappen rieden, datmen die knechten, om meer quaets te vermyden, dat daer van mochte coemen, metten eersten solden teghen staen, ende sy offereerden hem seluen, mede op die knechten toe reisen; maer Leeuuerders, niet denckende huer geloftenisse ende segelde brieuen, maer huer verlaetende op huer stercke stadt, antwoorden, datse teghen die knechten niet wolden buyten huer stadt reysen, tot groten verderffenisse ende desolatie, niet allenich Westergoe, maer heel Vrieslandt, als ghy nae sullet horen. Doe

Bocke Harincxma ende die ander heerschappen, toe Sneeck 1498.
vergaedert, dat antwoort van Leeuuerders hadden gehoort, hebben zy hem zeerverontwaerdicht van sulcken onredelicken antwoort. Ende hoe wel dat die heerschappen, binnen Sneeck vergaedert, doe ter tyt wel machtich hadden geueest, die knechten inder Ylst toe verslaen: want sy wel drie duysent huysluiden by hem hadden binnen Sneeck, ende die knechten waeren vermoeit van reisen, ende becloemet van colde, ende oock veel sonder geueer; nochtans wolden sy niet tegens die knechten slaen, sonder hulp ende bystant Leeuuerders ende Oostergoo. Oock hebben sommige heerschappen, als naemelick Hero Hottinga, Goslick Juuinga, met weinich andere heerschappen, huer heimelicke vrunden, die des hartochs van Sassen meeninge ende wille wisten, beleth ende afgeraeden, dat Westergoo allenich niet tegens die knechten solde slaen, maer solden hem holden an die contracten, met Oostergoe gesloeten. Waer omme hebben Bocke Harincxma, met alle die heerschappen, die toe Sneeck waeren, gebeden Edo Jongama, heerschap toe Rauuert, die doe mede toe Sneeck was, dat hy noch eens toe Leeuuerden wolde reysen, totten raedt van Groningen ende Leeuuerden, die toe, met veel heerschappen wt Oostergoe, daer by malcanderen waeren, van huer begerende, datse doch wolden staen by die contracten ende geloftenissen, met malckanderen gesloeten ende begrepen, ende coemen met Oostergoe, omme die vreemde knechten gelyck teghen te staen ende wten lande toe dryuen. Doe Eedo toe Leeuuerden at die raedt van Groningen ende van Leeuuerden quam, daer vermaenende, als voorsz. is, antwoorde die raedt van Groningen ende seyde tot Eedo Jongama, dat die knechten, die toe Boolsuert waeren, solden niet een stuuer in Oostergoe toe schaede doen, waer om sy niet teghen die knechten wolden doen. Wt welcke antwoort men opent-

1498. licken mochte mercken, dattet niet sonder Gronigers weeten ende wille was, dat die knechten met Tyerck Walta in Westergoo zyn gecomen. Doe Eedo Jongama weder in Sneeck quam, ende brochte Gronigers antwoort an Bocke Harincxma ende die ander heerschappen, toe Sneeck vergaedert, soe verscheiden sy van malckanderen, ende ellick reisde weder thuys. Ende die knechten toe Boolsuert zyn alle daegen vermeert ende machtiger gheuorden, ende hebben all Westergoe jammerlicken ende elendelick verduruen, verbrandt ende geschadt, ende hebben noch vrunden, noch kercken, noch Goedes huysen gespaert, ende hebben den Vriesen in Westergoe gefangen, gepynicht ende dootgeslaegen, sonder iemants wederseggen; maer in Oostergoo, ouer die Suette, en deden sy ghenen schaede. Dit hebben Gronigers ende Leeuuerders gehoort ende gesien, ende wolden Westergoe ghenen hulp ende bystant doen teghen die knechten; maer hebben daer meer in glorieert, ende duer den vinger gesien: want, als nae worde befonden, soe hadden Gronigers daer heimelick toe geraeden ende geholpen, ende sommige capeteinen onder den hoop soldt belooft, dat die knechten in Westergoe solden coemen; ende meenden, dat die steden, heerschappen ende Vriesen in Westergoe, duer ouerlast van dese knechten, daer toe solden worden gedrongen, datse guedtwillich onder huer verbondt solden gaen, o… dat sy huer verlossen wolden van die knechten. D… hadden hartoch Albert van Sassen ende Gronigers e… meeninge ende begeerte met dese knechten, hoe wel d… Gronigers die handelinge des hartochs van Sassen met d… capeteinen niet wisten: want sy beide duer dese knechten hoopten heeren van Vrieslandt te worden; maer die hartoch is heer geuorden, ende die Gronigers hebben Oostergoe ende hem seluen in groot lyden ende schaede gebrocht, als ghy nae sullet horen. Nw wil ick cortelick weini…

maer niet all) schryuen van die schaede, bloedtstortinge 1498.
ende gewaldt, die dese knechten wt Boolsuert in Wester-
go deden.

Daeges daer nae dat sy eerst in Boolsuert quaemen, vonden sy een capeteyn, genoempt Adriaen vander Weyck, ende drie hondert knechten, met die ballingen van Woorckum, die met Tyerck ende huer int landt waeren gecoemen, toe Woorckum, die daer huer wederpartye hebben berooft ende verduruen. Opten vyftienden dach Februarij reysden die knechten wt Boolsuert, ende branden sommige huysen toe Witmaersum ende Arum, ende naemen allet guedt, dat sy mochten draegen, ende brochtent binnen Boolsuert. Opten achtienden dach Februarij toegen die knechten wt Boolsuert, met ledders ende andere instrumenten, ende quamen in die daegeraet voor Sneeck, ende meenden die stadt ower te vallen. Maer als sy vernaemen, dat Sneeckers daer tegenst voorsichtich waeren, toegen sy weder nae Boolsuert, ende onder weghe spolieerden sy veel huysen. Die huysluyden liepen in die kercke [toe Folsgara], om huer lyff te bergen. Doe brochten sy vuer anden kercke duer, ende branden die duer in, ende sloegen een oldt man doot, die voor den priester op zyn knyen lach, ende biechte. Doe die ander huysluiden dat saegen, liepen sy op die kercke toorn. Ende, want sy den toorn niet mochten crygen, off sy mosten den kercke branden, soe duongen sy den pastoer, dat hy dat weerdige, heilighe sacrament solde draegen wt die kercke; ende sy droegen die beelden wt, ende staecken den kercke an die brandt, ende branden ses mannen; ende vier vielen vanden toorn wt, daer die twee van worden dootgeslaegen, ende twee ontquaemen. Daer nae, Mathiae apostoli, toegen die knechten metter macht wt Boolsuert nae Franeker, ende stichten groten rooff ende brandt in die dorpen om Franeker, als toe Hitzum,

1498. Achtlum, Harbayum, Pietersbierum, Sexbierum, ende daer omtrent. Oock wonnen sy die selue tyt Schelto Lyauckama huys toe Sexbierum; maer Schelte, met vrow Luttbyn Harincxma, zyn wyff, waeren binnen Franeker, ende hadde dartich knechten op zyn huys seth toe bewaeren, diet huys op gaeuen, ende worden gefangen; ende sy setten vyftich van huer knechten opt huys. Oock cregen sy doe Rippert Eelsma huys toe Sexbierum, met veel roerlicke gueden; sy branden dat huys, ende brochten Rippert gefenckelick toe Boolsuert. Die selue tyt cregen sy oock Seerp Hottinga huys toe Pietersbierum, met all dat guedt, dat op dat huys was, ende namen Seerp mede gefangen toe Boolsuert. Oock cregen sy doe Pybe Haarda huys toe Oosterbierum, ende naemen Pybe, met all zyn gued, dat sy op dat huys vonden, mede toe Boolsuert gefangen. Maer alleer sy met dese gefangens ende dat rooff weder in Boolsuert quaemen, worden wel vyftich knechten van die huysluyden doot geslaegen, ende veel roofdt guedt genomen.

In die tyden quamen toe Franeker dardehalff hondert knechten wt Hollandt, van joncker Focx gesendt, by wille des hartogen van Sassen. Franekers sonden dese knechten int clooster toe Lunekercke, met geschuth, dat sy daer solden leggen teghen Tyerck Walta knechten. Daer nae quam toe Sneeck een capeteyn, genoempt Baldeuyn van Leyen, met tsestich knechten, oock wt Hollandt gesendt. Doe Tyerck Walta knechten toe Boolsuert vernaemen, dat Franekers hadden knechten gelecht in Lunekercke, toegen sy inder nacht wt Boolsuert, ende quaemen inden daegeraet voor Lunekercke, ende vielen dat mit geualt an. Die knechten in dat clooster verweerden hun soe lange, als sy mochten, alsoe datter an beide zyden dooden bleuen; maer, want die graue omt clooster niet diepe was, soe cregen Boolsuerde knechten dat clooster

in, ende namen wel twee hondert gefangen, ende brochten 1498.
die binnen Boolsuert; maer die capetein berchde hem in des priors huys, ende quam binnen Franeker. Doe Tyerck Walta knechten weder van Lunekercke nae Boolsuert reysden, ende quamen toe Pingum, soe waeren veel van die ryckste huysluyden toe Pingum, om ancxte van die knechten, tot Sybeth Taedis, op zyn huys, geloepen, met Vlbeth Taedis, Sybets voorsz. broeder. Als die knechten by thuys quamen, ende eyscktent op, soe worde een busse ofte roer vant huys geschooten. Doe worden die knechten gram ende toornich, ende stormden dat huys an. Ende hoe wel dat die grafte omt huys droge waer, nochtans conden sy dat huys niet winnen: want dit huys hadde dicke mueren, met een stercke yseren duere, ende sy worpen sterck met stenen bouen van die tinnen, dat die knechten an die mueren niet mochten dueren. Doe brochten die knechten een holten schuth ant huys, daer sy onder stonden, ende houden duer een blynt veinster een gatt, daer van binnen een bedde an stonde, ende daer duer cregen sy vuer int stroo van dat beddestede, ende brochten dat huys soe an die brandt, daer die boeuen opt huys waeren hem niet voor wachten. Doe begeerden sy genade, ende wolden thuys ende hem seluen in die knechte handen gheuen; maer daer en was gheen barmharticheit. Ende het was elendelick ende deerlick an toe sien, dat sulcke eerbare, duechdelicke luyden, die niemants guedt ofte bluedt jewerldt hadden begeert, ende stil an beide zyden hadden geseten, sulcken elendigen doot solden steruen. Als sy dan saegen, dat sy steruen mosten, ende datter gheen genaede noch barmherticheit was, soe lieten sy die kynderen bouen vant huys met touuen, ende bonden huer veel silueren riemen off gordelen om, op dat die knechten dat siluer solden nemen, ende laeten die kynderen leuen; als sy deeden. Sy spolieerden die kynde-

1498. ren, ende lieten die gaen. Doe sy het opt huys, van die brandt, niet langer mochten harden, worde Vlbeth Taedis, bouen op die tinne, geschoeten duer syn hooft. Sybeth, zynen broeder, met sommige andere, vielen bouen vant huys, ende worden van die knechten in speetsen ende hellebaerden ontfangen, ende voor thuys dootgeslaegen; die ander verbranden opt huys. Den vyftiende dach Martij quamen die knechten wt Boolsuert voor Bocke Yges huys, toe Folsgaera, ende als sy dat huys niet mochten winnen, soe staecken sy daer vier huysen anden brandt, ende toegen weder in Boolsuert. Den seuenthiensten dach Martij staecken die knechten, die op Schelte Lyauckama huys laegen, toe Sexbierum, dat huys anden brandt, ende toegen weder totten hoop binnen Boolsuert. Den achtiensten dach Martij, dat was Dominica Oculi, quaemen die knechten van Boolsuert an die werwe voor Sneeck, met groten macht, toe peerde ende toe voete, ende meenden Sneeck ouer te vallen; maer als sy vernaemen, dat Sneeckers wacht op huer hielden, soe dorsten sy niet an. Doe toegen sommighe van Sneeck teghens huer wt, ende sloegen vier knechten doot, voor Eester zyl. Teghen die auondt toegen sommige van Tyerck Walta knechten inden Ylst, ende die andere bleuen die nacht toe Hospetael. Sneeckers hielden die nacht stercke waeck, ende hoopten, dat die knechten solden die stadt inder nacht hebben angestormt: want Sneeckers, behaluen huer Vriessche ende Duytsche knechten, veel huysluiden binnen hadden. Des morgens vroech toegen Sneeckers wt, ende hielden schutgefeert met die knechten, daer thien knechten doot bleuen, ende wel vyftich geuondt, die nae toe Boolsuert veel an storuen. Doe toegen die knechten weder van Sneeck nae Hlioengum ende Goutum, ende branden daer veerthien huysen toe Gowtum; ende daer worden oock vyff knechten geslaegen van die huysluiden, die wt andere dorpen daer

waeren vergaedert. Daer nae, opten xxiiij^en^ dach Martij, 1498. toegen die knechten wt Boolsuert nae Berlckum, ende spolieerden ende branden dat meest allheel, met sommige dorpen, daer by leggende, ende brandtschatten heel Menaldummadeel. Daer worden sommige knechten dootgeschoten ende veel geuondt van Hette Hemmema huys. Die knechten toe Woorckum deeden oock groten schaede ende verdriet den huysluiden om Woorckum ende op Geesterlandt, ende branden Mackum meest allheel op.

Eer ick dese materie voerder vervolghe, soe wil ick eerst cortelick schryuen, hoe hartoch Albert van Sassen eerst in Brabant ende Hollant is gecoemen, ende duer wat oorsaeck Ro^e^. co^e^. may^t^. hem Vrieslandt heeft gegeuen. Dese hartoch Albert was marckgraeff van Myssen ende landgraeff van Doornigen, hartoch Frederick van Sassen, coerforste, jonckste soene, ende keyser Frederick die derde susters soene. Ende doe Maximiliaen, Ro^e^. co^c^., hartoch van Bourgondien, toe Brugge, in Vlaenderen, worde gefangen, int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende seuen ende tachtig, quam hartoch Albert, met keyser Fredericus, zynen oom, in Brabant, met macht van volck, ende deden in Flaenderen grote schaede, van branden, vangen, rouen ende dootslaen. Nae dat Maximiliaen van Brugge wt die gefanckenisse is gelaeten, ende dat oorloch gesuent, reisde keyser Fredericus ende Maximiliaen, zynen zoon, in Oeuerlandt. Ende, want Philippus, Maximiliaens zoon, noch jonck was van jaeren, ende in Vlaenderen, Brabant ende Hollandt, noch grote partye ende tueedracht was tusschen die steeden ende onderheeren, soe liet coninck Maximiliaen dese hartoch Albert, zynen neue, by jonge hartoch Philippus, zynen zoon, blyuen, ende maeckte hem generael stadtholder van Flaenderen, Brabant, Hollant, Zeelant etc., om deese landen in rust ende vrede toe holden, ende die rebelle te straffen: want hy een bedach-

1498. tich ende voorsichtich man was, ende cloeck van oorloch. Waer omme hadde hy veel oorlochs tegenst Philippus van Rauenstein, tegen die here van Montfoerdt ende teghen die Geldersche. Hy heeft oock die Kermers, in Hollandt, verslaegen, ende Haerlem geuonnen. Ouermidts dese oorlogen ende victorien heeft hy groot gelt ende schath in die landen vergaedert. Daer nae, a°. duisent vier hondert ende tnegentich, als Philippus, hartoge van Bourgondien, worde gehuldicht, ende zyn landen seluen begonne te regieren, soe resteerde dese hartoch Albert van Sassen grote somma van penningen, van zyne administratien ende diensten, die hy in die landen hadde gedaen, inden name ende van wegen hartoch Philips, waer voor hem ten onderpandt worden gestelt veel slooten, dwelcke hy langen tyt in hadde, ende beseth met zyne capeteinen ende volck van waepenen, als dat stercke sloth toe Vilvoerden, in Brabant, dat huys toe Sluys, in Vlaenderen, dat sloth toe Woerden ende dat huys toe Loeuensteyn, in Hollandt, dat blockhuys toe Haerlem, dat huys toe Medenblyck, in West Vrieslandt ouer die zee, ende dat blockhuys toe Zyerckzee, in Zeelandt. Daer nae begonnet den heeren ende steden in Vlaenderen, Hollandt, Zeelandt ende Brabant, toe verdrieten, dat dese hartoch Albert soe groten macht hadde in die landen, ende het worde met wysheit ende subtylheit ouergelecht, hoe datse hem met eeren solden weder wt die Bourgondische landen crygen. Soe hebben sommige van zyn vrunden, die hy best in die landen betroude, hem voor geholden, dat hy alle dese voorsz. sloten, huysen ende blockhuysen, die hy in hadde, ende die hem toe onderpandt waeren gesedt in die Bourgondische landen, solde resigneren ende ouer gheuen, by alsulcke middelen ende conditien, dat sy met Ro°. co°. may^{t}. wolden spreecken, ende solliciteeren, dat hy, in recompense van dien, solde hebben, holden ende besitten, geheel

Vrieslant, van die Suyder zee tot die Lauuerts toe, om zyne resten ende achterstallighe pensien daer an toe verhaelen. 1498.

Hier tusschen isset geschiedt, a°. seuen ende tnegentich, dat heer Otto van Langhen, Ro^e^. co^e^. mat. commissarius (als voorsz. is), wt Vrieslandt weder tot Maximiliaen, Ro^e^. co^e^. mat., is gecoemen, zynre mat. te kennen geuende die rebellicheit, tueedracht ende wederspannicheit der Vriesen, ende hoe sy niet wolden concorderen, sluyten ende ouer een coemen, duer parthye haluen, om eenen potestaet, nae luyt Ro^e^. co^e^. may^t^. commissie, ende huere seluer preuilegien, toe kiesen van huer selues Vriesen. Als dan Maximiliaen, Ro^e^. co^c^., hoorde die rebellicheit der Friesen, ende dat hy met ghene informatien huer vereenigen mochte, soe verschreeff hy by hem toe coemen die staten ende coerforsten des Ro^en^. rycks, ende gaff hem die staet ende handelinge van Vrieslandt te kennen, als dat zyn meeninge was, dat hy een potestaet ende gubernatoer in Vrieslandt wolde setten, die den landen van co^e^. may^ts^. wegen solde regieren, op dat die landen voorsz., duer partye ende tueedracht der inwoenders, an omleggende landtsheeren niet solden coemen, ende alsoe metter tyt solden worden alieneert ende vervreemt vanden keyser ende dat Ro^e^. ryck, die sy proprie, sonder eenich middel, toe hoeren. Dat heeft Maximiliaen, Ro^e^. co^c^., by raedt ende consent der coerforsten, befoelen, gegeuen ende met segelde brieuen committeert hartoch Albert van Sassen ende zynen erwen, eewelick ende erfflick, die gubernatie van Vrieslant, inden naeme ende van weghen des Ro^e^. key^e^. may^t^. Daer nae heeft hartoch Albert van Sassen alle die slooten, huysen ende vesten, die hy in Vlaenderen, Brabant, Hollant ende Zeelant toe onderpandt hadde, resigneert ende ouergegeuen, wtgesecht dat huys toe Medenblyck, dat hy an hem hielde in eygendom:

1498. want dat ander zee, recht teghen Vrieslandt ouer, leyt, ende mochte daer van daen altyt, in corte tyden als wies, toe schepe, in Vrieslandt coemen, ende volck senden.

In deser voegen ofte manieren is hartoch Albert van Sassen an Vrieslandt gecoemen. Ende hoe wel dat aldus den hartoch die gubernatie van Vrieslant was ghegeuen, het was hem nochtans daer mede niet geleuert. Ende, want hy een wys, verfaeren man was van alle oorloghen, soe vermerckte hy wel, dat alsulcken landt onmogelick was tot zyne subiectie toe brengen, sonder grote costen ofte bloedtstortinge, off hy moeste daer int landt eerst sommighe machtige heerschappen ende steden tot zyne handen ende wille hebben. Daer om heeft hy, toe Medenblyck opt huys wesende, dickwyl boeden ende brieuen gesendt in Vrieslandt, an die staten ende stemmen der landen, huer insinuerende ende te weten doende, als dat hem die gubernatie van Vrieslandt was gegeuen ende committeert van Ro^{e}. co^{e}. may^{t}. ende des rycks coerforsten, willende daer omme, datse hem met wille solden ontfaen ende admitteren, om meer oorloch, bloedtstortinge ende schaede te vermyden, die daer anders solden van coemen. Maer die Vriesen gaeuen hem gueden antwoort ende woorden, ende hebben syn brieuen met brieuen betaelt. Als dan die hartoch van Sassen sach, dat die Vriesen hem met wille niet wolden ontfaen, soe heeft hy cloecke, vernuftige capeteinen alle tyt tot zynen handt gehadt, om dat, wanneer enige partye wt Vrieslant quam, om knechten int landt toe haelen, dat sy alle tyt willich solden weesen, int landt toe reisen. Dit heeft hy all gedaen, op dat die Vriesen, ouermidts geuelt van knechten, langhe oorloch, ende verderffenisse der landen, daer toe solden worden gedrongen, dat sy hem met wille int landt solden haelen. Ende, want hy oock verstonde, dat Vrieslandt

stonde in twee partyen, soe heeft hy, wt informatie heer 1498.
Otto van Langen ende andere heeren, die van wegen
keye. mayt. int landt hadden geueest, ende van die Schie-
ringe eerlicken ontfangen, die Schieringe partye meer
angetoegen, dan die ander partye. Aldus heeft hartoch
Albert van Sassen dat oorlóch in Vrieslandt soe lange
gesterckt ende ondersteecken, dat die Schieringe heer-
schappen hem int landt hebben gehaelt.

Onder dissen, dattet noch soe stonde, isset noch geschiedt, dat Edzart, graue van Oostfrieslandt, ouer die Eemse, hadde vernomen, dat die keyser den hartoch van Sassen gubernatoer van Vrieslandt hadde gemaeckt, ende dat hy niet willich was, dat an toe nemen, heeft hy duer zynen raede hartoch Albert van Sassen laeten ansoecken ende bidden, dat hy die regieringe der landen van Vrieslandt wolde annemen, hy wolde hem, met alle zyn vermoegen, lyffs ende guedts, hulp ende bystandt doen, den onwilligen onder zyne subiectie toe brengen, ende daer toe zynen graeffschap vanden hartoch in leen te ontfaen, ende heeft dat, int jaer ons Heeren 1499, met besegelde brieuen befesticht. Doe hartoch Albert dat hoorde, is hy zeer verblyt geueest, ende heeft des te williger die gubernatie van Vrieslandt angenomen, dat hem toe vooren swaer dochte toe volbrengen, ouerdenckende, hoe dattet alle andere heeren, die voor hem Vrieslandt in hadden gehadt, was vergaen, als dat sy int eynde daer niet van hadden gehadt, dan schaede ende schande. Dit is hier cortelicken geroert vanden hartoch van Sassen. Nw wil ick voort verfolgen die historie vanden knechten in Boolsuert.

Als Bocke Harincxma ende die ander Schieringe heerschappen, met die steden Sneeck ende Franeker, saegen, dat Westergoe dus elendelick van Tyerck Walta knechten worde verbrandt, verduruen ende berooft, ende sy mochten die knechten, die nw wel vier duysent sterck waeren,

1498. niet teghen staen, sonder hulp ende bystandt Oostergoo ende Seuen Wolden, ende die voorsz. landen wolden teghen die knechten niet doen, daer omme dat die knechten voor Tyerck Walta ende zyn vrunden schenen toe vechten: want Gronigers, Leeuuerders ende die Woldt Vriesen, Tyercks partye hielden. Ende all waeren in Oostergoe veel heerschappen, naemelick van die Schieringe partye, die Westergoe tegens die knechten geerne solden geholpen hebben, sy mosten niet van Gronigers: want sy doe onder huer verbondt saeten. Ende Gronigers seyden alle tyt, sy wisten wel, hoe dat sy met die knechten stonden, ende daer omme dorste niemant in Oostergoe, die onder huer verbondt saeten, vreese hebben van die knechten, die in Westergoe waeren. Doe hebben Bocke Harincxma, Goslick Juuinga, Hero ende Jarich Hottinga, Hessel Martena, met sommige andere heerschappen, ende met die steden Sneeck ende Franeker, toe saemen geslooten, dat sy hartoch Albert van Sassen wolden kiesen ende int landt haelen, voor een heer ende beschermer, op dat zy, ouermidts zyn autoriteit ende macht, mochten worden verlost van die knechten toe Boolsuert, ende voort vrede ende eendrachticheit des landes verkrygen. Waer omme, int jaer ons Heeren duysent vier hondert acht ende tnegentich, opten xxjen. dach Martij, zyn gereist in Hollandt, toe Medenblyck, tot hartoch Albert van Sassen, Bocke Harincxma, heerschap toe Sneeck, Goslick Juuinga, heerschap toe Boolsuert, Hero Hottinga, heerschap toe Wommels, M. Benedictus, pastoer toe Franeker, M. Aernt, pastoer toe Tyrnze, ende heer Rienick, pastoer toe Wommels, met sommige treffelicke burgers van Sneeck ende Franeker, ende hebben den hartoch van Sassen gecoeren ende angenomen tot een heer ouer die steden, sloeten ende landen, daer sy ende huer vrunden macht ende geualt ouer hadden, ende dat inden naeme ende van

wegen Ro^e^. co^e^. mayt., op conditien, dat hy Westergoe 1498.
solde verlossen van die knechten toe Boolsuert. Als dan hartoch Albert tot zynen wille ende begeerten was gecoemen, daer hy lange nae hadde geuacht ende gearbeit, als dat die Vriesen zyn hulp ende bystant solden begeeren, ende hem met wille die landen ouerdraegen, doe heeft hy met huer gesendt in Vrieslant heer Willebrordt van Schambuer, ridder, des hartochs van Sassens raedt ende ouerste rydtmeister, heer Willem van Harrys, ridder, joncker Nytert Focx, ende joncker Barnardt Metsch. Dese soldent landt van synent wegen in nemen, ende Westergoe verlossen van die knechten toe Boolsuert, ende quamen, met Bocke Harincxma ende die ander heerschappen, binnen Sneeck, opten j^en^ dach Aprilis. Doe dese heeren toe Sneeck waeren gecoemen, soe hebben sy met die knechten toe Boolsuert daegen geholden, ende alsoe gesproocken, dat sy gheen meer schaede solden doen in Westergoe; maer alleer die heeren eyntlick met die knechten wolden sluyten, ende Westergoe daer van verlossen, soe hebben sy eerste met die heerschappen, toe Sneeck wt Westergoe vergaedert, tracteert, ende willen weeten, op wat articulen ende conditien hartoch Albert van Sassen die gubernatie van Vrieslant solde aen neemen, ende hoe vele schattinge ende excysen hy jaerlicx wt die landen hebben solde. Doe hebben die heeren van des hartochs wegen wtgesedt zyn meninge ende begeerte, waert saeck, dat hy Westergoo verloste van die knechten toe Boolsuert. In den eersten wolde hy hebben drie sloten in Vrieslandt, soe sterck als hy die maecken mochte, ende op wat plaetze hem dat belieffde. Item, den hondersten penninck van alle renthen. Item, jegelick tonne biers vier Kaerels stuuers. Alle hoornbeesten bouen tuee jaęren een gueden olden Vlaemsche, daer dartich maecken eenen golden gulden. Item, jegelick halue laecken vier Caerls stuuers,

1498. daer die tuintich maecken eenen golden gulden. Item, alle priesters leenen toe vergheuen. Item, alle die suaenen. Item, alle andere gueden, als suyuel, rogge, soldt etc., nae aduenant den gueden bouen gereeckent. Doe die Sassens heeren deese wtsettinge hadden gedaen, soe wolden die heerschappen, steden ende stemmen van Westergoe daer inne niet consenteren, besonder om die priesters leenen ende suaenen. Toe wyle dattet aldus stonde, ende die heerschappen ende steden niet willich waeren, in dese voorsz. articulen toe consenteren, soe toegen die knechten van Boolsuert toe Wommels, ende verbranden daer drie ende tuintich huysen. Ende oock branden sy toe Pingum all op, dat te voeren was staen bleuen. Dit worde gedaen, alst scheen, wt informatie ende heimelicke onderrechtinge der Sassensche heeren, toe Sneeck wesende, op dat die heerschappen ende steden des toe williger solden wesen, in huer wtsettinge te consenteren, alset oock is geschiedt. Want als die heerschappen saegen, dat die knechten toe Boolsuert noch branden ende roofden op huer vrunden int landt, soe hebben sy accordeert ende gesloeten met die Sassens heeren, omme metten eersten van die ontslaegen toe wesen, alset oock is geschiedt. Want van stonden an, als die Sassens heeren ende die Vriesen ouer een waeren gecoemen, soe hebben sy met die knechten toe Boolsuert gesproocken, ende met die in Oostergoo gereist, als ghy nae in dit bueck opt langste sullet horen. Ende middeler tyt worden die articulen ende ouercomste in forma geseth, ende van die Vriesen met Westergoo zegel gesegelt, ende soe anden hartoch van Sassen, toe Medenblyck, gesendt, die dat met zyn reuersael brieff geconfirmeert ende befesticht heeft.

COPIA VAN DEN EERSTEN OUERCOMST DES VORSTES VAN SASSEN ENDE DEN VRIESEN, A°. DUYSENT VIER HONDERT ACHT ENDE TNEGENTICH. 1498.

Wy Aelbrecht, van Gods genaede hartoch van Sassen, lantgraue in Dueringen, ende marckgraue toe Meyssen, ter euiger memorie, doen contlick ende openbaer, ende, wten crachte van desen onsen brieuen, betuygen ende bekennen, voor ons, onsen erwen ende naecoemelingen, voor alle den ghenen, die dese onsen brieff sullen sien, lesen, ofte horen lesen, hoe dat wy, met onverbreeckelicker, vorstelicker gelooff, ons hebben beuilliget, voorwilcoort ende belooft, met desen onsen brieue, voorwilcoeren ende belouen tot dese hier nae geschreuen articulen. Inden eersten onthieten, belouen ende annemen wy, alle persoenen, geestelick ende waerlick, steden, landen, dorpen, deelen ende inwoonders van Westergoo, in Vrieslant, van allen geualt, ouerlasten, ongelycke ende heerlicheit te onderholden, beschutten ende beschermen, binnens landes ende buytens, alsoe veele ons mogelick is. Voort meer, die selue inwoonders voorsz. wten lande van Vrieslandt niet voordachfaerden, noch in enighe saecken ofte diensten met gebodt toe verschryuen, ten sy saecke, dat sy des geerne doen met hueren vryen wille. Gelouen ende onthieten wy hier en bouen, hulp ende bystant van justitie toe holden ende te verweruen tegens alle huere wederpaerten. Gelouen ende onthieten wy, den inwoenderen ende landen voorsz. orbaerheyt, nuth, welfaeren ende profyt, in sluysen, wateren, landt, sandt, dycken ende dammen, off anders, toe raemen ende neerstelick te verfolgen. Voort sullen wy, in desen handel naegesz., den guedtwilligen, die desen handel angenomen hebben, nae inholdt huerder verschryuinge, die wy hier ouer van hemluyden hebben, niet vorder, dan voor hem seluen, ende

1498. den ghenen, daer sy sullen ouer mogen gebieden, belasten, ouermidts ofte enige singulare personen inden voorsz. landen waeren, die hier inne niet willich waeren te consenteren. Wy gelouen oock, van alle dese naegeschreuen handelinge onser beste te doen, vanden Roe. keye. mayt. consent, commissie, macht ende autoriteit te beforderen ende verweruen. Oock die geestelicke preuilegien ende vryheden in desen handel ombelast ende onuerbreeckelick toe blyuen, nae die geestelicke rechten ende older geuoonten van dessen landen. Wy gelouen oock, den personen ende landen voorsz. gheen lasten, nieuue gewoonten, nieuue vonden, off eenige saecken meer, in toe stellen, setten ende raemen, bouen die punthen, handele ende articulen, vanden seluen huere voerschryuinge, hier nae geschreuen, die welcke geluydt, tenoer ende inholden is, van woorde toe woorde, als hier nae volghet.

COPIA.

Wy prelaeten ende andere geestelicke luyden in Westergoe, in Vrieslandt, Gosschalck Jongama, Bocke Harincxma, Douue Syaerda, Hero ende Jarich Hottinga, Hessel Martena, burgemeisteren, schepenen ende raedt der steden Sneeck, Franeker, Boolsuert, Woorckum ende Sloeten, doen condt alle den ghenen, die dese onsen tegenwoordigen brieue sullen sien, lesen ofte hoeren lesen. Nae dien dat zeeckere grote ende merckelicke lasten ende schaeden ons ouer gecoemen ende gedaen syn, by enige onse wederwaerdige, wt oorsaecke vanden welcken lasten ende schaeden, omme wt den seluen toe coemen, wy angeroepen, begeert ende ootmoedelicken angebeden hebben den duerluchtigen, hoochgeboeren, mogende vorst ende heer, heer Aelbrecht, hartoch toe Sassen, landtgraue in Doernigen ende marckgraue tot Myssen, als eenen louelicken

'orste des heyligen rycks, ons hulp ende bystand te willen 1498.
loen, op dat wy den voorsz. wederwaerdigen quyt, ontslaegen, ende nw voort an vanden seluen off andere onbeschaediget mochten worden ende blyuen, dat wy met ynre vorstelicker genaeden, voor ons, onsen erwen ende naecoemelingen, onsen vrunden, geestelick ende waerlick, an wat staete dat zy zyn, ons hulperen ende alle onderseten, midtsgaeders allen anderen, die om onsen wille loen ende laeten sullen, ouergecoemen zyn, in allen manieren als hier nae gesz. staet.

Inden eersten, soe bekennen wy, dat wy onsen voorsz. i. H. van Sassen, zynre genaden erwen ende naecoemengen, opgenomen ende gecoeren hebben, opnemen ende iesen, in crachte des brieffs, voor onsen rechten erffchtigen heere, op sulcke conditien ende voorwaerden, ı die commissie, die wy van ons aldergenaedichsten eere, die Roe. keyser, begeert hebben, by den welcken yn coe. mayt. den voorsz. onsen G. H. van Sassen ordieren ende stellen solde, als zynre K. G. stadtholder ıde regierder in onsen landen niet compt, ende onsen enaedige heer van Sassen voorsz., off zynen genaedige 'wen, niet langer hebben wolden tot eenen heere, ıe belouen ende verbynden wy ons by desen, zyne rstelicker genaede, off erwen ende naecoemelingen, 'el ende deuchdelicken toe betaelen ende te vernoegen len alsulcken penningen, die zynre G., off zynre G. wen off naecoemelingen, verleit ende betaelt sullen bben binnen die tyt, dat zynre G., off zynre G. wen, het regiment ouer ons gehadt ende gefuert llen hebben, tot onderholdenisse van den luyden van rloghe, ten bow ende reparatie vanden slooten, steden, rckten ende plecken deser landen, ende andere onsten, nieuue arbeit ende auontuere, eere ende all ere wy zynre G., off zynre G. erwen ende naecoeme-

1498. lingen, moghen affstellen, off eenige andere heere kiesen off annemen.

Item, oock hebben wy gelooft, ende gelouen midts desen, dat wy zynre G., zynre G. erwen ende naecoemelingen, off hueren G. stadtholder ende gecommitteerden, ingheuen ende openen sullen alle onse sloeten, steden, sterckten ende plecken, tot allen tyden, dattet hoeren G. belieuen sal, om daer wt ende in toe gaen, staen, wonen, ende daer mede handelen, alst ghene, dat zynre G. belieuen sal, als onsen natuerlicken ende erffachtigen here toe behoort, buyten schaede van onsen eygendom ende renthen.

Item, wy hebben ook verwilliget ende geconsenteert, verwilligen ende consenteren midts desen, dat zynre G., ende zynre G. erwen ende naecoemelingen, off hueren gecoeren gedeputierde, macht ende geualt sullen hebben, nieuue sterckten ende sloeten te bouuen binnen onsen landen, in allen plecken ende plaetsen, daert hem luyden belieuen ende guedt duncken sal.

Wy hebben oock geconsenteert, verwilliget ende belouet, consenteren, verwilligen ende belouen, dat onsen voorsz. G. H., zynre G. erwen ende naecoemelingen, van nu voort an van ons hebben sullen ende ontfangen, om hueren princelicken staet des te beth te mogen onderholden binnen dese landen, alsulcke excysen, dominien ende renthen, op ons ende alle den ondersaeten van desen landen, als hier nae gesz. staet.

Inden eersten sal onsen voorsz. G. H., zynre G. erwen ende naecoemelingen, jaerlicx hebben van elcke buys staende binnen desen landen, drie swaere stuuers, daer aff die tuintich eenen enckel golden gulden maecken ende weert zyn.

Oock sullen huere G. hebben jaerlicx van elcke beeste met naemen van koeien, ossen, hoornebeesten ende peer-

den, die tuee jaer oldt zyn off daer bouen, een Vlaemsche, 1498.
daer aff die dartich eenen golden gulden maecken ende weert zyn.

Oock van allen renthen, van allen den ondersaeten ende inwoonders des landes, sullen huer G. jaerlicx hebben den hondersten penninck; ende angaende den ghenen, die huer landt selues gebruicken, die sullen gheuen nae aduenant, gelyck huer naegebueren.

Oock van elcke tonne biers, die hier binnen dese landen gebrocht ende gedroncken wordt, vier suaere stuuers van excyse, daer huer G. aff hebben sal die drie voorsz. stuuers, ende die vierde stuuer sal wesen tot profyt vanden steden, daer dat bier gesleten sal worden. Beholdelicken dat die prelaeten, geestelicke luyden, ende oock die heerschappen ende edelen van desen landen, sullen huer bier, dat sy binnen huere huysen, met hueren huysgesinde, gebruicken, mogen drincken sonder excyse; wel te verstaen, dat sy gheen bier moegen vercoepen.

Oock van allen wynen, die gesteken ende gedroncken sullen worden, salmen gheuen die tuintichste maete van excyse, tot profyt hueren G.

Oock van een Leydts wollen laecken, off ander, die beter zyn, salmen gheuen tuee suaere stuuers; ende van allen anderen laeckenen, die arger zyn, salmen gheuen een suaere stuuer, tot profyt van hueren G. Welcke voorsz. renthen, excysen ende dominien, bouen verclaert, sullen ingaen ende beginnen op huyden, datum des brieffs, ende alsoe naevolgende, van jaere tot jaere ende van daege toe daege, in alle manieren ende forme, als voorsz. staet.

Item, wy hebben oock geconsenteert ende verwilliget, consenteren ende verwilligen als voeren, dat onsen voorsz. L. H., zynre G. erwen ende naecoemelingen, macht ende gewaldt hebben sullen, recht ende justitie te doen ende

*

1498. tadministreren ouer ons ende een jegelicke, nae keyserlicke rechten ende huere geuoonten, ende dat wy ons daer an benoegen sullen laeten, ende daer toe huere G. hulpe ende bystant doen, nae onser vermoegen.

Item, ende oock, op dat die coopluyden ende andere gemene luyden des te vryer ende te zekerer duer onsen landen wandelen ende handelen mogen, ende die straeten des toe vryer moegen zyn, soe hebben wy geconsenteert ende verwilliget, consenteren ende verwilligen als vooren, dat huer G. hebben ende gebruicken sullen die regalie ende oeuericheit binnen onsen landen, te weeten by naemen:

Alle gericht ende wetten te stellen vanden inwoenderen des landts.

Oock die straeten te waeter ende toe lande toe bevryen.

Oock te munten goldt ende siluer.

Oock te gebieden ende verbieden.

Oock die leenen, geestelick ende waerlick, die den heiligen rycke toe staen, te verleenen, in alle manieren, gelyck andere fursten des rycks doen ende plegen te gebruicken.

Welcke voorsz. articulen, geloften, verbonden, verwillingen ende consenteringhen, boeuen geroerdt, wy gelooft hebben, ende gelouen midts desen onsen tegenwoordigen brieue, by onsen eedt, trouwe ende eere, nae alle hueren inholdt ende forma, ganselicken ende volcoemelicken toe onderholden, sonder hier inne eenige gebreecken off difficulteit laeten te geschien, in enige manieren, niet tegenstaende enige preuilegien, rechten off vryheden, die wy nw hebben, off hier naemaels solden mogen vercrygen, ter contrarie, achterdeel ofte preiuditie der voorsz. articulen, geloften, verbonden, verwillingen ende consenten. Toe orconde hebben wy voorsz., by ordonnantie ende consent des gemenen landts, die zegel des landts v[illegible]

Westergoe an deesen brieff doen hangen. Gedaen binnen der stede van Sneeck, opten laesten dach Aprill, int jaer ons Heeren 1498. 1498.

Als dese articulen waeren beschreuen, ende die houelingen daer inne hadden geconsenteert, soe worden die burgers van Sneeck ende die gemeente vergaedert in St. Maertenskercke, binnen Sneeck, des Vrydaeges nae Judica, dat was op S. Ambrosius dach, toe een vre nae middaege. Ende daer worde die gemeente die articulen voor gelesen, ende hem worde gevraecht, off sy daer inne wolden consenteren. Ende die gemeente van Sneeck hebben oock in die articulen geconsenteert, met protestatie, dat die hartoch van Sassen solde machtich wesen off regieren van wegen den Roen. coc., ende dat die eedt, die sy in voortyden heer Otto van Langen ende heer Jorian van Ebenstein hadden gedaen, van wegen den Roen. keyr., solde volmachtich blyuen, ende anders niet. Des Saeterdaechs daer nae doe reysde heer Wilbordt van Sneeck toe Franeker, ende daer hebben die houelingen ende burgers gelyck gedaen als die van Sneeck, met alsulcke protestatie, dat sy onder den Roen. keyser princepalick wolden staen, ende hem wesen onderdanich.

Hoe die Sassens met die knechten wt Boolsuert zyn gereist in Oostergoo ende Gronigerlandt.

Doe die brieuen ende articulen voorsz. toe Sneeck ende Franeker, van die houelingen ende burgers, waeren beuesiget ende onthieten, soe zyn die Sassens heeren gereist toe Boolsuert an die knechten, ende zyn met huer ouer een gecoemen ende gesloeten, ende met die gehele hoop

1498. gereist wt Boolsuert nae Oostergoo, die onder Gronigen verbondt duslange hadden stil geseten, ende quamen opten Gueden Vrydach in Dockum, ende branden, vingen ende brandtschatten all Oostergoo, sonder iemants tegenseggen: want alle mans personen, edel ende onedel, waeren voor wech geloepen, ende niemant stonde huer tegens in all Oostergoo, dan die stadt van Leeuuerden ende Aemke Jaarla, met zyn huys toe Wetzens, in Dongerdeel. Soe ist geschiedt opten Gueden Vrydach, dat die meeste hoop van die knechten voorsz. in Dockum waeren gereist, datter by dartich mannen op Rienick Camstra huys, toe Hjelsum, waeren gebleuen, daer Douue Syaerda natuerlicke zoon, genoemt Rienick, die capetein van was. Dese Rienick met zyn gesellen, toegen wt opten Gueden Vrydach, ende branden een huys by Leeuuerden. Als Leeuuerders dat vernaemen, soe zyn sy wtgereist, ende hebben dese gesellen weder gedreuen op Rienick Camstra huys voorsz., ende hebben dat huys soe sterckelick angefochten, dat sy die brandt an dat huys brochten, alsoe dat Rienick voorsz. dat huys opgaeue, ende gaeue huer gefangen in Leeuuerders handen, beholdelick lyff ende tuych, ende zyn in Leeuuerden gebrocht. Ende die burgers van Leeuuerden saeten alle den nacht, ende droncken met dese gesellen ende seiden, datmen huer niet solde misdoen an huer lyff. Maer des morgens vroe, dat was op Paesck auont ende op S. Tiburtius dach, quaemen sommige wt die raedt in die herberge, daer sy noch saeten ende droncken, ende brochten met huer die biechtvaeder ende dat heilige olie cruys, ende seiden, dat sy huer solden bereiden, want sy mosten steruen. Ende sommige van haer hebben huer bereit, soe als sy best mochten, ende sommige van huer conden huer niet bereiden, want sy noch droncken waeren, en zyn gestoruen sonder biecht. Ende hebben alsoe tuee ende tuintich van die gesellen, opten heyligen Paesch

uondt voorsz., op raeden geseth, daer Renick, Douue 1498.
yaerda natuerlicke zoon, die eene van was, daer Leeu-
ierders groten haet ende verspreck van hadden.

Als die knechten een weeck in Dockum hadden gelegen, oe is joncker Focx met die knechten gereist, ouer Gerckes brugge, in Gronigerlandt, ende bleeff in Aedwert, nde sende sommige van zyn knechten nae Seluert, omme lat toe besetten, ende begon Groniger diept toe dammen. Als Gronigers dat saegen ende hoorden, soe zynse worden erfeert, ende oock tueedrachtich onder malckanderen euorden, alsoe dat sy hebben boeden gesendt an joncker Focx ende die knechten, om met huer toe suenen. Ende y hebben daegen met malcanderen geholden, ende het is esuent, als dat Gronigers solden resigneren alsulcke geechticheden, als sy hadden op Oostergoe ende Westergoe, nde den inwoonders van die landen voorsz. quytschelden an huere loftenisse ende eede, hemluyden gedaen; ende laer toe solden sy gheuen den knechten, binnen veerthien laegen, tuee ende dartich duysent golden guldens. Ende oor dese somme geldes zyn toe gyssel sitten gegaen joncker *Reyloff*, ridder, Onna zoon, ende Sibrant, Olfert oon, ende noch vier burgers wt die stadt van Groningen, nde daer mede is joncker Focx weder nae Dockum ereist, met die knechten.. Ende die knechten hebben all nede genoemen wt Gronigerlandt, dat sy dragen ende lryuen mochten, ende hebben Noorthoorn alheel op gerandt. Want die huysluiden hadden des Soendaeges te oeren, dat was den xxij Aprilis, toe Noorthoorn dootslaegen een capeteyn ende ridder, genoempt ridder orian van Reynsburgh, met darthien knechten, die daer vas gecoemen, om die huysluiden te vangen ende berouen. Ende om wraecke van desen ridder heeft joncker Focx lat dorp heel op branden laeten. Als dan joncker Focx, net die knechten, weder in Dockum was gecoemen, soe

1498. heeft hy alle die dorpen in Oostergoo geduongen, brandtschattinge toe brengen, die noch niet hadden gegeuen. Oock heeft joncker Focx boeden ende brieuen gesonden in die Seuen Wolden, om brandtschattinghe, ende eyschede van huer vyftich duysent golden guldens. Hier op hebben die Woldtluiden met malckanderen gesproocken, ende gemene daegen geholden, ende hebben int einde alsoe gesloeten, ende eendrachtelick gesuoeren, den Duytschen gheen schattinghe toe gheuen, ende hebben alle mans personen, die bequaem waeren ten oorloge, in die Wolden by een vergaedert, ende zyn gereist toe Birzum ende Lyoedmeradam, ende hebben die knechten aldaer verwacht. Maer joncker Focx is met alle die knechten, den viertienden dach in die Meye, van Dockum nae Harlingen gereist, ende daer van daen reisden die knechten wten lande, behaluen omtrent een duysent knechten, die heer Wilbordt ende joncker Focx by huer hielden int landt. Aldus zyn die Vriesen van dese knechten verlost, die groten jammer ende schaede, ouermidts dootslachten, vangen, branden ende roeuen, in Vrieslandt hebben gedaen, van den eersten dach, dat sy int landt quaemen, dat was den negenden dach Februarij, tot desen dach toe, dat sy weder wten lande zyn gereist. Want als dese knechten eerst, met Tyerck Walta, int landt waeren gecoemen, soe hebben sy inden eersten Tyerck Walta vianden, die voormaels Goslick Juuinga teghen hem ende Jw, zynen broeder, hadden gesterckt, verduruen; daer nae hebben sy oock Tyerck Walta eygen vrunden ende partye angetast, alsoe dat niemant in Westergoe onbeschaedicht ontquam. Dit saegen Gronigers, Leeuuerders ende die van Oostergoo, dat Westergoo dus elendelick worde verduruen, ende sy wolden Westergoe gheen hulp ende bystandt doen teghen dese knechten: want Gronigers troosten ende onthieten den Vriesen in Oostergoo, datse gheen ancxte van die

knechten solden hebben: want sy wel wisten, hoe sy met 1498.
die knechten stonden, ende die onder huer verbondt stonden, den solde niet een stuuer toe schaede geschien. Maer dat radt van auontueren is daer nae ommegegaen, ende die knechten zyn van Tyerck Walta ende zyn vrunden gegaen an die contrarie partye, ouermidts hulpe des hartoges van Sassen, ende zyn met huer gereist in Oostergoo ende Gronigerlandt, ende hebbent aldaer gemaeckt, alsoe zyt te vooren in Westergoo hadden gedaen. Nw sadt Westergoo stille, ende deden Oostergoe ghenen hulpe: want sy huer teghen den selue knechten niet wolden helpen, doen sy worden verduruen. Aldus hebben dese knechten all Vrieslandt ende Gronigerlandt duer gegaen, sonder iemandts wederstaen, ende hebben tlandt zeer verduruen, met vangen, schatten, branden ende roeuen. Ende Gronigers, die mede een oorsaeck van dit quaet waeren, syn niet all sonder schaed ontcoemen, als voorsz. is. Ende alsoe syn sy seluen gefangen met dat nett, dat sy tot eenen ander hadden gebreidet, ende zyn geuallen in die graue, die zy seluen hadden gemaeckt.

Hoe dat heer Wilbordt heuet ingenomen Syaerdama huys toe Franeker ende thuys toe Sloten, ende die van Sloten hebben gesuoeren ende weder rebelleert.

Als joncker Focx noch lach, met die knechten, in Dockum, ende heer Wilbordt was toe Franeker, doe begeerde heer Wilbordt voorsz. van Eedwaert Syaerda, salige Douue Syaerda wyff, Syaerdama huys toe Franeker, om dat voor een vasticheit in toe hebben, van wegen des hartogen van Sassen. Ende hoewel dat Eeduer dat niet

1498. gaerne hadde gedaen, nochtans is sy daer toe bewilliget van Hero Hottinga, huer kyndts kynt, ende Hessel Martena, hueren suager. Ende sy is met alle huer guedt ende buysgesin vant huys gefaeren. Ende heer Wilbord heeft dat weder ingenomen, van wegen des hartoges van Sassen. Ende hy heeft Eedwer voorsz. brieff ende zegel gegeuen, dat, wanneer sy, off huer erwen, dat huys weder begeerden, soe soldemen huer dat, soe guedt als sy dat hadden ontfangen, weder ouer leueren. Daer nae, op S. Pancratius dach, is heer Wilbordt gereist toe Slooten, ende daer heuet Wattze Harincxma, met die burgers, hem obedientie gedaen. Ende doe heeft hy daer excysmeisters gesedt, als Elinck Goslicks ende Syuerd Sickes, burgers van Sneeck, die van allen bieren, daer coemende, den excys solden op bueren. Oock heeft heer Wilbordt op dat pas van Watze Harincxma begeert, zyn huys toe Slooten, dat zeer sterck ende schoon was, om dat in toe hebben, van wegen des hartogen van Sassen, ende heeft hem daer voor geboden grote preuilegien ende renthen; maer Watze voorsz. was op dat pas daer niet toe geneeget. Ende heer Wibordt is daer van daen weder nae Franeker gereist, ende heeft daer verschreuen Franeker vyff deelen, die by hem toe Franeker zyn gecoemen, ende hebben daer obedientie gelooft, van wegen den Ro^{e}. key^{r}., op S. Potentianae jonckvrouuen auondt. Aldus is geheel Westergoo, benaemelick die Schieringen, die quaedt Gronigers waeren, guedtwillich an die hartoch van Sassen gegaen, ende hebben hem met lyff ende guedt gesterckt teghen die onwilligen.

Corts daer nae, omtrent S. Vrbaen, soe hebben die burgers van Slooten, met Watze Harincxma, tegen den here rebelleert, ende hebben den excys weder affgesedt, ende die excysmeisters verdreuen, ende wolden, met die Geesten ende Woldtman, vry Vriesch wesen. Als dit

heer Wilbordt hoorde, soe heeft hy Watze Harincxma, 1498.
met zyn gemeente, rebel ende menedich geholden, ende hadden lyff ende guedt verbuert: want sy hem te vooren een eedt hadden gedaen, ende weder om gingen. Maer Bocke Harincxma heeft voor Wattye, zyn neeff, gebeden, ende hy heeft genade zyns lyffs gecregen; maer hy moste den heer zyn huys toe Sloeten ouer leueren, ende versegelen, dat hy verbuert hadde, om die rebellicheit, daer die heere hem groot guedt te vooren hadde voor geboeden. Ende heer Wilbordt heeft daer van zyn Duytsche knechten op gesedt, die dat bewaerden.

Van die slach in die Wolden, by Staveren, ende die slach toe Wirdum.

Als Westergoe heer Wilbordt obedientie hadde gelooft, doe wolde hy die Seuen Wolden oock onder hem hebben, eer hy Leeuuerden wolde beleggen, op dat die Woldtman Leeuuerden gheen hulp ende bystant solde doen: want Leeuuerders ende die Woldtluyden waeren noch met malckanderen verbonden. Soe zyn heer Wilbord van Schouwenburgh, joncker Focx, joncker Mets, Hero Hottinga, Goslick Juuinga, Hessel Martena, Doecke, Hette zoon, met duysent oeuerlandtsche knechten ende vyff hondert Vriesen, op S. Nicomedes dach, dat is den eersten dach Junij, gereist nae die Wolden, te voet, ende zyn des nachts gebleuen toe Ackarum, verwachtende daer die bussen, die van Sneeck, toe schip, aldaer solden coemen, ende dan wolden sy met die macht die lege Wolden duer reysen. Dit vernaemen die leege Wolden, ende vergaederden alle huer macht, ende reysden ter Horne, opt waeters wall, ende keerden daer die schepen met die

1498. bussen ende vitalie, alsoe dat sy niet mochten coemen toe Ackrum int heer. Oock reisden sommige toe Aeylsum, ende ondeckten die zylen, ende saegden die balcken daer wt, op dat heer Wilbort, met zyn volck, dat niet solde duer reysen. Als heer Wilbort hoorde, dat die bussen niet mochten coemen by hem, ende hy dorste met dat volck niet sonder geschuth duer die Wolden reysen, ende oock wantet was Pyncxter awondt, soe is hy met all zyn volck wederom gereist nae Sneeck. Ende die knechten hebben van Ackrum mede genoemen all, dat sy mochten draegen, ende ses mans gefangen, ende branden Yd Sickes huys in die Winckel, met noch vier huysen. Ende die Woldtluyden hebben huer soe zeer verfolcht, datter tuee van die Woldtluyden zyn geschoeten.

Daer nae, op Pyncxter Dingesdach, dat was op S. Bonifatius dach, is heer Wilbordt, met die houelingen ende knechten voorsz., vyftien hondert sterck, gereist nae Staeueren, ende laegen daer went Pyncxter achten. Als dit die Woldtluiden vernamen, soe zyn sy eendrachtelick vergaedert met Stellingwerff, Opsterlandt, Smellingerlandt ende Geesterlandt, om die Duytsche toe verslaen. Oock hebben sy boden gesendt an die van Leeuuerden, dat sy huer knechten ende burgers solden senden toe hulp, nae inholdt huer gaerleger, om die Duytsche wten lande toe slaen. Terstont hebben Leeuuerders brieuen gesendt in Rauuerdehem, in suydera ende noordera Tryn deelen ende Ydaerderdeel, dat sy, by den brandt, van stonden an huer solden volgen in die Wolden, om die Duytschen wt den lande toe slaen. Ende Leeuuerders zyn met drie hondert knechten ende burgers tsaemen gereist nae die Wolden, op die Saeterdaege voor Pyncxter achten. Leeuuerders hadden doen Vriessche knechten in huer stadt gelecht. Als heer Wilbord ende die knechten hoorden, dat die Woldtluyden vergaederden, ende huer soe machtich

teghen quaemen, soe waeren sy verveert: want die Woldt- 1498.
luyden wel vyfthien duysent mans sterck waeren, ende heer Wilboord hadde niet meer dan vyfthien hondert mans by hem, ende daer om dorste heer Wilboord die Woldtluyden binnen Staeueren niet verwachten, maer hy is met zyn volck wt Staueren den Woldtluyden teghen gegaen inden velde. Ende die Woldtluyden zyn oock coenlick angecoemen, ende zyn by een gecoemen toe slach by Laexem, op Pyncxter achten, voor middach, dat was op S. Barnabas awondt. Ende heer Wilboord heeft zyn bussen eerst geschooten, want hy groot geschuth hadde, ende heeft sommige Vriesen dootgeschooten. Als dat die ouerste saegen, soe gingen sy loepen, ende daer nae liepen sy alle gaeder: want sy gheen hooftluyden, rodtmeisters ende weyflers en hadden, die haer regierden ende duongen in die oorde, alst geuoonlick is; maer liepen als een hoop schaepen sonder harder, ende alser een liep, soe liepense altemael. Daer om hebben syt verloeren: want die victorie is meer gelegen in die conste vant fechten, dan in sterckheit ofte coenheit. Daerom, hadden die Woldtluiden gewacht, hent dat Leeuuerder burgers ende knechten, die die conste hadden van vechten ende oorde te stellen, by huer hadden gecoemen, heer Wilboord solde, sonder tuyuel, den strydt hebben verloeren. In desen slach bleuen by hondert Woldtvriesen doot, daer sommige van worden gefangen, ende sommige verdroncken, als sy liepen ouer een syl, daer sy in vielen. Doe heeft heer Wilbordt, met zyn volck, all Geesterlandt, om ende by Staeueren, geschadt, gebrandt ende gerooft, ende zyn weder gereist nae Sneeck.

Des Maendachs daer nae, dat die slach toe Laexem was geschiedt, dat was op S. Barnabas dach, doe quaemen Leeuuerder burgers ende knechten weder wt die Wolden, ende hadden niet mede inden slach geueest: want sy te

1498. laet quaemen. Ende als dese burgers ende knechten by Wirdum quaemen, soe was Aucke, Kempe zoon, Vnya, houelinck toe Wirdum, met zyn meente, ende Ydaerderdeel, ende andere dorpen daer omtrent, by Wirdumer moelen vergaedert, omme met malcanderen toe spreecken, wat sy solden doen tot die brieuen, daer Leeuuerders huer hadden gesendt, als dat sy met huer solden wtreisen in die Wolden, teghen heer Wilboord, by den brandt; ende oock, oft Leeuuerders, als sy weder quaemen wt die Wolde, huer enige geualdt off schaede wolden doen, dat sy dat mochten schudden. Want Aucke, Kempe zoon, voorsz. ende Ede Jongama, toe Rauuert, met huer ondersaeten, ende die dorpen daer omtrent, hadden heer Wilboordt een eedt gedaen, alsoe dat sy teghen hem niet mochten off mosten doen. Ende Leeuuerders waeren oock soe machtich van burgers ende Vriessche knechten, die sy hadden gehuerdt, dat sy wel machtich waeren die dorpen ende huysluiden voorsz. te beschaedigen, alsoe dat die dorpen in groten ancxte ende peryckel waeren. Als sy dan, om dese ancxte willen, by die moelen toe Wirdum waeren vergaedert, soe quaemen Leeuuerders, die in die Wolden waeren geueest, daer an. Doe sonde Aucke, Kempe zoon, een bode an huer, seggende: Waert, dat sy met vreden wolden duer reysen, huer solde niet misdaen worden. Doe ontboeden Leeuuerders huer weder: Waert, dat sy met vreden mochten duer reysen, soe solde Wirdummer gemeente van den dyck treden. Ende dit wolden die van Wirdum niet doen: want sy stonden by die moelen, an beide zyden van die dyck, daer Leeuuerders duer mosten, ende sy wolden huer niet verscheiden. Waeromme zyn sy gaer gecoemen, ende hebben sterckelick gevochten teghen malcanderen. Ende Leeuuerders hebben den ouerhandt gecregen, ende hebben die huysluiden verjaecht ende verslaegen, ende daer zyn tuaeleff rycke,

stemmige huysluiden doot geslaegen, van Wirdum ende 1498.
andere dorpen, ende sommige gefangen. Ende Aucke, Kempe zoon, Vnya worde tueemael onder die voeten geslaegen, maer hy is noch ontcoemen, ende is op zyn huys geberget. Ende Leeuuerders hebben doe vyff huysen by den moelen gebrandt, ende veel beesten van Goutum ende Wirdum genoemen, ende zyn soe voort gereist in Leeuuerden. Daer nae heeft Aucke, Kempe zoon, by veertich mannen geuonnen op zyn huys toe Wirdum, ende heeft oepen oorloch gefuert tegenst Leeuuerders.

Van dat bolwerck toe Slooten, ende van Jarich, Haring zoon, toe Sneeck gerecht.

Als heer Wilbordt Watze Harincxma huys toe Sloten, van wegen des hartogen van Sassen, hadde ingenoemen, als voorsz. is, ende haddet met oeuerlanders beseth, soe heeft hy, omtrent S. Odulphus, buyten om dat huys ende graft, een zeer sterck ende onwinlick, hooch ende dick boluerck van soeden ende eerde leggen laeten, ende daer buyten om een wyde ende diepe graft laeten graeuen; ende dit mosten altemael die Vriesen op huer selues cost maecken ende bearbeiden. Ende als dat werck volmaeckt was, soe heeft hy daer een edelman voor een ouerste ende hooftman op gesedt, geheten joncker Zegelaer, met schudt, cruyt, vitalie ende ouerlantsche knechten, ende heeft die Wolden ende Geesterlandt daer seer mede geduongen.

Als heer Wilbordt noch te Staueren was, eer die slach toe Laexem, teghen die Woldtluyden, was geschiedt, soe quam by heer Wilbordt toe Staueren een ryck burger van Woorckum, genoemt Jarich, Haring zoon, ende dede den

1498. here daer obedientie, ende suoer hem trow te wesen. Dese Jarich is daer van daen gereist tot die Woldtluyden op Geesterlandt, daer sy waeren vergaedert, ende heeft haer gesecht alle gelegenisse van heer Wilbordt ende zyn knechten, ende sterckte huer, dat sy gueden moedt solden hebben. Ende is dan weder tot heer Wilbordt toe Staueren gecoemen, ende heuet hem gesecht, hoe hy die Woldtluyden solde verwinnen. Ende is soe ouer ende weder ouer gereist; ende was an beiden zyden wel gehoort: want het was een zeer welspreeckende man. Dit is wtcoemen ende heer Wilbordt gesecht, van Jarich voorsz. Daer nae, dat die slach was geschiedt ende geuonnen van heer Wilboord, by Staueren, soe quam Jarich voorsz. by heer Wilbordt, toe Woldtsendt, ende wiste niet, dat heer Wilbord daer iet van hadde vernoemen, ende meende hem by auontuer teghen heer Wilbordt te verantwoorden. Maer terstont, als hy by heer Wilbordt quam, worde hy gefangen, ende toe Sneeck gesendt, ende worde daer suaerlick gepynicht, om die waerheit van hem te weten, ende oft daer meer waeren in die handelinge, die den heere hadden gesuoeren. Ende Jarich voorsz. is toe Sneeck, op die plaetse, op een terdoys (daer toe gemaeckt), gerecht, opten achtienden dach in Junio. Ende eerst worde hem thooft aff geslaegen, ende daer nae die rechterhandt: want hy zyn eedt gebroocken hadde. Ende dat hooft worde toe Sneeck op die Noorder poorte gesedt, ende die handt opten Ooster poorte.

Van die slach by Rauuerde huysen, daer Leeuuerders verloeren.

Daer nae, opten xxix^en^. dach Junij, des auondts, reysden

wt Sneeck joncker Mets, joncker Slens ende joncker Hans 1498.
Grombach, die met heer Wilbordt int landt waeren ge-
coemen, met die knechten, nae Aelsum, ende wolden
voort reisen in die Wolden, om die rebellen, ende die
noch niet onder den Sassens wolden gaen, te besoecken.
Maer als sy toe Aelsum quaemen, soe hadden die Woldt-
luyden den zylen ofte sluysen ondeckt, dat sy in die
Wolden niet mochten coemen; waeromme sy des seluen
nachtes wederomme reysden nae Sneeck. Soe ist geschiedt,
des seluen nachts, als die knechten wederom reisden nae
Sneeck, dat Leeuuerders wt reisden, wel met negen
hondert man, ende laegen een laege onder Aucke, Kempe
soons, huys, ende een ander laege by Onama huys: want
dat die gemeente van Wirdum oock hadde beseth, om
huer ende die huysen toe crygen, als sy off hadden ge-
coemen. Ende die ander zyn voort gereist toe Rauuerde
huysen, ende hebben daer sommige huysluiden geuangen,
ende veel beesten genoemen, ende branden Auck Feddis,
Schelte opper Geest susters, huys, ende begonnen oock
ander huysen daer by an toe steecken, ende hadden
opgesedt, all op te branden, wat tusschen Freens ende
Leeuuerden stonde. Als dan die Sassens knechten, die
doe weder om quaemen van Yrnsum, die brandt van
Auck Feddis huys voorsz. saegen, ende vernaemen van die
Friesen, die by huer waeren, dat Leeuuerders daer wae-
ren, ende branden die gheen, die onder huer protectie
off bescherminge waeren gegaen, soe hebben sy van
stonden an huer oorde geuendt, ende zyn ouer die Musell,
die doe drooch was, nae die brandt haestelick toegereist.
Ende die Leeuuerders, die wederomme nae huer stadt
begonnen toe te wycken, ende die Sassens knechten zyn
hy een gecoemen byden wech, die vanden dyck op loepet
naeden kercke. Ende Leeuuerders hebben daer den slach
verloeren, ende hebben drie ende tuintich mannen ver-

1498. loeren, die doot worden geslaegen, ende bouen dartich gefangen, ende die ander zynt ontloepen. Dit geschiede op S. Pauli commemorationis dach, smorgens eer die sonne opginck.

Hoe dat Leeuuerden die eerste reyse is belecht van heer Wilbord, ende op wat conditie ingenoemen.

Als dit was geschiedt, ende heer Wilbordt sach, dat die Vriesen naest Leeuuerden gelegen, die hem hadden gesuocren, ende onder zyn protectie waeren gegaen, zeer van Leeuuerders worden beschaedicht ende angefochten, soe heeft hy boeden ende brieuen gesendt duer heel Westergoe, dat man by man, by verbuertenisse lyff ende guedt, solden vergaederen, op S. Martens dach translationis, toe Nyeclooster. Ende des daeges na S. Maerten, dat was op een Dondersdach, is heer Wilbordt, met die knechten, van Sneeck gecoemen toe Nyeclooster, by die Vriesen, ende zyn toe gelycke gereist nae Leeuuerden, ende hebben die stadt belecht. Ende heer Wilbordt, met die Vriessche houelingen ende met die meeste hoop vant volck, is leggen gegaen in Wiswerde clooster, dat doe buyten Leeuuerden lach, an die ooster zyde. Ende oock heeft heer Wilbordt Camminga buer ingenoemen, beholden lyff ende guedt, die daer op waeren, ende heuet dat met zyn volck beseth, soe lange als hy zyn wille hadde van Leeuuerden. Als Leeuuerders saegen, dat sy an allen zyden dus worden benauwt ende beschaediget, ende wisten geen troost van ontseth, soe hebben sy boeden gesendt an heer Wilbordt, die in Wiswert lach, om met hem dach ende spraeck toe holden, ende te tracteren van suen. Ende

iet is gesuent tusschen heer Wilhordt ende Leeuuerders, 1498.
ipten seuenden dach Julij, op alsulcke conditien, als dat
ieer Wilbordt, met zyn volck, solde opbreecken van
Leeuuerden, ende solde gheen macht ende vasticheit in
Leeuuerden hebben, dan alleen veerthien off vyffthien
tnechten setten op Vnya huys, binnen Leeuuerden, die
ionder bossen, sonder cruydt off eenich geweer, daer op
olden blyuen, soe lange dat die commissie quam vanden
Roe. coninck, off vanden hartoch van Sassen, als dat hyt
nachtich waer, Vrieslant in toe nemen, van wegen den
Roen. coninck. Ende Leeuuerders solden oock gheen meer
chaede doen int landt. Ende hier mede is heer Wilbordt,
net al dat geheer, op gebroocken van Leeuuerden, des
Soenendaechs daer nae, dat was den achste dach in Julio.
Ende die Vriesen syn gereist een jegelick nae zyn huys,
nde heer Wilboerd, met die knechten, nae Sneeck. Maer
Camminga huys hielde hy noch in zyn macht, ende besette
lat met zyn knechten. Ende heer Wilbord heeft Vnya
huys gecoft van Worp, Kempo Vnya zoon, dat Kempo
voorsz. binnen Leeuuerden hadde getimmerd, voor drie
luysent golden floreen eens, ofte tuee hondert golden
loreen jaerlicxe renthen daer voor te betaelen, daer hy
Worp voorsz. brieff ende seghell heuet op gegeuen. Ende
eeft doe een hoopman, genoemt Pieter van Olms, met
eerthien knechten, sonder bossen ofte eenich gheueer,
laer op gesetth, nae inholden huer contracten, tusschen
em ende den stadt van Leeuuerden gheschiet. Ende dese
apetein moeste den stadt van Leeuuerden oock een eedt
oen, dat hy, noch zyn knechten, den stadt van Leeu-
erden gheen verraedt ofte quaet solden doen, ende oock
heen geueer op dat huys hebben, eer die commissie vanden
Roen. coeninck ende den hartoch van Sassen quam. Ende
eer Wilboerd heuet boeden gesendt anden Roen. coninck
nde den hartoch van Sassen, die doe by den coeninck

*

1498. was, om die commissie. Ende heer Wilbordt, met die knechten, is gebleuen in Sneeck, ende verwachte die commissie.

Hoe Oostergoe, all tot die Lauuerts toe, den heere heuet obedientie geloeuet.

Als heer Wilboerd toe Sneeck lach, ende verwachte die commissie, soe zyn daer tot hem gecoemen, op Diuisionis Apostolorum dach, ende alle die weeck door, houelingen, priesteren ende volmachtige, wt alle dorpen ende deelen in Oostergoo, all tot die Lauuerts ofte Gerckis brugge toe, ende hebben den heere gesuoeren, in alle manieren, als Westergoe hadde gedaen. Aldus is heel Westergoe ende Oostergoo metten heer geconcordeert, beyde Schieringen ende Vetcoepers, behaluen Leeuuerders, Aemcke Jaerla, met sommige van zyn vrunden, ende den Wolden: want dese huer noch hielden an Gronigers; waerom Aemcke Jaerla vrunden ende die Woldtluyden zeer worden beschaediget. Want op dese selue tyt, als heer Wilboerd binnen Sneeck lach, ende verwachte die commissie, als voorsz. is, soe zyn wt Sneeck gereist, op Maria Magdalena awondt, Bocke Harincxma, Goslick Juuinga, Jarich Hottinga, Hessel Martena, Epe Aelua, Syuerd, Lyuue zoon, Beyma, Aleff, Hette zoon, Hemmema, Douue Roedmersma, met joncker Floris ende andere jonckeren ende knechten, tuee hondert sterck, toe peerdt, ende zyn gereden nae Bergum, ende hebben daer gefangen Botte Jaerla, Aemcke Jaerla broeder, met tuee ende tuintich huysluyden, ende een dootgeslaegen, ende hebben die gefangens binnen Sneeck gebrocht, ende op groten ransoen gesedt, besonderlinge Botte. Dit geschiede daer om,

lat Botto ende die huysluiden voorsz. niet waeren con- 1498.
cordeert met die heer, ende oock om Aemke Jaerla wille.
Des daeges daer nae, dat was op Magdalena dach, zyn
oock wt Sneeck knechten gereist in Oldegae, by Smallig-
nera conuent, ende hebben daer oock sommige huysluiden
gefangen, ende een dootgeslaegen. Des daegs daer nae
zyn oock knechten wt Sneeck gereist nae S. Lickliagae
ende nae Doenyagae, ende hebben daer seuen ende
tintich huysen gebrandt, ende hebben die huysluiden, die
voor wech waeren gereist, in die Wolden verfolget; maer
die Woldtman quam wt, ende hebben vyff van die knech-
ten gefangen, ende sommige dootgeslaegen, onder welcken
was daer een capetein, genoemt Lenaert Suitzer, die tuee
duysent golden guldens boodt voor zyn lyff, maer hy
moste steruen, ende worde daer mede dootgeslaegen.

In desen soemer hebben Leeuuerders dat Minrebroeders
clooster toe Galeyen op gebroocken, dat buyten die stadt
stonde int oost, an die oosterzyde van die Ee, ende
hebben dat binnen Leeuuerden getimmert, op dat daer
gheen vianden solden leggen, die stadt toe becrencken.

Van die commissie, die toe Sneeck is gecoemen, vanden Ro^en^. coninck, ende van die copie daer van.

Daer nae, op S. Pieters ad vincula dach, is die com-
missie toe Sneeck gecoemen, vanden Ro^en^. coninck ge-
sendt. Ende dit was die principale commissie niet, maer
alleen een insinuatie ende mandaet, daer die Ro^e^. coninck
den Vriesen mede insinueerde ende liete weten, dat
hartoch Albert van Sassen was van hem ende den cuer-
forsten geordonneert in een gubernatoer ende potestaet

1498. van Vrieslandt; geboede daeromme, dat die Vriesen des voorsz. hartoch Alberts deputierden solden admitteren ende ontfangen, etc. Ende die brieff was in pampier gesz., ende daer des Roen. coes. segel op gedruckt. Welcker copia van woorde tot woorde hier nae volget.

COPIA VAN DES ROen. CONINCKS BRIEFF.

Maximiliaen, van Godes genaeden Roemse. koeninck, altyt vermeerder des rycks, van Hongarien, Dalmatien, Croatien coeninck, eertshartoge van Bourgondien, van Brabant, van Gelre, graue van Vlaenderen, van Tyroll, etc., ontbieden den eersaemen, edelen, onsen egenen andachtigen ende des ryckes getrouuen prelaeten, grauen, edelen, steden, gemeenten ende inwoeneren vanden landen ende insulen van Oostergoo, Westergoe, Seuen Wolden, der Groniger gebiede, Ditmaerse, Strandt Vriesen, Worst Vriesen ende Stellingwerff, ende allen anderen regenten des Vrieslandes, ons ende den heiligen rycke toestaende, onsen genaede ende allen guedt! Eersaeme, edele, lieue, andachtige ende getrouue! wy hebben, nae tyllicke voerraedt onsen ende des heyligen rycks cuerforsten, fursten ende stemmen, soe op onsen coeninckliche dach albier tot Vryburgh by ons vergaedert zyn, wt merckelicke, treffelicke oorsaecken, oeck dat, met recht, inden voorgenoemden landen den oorlogen ende onraet, die tusschen w staen, mochten verhoedt blyuen, den hoochgeboeren Aelbrechten, hartoge tot Sassen, lantgraue in Doernigen, marckgraeff toe Meyssen, onsen lieuen oom ende vurste, zynen erwen ende naecoemelingen, van onsen ende des rycks wegen, w, vwen naecoemelingen, ende den jw voorberoerder landen, insulen ende regenten, tot gubernatoren ende potestaten geseth ende geordonneert, soe jw hier naemaels breder ende claerlicker berecht gedaen sal

worden: Ende soe hy, ouermidts anderen onsen ende des 1498.
ryckes ende gemene kerstenheit anleggende noodtsaecken
seluen, daer inne wy hem by ons gebruicken, dese tyt
tot w te coemen persoenlick verhindert wordt, daer mede
dan des niet versuimet worde, vermaenen wy w allen,
ende een iegelick besonder, by die plicht, daer mede ghy
ons ende den heiligen rycke verbonden zyt, by vermydinge
ons ende des rycks suaere ongenaede, ende correctie van
Roe. coe. macht, eernstelick ende vestelick gebieden ende
willen, dat ghy des seluen onses oems, hartogens Ael-
brechten, dienaeren ende gedeputierden, die nw inden
landen by w zyn, ende hy vorder den seluen verordenen
sall, van onsen ende des ryeks weghen, in allen saecken
gehoorsaem, onderdaenich ende gewillich zyt; noch gee-
nerley crych, oproer, noch wederwille, op verwecket,
vernieut noch buet, noch den vwen, noch den ande-
ren, by w gedoeget te doen, in geenre vuegen; sonder,
indien sich iemant des selues onsen ooms, hartoges Ael-
brechten, dienaeren ende gedeputierden wederweerdich
toe bewysen, off gewaldich doet jegens hemluyden, voor
te nemen ende te gebruicken, onderstandt, den seluen te
wederstaen ende aff te dryuen, met der voorn. onses
ooms, hartoges Aelbrechten, dienaeren ende gedeputierde
voorsz., vwen lyff ende guedt getroulick daer streckt, daer
mede den seluen ongehoorsaem off geuendet worden, ende
ons ende den ryck niet onwederbrengelick naedeel ende
schaede daer wt verwasse, soe lange, dat ons oom, die
voorgemelte hartoch Aelbrecht, persoenlick tot w coempt,
dat welcke cortelick geschieden sall, van dien sult ghy
alsdan vorder onsen ende des ryeks ordonnantie ende
bescheyt hier inne eyntlick worden onderrecht. Ende w
in sulcken niet wedersett, noch anders doet, als ghy ons
ende den heyligen ryck, w selffs ende vwen plicht, schul-
dich zyt, ende wy ons versien daer door gheen noodt

1498. weerde, met den bouen genoemden peynen, ende in anderen voegen, tegens w, die hier inne ongehoorsaem worden, voor te nemen ende te handelen. Daer omme doet ghy, ende vwer jegelick, onsen eernstelicke meyninge ende sonderlinge guede bevallen. Gegeuen tot Fryburg, in Brisgaw, den xvjen. dach des maents Julij, nae Christi geboorte xiiijc. ende acht ende tnegentich, onses ryckes Roemsen. inden xiijen., ende des Hongaerschen inden negenden jaere.

Ad mandatum domini regis in concilio.

Wt desen brieff des Roemsn. coenincx is claerlick te mercken, dat den hartoch van Sassen niet allene Oostergoe, Westergoe ende Gronigerlandt, maer oock alle zeelanden off eylanden, die ye an Vrieslandt hebben geueest, behaluen Westvrieslandt ende Eemderlandt, zyn gecommitteert ende gegeuen.

Hoe Leeuuerders die brieff getoont, ende hoe die capetein toe Leeuuerden dootgeslaegen is, daer die van Leeuuerden weder rebel om worden.

Als die brieff voorsz., op S. Pieters dach ad vincula, dat was op een Dondersdach, toe Sneeck was gecoemen, soe heeft heer Wilboerd terstont, sVrydaeges daer nae, die van Leeuuerden laeten weten, dat die commissie was gecoemen, ende dat sy volmachtige by hem toe Sneeck solden schicken, om den commissie te sien ende te examineren. Waeromme sy terstondt hebben gesonden ende wtgemaeckt Mr. Mamme, heer Fedde, pastoer toe Oldehooff, ende Foppe, Mathyszoon, olderman, met meer wyse, treffelicke burgers. Als sy toe Sneeck quaemen,

ende hadden den commissie gesien ende gelesen, soe heeft 1498.
hy huer niet wel behaegt, noch niet volcoemelick toe wesen voor die commissie: wantet in die waerheit die rechte commissie niet was, als voorsz. is. Nochtans dorsten die legaten van Leeuuerden dat niet openbaerlick seggen; maer sy antwoorden, dat sy weder toe Leeuuerden wolden reysen, ende gheuent den stadt te kennen, ende hem dan een antwoort ontbieden. Doe sy weder binnen Leeuuerden quaemen, gaeuen sy den burgers toe kennen, dat die commissie gecoemen waer, ende laesen huer die copie toe vooren, die sy mede hadden gebrocht. Alsoe dat die van Leeuuerden huer moedt daer niet wel an hadden, ende was grote murmuratie onder die gemeente: want sommige wolden, die commissie was niet guedt, sommige wolden anders, alst in sulcke saecken gemeenlick plach toe geschien. Alst aldus in tuyuelinge binnen Leeuuerden stonde, soe ist geschiedt, dat heer Wilboerd, des Soenendaechs daer nae, een waegen sende binnen Leeuuerden, daer sommige bossen ende cruydt op waeren, die op Vnya huys solden wesen, nae inhoudt des suens, die hy met Leeuuerders hadde gemaeckt, als dat zyn knechten op Vnya huys gheen schudt off cruyt solden hebben, soe lange als die commissie niet was gecoemen. Ende, want Leeuuerders nw den commissie hadden gesien, soe meende hy, dat alle dinck guedt waer, ende heeft daer schudt op gesendt. Maer als die waegen binnen Leeuuerden quam, soe hebben die burgers dien besocht; ende als sy daer bossen op vonden, doe riepen sy met luyder stemmen: Wy zyn all verraeden! Ende die burgers quaemen by een, ende liepen toe gelycke, met een verbaesde sin ende toornigen moedt, nae Vnya huys toe, ende wolden daer op wesen. Ende, want die capetein noch bussen, noch cruidt, off enige geweer, opt huys hadde, soe heuet hy huer in gelaeten op geloue. Maer soe vroech als sy opt

1498. huys quaemen, soe hebben sy den capetein, genoempt Pieter van Olms, met noch drie van zyn knechten, dootgeslaegen, ende dander zyn zeer gequetst ende geuangen. Ende sy hebben Vnya huys zeer destrueert ende wt die weer gemaeckt. Doe wordet weder oepen oorloch tusschen heer Wilbord ende Leeuuerders. Dit geschiede opten vyften dach in Augusto, dat was op eenen Soendach.

Van die dach, toe Follenhoe geholden, tusschen den bisschop van Wtrecht ende den raedt van Groningen ende heer Willboordt.

Opten seluen dach, in Augusto, is heer Wilboord gereist van Sneeck toe Vollenhoe, teghen den bisschop van Wtrecht ende den raedt van Groningen. Ende daer is heer Wilboerd off gefraeget vanden bisschop voorsz. ende den raedt van Groningen, van wiens wegen hy in Vrieslandt was gecoemen, ende dat in nam, ende wat befel dat hy hadde. Doe liet heer Wilboerdt zyn commissie sien, daer sy niet wisten tegens toe segghen. Doe vraeghde heer Wilboerd die van Groningen, waer dat brieff waer, daer sy vanden Roemsen. coninck hadden ontfangen. Gronigers antwoorden hem weer, wat hem daer an lach? sy wolden noch waeren hem dat niet schuldich sien toe laeten. Doe haelde heer Wilboerd daer een copie off wtschrift voort, ende liet dat ouerluydt lesen voor die van Groningen, welcke inhieldt, dat die van Groningen angenomen ende huer verbonden hadden, dat sy die rebelle Vriesen, die ouerherich waeren, solden tot obedientie ende tot eendracht brengen, welcke sy niet hadden gedaen, maer meer rebellicheit, dissentie ende onvreed, int landt gebrocht, dan daer te vooren was. Ende wt deese ende

oock wt andere saecken bewees hy hoer, datse viermael menedich waeren teghen den Ro^en. coninck; des gelyck bewees hy oock, dat Leeuuerders menedich waeren. Ende heer Wilboerd is weder van Vollenhoe toe Sneeck gecoemen, op S. Laurentius dach. 1498.

Ende des derden daeges daer nae is heer Wilboerd wt Sneeck, met macht van knechten, gereist nae Camminga buer, by Leeuuerden, dat hy met syn volck hadde beseth, ende heuet daer meer knechten, kost, dranck, schudt ende cruydt op gebracht. Ende Leeuuerders quaemen wt, om dat toe hinderen; maer huer worde een man in die velde aff geslaegen, ende sint weder gereist in die stadt, ende heer Wilboerdt, met alle zyn macht, weder in Sneeck.

In die selue tyden begon heer Wilboerdt eerst geldt toe munten binnen Sneeck, van wegen des Roems^n. conincks ende des hartoges van Sassen. Ende op dat geldt stonde op die eene zyde gemunt: Albertus dux Saxoniae et gubernator Frisiae, met hartochs Alberts waepen. Ende an die ander zyde stondt geschreuen: Numus regis Romanorum.

Hoe Leeuuerders die houelinghe huysen destrueerden, ende van dat anderde belech voor Leeuuerden.

Daer nae dat Leeuuerders weder rebel waeren geuorden teghens den heer, ende den capetein hadden dootgeslaegen, als voorsz. is, doe deeden sy alle daegen groot geuelt int landt den ghenen, die heer Wilboerd gesuoeren hadden, ende hebben die houelinge huysen, als Hessel Jelgers, Kempo Abbema ende Heerkama huysen wt die

1498. weer gemaeckt, ende daer nae Gerbrant ende Syuck Camminga huys, toe , oock gebrandt. Doe hebben Gronigers toe Leeuuerden gesendt drie hondert knechten, huer te hulpe, dat meest al oosterlingen waeren, ende hebben huer ontboeden, datse gueden moedt solden hebben, ende niet onder die Sassens gaen; ende worden sy weder belecht van heer Wilbordt, soe wolden sy huer met cracht van volck, toe ontseth coemen. Als dan heer Wilbord sach, dat die houelingen ende huysluiden by Leeuuerden aldus van huer worden beschaedicht, die onder zyn protectie waeren gegaen, soe is hy, met acht hondert knechten, gereist nae Leeuuerden, ende leggen gegaen in Wiswert, ende heeft dat anderwerff belecht, des daeges nae S. Barnardus dach. Ende daer zyn tot hem gecoemen alle die Schieringe houelingen wt Oostergoe ende Westergoe, met veel Vriesen wt Franeker vyff deelen. Des Saeterdaeges daer nae, dat was des daechs nae S. Bartolomeus apostel dach, heeft heer Wilbordt boeden ende brieuen gesendt ouer all Oostergoe, all tot Gercksbrugge toe, dat, opten Maendaege naestcoemende, wt een yegelick deel ende dorp huer volmachtige solden toe Wiswert by hem schicken. Als dan, opten dach voorsz., die volmachtige by hem quaemen, soe heeft hy zyn relatie tot huer gedaen, hoe dat hem alle daegen veel knechten van buyten quaemen, dien hy alle daegen groeten soldt moeste gheuen, waeromme hy van Oostergoo een genaedich subsidium off schattinge begeerde, als ses duysent golden floreenen. Ende tis modereert ende gemaeckt op vyftehalff duysent golden florenen, ende dat binnen drie weecken toe betaelen. Als heer Wilbordt aldus lach in Wiswerdt, voor Leeuuerden, ende op Cammingabuer, soe zyn Leeuuerders alle daegen teghen hem inden velde gecoemen, om schutgevaert toe holden, ende hebben den eersten Dondersdach daer nae dattet belecht worde, dat was op S.

Bartholomeus awondt, een capetein aff geslaegen, die 1498.
genoempt was de Engelsche capetein, ende een vaendraeger, genoemt Bartolt Sleeffgeer, zeer geuondet ende gefangen, welcke binnen Leeuuerden an die selue wonde storff. Oock zyn sy wtgereist opt west (want daer gheen leeger lach, dan alleen op Aucke Kempis huysen, ende sommige andere huysen, toe Wirdum), ende hebben alle die huysen gebrandt opt nyelandt, die te Leeuuerden toe kercken hoorden. Ende zyn daer nae gereist, toe peerde ende voet, toe Marsum, Deynum ende Buxum, ende hebben die mans gefangen wt die kercken, die daer inne waeren geloepen, met alle tguedt, dat daer inne was gevluchtet. Ende die huysluiden van Wirdum, Boxum, Hjellum, zyn vergaedert, ende hebben huer te weer gestelt teghen Leeuuerders, ende hebben twee reysgers gevangen.

Hoe dat Gronigers binnen Leeuuerden quaemen, om huer te ontsetten, ende hoe sy weder gingen loepen.

Doe Gronigers hoorden, dat heer Wilboerd weder voor Leeuuerden lach, soe hebben sy all huer landt vergaedert, ende quaemen, opten vyften dach Septembris, binnen Leeuuerden, met anderhalff duysent man, ende met hondert ende drie waegenen vol vitalie. Ende Johan van Itersum was hooftman ten oorloch van Gronigers. Ende sy quaemen met alsulcken opseth ende meeninge in Leeuuerden, dat sy toe gelyck met Leeuuerders wolden eenen slach teghen heer Wilboerd nemen, ende hem van Leeuuerden verdryuen. Des daeges daer nae, dat was den sesten dach Septembris, reysden Schelte Tyaerda, opter Geest, Taecke Hemstra, Tzaling, Syds zoon, Bottinga,

1498. ende ander houelingen, met tachtich peerden, binnen Bergum, om te vernemen, off Gronigers meer vitalie brengen wolden binnen Leeuuerden. Onder des quaemen Leeuuerders van Groningen, met cost ende dranck, dat in Leeuuerden solde wesen, ende waeren al by Bergum gecoemen. Dit vernam heer Wilbord, daer hy voor Leeuuerden lach, alsoe dat Hessel Martena, Aucke Kempis, Renick Camstra, Douue Roedmers, met twee hondert peerden, reeden nae Bergum, ende hebben Leeuuerders wederom op gedreuen nae Groningen, ende lieten veel cost ende dranck toe Bergum leggen, dat die hoefflingen voorsz. cregen, ende vingen oock achthien mannen van Leeuuerders. Op die selue dach voorsz. synt gecoemen binnen Leeuuerden vier hondert man wt den Seuen Wolden, ende dese bleuen in Leeuuerden daer nae dat Gronigers wech reisden, ende deden groot geweer met die burgers. Als Gronigers met grote macht van volck waeren gecoemen, als voorsz. is, soe deden sy den stadt van Leeuuerden meer schaed ende oncost, dan sy daer hadden ingebrocht. Daerom verdroot dit Leeuuerders, ende wolden, dat sy met huer een slach teghen heer Wilbord solden nemen. Maer Gronigers wolden niet wt die stadt, daer slaegen solden om gaen; ende sy meenden ende hoopten al, dat heer Wilboerd, met zyn volck, van ancxte solden opbreecken, ende reisen van die stadt. Ende als sy saegen, dat heer Wilboerd niet wolde wycken, maer was alle daegen bereit, een slach met huer te slaen, soe zyn sy, opten thienden dach Septembris, toe drie vren voor sonne, wt Leeuuerden gereist, ende gingen by den Snette duer nae den olden dyck. Dit vernaemen die huysluiden toe Grow, Rauuerdehuysen, Freens, Raerd, Ydaerd, Yrnsum, ende andere dorpen daer by, dat Gronigers weder wt Leeuuerden liepen nae huys toe, soe hebben sy die clocken geslaegen, ende hebben huer vervolget, toe

Yrnsum ende Aelsum toe. Ende tusschen Yrnsum ende 1498.
Aelsum is een sluys ofte zyl, daer Gronigers ouer mosten, die was bouen ondeckt, ende die balcken waeren wtgesaeget, alsoe dat Gronigers niet wel ende geras mochten ouercoemen. Ende daer zyn by dartich van Gronigers tsaemen verslaegen ende verdroncken, ende bouen tuintich gefangen. Doe Gronigers wt Leeuuerden wech liepen, doe reisden sy wt in twee schaeren; int eerste waeren by ses hondert man, ende die worden vervolget van die Vriesen voorsz. Een halff vre daer nae dat die eerste wt was geloepen, doe liepen oock die ander wt, by negen hondert sterck, ende liepen dat selue padt, daer die ander toe voeren waeren geloepen, nae die Wolden. Ende als die Vriesen teerste schaer vervolchden, ende saegen dat ander heer naecoemen, soe wisten sy niet, dat dat oock Gronigers waeren, maer sy meenden, dattet heer Wilboord met zyn volck was, die huer te hulpe quaemen, om Gronigers mede te vervolgen, ende daer worden die Vriesen mede bedroegen. Want als dat eerste schaer van Gronigers ontwaer worden, dattet achterste schaer, dat huer volchde, oock Gronigers waeren, soe setten sy huer tegenst die Vriesen, die huer vervolchden, toe weer, ende die achterste quaemen oock an, alsoe dat die Vriesen waeren tusschen huer vianden, ende worden an beide zyden angefochten, ende daer worden sommige geslaegen, ende veel gefangen. Ende Gronigers sint voort duer die Wolden nae Groningen gereist, met die gefangenen. Als dan Gronigers aldus, als voorsz. is, wt Leeuuerden waeren geloepen, soe hebben nochtans Leeuuerders huer daer nae zeer vromelick gehadt: want daer waeren binnen Leeuuerden sommige houelingen wt het landt, die niet onder die Sassens heeren wolden, maer hielden huer noch an Gronigers, want sy altyt guedt Gronigers hadden geueest, als Tzalinck, Lyuue zoon, Syuerdt, Wybe zoon, Binnert

1498. Aebinga, van Steens, Wibrant Roorda, van Ghenum, ende noch sommige ander. Dese hebben den burgers trow geueest, ende alle daegen met huer in die velde gereist, ende veel vroeme feyten ende daeden gedaen teghen huer vianden. Oock hebben sy, alle daegen daer nae dat Gronigers wech waeren, in Westergoe den huysluiden grote schaede gedaen, van barnen ende van roeuen. Want op Prothi ende Jachinti martelaeren dach sint Leeuuerders gereden tot Barrahuys, ende hebben dat geheel' op gebrandt, ende daer van daen na Leeuuerden toe, by den dyck, datter niet mennich huys staen bleeff; ende toe Husum Jw Scheltama ende Douue Scheltama, met meer andere, in die bueren toe Husum. Ende om deese schaede te schudden, ende dat Leeuuerders niet meer solden wt reisen, om den huysman toe beschaedigen, soe heeft heer Wilbordt gesendt toe Husum een joncker wt Myssen, genoempt joncker Zegeler, met ander capeteinen, ende duysent knechten, die daer een leger hebben gemaeckt, ende hebben die veeren ende wateren gedammet om die stadt, datse wt dat een heer in dat ander mochten loepen.

Van Jaerla huys, dat in Oostergoe worde geuennen, ende van die heeren, die int landt quaemen met die commissie.

Op S. Michiels dach hebben Schelte Tyaerda, opper Geest, ende Taecke Hemstra, met ander houelingen in Oostergoo, die guedt Sassens waeren, een huys geuonnen toe Aestrum, dat Jaerla toe hoorde, ende hiete Ryntiama huys; ende daer worde Gyelt Jaerla, met seuen ofte acht man, op gefangen, ende Taecke Hemstra bleeff opt huys sitten. Daer nae zyn Schelte ende Taecke voorsz., ende

met huer Hessel Martena ende Renick Camstra, gereist toe 1498. Welzens, in Dongerdeel, ende hebben Aemcke Jaerla huys daer belecht. Ende Aemcke was te vooren vant huys getoegen, ende hadde daer tuaeleff off darthien man op gesedt. Ende als die houelingen voorsz. begonnen met groote bussen ant huys toe schieten, soe liepen die gesellen vant huys, inder nacht, ende die ander cregent in. Ende dese tuee huysen hadden duslange teghen gestaen, ende wolden huer niet gheuen onder die Sassens.

Op S. Dionisius dach zyn toe Franeker gecoemen Botto van Stoelborch, heer van Vlingeroede, heer Seegmondt Plung, doctor ende ouerste cantzeler, ende joncker Nytert Focx, ende quaemen voort toe Sneeck, ende senden brieuen ende boeden ouer heel Vrieslandt, dat opten vyftienden dach van October solden comen toe Sneeck, wt alle steden ende deelen ende dorpen, volmachtige, om te sien ende hooren die commissie, daer die Roemsche coc. ende die coerforsten des rycks hadden gegeuen hartoch Albert van Sassen, tot een gubernatie ende potestaetschip van Vrieslanden. Ende dit was die waeracbtige commissie, wel besegelt ende confirmeert van die coerforsten. Ende ick weet niet, off oock enige copien van dese commissie in Vrieslandt bleuen: want ick daer gheen copien off wtschriften conde van vereysschen, hoe wel ick daer groot neersticheit om hebbe gedaen.

Van die suen tusschen heer Wilbord ende die Leeuuerders, ende van dat bolwerck, binnen Leeuuerden gemaeckt.

Daer nae quam Matheus Nycaemer, drost van Eemden, tot heer Wilboerd, in Wiswert, daer hy noch voor Leeuuerden lach, ende sprack met heer Wilbord, om suen

1498. ende compositie tusschen hem ende den stadt Leeuuerden toe maecken, ende reisde daer nae binnen Leeuuerden, ende sprack oock met die burgers, huer raedende ende informerende, datse met heer Wilbord solden componeren, ende huer gheuen onder die protectie des furstes van Sassen: want hy waerachtige commissie int landt hadde gesendt, van den Roen. coc. ende des heiligen rycks coerforsten wel besegelt, etc. Leeuuerders, merckende, dat sy die stadt niet langhe mochten holden, om gebreck van vitalie, ende oock hadden Gronigers huer ontboeden, datse huer gheen meer hulp ende bystandt mochten doen, soe hebben sy huer beraeden, ende alsoe met malcanderen gesproocken ende gesloeten, dat sy met heer Wilboerd wolden componieren ende suenen. Ende het is gesuent in forma naegesz. Int eerste solden Leeuuerders voor den heere een voetvall doen, met blooten hoofde ende bloete voeten, off daer voor den heere gheuen elleff duysent golden Rynsche guldens, voor die rebellicheit, die sy teghen hem hadden gedaen. Ten anderen solden sy, tot eeuige daegen, twee missen des weecks laeten doen voor den capetein ende zyn knechten, die sy op Werp Vnya huys hadden geslaegen, ende die capeteins wyff met huer kynderen tuee hondert golden gulden in die handt gheuen. Ten darden solden sy Vnya weder op laeten maecken, soe guedt, dat Werp daer an genoegde. Ten vierden solde heer Wilboord een huys maecken binnen Leeuuerden, waer ende soe sterck hem dat belieffde, welcke Leeuuerders solden betaelen, maer die heere soldet hem voorleggen, etc., met meer andere punthen. Op deese voorwaerden is heer Wilboord in Leeuuerden gecoemen, met vier hondert knechten, opten xxiiijen. dach Octobris. Ende Leeuuerder knechten, met sommige van Groningen, die noch in Leeuuerden waeren, reisden des morgens wten stadt, als heer Wilboord des auondts daer in quam.

Doe Gronigers vernaemen, dat heer Wilboord, van 1498.
weghen des forstes van Sassen, Leeuuerden hadde ingenoemen, ende all Oostergoe hem hadde gesuoeren, soe reisden sy toe Vollenhoe, an Frederick van Baden, bisschop toe Wtrecht, hem claegende, hoe dat heer Wilboordt, van wegen ende wten naeme hartoch Albert van Sassen, Oostergoo geueldtlick drong tot zyn subiectie, die Ro^{e}. key^{e}. may^{t}., doer zyn commissie, huer voormaels hadde gegeuen, etc., begerende daeromme anden bisschop, dat zynre G. des furstes van Sassens heere, nw in Vrieslandt wesende, wolde voorschryuen, tot hem toe Follenhoe te coemen, omme daer eenen dach met Gronigers toe holden. Die bisschop heeft die heeren van Vrieslant voorschreuen, omme tot hem toe Follenhoe toe coemen, den laesten dach Octobris. Opten dach voorsz. reisden toe Vollenhoe heer Wilboord ende die cantzeler, ende met hem reisden oock Bocke Hariacxma, met sommige andere heerschappen. Nae veele communicatien ende handelingen heeft die bisschop een bystandt gemaeckt tusschen die Sassens heeren van Vrieslandt ende die stadt Groningen, went Lichtmisse naestcoemende, ende middeler tyt solden die van Groningen, met die cantzeler, anden bisschop versoecken, anden Ro^{en}. co^{c}., dan onder den bisschop van Wtrecht voorsz.; ooek oft die commissie, die Gronigers hadden vanden Ro^{en}. co^{c}. op Oostergoo, noch in weerden solde blyuen, off niet (*).

Int selue jaer van acht ende tnegentich, omtrent S. Maerten, worde bereit die plaetse binnen Leeuwerden, by Jan Tamama hoff, dat worde op gehouuen, daer dat blockhuis solde staen, ende begonnen te timmeren, ende lieten die steen van Werp Vnya huys schoen maecken, om die mede ant huys toe besighen. Heer Wilbord hadde

(*) Deze volzin staat zoo verminkt in de HSS.

1498. Werp Vnya een brieff gegeuen, dat die vorsten van Sassen hem dat huys solden betaelen, als voorsz. is. Doe Leeuuerders daer nae rebelleerden, doe destrueerden sy dat huys, waerom heeft heer Wilboord in die laeste compositie, met Leeuuerders ghemaeckt, bedongen, dat sy dat huys solden repareren, ofte Werp Vnya daer van vernoegen. Doe Leeuuerders dan vernaemen, dat sy thuys solden betaelen, soe gingen sy tot Werp, int Preeckebroers clooster, daer hy cranck lach ende wel halff gefangen, te wyle dattet noch onder suen was, ende creghen met subtylicheit ende dreiginge dat brieff van hem, dat hy vanden heer hadde op zynen huys ontfangen. Die landen van Leeuuerden mosten die grafte omt huys graeuen, als Leeuuerderadeel, Ferwerderadeel, Tyetzercksteradeel, met Holwerda ses dorpen, Menaldumadeel, Baerderadeel, Ydaerderadeel ende Raerderahem. Dese voorsz. deelen hebben jegelick thien roeden gegrauen, ende jegelicke roede, die besteedt worde, coste by vyff ende tuintich golden gulden. Daer nae liete heer Wilbord veel steenhuysen in Leeuuerden haelen, van Husum, Goutum ende om Leeuuerden, die Gronigers ende Leeuuerders te voeren, om partye wille, hadden gebrandt ofte destrueert. Ende van die steen worde gemaeckt die poorte vant huys toe Leeuuerden. Heer Wilboord begeerde consent van die heerschappen, den die huysen toe quaemen, ende looffde die toe betaelen; maer niemant heeft wat gecregen.

FINIS LIBRI QUARTI CHRONICORUM VORPERIJ.

